

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
ZİHİN ENGELLİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKİYE’DE BÜTÜNLEŞTİRMENİN
UYGULANABİLİRLİĞİYLE İLGİLİ ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENİ
YETİŞTİREN AKADEMİSYENLERİN GÖRÜŞLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Mehmet İNCE

Danışman
Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ

BOLU, HAZİRAN 2020

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Mehmet İNCE tarafından hazırlanan **“Türkiye’de Bütünleştirmenin Uygulanabilirliğiyle İlgili Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Görüşleri”** adlı çalışma Özel Eğitim Anabilim Dalı, Zihin Engelliler Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. (22/06/2020)

Akademik Unvan ve Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ

Üye : Doç. Dr. Emine ERATAY

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÖZAK

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün Onayı

Prof. Dr. Osman GÖRÜR
Lisansüstü Eğitim Enstitü Müdürü

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Bütünleştirmenin Uygulanabilirliğiyle İlgili Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Görüşleri” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunduğumu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.
(22/06/2020)

Mehmet İNCE

Anne ve Babama...

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde emeği geçen, değerli vaktini bana ayırarak günün her saatinde ulaşabildiğim, bilgi birikimi ile her türlü sorunumda bana yol gösteren kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca tecrübeleri ve bilgi birikimleri ile eğitimime verdikleri katkılarından dolayı Prof. Dr. İlknur ÇİFCİ TEKİNARSLAN'a, Doç. Dr. Emine ERATAY'a ve Doç. Dr. Elif SAZAK'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürimde yer alarak değerli görüşleriyle katkı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÖZAK'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimimin ilk gününden son gününe kadar sürekli yanımda olan ve destekleyen değerli Doç. Dr. Fahri KILIÇ'a teşekkür ederim.

Liseden itibaren her zor anımda yanımda olduğunu hissettiğim kıymetli öğretmenim Dr. Öğr. Üyesi Celal SABANCI'ya teşekkür ederim.

Çalışmam boyunca bana destek olan düşüncelerini ve birikimlerini benimle paylaşan kıymetli Dr. Öğr. Üyesi Zeynep KURNAZ'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecim boyunca her zaman yanımda olan arkadaşlarım Emine EFE, Mehmet Bora SERTKAYA, Murat BODUROĞLU, Said ÖNDER ve H. Hüseyin YILDIRIM'a teşekkür ederim.

Tez sürecim boyunca sürekli yanımda olan ve her konuda beni destekleyen Özlem DAĞCI'ya teşekkür ederim.

Bana değerli vakitlerini ayırarak görüşlerini bildiren ve isimlerini buraya yazamadığım kıymetli öğretim üyelerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Desteklerini benden esirgemeyen, sürekli yanımda olan ve beni destekleyerek sahip olduğum her şeyde emeği olan aileme çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA İLİŞKİN BEYAN.....	iii
İTHAF.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xiii
ÖZET	xiv
ABSTRACT.....	xvi
I. BÖLÜM	
1. Giriş	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç	7
1.3. Önem	8
1.4. Sınırlılıklar.....	8
1.5. Sayıtlar	9
1.6. Tanımlar	9
II. BÖLÜM	
2. Kuramsal Temeller ve İlgili Literatür.....	11
2.1. Kuramsal Temeller.....	11
2.1.1. Özel gereksinimli bireyler	11
2.1.2. Özel eğitim	12
2.1.3. Özel eğitim hizmetleri	14
2.1.4. Özel gereksinimli öğrenciler için eğitim ortamları	14
2.1.4.1. Ev / hastane okulu	15
2.1.4.2. Yatılı özel eğitim okul ve kurumları.....	15
2.1.4.3. Gündüzlü özel eğitim kurumları	15
2.1.4.4. Özel eğitim sınıfı	15
2.1.5. Kaynaştırma	16

2.1.6. Bütünleştirme.....	17
2.1.6.1. Bütünleştirmenin tarihçesi ve yasal dayanakları	18
2.1.6.2. Bütünleştirme uygulamasının bileşenleri	21
2.1.6.3. Bütünleştirme uygulamasının katkıları.....	22
2.1.6.4. Bütünleştirme uygulamalarına yönelik tutumlar	23
2.2. İlgili Araştırmalar	23
2.2.1. Bütünleştirme ile ilgili Türkiye’de yapılan araştırmalar	24
2.2.2. Bütünleştirme ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar	25
III. BÖLÜM	
3. Yöntem.....	31
3.1. Araştırma Modeli	31
3.2. Çalışma Grubu	33
3.3. Verilerin Toplanması.....	35
3.3.1. Veri toplama aracının hazırlanması.....	35
3.3.2. Pilot görüşmenin yapılması	37
3.3.3. Görüşmelerin yapılması.....	38
3.4. Verilerin Analizi.....	40
3.4.1. Betimsel analiz için çerçeve oluşturma	41
3.4.2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi	42
3.4.3. Bulguların tanımlanması.....	42
3.4.4. Bulguların yorumlanması	42
3.5. Geçerlilik ve güvenilirlik.....	43
IV. BÖLÜM	
4. Bulgular	45
4.1. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirmenin Günümüzdeki Durumuna İlişkin Görüşleri	45
4.2. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirmenin Gelecekteki Durumuna İlişkin Beklenti ve Önerileri	50
4.2.1. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme ve kaynaştırma arasındaki farklara ilişkin görüşleri	57
4.2.2. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme ve kaynaştırma arasındaki benzerliklere ilişkin görüşleri.....	64

4.3. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirmenin Olumlu ya da Olumsuz Etkilerine Yönelik Düşünceleri	66
4.4. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirmenin Tipik Gelişen Öğrencilere ve Özel Gereksinimli Öğrencilere Etkilerine Yönelik Düşünceleri	77
4.5. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirme ile İlgili Olarak Yapılan Akademik Çalışmaların Kapsamı ve Yeterliliğine İlişkin Düşünceleri	83
4.6. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirme Konusunda Mevcut Öğretmen Özelliklerinin Yeterliliği Ve Öğretmen Yetiştirme Programları Hakkında Düşünceleri	89
4.7. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirme Uygulamalarına Yönelik Yasal Düzenlemeler Hakkında Düşünceleri	99
4.8. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Destek Eğitim Hizmetlerinin Bütünleştirme Sürecine Yönelik Katkıları Hakkında Düşünceleri	104
4.9. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Başarılı Bir Bütünleştirme İçin Okullarımızda Yapılabilecek Fiziksel Uyarlamalara İlişkin Görüşleri	111
4.10. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Başarılı Bir Bütünleştirme İçin Okullarımızda Yapılabilecek Eğitsel Uyarlamalar Hakkındaki Görüşleri.....	118
4.11. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirmenin Ülkemizde Başarıya Ulaşması İçin Beklenti ve Önerileri	126
4.12. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Başarılı Bir Bütünleştirme İçin Önerileri	140
V. BÖLÜM	
5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler	144
5.1. Tartışma.....	144
5.2. Sonuç ve Öneriler.....	157
5.2.1. Sonuç	157
5.2.2. Öneriler.....	161

5.2.3. Bütünleştirme uygulamasına yönelik öneriler	161
5.2.4. İleride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler	162
KAYNAKÇA.....	163
EKLER	
Ek 1. Katılımcı Bilgilendirme Formu.....	178
Ek 2. Demografik Bilgi Formu.....	180
Ek 3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları.....	181
Ek 4. Gönüllü Katılımcı Formu.....	183
Ek 5. Etik Kurul Onayı.....	184

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Araştırmaya katılan akademisyenlerin demografik bilgileri.	34
Tablo 3.2. Özel eğitim öğretmenleri ile yapılan görüşme takvimi.	39
Tablo 4.1. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin günümüzdeki durumuna ilişkin görüşleri	45
Tablo 4.2. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin gelecekteki durumuna ilişkin beklenti ve önerileri.....	51
Tablo 4.3. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme ve kaynaştırma arasındaki farklara ilişkin görüşleri.....	58
Tablo 4.4. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme ve kaynaştırma arasındaki benzerliklere ilişkin görüşleri	64
Tablo 4.5. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin olumlu ya da olumsuz etkilerine yönelik düşünceleri.....	67
Tablo 4.6. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin tipik gelişen öğrencilere ve özel gereksinimli öğrencilere etkilerine yönelik düşünceleri	77
Tablo 4.7. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme ile ilgili olarak yapılan akademik çalışmaların kapsamı ve yeterliliğine ilişkin düşünceleri	84
Tablo 4.8. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin başarıya ulaşması için mevcut öğretmen özelliklerinin yeterliliği ve öğretmen yetiştirme programları hakkında düşünceleri	90
Tablo 4.9. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme uygulamalarına yönelik yasal düzenlemeler hakkında düşünceleri	99
Tablo 4.10. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin destek eğitim hizmetlerinin bütünleştirme sürecine yönelik katkıları hakkında düşünceleri	104
Tablo 4.11. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin başarılı bir bütünleştirme için okullarımızda yapılabilecek fiziksel uyarlamalar hakkındaki görüşleri	112

Tablo 4.12. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin başarılı bir bütünleştirme için okullarımızda yapılabilecek eğitsel uyarlamalar hakkındaki görüşleri	118
Tablo 4.13. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin ülkemizde başarıya ulaşması için beklenti ve önerileri	126
Tablo 4.14. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin başarılı bir bütünleştirme için önerileri	141

KISALTMALAR

BEP	: Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
ÖERM	: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
ÖEHY	: Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği
UNESCO	: The United Nations Organization for Education, Science and Culture

ÖZET

TÜRKİYE’DE BÜTÜNLEŞTİRMENİN UYGULANABİLİRLİĞİYLE İLGİLİ ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENİ YETİŞTİREN AKADEMİSYENLERİN GÖRÜŞLERİ

Mehmet İNCE

Yüksek Lisans Tezi

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Zihin Engelliler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ

Haziran, 2020– xvii + 184 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme uygulamalarına yönelik görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırma özel eğitim alanında görev yapan 18 farklı üniversiteden 28 öğretim üyesi ile görüşülmüştür. Katılımcıların özel eğitim alanındaki mesleki deneyimleri 5 ile 44 yıl arasında değişmektedir. Görüşmeler 14 ile 63 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleşmiştir. Araştırma nitel araştırma tasarımına göre tasarlanmış ve durum çalışması desenine göre düzenlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilen veriler betimsel analiz tekniğine ile çözümlenmiştir. Araştırma bulguları 14 ana temaya ve 48 alt temaya ayrılmıştır. Ayrıca verilerin sayısal olarak çözümlenmesinde frekans kullanılarak bulgular nicel olarak da sunulmuştur.

Araştırmanın bulgularına göre; akademisyenlerin çoğu bütünleştirmenin günümüzde uygulanmadığını ve uygulanmasına ilişkin gerekli altyapının olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca bütünleştirme kavramının tam anlaşılmadığını ve bir kavram kargaşası olduğu, bütünleştirme ve kaynaştırma kavramlarının farkları kavramlar olduğunu belirtmişlerdir. Bütünleştirme uygulamaları sayesinde toplumun sosyal kabulünün artacağı ve bakış açısının değişeceği, ailelerin yaşam kalitesinin artacağı aynı zamanda yüklerinin azalacağı, öğretmenlerin kendini geliştirme ve yenileme imkanı bulacağı, öğrencilerin farklı olanı kabul etme düzeylerinin artacağı ve daha hoşgörülü ve sabırlı olacakları, akran öğretimi ile akademik katkı sağlayacağı araştırmanın bulgularındandır. Bütünleştirme uygulamaları ile ilgili çalışma sayısının az olduğu betimsel çalışmaların bulunduğu ancak uygulamalı çalışmalara ihtiyaç duyulduğu araştırmanın bulgularındandır. Akademisyenler öğretmenlerin bütünleştirme konusunda yeterli eğitimi almadıkları ve buna ilişkin öğretmenlerin ciddi bir hizmet içi eğitimden geçirilmesi gerektiğini, eğitim fakültesindeki bütün bölümlere özel eğitimle alakalı derslerin konulması gerektiğini belirtmişlerdir. Bütünleştirme ile ilgili yasa ve yönetmeliklerin yeterli olduğunu ama uygulanmadığını vurgulamışlardır. Ayrıca destek eğitimde görev alan personelin yetersiz olduğunu da belirtmişlerdir.

Başarılı bir bütünleştirme için, fiziksel ve eğitsel düzenlemelerin yapılması, destek eğitim hizmetlerinin sağlanması, öğretmenlerin bütünleştirme bakış açısına göre

yetiştirilerek, tutumların değiştirilmesi gerektiği, ulaşılabilir ve erişilebilir sınıfların tasarlanması gerektiği, okulların fiziksel düzeninin bütün çocuklara uygun olması gerektiği, içerik materyal, program ve değerlendirme sürecinde çocuğun yetersizliğine yönelik uyarlama yapmanın zorunlu olduğu, akademisyenlerin uygulamaya dayalı çalışmalar yapması gerektiği, üst düzey karar vericiler ve kurumların koordineli çalışmalar yürütmesi gerektiği, idarecilerin bütünleştirme sürecinde istekli, takip edici ve denetleyici olmalarının gerekli olduğu ve dünyadaki iyi örnekleri inceleyerek örnek almamız gerektiği akademisyenlerin önerileri arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Bütünleştirme, Kaynaştırma, Özel Eğitim.

ABSTRACT

OPINIONS OF THE ACADEMICIANS TRAINING SPECIAL EDUCATION TEACHERS ON THE APPLICABILITY OF INCLUSION IN TURKEY

Mehmet İNCE

Master Thesis

Special Education Department

Education of Mentally Handicapped

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Ahmet YIKMIŞ

June, 2020-xvii +184 Pages

The aim of this research is to determine the opinions of academicians training special education teachers on inclusion practices. In line with this aim, 28 academicians from 18 different universities working in the field of special education were interviewed. The professional experiences of the participants in the field of special education vary between 5 and 44 years. The interviews lasted between 14 and 63 minutes. The research was designed according to the qualitative research design and was organized according to the case study design. The data obtained through semi-structured interviews were analyzed with the descriptive analysis technique. The research findings were divided into 14 main themes and 48 sub-themes. In addition, findings were also presented quantitatively by using frequency in the numerical analysis of the data.

According to the findings of the research, most of the academicians stated that inclusion is not implemented today and the required base regarding its implementation is not available. They also stated that the concept of inclusion is not fully understood and there is an incomprehensibility, and integration and inclusion are two different concepts. Estimations stating that the social acceptance of society will increase and its perspective will change, families' quality of life will increase, and their burden will lighten at the same time, teachers will have the opportunity to develop and adapt themselves, accepting what is different will increase among the students and they will be more tolerant and patient, and academic contribution will be provided through peer teaching thanks to the inclusion practices are the findings of the study. The fact that there are only a few studies on inclusion practices, that there are descriptive studies but there is a need for applied studies, are among the findings of the research. Academicians stated that teachers do not receive sufficient training on inclusion and that teachers should undergo serious in-service training, and special education-related courses should be included in all departments in the faculty of education. They emphasized that the laws and regulations on inclusion are sufficient but they are not being implemented. They also stated that the staff involved in supportive education is unqualified.

According to the suggestions of the academicians, in order to ensure a successful inclusion, physical and educational adjustments should be made, supportive educational

services should be provided, teachers should be trained according to their perspectives on inclusion and their manners should be changed, accessible courses should be designed, the physical environment of schools should be suitable for all children, it is compulsory to make adaptation regarding the child's incompetence during the processes of content, material, program and evaluation, academicians should carry out practical studies, senior decision-makers and institutions should carry out coordinated studies, administrators should be eager, follower and supervisory during the inclusion process, and we should examine and follow the footsteps of the best examples in the world.

Key Words: Inclusion, Mainstreaming, Special Education.

I. BÖLÜM

1. Giriş

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amaçları, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın sayıtlıları ve araştırmada kullanılan tanımlar kısmı yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Günlük yaşamda sosyal çevreye bakıldığında bireylerin çok farklı özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Sosyal hayatın gerektirdiği her alanda herhangi bir nedenden dolayı yetersizliğe sahip olan ve bu yetersizlikle hayatını devam ettiren bireylerle karşılaşılabilir. Günlük yaşamda karşılaştığımız bu bireyler farklı yetersizlik türlerinden etkilenmiş olabilirler. Bu özel gereksinimli bireylerin her birey gibi eğitim ihtiyaçları bulunmaktadır. Yetersizliği olan bu bireylerin eğitimleri; özel programlar, özel yetiştirilmiş personeller, özel olarak geliştirilmiş materyaller ile gerekirse özel programlar kullanılarak özel ortamlarda eğitim ihtiyaçları karşılanmaktadır(Baykoç, 2018; Güner Yıldız ve Tutuk, 2017; Yılmaz ve Batu, 2016).

Özel gereksinimi olan bireyler Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2006); çok ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olanlar, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olanlar, dil ve konuşma güçlüğü olanlar, duygusal ve davranış bozukluğu olanlar, görme yetersizliği olanlar, hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olanlar, işitme yetersizliği olanlar, orta düzeyde zihinsel yetersizliği olanlar, ortopedik yetersizliği olanlar, otistikler, özel öğrenme güçlüğü olanlar, serebral palsililer, süregen hastalığı olanlar, üstün yetenekli olanlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Benzer şekilde Rumrıl,

Cook ve Stevenson (2020) özel gereksinimli bireyleri şu şekilde sınıflandırmaktadır: Otizm, işitme-görme yetersizliği, gelişimsel gerilik, duygusal bozukluk, işitme yetersizliği, zihinsel yetersizlik, çoklu yetersizlik, bedensel yetersizlik, özel öğrenme güçlüğü, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, dil ve konuşma bozukluğu, travmatik beyin hasarı, görme yetersizliği. Cavkaytar (2018) özel gereksinimli bireylerin iki grupta ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır; birinci grupta yetersizlikten etkilenmiş bireyler, ikinci grupta ise üstün zekâlı ve özel yetenekli bireyler. Bu bağlamda “özel gereksinimi olan çocuklar” terimi bütünleştirici bir kavram olarak ele alınmalıdır (Kargın, 2009).

Baykoç Dönmez (2009) özel gereksinimli bireyi, “Doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında, gelişim sürecinde oluşan çeşitli nedenlere bağlı olarak; bilişsel, dil, hareket, fizik, sosyal ve duygusal gelişimlerinde ölçme araçlarıyla ölçülebilen düzeyde yetersizlik, yavaşlama, gerileme veya ileride olma sonucunda yaşıtlarına göre farklı özellikler gösteren ve normal eğitim programlarından yararlanamayan, kısmen yararlanan veya yararlandığı halde destek programları ile eğitimlerini devam ettiren bireylerdir” şeklinde tanımlamıştır (Akt. Baykoç, 2018). Bireysel farklılıkları ne olursa olsun özel gereksinimli bireylerin en önemli ihtiyaçlarından biri de eğitimidir (Yılmaz ve Batu, 2016). Bireysel farklılıklar çocuğun yaşam işlevlerini yerine getirebilmesini, genel eğitim sınıflarında eğitim almasını ve aldığı eğitimden beklenen düzeyde yararlanmasını engellemez (Metin, 2012). Tanımlardan hareketle özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyaçlarının özel eğitim ile karşılandığı görülmektedir.

Alanyazın incelendiği zaman özel eğitimin çok farklı tanımlarına rastlanmaktadır. Bir tanımda özel eğitim; özel gereksinimli bireylere sunulan, üstün özellikleri olanları yetenekleri doğrultusunda kapasitelerinin en üst düzeye çıkmasını sağlayan, yetersizliğin engele dönüşmesini önleyen, engelli bireyi kendi kendine yeterli hale getirerek toplumla kaynaşmasını ve bağımsız olarak üretici bireyler olmasını destekleyecek beceriler ile donatan eğitimidir (Ataman, 2003). Zigmond ve Kloo (2017) ise özel eğitimi, özel olarak hazırlanmış içeriğin, özel materyaller, özel öğretim tekniği ile özel ortamlarda verilen eğitim şeklinde tanımlamışlardır.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2018) ise, “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçları karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” şeklinde tanımlanmıştır. Bir başka tanımda ise özel eğitim; bilişsel, davranışsal, sosyal-duygusal, fiziksel, duygusal alanlarda yetersizlikleri ya da üstünlükleri olan öğrencilere çok yönlü ve kapsamlı olarak, araştırma temelli değerlendirme, öğretim ve destek hizmetlerinin özel olarak hazırlanmış program içerisinde sunulması olarak tanımlanmaktadır (Rumrill, Cook ve Stevenson’a, 2020; Salend, 2008).

Her ne kadar özel eğitimin farklı tanımlarına rastlansa da yapılan tanımları incelediğimizde bazı ortak noktalar içerdiği görülmektedir. Özel eğitimin, normal gelişim gösteren akranlarından farklı gelişim gösteren bireyler ile çalışmayı, özel olarak hazırlanmış eğitim ortamlarını, özel olarak yetiştirilmiş personeller tarafından bir ekip çalışması şeklinde eğitim vermeyi, özel gereksinimli bireyin ihtiyaçlarına yönelik olarak hazırlanmış içeriği kapsadığı söylenebilir.

Özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde bir uçta ayrı eğitimin bir uçta ise birlikte eğitimin yer aldığı görülmektedir. Ayrı eğitimde, özel gereksinimli öğrencilerin yetersizlik tür ve derecesine göre özel eğitim personeli tarafından özel programlar çerçevesinde verilen eğitimi; birlikte eğitim ise, özel gereksinimli öğrencilerin ve normal gelişim gösteren öğrencilerin bir arada, normal sınıf öğretmenleri tarafından gerçekleştirilen eğitimidir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2010).

Özel gereksinimli bireylerin öğrenim gördükleri eğitim ortamları çeşitlilik göstermektedir. Bu eğitim ortamları alanyazında en kısıtlayıcı olandan en az kısıtlayıcı olana doğru şu şekilde sıralanmıştır; ev / hastane okulu, yatılı özel eğitim okul ve kurumları, gündüzlü özel eğitim kurumları, özel eğitim sınıfı, yarı zamanlı kaynaştırma, tam zamanlı kaynaştırma (Ataman, 2003; Cavkaytar, 2018; Çolak, 2019; Kargın, 2006; Melekoğlu, 2018; Salend, 2008; Odluyurt, 2019; ÖEHY, 2018).

Türkiye’de ve yurt dışında özel gereksinimli bireylerin eğitimi için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı önerilmektedir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2010; Melekoğlu, 2018; Salend, 2008). En az kısıtlayıcı eğitim ortamı kavramı ile anlatılmak istenen, özel gereksinimi olan bir öğrencinin bireysel eğitim programında belirlenmiş olan hedefler doğrultusunda, özel eğitim ve ilgili hizmetlere gereksinim duymayan öğrencilerle en üst düzeyde ve uygun şekilde bir araya getirilmesidir (Sucuoğlu, Diken, Demir, Ünlü ve Şen, 2018). Benjamin (2020) ise en az kısıtlayıcı eğitim ortamını özel eğitim ihtiyaçları olan öğrencilerle özel gereksinimi olmayan öğrencilerin aynı eğitim ortamına dahil edildiği genel bir eğitim sınıf ortamı olarak tanımlamıştır. En az kısıtlayıcı eğitim ortamında özel gereksinimli birey akranlarıyla bir arada bulunması ile gereksinimlerinin en üst seviyede karşılanması amaçlanmaktadır (Salend, 2008).

Özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması konusunda en önemli uygulamalardan biri de kaynaştırma eğitimidir (Batu, Çolak ve Odluyurt, 2012; Cavkaytar ve Tekin Ersan, 2018; Ergenekon, 2019; Salend, 2008; Sucuoğlu ve Kargın, 2006; Yılmaz ve Batu, 2016). Kaynaştırma kavramının alanyazında birçok tanımı yapılmıştır. Bir tanıma göre kaynaştırma; genel eğitim sınıflarında destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanması yoluyla oluşturulan eğitimidir (Vaughn, Bos ve Schumm, 2000). Diğer bir tanıma göre ise; “özel gereksinimli öğrencilerin eğitimlerini, akranlarının devam ettiği okullarda ve onlarla aynı sınıfta sürdürmesi” şeklinde ifade edilmiştir (Kargın, 2006). Bir diğer tanıma göre ise gerekli durumlarda sınıf öğretmenine veya özel gereksinimi olan öğrenciye destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanması koşuluyla özel gereksinimli öğrencinin normal eğitim ortamlarında akranları ile beraber eğitim görmesidir (Gözün ve Yıkılmış, 2004; Kırcaali İftar, 1992; Salend, 2001).

Etkili bir kaynaştırma uygulaması için birtakım düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Saraç ve Çolak (2012), kaynaştırmanın başarıya ulaşması için özel gereksinimli bireylerin ihtiyaç duydukları özel eğitim ve normal eğitim hizmetlerini yeterli düzeyde almaları gerektiğini vurgulamışlardır. Vural ve Yıkılmış (2008) ise öğretmenlerin sınıflarında bulunan özel gereksinimli öğrencilerin özelliklerine göre gerekli uyarlamaları yapmanın kaynaştırma sürecini olumlu yönde etkilediğine dikkat

çekmişlerdir. Akran kabulü de akademik ve sosyal anlamda kaynaştırmayı olumlu yönde etkilemektedir (Çolak, Vuran ve Uzuner, 2013). Daha geniş bir ifadeyle etkili bir kaynaştırma için özel gereksinimli bireylerin bireysel farklılıkları, güçlü ve zayıf oldukları yönleri temelinde eğitim ve öğretimde bireyselleştirmeyi, farklılaştırmayı veya uyarlama yapmayı gerektirir. Etkili kaynaştırma uygulamalarında eğitimciler, öğrencilerin bireysel özelliklerine göre eğitim-öğretimlerini, değerlendirme sistemlerini uyarlayarak duyarlı ve dönüt verici olmalıdırlar. Eğitimciler, sınıflarındaki tüm öğrencilerin eğitim gördükleri müfredattan yararlanmasını sağlamak ve bütün öğrencilerin başarılı olmasını desteklemek için gerekli önlemleri alırlar (Diken ve Batu, 2015).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde ise (2018) “kaynaştırma / bütünleştirme” yoluyla eğitim uygulamaları başlığı altında “Özel eğitim ihtiyaçları olan bireylerin her tür ve kademedede diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla bu bireylere destek eğitim hizmetleri de sunularak akranlarıyla birlikte tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı verilen eğitim” şeklinde tanımlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı ise Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi’nde “Bütünleştirme, her birey için bireysel farklılıkları ne olursa olsun, sosyal, kültürel, eğitimsel, yaşamsal aktivite ve fırsatlardan tüm toplum üyelerinin eşit düzeyde yararlanmasını öngören bir üst kavram olup, içerik olarak çok boyutlu ele alınması gerekmektedir. Bütünleştirme, aktif ve kesintisiz olarak adım adım ilerleyen; ihtiyaç, olanak ve fırsatların değişimi ve gelişiminden etkilenecek bu çerçevede sürekli genişleyerek yenilenen bir süreci ifade eden, dinamik bir kavramdır” şeklinde tanımlamıştır (MEB, 2013). Bakanlığın yaptığı tanımlardan yola çıkarak kaynaştırmadan bütünleştirmeye doğru bir geçişten bahsetmek mümkündür. Ataman’a göre (2017) kaynaştırma uygulamaları tam ve sorunsuz olarak gerçekleştirilmeden, uluslararası sözleşmeler bütünleştirmeye geçmemizi zorunlu kılmıştır.

Walker (1995) kaynaştırma ve bütünleştirme uygulamaları arasındaki farkları şu şekilde ortaya koymuştur; kaynaştırmanın özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarına yöneldiğini, bütünleştirmenin bütün öğrencilerin ihtiyaçlarına yöneldiğini;

kaynaştırmada öğrencinin okula uyarlandığını, bütünüleştirmede okulun öğrenciye uyarlandığını; kaynaştırmanın özel gereksinimli öğrencinin faydasını düşündüğünü, bütünüleştirmenin tüm öğrencilerin faydasını düşündüğünü; kaynaştırmada profesyonel özel eğitim uzmanları ile formal bir eğitim sunarken, bütünüleştirmede kaynaştırma öğretmenleri ile informal olarak da desteklerle eğitim sunmaktadır; kaynaştırmada özel gereksinimli öğrenciler için özel eğitim ve terapiler kullanılırken, bütünüleştirmede tüm öğrenciler için iyi bir eğitimi savunur (Akt. Thomas, Walker ve Webb, 2001).

Bütünüleştirme kavramı; bütün özel gereksinimli çocuklar için en iyi eğitim ortamının normal sınıf olduğunu ve gereksinim duydukları desteğın sınıf içinde akranlarından ayrılmadan almaları gerektiğini savunan bir eğitim modelidir (Sucuoğlu, 2006; Nichols ve Sheffield, 2014; Solis, Vaughn, Swanson ve McCulley, 2012).

Bütünüleştirmede, bütün okullar kaynaştırma okuludur ve okullar farklı tür ve düzeyde özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar için gerekli düzenlemeleri yaparlar. Öğrencinin okula değıl, okulun öğrenciye uyum sağlaması beklenmektedir. Herkes için kaliteli eğitim anlayışıyla giderek yaygınlaşan bütünüleştirme ile her çocuğa akranlarıyla birlikte eşit koşullarda eğitim verilmesi ve onların yaşadıkları toplumun sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik yaşamına etkin bir şekilde katılımları amaçlanır (Corbett, 2003; Feuser, 2002; Sarı ve Pürsün, 2016; Stojik, 2009; Thomas, Walker ve Webb, 2001). Bütünüleştirme ortamlarında hem özel gereksinimi olan hem de normal gelişim gösteren öğrencilerin öğrenim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla aynı sınıfta heterojen olarak tam zamanlı eğitim görmeleri şeklinde sürdürölmektedir (Idol, 1997; akt. Idol, 2006; Royster, Reglin ve Losike–Sedimo, 2014).

Bu tanımlamalardan hareketle bütünüleştirme uygulamalarında gerekli uyarlamalar yapılarak; özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren akranlarından ayrılmadan aynı eğitim ortamından faydalanmaları, bireysel farklılıkları ne olursa olsun sağlanan hizmetlerden tüm bireylerin eşit düzeyde yararlanma hakkının savunulması, özel gereksinimli bireyler için gerekli desteğın sağlandığı ve önlemlerin alındığı durumlarda en az kısıtlayıcı eğitim ortamının bütünüleştirme uygulamasının yapıldığı eğitim ortamları olduğu, önemli noktalardır.

Alanyazın incelendiğinde kaynaştırma çalışmalarına ilişkin birçok çalışmaya rastlanmaktadır. Güner (2019) yaptığı tarama sonucunda kaynaştırma ile ilgili 78 yüksek lisans tezi, 9 doktora tezi ve 55 makale olmak üzere toplam 142 çalışmaya ulaşmıştır. Kaynaştırma konusunda ilkokulda yapılan tezleri inceleyen Sönmez ve Özcan (2020) ise kaynaştırma ile ilgili 109 teze ulaşmışlardır. Kaynaştırma ile ilgili çok fazla çalışmaya ulaşılmasına rağmen bütünleştirme konusunda yapılan çalışma sayısı sınırlı kalmaktadır. Alanyazında bütünleştirme uygulamalarına ilişkin akademisyen görüşlerinin incelendiği hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca bütünleştirme ortamlarında ne tür eğitsel ve fiziksel düzenlemelerin yapılması gerektiği, destek eğitim hizmetlerinin neler olduğu ve ne şekilde verilmesi gerektiği, karar vericilerden beklentilerin neler olduğu, kaynaştırma ve bütünleştirme kavramlarının farkları, yasal düzenlemelere ilişkin görüşler gibi konuların netleştirilmesine gereksinim duyulmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin Türkiye'deki bütünleştirme uygulamalarına ilişkin görüş ve önerilerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin;

- 1-) Bütünleştirme uygulamalarının günümüzdeki ve gelecekteki durumuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- 2-) Bütünleştirme ve kaynaştırma kavramları arasındaki benzerlik ve farklara ilişkin görüşleri nelerdir?
- 3-) Bütünleştirme uygulamalarının etkilerine yönelik görüşleri nelerdir?
- 4-) Bütünleştirmenin tipik gelişen öğrencilere ve özel gereksinimli öğrencilere katkılarına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 5-) Bütünleştirme ile ilgili olarak yapılan akademik çalışmaların kapsamı ve yeterliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
- 6-) Türkiye'de bütünleştirme uygulamalarına ilişkin öğretmen yeterliliği ve öğretmen yetiştirme programlarına yönelik görüşleri nelerdir?

- 7-) Bütünleştirme uygulamalarına yönelik yasal düzenlemeler ilişkin görüşleri nelerdir?
- 8-) Destek eğitim hizmetlerinin bütünleştirme sürecine yönelik etkilerine ilişkin görüşleri nelerdir?
- 9-) Başarılı bir bütünleştirme için okullarımızda yapılabilecek fiziksel uyarlamalara ilişkin görüşleri nelerdir?
- 10-) Başarılı bir bütünleştirme için okullarımızda yapılabilecek eğitsel uyarlamalara ilişkin görüşleri nelerdir?
- 11-) Bütünleştirmenin ülkemizde başarıya ulaşması için beklenti ve önerileri nelerdir?

1.3. Önem

Bu araştırma, özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin ülkemizde uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin görüş ve önerilerinin betimlenmesine yönelik bir çalışmadır.

Türkiye’de özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme uygulamalarına ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesine yönelik bir çalışma bulunmamaktadır. Bu araştırma, özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin ülkemizdeki mevcut durumu ve gelecekteki durumuna ilişkin görüş ve önerilerini ortaya koyacaktır. Ayrıca ne gibi fiziksel ve eğitsel uyarlamalar yapılması gerektiğini, üst düzey yöneticilerinden, akademisyenlerden, ailelerden, öğretmenlerden neler beklediklerini, ne tür destek eğitim hizmetlerin sunulması gerektiğini, bütünleştirmenin katkılarının neler olduğunu ve yasal düzenlemelere ilişkin görüşlerini ortaya koyacaktır. Bu gereksinimlerin giderilmesine yönelik olarak yapılabilecek yeni çalışmalara öncülük edeceği düşünülmektedir.

Ayrıca, Türkiye’deki bütünleştirme uygulamalarına yönelik özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin görüş ve önerileri konusunda alanyazına katkıda bulunma amacı, bu araştırmayı önemli kılmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

- 1-Araştırma 18 üniversiteden araştırmaya gönüllü olarak katılan ve özel eğitim bölümünde görev yapan 28 öğretim üyesinin verdiği bilgiler ile sınırlıdır.
- 2-Araştırmada elde edilecek veriler ve elde edilecek bulgular, veri toplamada kullanılacak veri toplama aracının kapsamı ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme uygulamaları ile ilgili yapılan yarı-yapılandırılmış görüşme sorularına samimi ve objektif bir şekilde cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Kaynaştırma: İhtiyaç duyulduğu takdirde sınıf öğretmenine ve/veya engelli öğrenciye destek özel eğitim hizmetleri sağlanması koşuluyla özel gereksinimli öğrencinin normal eğitim ortamlarında eğitim görmesidir (Kırcaali- İftar, 1998).

Bütünleştirme: Genel eğitim sınıfında yapılan düzenlemelerle tüm özel gereksinimli bireylerin, normal gelişim gösteren akranları ile bir arada öğrenim gördüğü eğitim programıdır(Nichols ve Sheffield, 2014).

Akademisyen: Bir disiplinde lisans eğitimini tamamladıktan sonra aynı alanda veya farklı bir alanda lisansüstü eğitim yaptıktan sonra alanında ihtisas kazanmış ve bir üniversitede çalışan kişi(Gürkan, 2018).

Özel eğitim: Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitim(MEB, 2018).

Özel gereksinimli birey: Eğitimsel beklentileri karşılamayan ve normal gelişim gösteren bireylerin gereksinim duyduklarından farklı hizmetler ve kaynaklara gereksinim duyan birey (Sucuoğlu, Diken, Demir, Ünlü ve Şen; 2010).

II. BÖLÜM

2. Kuramsal Temeller ve İlgili Literatür

2.1. Kuramsal Temeller

Bu bölümde özel gereksinimli bireyler, özel eğitim, özel eğitim ortamları, kaynaştırma, bütünleştirme kavramının tanımı, tarihsel gelişimi, etkili bütünleştirmenin bileşenleri, bütünleştirmenin yararları, bütünleştirme ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1.1. Özel gereksinimli bireyler

Toplumsal yaşamda sosyal çevreye bakıldığı zaman gözleri görmeyen, işitemeyen, yürüyemeyen veya tekerlekli sandalye kullanan, konuşken kekeleyen, bazı derslerde güçlük yaşayan ya da herkesten farklı ilgi alanı olup çevresini sorularla bunaltan veya çok küçük yaşlarda kendi kendine ouma yazma öğrenen ya da fen, matematik, satranç gibi alanlarda yetişkinler düzeyinde bilgi sahibi olan kişiler görülebilir. Bu çocuklar normal gelişim gösteren bireylerden farklıdırlar ve standart programlardan, uygulamalardan yararlanamazlar (Ataman, 2017). Bu farklılıklar çocuğun yaşam işlevlerini yerine getirebilmesini, genel eğitim sınıflarında eğitim almasını ve aldığı eğitimden beklenen düzeyde yararlanmasını engellemez(Metin, 2012). Ancak bazı farklılıklar bireylerin yaşamlarını aksatacak, yaşam aktivitelerinde zorluk yaşamalarına neden olacak düzeyde olabilmektedir (Cavkaytar ve Diken, 2012). 2018 yılında yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde özel eğitim ihtiyacı olan birey “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından

akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey” şeklinde tanımlanmıştır. Ataman (2017) özel gereksinimli olma kavramını kapsamlı bir terim olarak ele almaktadır. Fiziksel, zihinsel veya davranış performansı açısından ortalamanın üstünde ya da altında olan farklılığı kapsamakla birlikte özel gereksinimli bireyler kavramının üstün yetenekli ve üstün zekâlı çocukları kapsadığını vurgulamıştır. Tanımdan ve bu sınıflamadan yola çıkılarak özel gereksinimli birey ifadesinin üst bir kavram olduğu, birçok grubu içine aldığı anlaşılmaktadır.

Özel gereksinimli bireyleri Ataman (2017) şu şekilde sınıflandırmaktadır: Öğrenme güçlüğü, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, duygu davranış bozukluğu, zihinsel ve gelişimsel yetersizlikler, üstün yetenekliler, dil ve konuşma bozuklukları, işitme yetersizliği, görme yetersizliği, ortopedik yetersizlik, süreğen hastalığa sahip olanlar, otizm spektrum bozukluğu, ağır derecede yetersizliği olanlar ve birden fazla yetersizliği olanlar. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde ise (2018) ağır düzeyde otizmi olan birey, ağır düzeyde zihinsel engelli birey, bedensel engelli birey, çok ağır düzeyde zihinsel engelli birey, görme engelli birey, hafif düzeyde otizmi olan birey, hafif düzeyde zihinsel engelli birey, işitme engelli birey, orta düzeyde otizmi olan birey, orta düzeyde zihinsel engelli birey, özel yetenekli birey şeklinde sınıflandırılmıştır. Tanımlardan ve gruplamalardan yola çıkarak her yetersizlik grubu için hatta her özel gereksinimli bireyin ihtiyaçları ve özelliklerinin farklı olduğu anlaşılmaktadır. Bireysel özellikleri açısından ne kadar farklı olursa olsun eğitim hakkı her birey için Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 42. Maddesinde yer alan “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz” ifadesi ile güvence altına alınmıştır. Ayrıca “Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.” ifadesiyle de özel gereksinimli tüm bireyler için gerekli tedbirlerin alınmasını zorunlu kılınmaktadır.

2.1.2. Özel eğitim

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde özel eğitim, “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık

gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçları karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak tanımlanmaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

Özel eğitim, özel gereksinimli bireylere sunulan, üstün özellikleri olanları yetenekleri doğrultusunda kapasitelerinin en üst düzeyine çıkmasını sağlayan, yetersizliğin engele dönüşmesini önleyen, engelli bireyi kendi kendine yeterli hale getirerek toplumla kaynaşmasını ve bağımsız olarak üretici bireyler olmasını destekleyecek beceriler ile donatan eğitimidir (Ataman, 2003). Zıgmond ve Kloo (2017) özel eğitimi, özel olarak hazırlanmış içeriğin, özel materyaller, özel öğretim tekniği ile özel ortamlarda verilen eğitim şeklinde tanımlamışlardır. Özel Eğitim Terimleri Sözlüğü’nde ise özel gereksinimi olan bir öğrencinin kendine özgü gereksinimlerini karşılamak amacıyla özel olarak tasarlanmış eğitim ve öğretim süreci şeklinde tanımlanmıştır (Sucuoğlu, Diken, Demir, Ünlü ve Şen, 2018). Rumrill, Cook ve Stevenson’a (2020) göre ise özel eğitim çok yönlü ve kapsamlı bir sunum şeklidir. Görüldüğü gibi özel eğitimin alanyazında farklı tanımlarını görmek mümkündür ancak tanımları incelediğimizde bazı ortak noktalar içerdiği görülmektedir. Tanımlardan yola çıkarak, özel eğitim; normal gelişim gösteren akranlarından farklı gelişim gösteren bireyler ile çalışmayı, özel olarak hazırlanmış eğitim ortamlarını, özel olarak yetiştirilmiş personeller tarafından bir ekip çalışması şeklinde eğitim vermeyi, özel gereksinimli bireyin ihtiyaçlarına yönelik olarak hazırlanmış içeriği kapsamaktadır. Özel eğitimin temel ilkeleri 1997 tarihli 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 4.maddesinde şu şekilde sıralanmıştır;

- 1) Özel eğitim gerektiren tüm bireyler, ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
- 2) Özel eğitime erken başlamak esastır.
- 3) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.
- 4) Özel eğitim gerektiren bireylerin, eğitsel performansları dikkate alınarak, amaç, muhteva ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.

- 5) Özel eğitim gerektiren bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için her türlü rehabilitasyonlarını sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.
- 6) Özel eğitim gerektiren bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması esastır.
- 7) Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılmalarının sağlanması esastır.
- 8) Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, özel eğitim gerektiren bireylerin örgütlerinin görüşlerine önem verilir.
- 9) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireylerin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır (mevzuat.gov.tr).

2.1.3. Özel eğitim hizmetleri

Özel gereksinimli bireylerin bu temel ilkelere göre eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için birtakım hizmetlere gereksinim vardır. Bu hizmetler; özel eğitim, konuşma ve dil hizmetleri, ulaşım hizmetleri, sosyal çalışma hizmetleri, psikolojik hizmetler, fiziksel terapi, iş terapisi, beslenme hizmetleri, hemşirelik hizmeti, tıbbi hizmetler, sağlık hizmetleri, aile eğitimi, danışmanlığı, ev ziyaretleri, odyoloji, yardımcı teknolojiler, çocuk gelişim hizmetleri ve hizmetlerin koordinasyonu hizmetleridir (Bayhan, 2012).

2.1.4. Özel gereksinimli öğrenciler için eğitim ortamları

Özel gereksinimli bireylerin öğrenim gördükleri eğitim ortamları mevcut mevzuatta (ÖEHY, 2018) ve alanyazında (Ataman, 2003; Cavkaytar, 2018; Çolak, 2019; Kargın, 2010; Melekoğlu, 2018; Odluyurt, 2019) en kısıtlayıcı olandan en az kısıtlayıcı olana doğru şu şekilde sıralanmıştır:

2.1.4.1. Ev / hastane okulu

Zorunlu eğitim çağına gelmiş olan ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin sağlık sorunları nedeniyle okul öncesi, ilköğretim ya da özel eğitim programlarından herhangi birinden örgün eğitim yoluyla doğrudan yararlanamayan bireylerin evde eğitim görmesi veya yatak tedavisi ya da süregelen hastalığı nedeniyle hastanede özel eğitim hizmetlerinden yararlandığı eğitim ortamlarıdır.

2.1.4.2. Yatılı özel eğitim okul ve kurumları

Özel gereksinimli öğrenciler için özel geliştirilmiş program ve özel olarak yetiştirilmiş personel yoluyla özel olarak donatılmış eğitim ortamlarında eğitim gördükleri ve akşamında aynı okul bünyesinde sağlanan olanaklar içerisinde barınmasının sağlandığı eğitim ortamıdır..

2.1.4.3. Gündüzlü özel eğitim kurumları

Öğrencilerin tamamı özel gereksinimli bireylerden oluşur, genellikle aynı tür yetersizliğe sahip bireylerin aynı sınıfta eğitim gördükleri eğitim kurumlarıdır. Öğrenciler, barınmayı içermediği için okul saati dışında normal hayatlarına devam ederler.

2.1.4.4. Özel eğitim sınıfı

Özel gereksinimli bireylerin, normal gelişim gösteren öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda genellikle yetersizlik türüne göre okul bünyesinde bir sınıfta toplu olarak eğitim alması anlamına gelen eğitim ortamıdır.

2.1.5. Kaynaştırma

Alanyazında iki tür kaynaştırmadan söz edilmektedir (Ataman, 2003; Cavkaytar, 2018; Çolak, 2019; Kargın, 2006; Melekoğlu, 2018; Odluyurt, 2019). Bunlar;

Yarı Zamanlı Kaynaştırma; özel gereksinimli bireylerin gerek duyduğu destek hizmetlerle birlikte bazı dersleri özel eğitim sınıfında bazı dersleri akranları ile birlikte genel eğitim sınıfında aldığı eğitim ortamı anlamına gelmektedir.

Tam Zamanlı Kaynaştırma; özel gereksinimli bireylerin destek eğitim hizmetleri sağlanarak okulda bulunduğu zamanın tamamını normal eğitim sınıfında akranları ile beraber aynı sınıfta geçirdiği eğitim ortamıdır.

Özel eğitim hizmetlerinin bir ekip ruhu içerisinde verildikleri eğitim ortamları, özel gereksinimli bireylerin özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Yapılan eğitsel değerlendirme sonucunda özel gereksinimli bireylerin en az sınırlandırılmış eğitim ortamlarına yerleştirilmesi hedeflenmektedir (Melekoğlu, 2018). En az kısıtlayıcı eğitim ortamı kavramı ile anlatılmak istenen, öğrencinin ailesi ve akranlarıyla mümkün olduğunca birlikte olabileceği ve en iyi şekilde eğitim alabileceği ortamdır (Batu ve Kırcalı-İftar, 2010). Benjamin (2020) ise en az kısıtlayıcı eğitim ortamını özel eğitim ihtiyaçları olan öğrencilerle özel gereksinimi olmayan öğrencilerin aynı eğitim ortamına dahil edildiği genel bir eğitim sınıf ortamı olarak tanımlamıştır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2012) en az sınırlandırılmış eğitim ortamı başlığı altında en az kısıtlayıcı eğitim ortamı “özel eğitime ihtiyacı olan bireyin; toplumla bütünleşmesini sağlamaya yönelik sosyal, öz bakım, dil ve iletişim alanlarındaki davranışlar ile düzeyine uygun akademik ve mesleki bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla destek eğitim hizmetlerinin de verildiği ve mümkün olduğunca yetersizliği olmayan akranlarıyla bir arada olmasını sağlayan en uygun eğitim ortamı” şeklinde tanımlanmıştır.

Özel gereksinimli bireyler için en az sınırlandırılmış olan eğitim ortamının tam zamanlı kaynaştırma olduğu görülmektedir. Kaynaştırma, gerekli durumlarda sınıf

öğretmenine veya özel gereksinimi olan öğrenciye destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanması koşuluyla özel gereksinimli öğrencinin normal eğitim ortamlarında akranları ile beraber eğitim görmesidir (Gözün ve Yıkmış, 2004; Kırcaali İftar, 1992; Salend, 2001; Sazak, 2003). Bir başka tanımda ise genel eğitim sınıflarında destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanması yoluyla oluşturulan eğitimidir şeklinde tanımlanmıştır (Vaughn ve diğerleri, 2000; akt. Özmen, 2003).

Kaynaştırmanın başarıya ulaşması, özel gereksinimli bireylerin ihtiyaç duydukları özel eğitim ve normal eğitim hizmetlerini yeterli düzeyde almalarına bağlıdır (Saraç ve Çolak, 2012). Kaynaştırma sınıflarında görev yapan öğretmenlerin, sınıflarında bulunan öğrencilerin özelliklerine göre gerekli uyarlamaları yapması, kaynaştırma sürecini olumlu yönde etkilemektedir (Vural ve Yıkmış, 2008). Yine akademik ve sosyal anlamda başarılı bir kaynaştırma için ve akran kabulü özel gereksinimli bireyin sosyal ve iletişim becerilerini olumlu yönde etkilemektedir (Çolak, Vuran ve Uzuner, 2013).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde ise (2018) kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları başlığı altında “Özel eğitim ihtiyaçları olan bireylerin her tür ve kademedede diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla bu bireylere destek eğitim hizmetleri de sunularak akranlarıyla birlikte tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı verilen eğitim” şeklinde tanımlanmıştır. Bakanlığın yaptığı tanımdan yola çıkarak kaynaştırmadan bütünleştirmeye doğru bir geçişten bahsetmek mümkündür.

2.1.6. Bütünleştirme

Bütünleştirme kavramının alanyazında birçok tanımı yapılmıştır. Bir tanıma göre bütünleştirme, bütün özel gereksinimli çocuklar için en iyi eğitim ortamının normal sınıf olduğunu ve gereksinim duydukları desteğin sınıf içinde akranlarından ayrılmadan almaları gerektiğini savunan bir eğitim modelidir (Sucuoğlu, 2006; Nichols

ve Sheffield, 2014; Solis, Vaughn, Swanson ve McCulley, 2013). Başka bir tanımda ise bütünleştirme özel gereksinimi olan bireylerin genel eğitim sınıflarında normal gelişim gösteren akranları ile beraber eğitim ve öğretim hizmetlerinden yararlanmaları ve okulun her açıdan özel gereksinimli bireye uygun hale getirilmesi olarak tanımlanmıştır (Gümüşkaya, 2018). Bütünleştirmede normal okul düzeninin, farklı tür ve düzeyde özel eğitim ihtiyacı olan olan çocuklar için uyarlanmasına olanak veren bir yaklaşım olmakla birlikte öncelik okulun özel gereksinimli çocuğa uyarlanmasıdır (Ataman, 2017).

Tüm tanımlardan yola çıkarak bütünleştirmede en önemli noktanın özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren akranlarından ayrılmadan aynı eğitim ortamından faydalanmalarıdır diyebiliriz. Bir başka önemli noktanın bütünleştirme uygulamalarında, bireysel farklılıkları ne olursa olsun sağlanan hizmetlerden tüm bireylerin eşit düzeyde yararlanma hakkının olduğunu savunan bir model olduğunu da söyleyebiliriz. Yapılan tanımlardan vardığımız bir diğer sonuç ise özel gereksinimli bireyler için gerekli desteğin sağlandığı ve önlemlerin alındığı durumlarda en az kısıtlayıcı eğitim ortamının bütünleştirme uygulamaları olduğudur.

2.1.6.1. Bütünleştirmenin tarihçesi ve yasal dayanakları

1990'larda tüm çocukları kapsayacak ve eğitime dahil edecek bir eğitim programı arayışı ile bütünleştirme kavramı popülerlik kazanmıştır (Thomas, Walker ve Webb, 2001). Bireysel farklılıklara bakılmaksızın, herkesin eğitim hakkını garantiye almak üzere, 1990'da Herkes için Eğitim Dünya Konferansında (Conference on Education for All in 1990) alınan kararları onaylayan ve 1994'te Salamanca-İspanya'da 92 ülkeyi temsilen 25 kuruluşan, 300'den fazla temsilcinin katılması ile Özel Eğitim Dünya Konferansı yapılmıştır. Bu konferansta herkes için eğitim kapsamında bütünleştirme yaklaşımı geliştirilmiş ve okulların özel gereksinimli çocuklar başta olmak üzere tüm çocuklara eğitim hizmeti vermesi için gerekli politik adımların atılması sağlanmak istenmiştir. Konferans sonunda özel eğitimin ilkeleri, politikaları, uygulama ve faaliyetleri çerçevesinde Salamanca Bildirisi kabul edilmiştir (Dede, 1996; UNESCO, 1994).

1990’da UNESCO tarafından başlatılan Herkes için Eğitim (EFA) kapsamında 2000 yılında on yıllık sürede yapılanları değerlendirmek için Senegal-Dakar’da Dünya Eğitim Formu yapılmıştır. İstenilen hedeflere ulaşamadığı tespit edilen forumda Dakar Eylem Çerçevesi kabul edilmiş ve hükümetler 2015 yılına kadar bütün insanlar için kaliteli eğitimi sağlamakla yükümlü kılınmıştır. Herkes için Eğitim hareketinin özel gereksinimli çocukları yeterince kapsamadığı düşüncesiyle UNESCO tarafından 2004 yılında “*Engelli Bireyler için Eğitim Hakkı: Bütünleştirmeye Doğru*” adlı bir kılavuz hazırlanmıştır. Bu kılavuz UNESCO’nun programlarına resmi bir şekilde katılmadığı için ve maddi kaynakla desteklenmediğinden program başarılı olamamıştır (UNESCO, 2004; ERG, 2011).

2006 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin (EHİS) 24. maddesi ile özel gereksinimli bireylerin bütünleştirme yoluyla eğitim alma hakkı uluslararası hukukta güvence altına alınmıştır. Ülkemizin de imzaladığı sözleşme 2008’de TBMM tarafından onaylanmıştır.

EHİS 24. Madde;

- “a) Engeli olan bireyler engelleri sebebiyle genel eğitim sisteminden dışlanmamalı ve engelli çocuklar engelleri nedeniyle parasız ve zorunlu olan ilk ve ortaöğretim imkânlarının dışında tutulmamalıdır.
- b) Engeli olan bireyler, yaşadıkları çevrede bütünleştirici, kaliteli ve parasız ilk ve ortaöğretime diğer bireyler ile eşit imkânlarda erişebilmelidir.
- c) Tüm bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda makul ve çeşitli düzenlemeler yapılmalıdır.
- d) Genel eğitimden etkili bir şekilde yararlanabilmeleri amacıyla engeli olan bireyler, genel eğitim sistemi içinde gereksinim duydukları desteği almalıdır.
- e) Engelli bireylere yönelik olarak bireyselleştirilmiş destekleyici tedbirler, engelli bireylerin tam katılımı amacına uygun olarak, akademik ve sosyal gelişimini artırıcı ortamlarda sağlanmalıdır.”

EHİS ile bütünleştirme sadece bir hak olarak tanımakla kalmamış bütünleştirme ile eğitim sistemlerinin hedeflerini içeren bir çerçeve de sunmuştur. Sözleşme, hükümetlere ve uluslararası kuruluşlara özel gereksinimli bütün bireyler için kaliteli bir bütünleşmenin sağlanması için birtakım yükümlülükler getirmiştir(ERG, 2011).

UNESCO 2008’de düzenlenen ve bütünleştirme yoluyla eğitime odaklanan Uluslararası Eğitim Konferansı’ndan sonra bütünleştirmeye daha fazla öncelik vermeye başlamıştır. Ayrıca 2009 yılında “*Bütünleştirme için Politika Önerileri*” adlı raporu yayımlamıştır. UNESCO’nun 2019 yılında Paris’te düzenlediği 40. genel konferanslarının Eğitim Komisyonu Raporu’nda “Kapsayıcı ve eşit kaliteli eğitimi sağlamak ve herkes için hayat boyu öğrenme imkânları geliştirmek” stratejik hedefleri arasında yer almaktadır. 30 yıllık bir süreçte eğitim paradigması bütünleştirmeye evrilmiş ve özel gereksinimli bireylerin bütünleştirme yoluyla eğitim alma hakları uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmıştır.

Ülkemizde ise yapılan yasal düzenlemeler ile özel gereksinimli bireylerin bütünleştirme yoluyla yaşamın her alanına dahil olması yönünde birtakım adımlar atılmıştır. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 4. Maddesinde “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.” yine aynı kanunun 17. Maddesinde “Milli eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, iş yerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır.” ifadeleri yer almaktadır. Bu maddeler çerçevesinde eğitimin genel ve eşit olduğu ayrıca eğitimin yaşamın her alanında yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. 1997 tarih ve 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 12. Maddesinde “Özel Eğitim gerektiren bireylerin eğitimleri, hazırlanan bireysel eğitim planları doğrultusunda akranları ile birlikte her tür ve kademedeki okul ve kurumlarda uygun yöntem ve teknikler kullanılarak sürdürülür.” ifadesiyle özel gereksinimli bireylerin aynı ortamda eğitim görmeleri gerektiği vurgulanmıştır. 2005 yılında yayımlanan 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’un “Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelliler, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak,

yaşadıkları çevrede bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılır. Genel eğitim sistemi içinde engellilerin her seviyede eğitim almasını sağlayacak bütünleştirici planlamalara yer verilir.” ifadesiyle özel gereksinimli bireylerin eğitim hakkının engellenemeyeceği ve bütünleştirilmiş ortamlarda eğitim alma hakları vurgulanmıştır. 2017 yılında güncellenen Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulamaları Genelgesi’nde “Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimin amacı; özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedede diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamaktır” ifadesiyle bütünleştirmenin amacını ifade ederek bütünleştirmeye vurgulama yapmıştır. Ayrıca On Birinci Kalkınma Planı’nın amaçları arasında “Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitim hizmetlerinden istifade edebilmeleri için beşeri ve fiziki imkânlar güçlendirilecektir.” ve “Öğrenme ortamlarının fiziki altyapısı, öğretim programı ve materyal zenginliği, öz bakım becerileri, bütünleştirme uygulamaları ve rehberlik hizmetlerinin standartları yükseltilecektir.” yer almaktadır. İlgili kanun, yönetmelik ve kanun hükmünde kararnamelerle bütünleştirme uygulamaları güvence altına alınmıştır. Ayrıca bütünleştirmeye kalkınma planında da yer verilerek gelecekte atılacak adımlar da belirlenmiştir.

2.1.6.2. Bütünleştirme uygulamasının bileşenleri

Başarılı bir bütünleştirme için birçok bileşenin etkisi vardır. Bütünleştirme Eğitimi Araştırmaları Merkezi (CSIE, 1996) bütünleştirme için okullarda bulunması gereken özellikler şu şekilde sıralamıştır;

1. *Toplum temelli olma*; okullar toplumun tüm üyelerini düşünmeli, ayrıştırıcı ya da reddedici olmadan bütün bireylere açık olmalıdır.
2. *Engelsiz olma*; okullar, fiziksel yapıları ve zeminleri, eğitim programları, destek eğitim hizmetleri, müfredatları ve yöntemleri itibarıyla tüm bireylerin erişebileceği şekilde olmalıdır.
3. *Eşitliği destekleme*; bütünleştirici bir okul tüm üyelerinin hak ve sorumlulukları olduğunu okul içinde veya okul dışında sağlanan eğitimden faydalanma ve katılma fırsatının olduğu bir demokrasidir.

4. *İş birliğini teşvik etme*; bütünleştirici bir okul diğer okullarla rekabet yerine iş birliği içinde çalışır.

2.1.6.3. Bütünleştirme uygulamasının katkıları

Bütünleştirme eğitiminin katkılarına ilişkin olarak Hammeken (2000); e göre

1. Bütünleştirme var olan eğitimi geliştirebilir. Bütünleştirme ile özel gereksinimli özel gereksinimli öğrenciler üzerindeki adaptasyon ve değişiklikler, aynı zamanda normal gelişim gösteren öğrencilere de faydalı olur.
2. Bütünleştirme uygulamaları ile öğrencilerin başkasına karşı daha ılımlı ve hassas olmasını sağlar. Öğrenciler kendilerinden farklı olanı kabul etmeyi öğrenir.
3. Bütünleştirme iş birliğini teşvik eder. Özel gereksinimli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrenciler genel eğitimin amacına ulaşmak için çalışırken birlikte çalışır ve bilgiyi paylaşırlar.
4. Bütünleştirme geçici bir eğilim değildir. Tecrübe ve bilgiyi birleştirerek okul personelleri ve aileler arasında ortaklık oluşturmak, herkes için gelişmiş bir eğitim sisteminin oluşmasını sağlayacaktır.

Bütünleştirmenin başarıya ulaşması birçok bileşenin bir araya gelmesi gerekmektedir. Bütünleştirmede iş birliği içinde olması gereken paydaşlar; sınıf öğretmeni, okul idaresi, rehber öğretmen, özel eğitim öğretmeni, aile, alan öğretmenleri, öğrenci akranlar ve diğer uzmanlardır (Gümüşkaya, 2018). Özel eğitimin ilkelerinden olan “ekip çalışması” özel eğitim yöntemleri bir ekiple sürdürüldüğü zaman başarılı olmaktadır (Baykoç, 2018). Tüm paydaşların özel eğitim konusunda katılımcı ve istekli olması gerekmektedir. Bu amaçla paydaşların görüşleri, düşünceleri ve tutumları önemlidir. Var olan durumun betimlenmesi bütünleştirme konusunda yapılacak olan fiziksel düzenlemeler, eğitsel uyarlamalar, destek eğitim hizmetleri, paydaşların eğitimi gibi konularda ilerde yapılacak olan çalışmalara yön göstereceği düşünülmektedir.

2.1.6.4. Bütünleştirme uygulamalarına yönelik tutumlar

Hammeken (2000)'e göre, çoğu eğitimci, özel gereksinimli öğrencilerin sınıfa ait olduklarını güçlü bir biçimde savunmakta ve özel gereksinimli öğrencilerin akranları ile eşit bir eğitim hakkına sahip olduğuna inanmaktadır. Çok uzun yıllardır var olan ikili eğitim sistemini birleştirmek gerekmektedir. Bu süreç yavaş ilerlemektedir ve otomatik olarak gerçekleşmez. Bütünleştirme; zaman, enerji, değişime istekli olma ve bütünleştirme eğitiminin bütün öğrenciler için en iyi uygulama olduğuna dair inanç gerektirmektedir.

Öğretmenlerin bütünleştirmeye ilişkin tutumlarında ise gerekli düzenlemelerin var olup olmadığı etkili olmaktadır. Öğretmenlerin genel kabul seviyeleri, özel gereksinimli bireyin durumuna göre değişmektedir. Hafif düzeyde yetersizliği olan öğrencileri öğretmenler bütünleştirme ortamına kabul ederken ağır düzeyde yetersizliği olan bireyleri öğretmenlerin kabul etme oranları daha düşüktür (Saloviita, 2020).

Özel eğitim ve genel eğitim sınıflarında çalışan öğretmenlerin karşılaştırıldığı çalışmalarda özel eğitim öğretmenlerinin bütünleştirmeye karşı daha olumlu bir yaklaşım içinde olduğu görülmektedir (Desombre, Lamotte ve Jury, 2019; Hernandez, Hueck ve Charley, 2016). Özel eğitim ve genel eğitim öğretmenleri gerekli iş birliğini yaptıkları zaman bütünleştirme konusunda olumlu yönde tutum değişikliği oluşmaktadır. Bu iş birliğinin sağlanmasında okul müdürleri kritik rollere sahiptir (Robinson, 2017). Bütünleştirme programları, birçok açıdan bakıldığında zaman yararlı ve uygulanması gereken bir yöntemdir. Fakat gerçek bir bütünleştirme programı uygulayabilmek için birçok ön hazırlığın yapılması gereklidir. Ülkenin olanakları, çevre şartları, bireyin yetersizlik derecesi göz önüne alınmadan yapılan bir bütünleştirme, büyük bir olasılıkla yarardan çok zarar getirecektir (Civelek, 1991).

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında bütünleştirme ile ilgili olarak Türkiye’de ve yurt dışında yapılan çeşitli araştırmalara yer verilmiştir.

2.2.1. Bütünleştirme ile ilgili Türkiye’de yapılan araştırmalar

Saygın (2015) araştırmasında mesleki eğitimde bütünleştirme uygulamalarının değerlendirmek için yönetici/öğretmen ve özel gereksinimli öğrencilerle ailelerine likert tipi bir ölçek uygulamıştır. Çalışmaya 7 idareci, 29 meslek dersi öğretmeni, 34 kültür dersi öğretmeni ve 18 özel gereksinimli öğrenci ve aileleri katılmıştır. Mesleki eğitimde bütünleştirme uygulamaları sekiz boyutta ele almıştır. Öğretmen, öğrenci, idareciler ve aileler BEP hazırlandığını ve değerlendirme için gerekli uyarlamaların yapıldığını söylemişlerdir ancak destek eğitimin hizmetlerinden hiçbirinin uygulanmadığını düşündükleri bulgular arasındadır. Ayrıca yönlendirme konusunda kültür dersi öğretmenlerinin olumsuz görüşe sahip oldukları yine bulgular arasındadır.

Keser (2016) araştırmasında özel gereksinimli bireylere sağlanan destek hizmetlerini belirlemek ve sunulan destek eğitim hizmetlerini bütünleştirme uygulamaları çerçevesinde değerlendirmek amacıyla özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde ve devlet okullarında görev yapan 63 öğretmen ile odak grup görüşmesi yoluyla verileri toplamış ve betimsel olarak analiz etmiştir. Çalışma sonucunda sunulan destek hizmetlerin sınırlı olduğu, sağlanan destek hizmetlerin de bütünleştirme uygulamalarından çok uzak olduğu bulunmuştur. Bütünleştirme uygulamaları kapsamında dezavantaj olarak görülen farklı dil, din, kültür, materyal, ortam gibi alanlarda uyarlamaların yapılması gerektiği araştırmanın önerileri arasındadır.

Keser ve Düzkantar (2019) çalışmalarında bütünleştirme kapsamında öğretmen yeterlilikleri konusunda yapılan çalışmaların içerik ve yöntem eğilimlerini incelemişlerdir. Sınırlı sayıda çalışma olması sebebiyle zaman sınırlaması yapmadıkları araştırmalarında 6 adet çalışmaya ulaşmışlardır. Ulaştıkları çalışmaları yayımlanan dergi, yıl amaç, yöntem, katılımcı sayısı ve bulgular açısından incelemişlerdir. Çalışmanın bulguları; Türkiye’de bütünleştirmenin kaynaştırma tanımı üzerinden tanımlandığı ve bunun sonucunda da öğretmenlerin bütünleştirmeyi yanlış algıladığı görülmüştür. Türkiye’de bütünleştirme kapsamında öğretmen yeterliliklerini konu alan bir çalışmaya rastlanmaması yine bulgular arasındadır. Araştırma sonucunda

bütünleştirmenin net olarak tanımlanması, yasaların yeterli hale getirilmesi, öğretmen yeterliliklerini araştıran çalışmaların yapılması gerektiği önerilmektedir.

Gürsoy, Aral, Öz ve Aysu (2019) çalışmalarında ilkokul ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin bütünleştirmeye ilgili metaforlarını incelemişlerdir. Nitel olarak yürütülen çalışmada veriler görüşmeler ile toplanmış ve araştırma deseni olarak fenomenoloji kullanılmıştır. 30 öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler MAXQDA programı ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonunda öğretmenler; bütünleştirmenin yavaş ve zahmetli olduğuna, özel ilgi ve sabır gerektirdiğine vurgu yapmışlardır. Birçok sorun yaşamalarına rağmen bütünleştirmenin önemini farkında oldukları ve eğitime ihtiyaç duydukları bulgular arasındadır. Ayrıca bütünleştirme sürecinde ailelerden ve okul yönetiminden beklentilerinin olduğunu, alanında uzmanlaşmış profesyonellere ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içinde bütünleştirme ile ilgili eğitim almaları, ailelerin ve okul yönetiminin özel gereksinimli çocuklar ve eğitimleri ile ilgili bilgilendirilmeleri, bütünleştirme ile ilgili olarak farklı yöntemlerin kullanıldığı daha kapsamlı araştırmaların yapılması araştırmanın önerileridir.

2.2.2. Bütünleştirme ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar

Hsien, Brown ve Bortoli (2009) çalışmalarında öğretmenlerin bütünleştirme eğitimi hakkındaki öğretmen yeterliliklerini ve öğretmen tutumlarını incelemişlerdir. 36 katılımcı ile Bütünleştirme Tutum Ölçeği, Bütünleştirilmiş Okul Programı Ölçeği ve Temel Eğitime Giriş Anketi ile verileri toplamışlardır. Yüksek lisans mezunu olan öğretmenlerin bütünleştirmeye daha ılımlı oldukları, 34 katılımcının sınıflarındaki özel gereksinimli bireylere faydalı olduğu ve sınıflarına özel gereksinimli öğrenci geldiğinde ne yapacaklarını bildikleri bulgular arasındadır. Ayrıca özel eğitim ve bütünleştirme konusunda aldıkları eğitimlerin kendilerini geliştirdiği, öz güven sağladığı da bulgulardan biridir. Bir diğer önemli bulgu ise öğretmen yeterliliğinin sınıfa yansıdığı ve ağır düzeyde olan özel gereksinimli öğrencilerin özel eğitim okullarında eğitim almalarının bu öğrenciler için daha etkili olacağı yönündedir.

Boer, Pijl ve Minnaert (2010) ailelerin bütünleştirmeye yönelik tutumları hakkındaki literatürü inceleyen bir literatür çalışması yapmışlardır. Ailelerin olumlu tutum sergilediği 10 araştırmayı incelemişlerdir. Ailelerin tutumları, yaş ve cinsiyete göre değişmezken, sosyo-ekonomik düzeyi, eğitim düzeyi, bütünleştirmeye ilişkin deneyimi ve yetersizlik türü ailelerin tutumlarında etkili olmaktadır. Eğitim seviyesi yüksek olan ve daha önce bütünleştirme deneyimi olan ailelerin kabul düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Davranış problemi olan ağır düzeyde yetersizliği olan öğrencilerin bütünleştirilmesi konusunda ise aileler olumsuz tutumlara sahipken fiziksel engeli olan öğrencilerin bütünleştirilmesinde olumlu bir tutuma sahiptirler. Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin tutumları duygusal gelişimi, bireysel eğitimi ve normal okullardaki mevcut hizmetleri hakkında endişe duydukları için daha olumsuzken normal gelişim gösteren ailelerin ise çocuklarının insanlarda farklılıkları kabul etmek ve başkalarına karşı duyarlılık geliştirmek gibi konularda öğrencilerin deneyim kazanacağını düşündükleri için daha olumlu tutuma sahip oldukları araştırmanın önemli bulgularındandır.

De Boer, Pijl ve Minnaert (2011) öğretmenlerin bütünleştirme konusunda kilit role sahip oldukları ve öğretmen tutumlarının bütünleştirmenin başarılı bir şekilde uygulanmasında önemli bir rol oynadığı iddiasından yola çıkarak bütünleştirmeye ilişkin hangi değişkenlerin öğretmen tutumlarıyla ilişkili olduğu ve bunların özel gereksinimli öğrencilerin sosyal katılımını etkileyip etkilemediğini incelemek amacıyla 26 çalışmayı gözden geçirdikleri bir literatür taraması yapmışlardır. Çalışmalardan elde ettikleri bulgular, öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin normal sınıfta bulunmasına ilişkin ya tarafsız ya da olumsuz görüşte olduklarıdır. Bütünleştirmeye ilişkin pozitif anlamda hiçbir net sonuca ulaşamamışlardır. Ancak genç ve bütünleştirme konusunda tecrübesi olan öğretmenlerin daha ılımlı oldukları bulgular arasındadır. Yetersizlik tür ve derecesine göre ise bütünleştirme konusunda fiziksel yetersizliği olan öğrencilere karşı öğretmenlerin daha ılımlı oldukları görülmüştür. Son olarak seçilen çalışmaların hiçbirinin, öğretmenlerin tutumlarının, normal sınıflarda özel gereksinimli öğrencilerin sosyal katılımı üzerinde etkisi olup olmadığı incelenmiş ve bu yönüyle ilgili herhangi bir sonuç çıkarılamamıştır.

Hwang ve Evans (2011) çalışmalarında öğretmenlerin bütünleştirme konusunda pratikteki kabul durumlarını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma kapsamında 33 genel eğitim öğretmeninden Salend'in (1999) geliştirmiş olduğu Eğitimciler için Bütünleştirme Anketi uyarlanarak veriler toplanmıştır ayrıca yüz yüze görüşmeler yapılarak nicel olarak elde edilen veriler nitel olarak desteklenmiştir. Öğretmenlerin % 58.61'i bütünleştirmenin öğrencilere olumlu rol modelleri sunduğuna inanırken, öğretmenlerin sadece % 27.57'sinin olumsuz olduğunu düşündükleri bulunmuştur ancak katılımcılardan % 41,37'si bütünleştirmeyi desteklerken, % 65,5'i bütünleştirme kavramını reddetmektedir. Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu ise öğretmenlerin % 75.85 özel gereksinimli öğrencilerin özel eğitim sınıfında daha iyi bir eğitim alacağını düşündükleridir. Ayrıca öğretmenlerden sadece %24.13'ünün bütünleştirmenin akademik katkı sağlayacağını düşündükleri ve yaş olarak genç öğretmenlerin bütünleştirme konusunda daha ılımlı ve kabul edici olduğu bulgular arasındadır.

Cagran ve Schmidt (2011) çalışmalarında 1360 sınıf öğretmenin bütünleştirmeye ilişkin görüşlerinin yetersizlik türüne göre değişip değişmediğini incelemişlerdir. Öğretmenler, fiziksel yetersizliği olan öğrencilerin bütünleştirilmesine olumlu bakarken duygu ve davranış bozukluğu olan öğrencilerin bütünleştirilmesine ise olumsuz tutuma sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bütünleştirme ile ilgili eğitim alan öğretmenlerin diğer öğretmenlere göre bütünleştirme uygulamalarına daha ılımlı baktıkları da önemli bulgulardandır.

Emam ve Mohamed (2011) çalışmalarında anasınıfı ve sınıf öğretmenlerinin mesleki yeterlikleri ile bütünleştirmeye ilişkin tutumları arasındaki ilişkiyi saptamışlardır. 71 okul öncesi ve 95 sınıf öğretmeni olmak üzere 166 öğretmen ile yaptıkları çalışmada 25 soruluk bir ölçek ile verileri toplamışlardır. Araştırmanın bulgularına göre mesleki yeterlilik ve deneyim arttıkça öğretmenlerin tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin bütünleştirmeye yönelik tutumlarında anlamlı fark olmadığı, deneyimin mesleki yeterliliğe doğrudan etkili olmadığı araştırmanın önemli bulgularındandır.

McKay (2012) çalışmasında öğretmenlerin bütünleştirme eğitimine yönelik tutumlarını etkileyen faktörleri belirlemeye çalışmıştır. 38 maddelik bir ölçek ile 661 öğretmenin görüşünü aldığı araştırmanın sonucunda, okulun konumu, fiziki şartları, öğrenci yetersizlik tür ve derecesinin, okul yönetiminin öğretmen tutumları üzerinde etkili faktörler olduğunu saptamıştır. Ayrıca öğretmenlerin deneyim, cinsiyet, yaş, ırk ve eğitim durumlarının tutumlarında etkili olmadığı çalışmanın bulgularındandır. Genel olarak öğretmenlerin bütünleştirmeye yönelik olumlu tutum içinde oldukları fakat özel gereksinimli öğrencilerin normal öğrenciler tarafından dışlanabilecekleri düşünceleri araştırmanın sonuçları arasındadır.

Sharma, Loreman ve Forlin'in (2012) çalışmalarında bütünleştirme sınıflarında öğretmen etkinliğini ölçmek için bir ölçek geliştirmeyi amaçlamışlardır. Kanada, Avustralya, Hong Kong ve Hindistan'dan 607 öğretmen adayı ile 18 maddelik bir ölçek geliştirmişlerdir. Örnekleminden alınan yanıtların analizi ile üç faktör ortaya koymuştur: bütünleştirmede etkili eğitim, iş birliği ve problem davranışlarla başa çıkma. Bütünleştirmenin başarılı olabilmesi için öğretmenlerin tüm öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacağı ve kendilerini güvende hissettikleri, problem davranışların olmadığı sınıflar tasarlama becerilerine sahip olmaları gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca öğretmenlerin aileler ve sağlık personelleri ile iş birliği içinde çalışma becerilerine de sahip olmaları gerektiği bulgular arasındadır. Çalışma sonunda güvenilirlik analizi, geliştirilen ölçeğin bütünleştirme konusunda öğretmenlerin öz yeterliliklerini doğru şekilde ölçtüğünü göstermiştir.

Chiner ve Cardona (2013) çalışmalarında bütünleştirme uygulamalarına ilişkin öğretmenlerin deneyim, kaynak ve destek hizmetler açısından değişiklik gösterip göstermediğini incelemişlerdir. Çalışma 68 okul öncesi, 133 sınıf öğretmeni ve 135 branş öğretmeni olmak üzere toplam 336 öğretmen ile yapılmıştır. Yeterli kaynak ve destek hizmet alan öğretmenlerin bütünleştirmeye daha ılımlı baktıkları, ağır düzeyde yetersizliği olan öğrencilerin bütünleştirilmesine olumsuz baktıkları, katılımcıların zaman, kaynak, materyal ve uzman desteğine sahip olmadıkları, öğretmenlerin bütünleştirme sürecinde özel gereksinimli öğrencilerin gereksinimlerini karşılamak için hizmet içi eğitimlere ihtiyaç duydukları araştırmanın önemli bulgularındandır.

Robinson (2017) çalışmasında bütünleştirme kapsamında özel eğitim öğretmenleri ile genel eğitim öğretmenlerinin iş birliğine ilişkin algı ve tutumlarını incelemiştir. Amaçlı örnekleminde 4 özel eğitim öğretmeni ve 4 genel eğitim öğretmeni bulunmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ve doküman analizi yoluyla öğretmenlerin bütünleştirme ile ilgili yaptıkları çalışmalar ve iş birliğine ilişkin düşünceleri tespit edilmiştir. Bu araştırmalar sonucunda, öğretmenlerin öğretimi farklılaştırma, sosyal etkileşim ve iş birliği alanlarında eksiklikleri olduğu tespit edilmiştir. Sınıfta iş birliğine dayalı olarak öğretmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda, Lave ve Wenger'in yerleşik öğrenme teorisi kavramsal çerçevesine göre öğretmenlere ders planı yazma, idari destek ve roller ve sorumluluklar konusunda 3 günlük bir eğitim programı sunulmuştur.

Zwane ve Malale (2018) çalışmalarında bütünleştirme uygulamalarının önünde ne tür engeller olduğunu araştırmışlardır. 14 katılımcı ile odak grup görüşmesi yoluyla verileri topladıkları araştırmalarında öğretmenlerin özel eğitim hakkında bilgilerinin yetersiz olduğu, yetersizlik türleri konusunda bilgilerinin olmadığı, iş bulamadıkları için özel eğitimde çalıştıkları bulgular arasındadır. Ayrıca BEP yapmayı bilmedikleri, problem davranışlar ile baş etme yöntemlerini bilmedikleri ve bütünleştirmenin ne olduğu hakkında bilgilerinin olmadığı da bulgular arasındadır.

Benjamin (2020) çalışmasında kırsal bölgelerde çalışan 14 öğretmenden gönüllü olanlar arasından 10 öğretmen ile bir vaka çalışması yapmış ve öğretmenlerin bütünleştirme kapsamında ne tür uyarlamalar yaptıklarını araştırmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla var olan durumu betimlemiştir ve öğretmenlerin en çok sınıfların büyük olması, kaynak eksikliği ve bilgi eksikliği gibi konularda sıkıntı yaşadıklarını bulmuştur. Öğretmenlerin ihtiyaçlarına yönelik olarak içerik, süreç ve değerlendirme ile ilgili yapabilecekleri konular hakkında üç günlük bir farklılaştırılmış öğretim programı düzenlemiştir.

Saloviita (2020) çalışmasında Finlandiya'daki öğretmenlerin bütünleştirmeye ilişkin tutumlarını incelemiştir. Öğretmenlerin Bütünleştirme Tutumları Ölçeği'ni (TAIS) kullanarak 824 sınıf öğretmeni, 575 branş öğretmeni ve 365 özel eğitim

öğretmeni olmak üzere 1.764 kişi ile E-posta yoluyla veriler toplanmıştır. Araştırmada öğretmenlerin cinsiyet, yaş, branş, hizmet süresi gibi değişkenlerle tutumları karşılaştırılmıştır. Araştırmanın bulguları; genç öğretmenlerin ve kadın öğretmenlerin bütünleştirmeye karşı daha ılımlı olduğu, özel eğitim öğretmenlerinin daha olumlu bir tutuma sahipken branş öğretmenlerinin olumsuz bir tutuma sahip olduğu yönündedir. Sınıf öğretmenleri ise nötr noktada bulunmaktadır. Katılımcıların %20'si bütünleştirmeye karşı güçlü bir muhalefet sergilerken, %8'i güçlü savunucuları arasında yer almaktadır. Öğretmenlerin iş yönelimleri ve öz-yeterlikleri ile bütünleştirmeye ilişkin tutumları arasında düşük bir ilişki olduğu araştırmanın bulgularındandır.

Yapılan çalışmalar incelendiği zaman öğretmenlerin genel olarak bütünleştirme uygulamalarına yönelik olarak bilgilerinin az olduğu ve olumsuz tutuma sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin bütünleştirme uygulamalarına karşı tutumları branş, cinsiyet, mesleki tecrübe, yetersizliğin tür ve derecesi gibi değişkenlere göre farklılaşmaktadır. Ayrıca ülkemizde yapılan çalışmalardan hareketle bütünleştirmenin kaynaştırma üzerinden tanımlanmakta ve kavram kargaşası ortaya çıkmaktadır.

III. BÖLÜM

3. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeline, katılımcıların özelliklerine, verilerin toplanmasına ve verilerin çözümlenmesine yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Türkiye’de bütünleştirmenin uygulanıp uygulanmayacağını ve ülkemizde bütünleştirme uygulamalarının başarıya ulaşması için yapılması gerekenlerin neler olduğunun tespit edilmesinin amaçlandığı bu çalışma nitel araştırma yöntemi desenlerinden betimleyici durum çalışması olarak gerçekleştirilmiştir. Nitel durum çalışması var olan olgu veya olaya yönelik araştırmacıların belli bir durumu kavrama keşfetme ve yorumlamaya ihtiyaç duyduklarında katılımcı gözlemleri, derinlemesine görüşme yoluyla veri toplama ile elde edilen verileri derinlemesine incelenme fırsatı vermektedir(Glesne, 2015; Merriam, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Nitel araştırmalar bir konunun keşfedilmesine gerek duyulduğunda yapılan çalışmalar olup bireylere öykülerini anlatma ve konuşma fırsatı sağlar(Creswell, 2014). Nitel araştırmalarda yaygın olarak üç tür veri toplama tekniği vardır; gözlem, görüşme ve yazılı doküman incelemesi. Nitel araştırma gözlem, görüşme, doküman analizi gibi niteliksel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik olarak nitel bir sürecin izlendiği araştırmalar olarak tanımlanmaktadır(Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Görüşme; bir kişi veya grupta önceden belirlenmiş bir amaç doğrultusunda yapılan soru sorma ve yanıtlama sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Görüşme, çoğu zaman yüz yüze yapılsa da telefon gibi anında ses ve görüntü ileten araçlar yoluyla da yapılabilmektedir. Görüşme, bireyin, çeşitli konular hakkında bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası sebeplerinin öğrenilmesinde en kısa yol olarak kullanılagelmiştir(Balcı, 2018; Karasar, 2017). Nitel araştırmalarda kullanılan görüşmelerin en güçlü özelliği göremedikleriniz konusunda bilgi edinme ve gördükleriniz hakkındaysa alternatif açıklamalar yapma imkânı vermeleridir(Glesne, 2015). Görüşme en yaygın şekliyle yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı-yapılandırılmış görüşme şeklinde sınıflandırılabilir(Creswell, 2014; Glesne, 2015; Karasar, 2017; Özgüven, 2004; Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırmada veriler yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme; yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme arasında kalan ve yaygın olarak kullanılan görüşme tekniğidir(Karasar, 2017). Yarı yapılandırılmış görüşmede incelenmek istenen konu hakkında katılımcılardan aynı türde bilgilerin toplanması amaçlanır. Bu yaklaşımda görüşme öncesinde, görüşmeciye rehberlik edecek olan görüşme soruları veya konu başlıklarının yer aldığı görüşme formu hazırlanır. Görüşmeci, hazırladığı görüşme formunda yer alan soruları sorabilir, bununla birlikte ayrıntılı bilgi toplamak amacıyla ek sorular da geliştirebilir. Bu biçimiyle yarı yapılandırılmış görüşme amaçlı bir sohbete benzemektedir. Dolayısıyla, görüşme formunda yer alan soruların belli bir öncelik sırasıyla sorulması zorunlu değildir. Görüşmeci görüşme yaptığı kişi ile arasında olan etkileşimine bağlı olarak farklı sırada sorabilir ya da görüşme sürecinde bir sorunun yanıtını almışsa, o soruyu tekrar sormayabilir veya katılımcının geri bildirimlerine dayalı olarak ek sorular yöneltebilir(Balaban Salı, 2015). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde sorular görüşme yapılacak kişinin bildiği terminoloji ile hazırlanmalıdır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde görüşme yapan kişi soruları sorarken görüşme yapılan kişiye gerektiği durumlarda sorularla ilgili olarak ek açıklamalar yapabilir(Uzuner, 1998).

3.2. Çalışma Grubu

Glesne'ye göre (2015) araştırmacı olarak sorularınız sizin bilmediklerinizi bilen katılımcıların konuşmaya başlamasını sağlamalıdır. Etkili ve başarılı bir görüşme için, açıkça ifade edilen bir araştırma konusu, araştırma konusunu açıklama niteliğine sahip görüşme soruları ve soruların sorulacağı açık sözlü ve bilgili katılımcılar gereklidir. Glesne'nin 'açık ve bilgili' olma durumundan yola çıkılarak araştırmanın katılımcıları amaçlı örneklem yoluyla seçilmiştir. Amaçlı örnekleme araştırmacı kimlerin seçileceği konusunda kendi yargısını kullanır ve araştırmanın amacına en uygun olanları araştırma örnekleme seçer.(Balcı, 2018). Bu doğrultuda bütünleştirme konusunda en geniş bilgi birikimine sahip olanların akademisyenler olduğu düşünülmektedir. Yapılan yasal düzenlemeler, öğretmen yetiştirme programları, alanda yapılan çalışmalarda uygulanan programlar, yol haritaları akademisyenlerin bilimsel çalışmaları sonucunda şekillenmekte ve uygulanmaktadır. Amaçlı örnekleme dayalı olarak, özel eğitim alanında doktora derecesine sahip olan ve en az 3 yıl özel eğitim öğretmenliği programında lisans veya lisansüstü düzeyinde ders vermiş olma ölçütünü karşılayan 20 üniversiteden 80 akademisyene ulaşılmıştır. Araştırma 80 akademisyenden çalışmaya gönüllü olarak katılan 10 Doktor Öğretim Üyesi, 11 Doçent ve 6 Profesör olmak üzere toplam 28 akademisyen ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan akademisyenlerden 16'sı Türkiye'de bulunan devlet üniversitelerinde, 2'si KKTC'de bulunan üniversitelerde görev yapmaktadır. Katılımcılardan 1'i ise özel eğitim alanından emekli olmuş bir öğretim üyesidir. Araştırmaya katılan akademisyenlerin kimlik bilgilerinin gizliliğini sağlamak amacıyla katılımcıların görev yaptığı üniversitelerin isimlerine yer verilmemiştir.

Görüşmeyi kabul eden ve yazılı izinleri alınan akademisyenlerin demografik bilgileri Tablo 3.1'de verilmiştir. Tablo 3.1'de görüldüğü gibi araştırmaya gönüllü olarak katılan akademisyenler görüşülme sırasına göre; A1, A2, A3.....A28 olarak kodlanmıştır. Araştırmaya katılan akademisyenlerden 15'i kadın, 13'ü ise erkektir. Çalışmaya katılan tüm akademisyenler özel eğitim alanında doktora yapmıştır. Çalışmaya katılan akademisyenlerin özel eğitim alınındaki çalışma süreleri 5 ila 44 yıl arasında değişmektedir. 7 katılımcının bütünleştirme ile ilgili herhangi bir yayını

bulunmamaktadır. Diğer 23 katılımcılardan ise 13'ü lisans düzeyinde bütünleştirme dersini yürütmektedir. 4 katılımcı bütünleştirme ile ilgili kitap bölümü yazmış ve 2 katılımcı bütünleştirme ile ilgili kitap yazmışlardır. 10 katılımcının bütünleştirme ile ilgili makalesi bulunmaktadır. 3 akademisyen bütünleştirme konusunda tez danışmanlığı yapmış ve 2 akademisyen çeşitli kongrelerde bildiri sunmuşlardır. 5 akademisyen bütünleştirme konusunda çeşitli projelerde yer almışlardır. Akademisyenlere ait bilimsel yayınların türleri Tablo 3.1' gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırmaya katılan akademisyenlerin demografik bilgileri.

No	Kod	Cinsiyet	Unvan	Bilimsel Çalışma	Bütünleştirme Dersi Verme	Mesleki Deneyim
1	A1	E	Prof. Dr.	Yok	Yok	27 yıl
2	A2	E	Doç. Dr.	Kitap ve Makale	Yok	26 yıl
3	A3	K	Dr. Öğr. Üyesi	Yok	Var	24 yıl
4	A4	K	Doç. Dr.	Yok	Yok	32 yıl
5	A5	E	Dr. Öğr. Üyesi	Yok	Yok	6 yıl
6	A6	E	Prof. Dr.	Kitap Bölümü ve Tez Danışmanlığı	Yok	31 yıl
7	A7	K	Prof. Dr.	Yok	Var	27 yıl
8	A8	K	Doç. Dr.	Kitap Bölümü, Proje, Makale, Tez Danışmanlığı	Var	21 yıl
9	A9	K	Doç. Dr.	Makale, Proje	Var	20 yıl
10	A10	K	Dr. Öğr. Üyesi	Yok	Yok	18 yıl
11	A11	E	Dr. Öğr. Üyesi	Yok	Var	14 yıl
12	A12	E	Dr. Öğr. Üyesi	Ders	Yok	19 yıl
13	A13	E	Doç. Dr.	Makale, Proje,	Var	17 yıl
14	A14	E	Dr. Öğr. Üyesi	Yok	Var	8 yıl
15	A15	E	Prof. Dr.	Makale	Yok	44 yıl
16	A16	K	Doç. Dr.	Kitap Bölümü	Yok	20 yıl
17	A17	E	Dr. Öğr. Üyesi	Makale, Bildiri,	Var	9 yıl
18	A18	E	Dr. Öğr. Üyesi	Yok	Yok	20 yıl
19	A19	E	Doç. Dr.	Makale	Var	15 yıl
20	A20	K	Dr. Öğr. Üyesi	Makale, Kitap Bölümü	Yok	23 yıl
21	A21	K	Dr. Öğr. Üyesi	Makale	Var	5 yıl
22	A22	K	Doç. Dr.	Makale, Proje	Var	15 yıl
23	A23	E	Prof. Dr.	Kitap, Makale, Tez Danışmanlığı, Proje	Yok	31 yıl
24	A24	K	Doç. Dr.	Bildiri	Yok	27 yıl
25	A25	K	Doç. Dr.	Yok	Var	22 yıl
26	A26	E	Doç. Dr.	Yok	Yok	20 yıl
27	A27	K	Dr. Öğr. Üyesi	Yok	Var	16 yıl
28	A28	K	Prof. Dr.	Yok	Yok	26 yıl

3.3. Verilerin Toplanması

Bu bölümde görüşmede kullanılan veri toplama aracının hazırlanma sürecine, pilot görüşmenin yapılmasına ve görüşmelerin yapılmasına yer verilmiştir.

3.3.1. Veri toplama aracının hazırlanması

Görüşme öncesinde, araştırmaya katılacak özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere çalışma hakkında bilgi vermek ve onaylarını almak için bir gönüllü katılımcı formu hazırlanmıştır. Katılımcıların hepsinin çalışmaya gönüllü katıldığına dair bilgileri içeren formu tüm katılımcılar okumuş ve imzalamıştır. Gönüllü katılımcı formunda, araştırmacının amacının ne olduğu ve çalışmanın ne şekilde gerçekleştirileceği katılımcılara açık ve net bir şekilde belirtilmiştir. Araştırmaya katılan akademisyenlere araştırmacının gönüllülük esasına dayalı olduğu belirtilerek araştırmacının nasıl yürütüleceği, araştırmada elde edilen verilerin nasıl kullanılacağı, görüşmenin nasıl yapılacağı, araştırmaya katılanların isimlerinin üçüncü kişilerle paylaşılmayacağı ve gizli kalacağı, araştırmada kod isimler kullanılarak özel bilgilerinin paylaşılmayacağı bilgisi verilmiştir. Katılımcıların verdikleri bilgilerden dolayı olumlu ya da olumsuz hiçbir şekilde etkilenmeyecekleri, istedikleri zaman herhangi bir neden göstermeksizin araştırmayı sonlandırabilecekleri ve verdikleri bilgilerin sadece bu araştırmada veri olarak kullanılacağı, bilgilerin araştırmacı tarafından dosya şifreleme yoluyla saklı tutulacağı bilgisi verilmiştir. Görüşmede not almanın zor olduğu ve görüşmenin kesintiye uğraması söz konusu olduğu için dijital ses kayıt cihazı ile ses kaydı alınacağı tüm katılımcılara açıklanmıştır. Görüşmelerden önce tüm bu bilgilerin yer aldığı gönüllü katılımcı formu katılımcı tarafından imzalanmıştır.

Araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile hazırlanan görüşme soruları kullanılmıştır. Görüşme sorularının hazırlanmasında alanyazı incelenmiş ve sorular özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme hakkındaki düşünce ve önerilerinin belirlenmesi amacı göz önüne alınarak hazırlanmıştır.

Sorular hazırlandıktan sonra araştırmacı tarafından birkaç kez gözden geçirilmiş, görüşme soruları ile ilgili olarak bütünleştirme, kaynaştırma ve ölçme alanında çalışmaları olan bir profesör, bir doktor öğretim üyesi ve yüksek lisans mezunu bir dil uzmanının görüşleri alınmıştır. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda bazı sorularda değişikliğe gidilmiş, iki soru çıkarılarak görüşme soruları uygulama için hazır hale getirilmiştir.

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış sorular yoluyla yapılmıştır. Veriler toplanırken özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere aşağıdaki sorular sırası ile yönlendirilmiştir:

- 1-) Bütünleştirmenin ülkemizde uygulanabilirliği ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
 - a) Günümüzdeki durumu
 - b) Gelecekteki durumu ile ilgili beklenti ve önerileriniz
- 2-) Bütünleştirme ve kaynaştırma kavramları arasındaki benzerlik ve farklar nelerdir? Açıklar mısınız?
- 3-) Bütünleştirme uygulamalarının etkilerine yönelik düşünceleriniz nelerdir?
 - a) Ailesine
 - b) Okula ve öğretmenlere
 - c) Topluma
- 4-) Bütünleştirmenin tipik gelişen öğrencilere ve özel gereksinimli öğrencilere ne tür katkıları olabilir?
 - a) Akademik
 - b) Sosyal
- 5-) Bütünleştirme ile ilgili olarak yapılan akademik çalışmaların kapsamı ve yeterliliğine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
- 6-) Türkiye’de bütünleştirmenin başarıya ulaşması için mevcut öğretmen özelliklerinin yeterliliği ve öğretmen yetiştirme programları hakkında neler düşünüyorsunuz?
- 7-) Türkiye’de bütünleştirme uygulamalarına yönelik yasal düzenlemeler hakkında neler düşünüyorsunuz?

- 8-) Destek eğitim hizmetlerinin bütünleştirme sürecine yönelik katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz?
- a) Okulda sağlanan destek eğitim hizmetleri
 - b) Okul dışında sağlanan destek eğitim hizmetleri
- 9-) Başarılı bir bütünleştirme için okullarımızda yapılabilecek fiziksel uyarlamalar hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
- 10-) Başarılı bir bütünleştirme için okullarımızda yapılabilecek eğitsel uyarlamalar hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
- 11-) Bütünleştirmenin ülkemizde başarıya ulaşması için beklenti ve önerileriniz nelerdir?
- a) Öğretmenlerden
 - b) İdarecilerden
 - c) Akademisyenlerden
 - d) Üst düzey yöneticilerden(İl Milli Eğitim Müdürlüğü yetkilileri ve MEB Özel Eğitim Ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü yetkilileri)
 - e) Ailelerden
 - f) Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer bakanlıklardan
- 12-) Son olarak bu görüşmeye eklemek istediğiniz bir konu var mı?

3.3.2. Pilot görüşmenin yapılması

Araştırma verilerini toplamak için hazırlanan soruları denemek amacıyla özel eğitim alanında çalışan bir doçent ile pilot uygulama yapılarak sorulara son şekli verilmiştir. Pilot görüşme yapılan akademisyen araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Pilot uygulama için akademisyenden randevu alınmış, akademisyenin uygun olduğu gün ve saatte üniversitedeki odasına gidilmiş, sessiz bir ortamda görüşme gerçekleştirilmiştir. Pilot görüşme yapılmadan önce araştırmacı, araştırmanın amacını ve konusunu, görüşmenin nasıl yapılacağını katılımcıya açıklamıştır. Görüşme sırasında not almanın görüşme akışını kesintiye uğratacağı göz önünde bulundurularak, görüşmenin daha kısa sürede tamamlanması ve elde edilen verilerin korunması

amacıyla katılımcıdan izin alınarak görüşme dijital ses kayıt cihazı ile yapılmıştır. Görüşmenin bir sohbet havasında gerçekleşmesi için gerekli özen gösterilmiştir. Görüşme sırasında elde edilen veriler dinlenerek sorulara verilen cevaplar hiçbir değişiklik yapılmadan olduğu gibi yazıya dökülmüştür. Pilot uygulama sonunda soruların katılımcı tarafından rahatlıkla anlaşıldığı ve cevaplandığı görülmüştür. Soruların kolayca anlaşılıp cevaplandığı sonucundan dolayı pilot görüşmeden sonra sorularda herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

3.3.3. Görüşmelerin yapılması

20 üniversiteden 80 akademisyene mail yoluyla ulaşılmış ve çalışmaya katılmayı kabul eden akademisyenlerden 5'i ile 29. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde görüşmek üzere sözleşilmiştir. Kongrede görüşme yapılan akademisyenlere “bu konuda kongrede başka kim ile görüşebilirim?” sorusu sorulmuş ve kartopu örnekleme yöntemi de çalışmaya dahil edilmiştir (Patton, 1978; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2018). Kartopu örneklem yönteminde araştırmacının problemine yönelik olarak zengin bilgi kaynağı olabilecek birey ya da durumların saptanmasında özellikle etkilidir. Süreç, “Bu konuda en çok bilgi sahibi kimler olabilir? Bu konuyla ilgili kim veya kimlerle görüşmemi önerirsiniz?” sorusuyla başlar. Süreç ilerledikçe elde edilen isimler ya da durumlar tıpkı bir kartopu gibi büyüyerek devam eder, belli bir süre sonra belirli isimler hep ön plana çıkmaya başlar ve araştırmacının görüşeceği kişi veya ilgilenmesi gereken durum sayısı azalmaya başlar (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Akademisyenlerden gelen cevaplardan yola çıkarak görüşmeyi kabul eden 22 öğretim üyesi ile görüşmeler kongrede yapılmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden diğer 6 akademisyen ile yapılan görüşmelerden 2'si akademisyenlerin görev yaptıkları üniversitedeki odalarında, 3'ü görev yaptıkları üniversitelerin dışında başka bir üniversitenin dinlenme salonunda, 1 akademisyenle ise bir kafede görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Tüm görüşmeler araştırmacı tarafından katılımcılarla yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı görüşmelerin kesilmemesi için görüşmeleri sessiz bir ortamda yapmaya çalışmıştır ancak verilerin bir kısmı 29. Ulusal Özel Eğitim

Kongresi'nin yapıldığı otelin kafeteryalarında toplandığı için müzik sesleri ve konuşma sesleri gibi dışarıdan gelen sesler olmuştur fakat bu sesler görüşmeyi sekteye uğratmamış veya olumsuz etkilememiştir. Akademisyenler ile yapılan görüşme takvimi Tablo 3.2'de yer almaktadır.

Tablo 3.2. Özel Eğitim Öğretmenleri ile Yapılan Görüşme Takvimi.

Kayıt No	Kod	Görüşme Tarihi	Görüşme Süresi
1	A1	06.11.2019	59:53
2	A2	06.11.2019	40:39
3	A3	06.11.2019	34:37
4	A4	06.11.2019	22:40
5	A5	07.11.2019	16:57
6	A6	07.11.2019	25:20
7	A7	07.11.2019	22:54
8	A8	07.11.2019	35:55
9	A9	07.11.2019	22:59
10	A10	07.11.2019	26:25
11	A11	07.11.2019	23:33
12	A12	07.11.2019	15:59
13	A13	07.11.2019	34:52
14	A14	07.11.2019	17:52
15	A15	07.11.2019	15:13
16	A16	08.11.2019	43:19
17	A17	08.11.2019	25:23
18	A18	08.11.2019	14:43
19	A19	08.11.2019	39:54
20	A20	08.11.2019	31:05
21	A21	08.11.2019	26:06
22	A22	09.11.2019	36:15
23	A23	17.11.2019	1:03:51
24	A24	19.11.2019	30:56
25	A25	25.11.2019	32:40
26	A26	25.11.2019	53:24
27	A27	25.11.2019	48:32
28	A28	06.12.2019	43:10

Görüşmeye başlamadan önce tüm katılımcılara bilgilerinin gizli tutulacağı ve araştırmada kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı açıklanmıştır. Bu nedenle her bir katılımcı için bir kod kullanılmıştır.

Araştırmacı, çalışmaya katılan tüm akademisyenlere verilerin eksiksiz olarak toplanması, görüşmelerin sekteye uğramaması ve elde edilen verilerin detaylı olarak analiz edilebilmesi amacıyla görüşmelerin ses kayıt cihazı ile kaydedileceğini açıklamıştır. Tüm katılımcılara ses kayıtlarının özel eğitim alanından üç uzman kişi dışında hiç kimse tarafından dinlenmeyeceği, verdikleri bilgilerden dolayı olumlu ya da

olumsuz hiçbir şekilde etkilenmeyecekleri, istedikleri zaman görüşmeyi sonlandırabilecekleri, verdikleri bilgilerin şifreli dosyalama yöntemi ile saklanacağı, verdikleri bilgilerin sadece bu araştırmada veri olarak kullanılacağı sözlü olarak da hatırlatılmıştır. Katılımcıların hepsi görüşmeye başlamadan önce bu bilgileri içeren Gönüllü Katılımcı Formu'nu okuyup imzalamışlardır. Araştırmacı, katılımcılara 12 adet yarı yapılandırılmış soruyu sırası ile yönlendireceğini ve sorulardan açıklama yapılmasını istediği bir nokta olursa soruyu açıklamasını isteyebileceklerini belirterek tüm katılımcılara çalışmaya katkı sağlamayı kabul ettikleri için teşekkür ederek görüşmeye başlanmıştır.

Görüşme sırasında, soruların yerinde ya da sırasında herhangi bir değişiklik yapılmadan 12 soru sırasıyla katılımcılara sorulmuştur. Görüşme öncesinde görüşme soruları katılımcılara gösterilmemiştir ancak görüşme sırasında soruların karşılıklı olarak takibinin yapılması için görüşme sorularının bir fotokopisi katılımcının önünde hazır bulundurulmuştur. Katılımcılardan gelen sorular doğrultusunda, sorularla ilgili açıklamalar yapılmış, örnekler verilmiş ve ek sorular sorulmuştur. Yapılan görüşmelerden en kısa olanı 14 dakika 43 saniye, en uzun olanı ise 1 saat 3 dakika 51 saniye sürmüştür.

3.4. Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen veriler nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Betimsel analizde, elde edilen veriler, önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Elde edilen veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analizde, görüşülen veya gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilir. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış olarak okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen bulgular, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra bu

betimlemeler açıklanarak yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri incelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Betimsel analiz dört aşamadan oluşur:

1. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma: Araştırma sorularından, araştırmacının kavramsal çerçevesinden ya da görüşme veya gözlemlerde yer alan boyutlardan yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulur. Bu çerçeveye göre elde edilen verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenir.
2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Bu aşamada, daha önce oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler okunur ve düzenlenir. Bu aşamada, elde edilen verileri tanımlama amacıyla seçilmesi, anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmesi söz konusudur. Oluşturulan çerçeveye göre bazı veriler dışarıda kalabilir. Ayrıca bu aşamada, sonuçlar yazılırken kullanılacak doğrudan alıntılar da seçilir.
3. Bulguların tanımlanması: Bu aşamada, düzenlenen veriler kolay anlaşılır ve okunabilir bir dille gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenir, gereksiz tekrarlardan kaçınmaya dikkat edilir.
4. Bulguların yorumlanması: Bu aşamada ise, bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması yapılır. Bulgular arasındaki neden-sonuç ilişkilerinin açıklanması ve gerekli durumlarda olgular arasında karşılaştırma yapılması, araştırmacı tarafından yapılan yorumun daha nitelikli olmasına yardımcı olur (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

3.4.1. Betimsel analiz için çerçeve oluşturma

Veri analizinin bu aşamasında görüşmeler yazıya dökülmüş, verilerin kontrolü yapılmış ve görüşme kodlama anahtarı oluşturulmuştur. Araştırmacı görüşmeleri önceden belirlenen görüşme ilkelerine göre katılımcılarla yüz yüze görüşmeler yaparak tamamlamıştır. Görüşmelerde elde edilen ses kayıtları her ihtimale karşı güvence altına alınmak için yedeklenmiş ve ses kayıtları araştırmacı tarafından dinlenilerek hiçbir

değişiklik ya da düzeltme yapılmadan görüşmeci-katılımcı kodlaması kullanılarak yazılı hale getirilmiştir. Görüşmeci ve katılımcı ayrımı yapılması amacı ile görüşmeci koyu renk yazı karakteriyle, katılımcı ise normal yazı karakteri ile farklı satırlarda olacak şekilde bilgisayar ortamında yazılmıştır. Elde edilen 320 sayfalık döküm araştırmacı tarafından tekrar dinlenerek incelenmiştir. Yapılan dökümlerin doğruluğunu kontrol etmek amacıyla elde edilen tüm dökümler ve ses kayıtları alandan bir uzman görüşüne sunulmuştur. Yapılan karşılaştırma sonucunda dökümler ile ses kayıtlarının tutarlılığı onaylanmıştır.

3.4.2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi

Tüm görüşmeler yazılı hale getirildikten ve kontrolleri yapıldıktan sonra akademisyenlerin sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda temalar oluşturulmuştur. Ana temaları görüşme soruları oluşturmuş, alt temalar ise sorulara verilen cevaplara göre çıkarılmıştır. Bu alt temalardan yola çıkarak görüşme kodlama anahtarı oluşturulmuştur. Temalar, alt temalar ve kodlar çıkarıldıktan sonra güvenilirlik çalışması için tüm görüşmeler ve kodlama anahtarı nitel araştırmalar konusunda çalışmaları olan özel eğitim alanından bir doktor öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Görüşüne başvuru alan uzmandan gelen dönütler doğrultusunda görüşme kodlama anahtarında gerekli düzenlemeler yapılarak son şekli verilmiştir.

3.4.3. Bulguların tanımlanması

Elde edilen veriler kolay okunabilir ve anlaşılabilir hale getirildikten sonra akademisyenlerin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Ayrıca elde edilen veriler doğrultusunda frekans hesabı yapılarak sayısal olarak da ifade edilmiştir.

3.4.4. Bulguların yorumlanması

Elde edilen bulgular araştırmanın amacı doğrultusunda ayrıntılı bir şekilde açıklanmış, ilişkilendirilmiş, anlamlandırılmış ve bu bulgulardan bazı sonuçlar

çıkarılmıştır. Bulguların yorumlanmasında verilerin toplanması sırasında kullanılan soruların sırası göz önünde bulundurularak veriler bu sıraya göre yorumlanmıştır.

3.5. Geçerlilik ve güvenilirlik

Bir bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri sonuçlarının inandırıcılığıdır. Bir araştırmanın bilimsel olarak kabul görmesi ve kuşkuların ortaya çıkmaması için araştırma sürecinin ve sonuçlarının açık, tutarlı ve başka araştırmacılar tarafından onaylanabilir olması gerekmektedir. Bu nedenle araştırmacının elde ettiği bulguları nesnel bir yaklaşımla topladığına ve nesnel olarak sonuçları ortaya koyduğuna ilişkin kanıtlar sunması gerekmektedir. Nitel araştırmalarda insan davranışı durağan olmadığı için güvenilirlik açısından sorunlar çıkabilmektedir. Ancak nitel araştırmalarda elde edilen verilerin inandırıcılığının sağlanması çeşitli yollarla mümkündür. Araştırmacı, nitel araştırmasında odaklandığı olgu veya olay ile ilgili bütüncül bir bakış açısı oluşturmaya çalışarak verilerin inandırıcılığını sağlamaya gayret eder. Araştırmacının bu amaçla elde ettiği veriler ile ulaştığı sonucun geçerli ve güvenilir olması için “uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi, katılımcı teyidi” gibi birçok ek yöntemler kullanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Yapılan betimsel durum çalışmasında geçerlilik ve güvenilirlik sağlanması için birtakım önlemler alınmıştır (Glesne, 2015; Creswell, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırmacı nitel araştırmalar dersini almış ve ders sürecini başarılı bir şekilde tamamlamıştır. Ders sürecinde edindiği bilgiler doğrultusunda süreç boyunca görüşme tekniği ve durum çalışmasının gerektirdiği niteliklere özen göstererek araştırmasını sürdürmüştür. Araştırmanın katılımcılarının görüşlerine müdahale etmeyerek yönlendirmelerden kaçınmıştır ve bu durum tez danışmanın görüşme kayıtlarını incelenmesi ile teyit edilmiştir.

Veri toplamada kullanılacak olan soruların geçerliliğini sağlamak için özel eğitim alanından bir profesör ve bir doktor öğretim üyesi olmak üzere iki uzmandan görüş alınmış ve tez danışmanı ile sorularda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Düzenlenen soruların araştırılmak istenen konuyu kapsayıp kapsamadığı, soruların açık ve net ve olup olmadığını kontrol etmek üzere bir uzmandan daha görüş alınmıştır. Alınan bu görüşler sonunda sorulara son şekli verilmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanarak son şekli verilen soruları alandan bir uzman incelemiş ve yeterli görmüştür. Bu sayede soruların kapsam geçerliliği alınmıştır.

Araştırmada güvenilirlik çalışması için 28 ses kaydının tamamı ve yazılı hali nitel araştırmalar dersi alan bir özel eğitim uzmanının görüşüne sunulmuştur. Araştırmacı tarafından yazılı hale getirilen ses kayıtları ile yazılı dökümlerinin tutarlı olduğu bulunmuştur.

Verilerin analiz edilmesinde araştırmacı verileri düzenleyerek gerekli tema ve kodları çıkarmıştır. Elde edilen veriler nitel araştırmalar konusunda çalışmaları olan bir doktor öğretim üyesi ve bir doktora öğrencisinin görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen dönütler üzerine veriler düzenlenerek son şekli verilmiştir. Araştırmacının bulduğu temalarla doktor öğretim üyesi ve doktora öğrencisinin bulduğu temalar karşılaştırılmış ve temaların %95 uyumlu olduğu görülmüştür.

IV. BÖLÜM

4. Bulgular

Bu bölümde özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin ülkemizde uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin görüş ve önerilerini almak amacıyla yarı-yapılandırılmış görüşme yoluyla hazırlanmış araştırma sorularına verdikleri yanıtların betimsel analiz tekniği ile çözümlenmesiyle elde edilen bulgulara ve yorumlarına yer verilmiştir. Elde edilen bulgular, araştırmanın genel amacı doğrultusunda hazırlanmış olan görüşme sorularının sırası göz önünde bulundurularak sunulmuştur.

4.1. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirmenin Günümüzdeki Durumuna İlişkin Görüşleri

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere “Bütünleştirmenin günümüzdeki durumuna ilişkin neler düşünüyorsunuz?” sorusu yönetilmiştir. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin günümüzdeki durumuna ilişkin görüşleri

Alt Temalar	Kod	f
Fiziksel Koşullara	Fiziksel altyapı yetersiz	6
Dayalı Sorunlar	Öğrenci sayıları kalabalık	6
Kavramsal Sorunlar	Kavram kargaşası var	7
Personel	Öğretmenler engel grupları ile ilgili bilgiye sahip değil	8
(Öğretmen) ile İlgili	Niteliksel anlamda bütünleştirme uygulanmıyor	28
Sorunlar	Kaynaştırma bile tam anlamıyla uygulanmış değil	8
	Öğrencilerin kabulleri ile ilgili sorunlar var	6
	Bütünleştirme ülkemiz koşullarında uygulanması zor	5
Uygulamaya Dönük	Destek eğitimde eksiklikler var	3
Sorunlar	Programa dayalı ölçme yapılmadığı için mümkün değil	1
	Yetkiler okulda devredilmediği için uygulanmıyor	1
Olumlu görüş	Günümüzdeki duruma baktığımızda önceki yıllara göre gayet iyi konumdayız	1
	Bazı özel gereksinimli gruplar için uygulanıyor	1

Fiziksel koşullara dayalı sorunlara ilişkin olarak “Fiziksel altyapı yetersiz” görüşünü bildiren 6 A27 “Var olan altyapıyı göz önünde bulundurduğumuzda bütünleştirmenin uygulanabileceğine inanmıyorum. Ama altyapıyı düzeltmek mümkün. şimdi bizim ülkemizde ne yazık ki şöyle olumsuz bir şey var, genellikle kervan yolda düzölür mantığıyla hareket ediyoruz. Önce yönetmeliğı çıkartıyoruz sonra pat diye uygulamaya başlıyoruz. Ama bunun için gereken altyapıyı hiç düzenlemiyoruz. Ama yok, altyapı yok. Altyapı olmadığı için uygulanabileceğine en azından başarılı uygulanabileceğine inanmıyorum, var olan durumla ilgili. Fakat altyapı düzenlenirse bence çok başarılı bir şey olur. Yani bütünleştirmeyi kesinlikle sonuna kadar savunuyorum. Olması gereken bir şey olduğunu düşünüyorum ama mutlaka altyapıyı düzenlememiz lazım.” A28 “Binaların bir engelli vatandaşın girip çıkabileceğı şekilde organize edilmesi ne bileyim ehliyetini değıştireceksin gittiğın bir ı kurumda çok rahatlıkla ulaşılabilirliğın olması demek bütün okulların kapılarının açık olması demek her çocuğa üniversite çok rahatlıkla devam edebilmesi demek. Yani hani bütünleştirmeden anladığımız şeyin temeli bu aslında yani bütün binaların mimari özelliklerinin ona göre yapılması lazım işte kütüphaneye çok rahat gidip gelmeli mesela en azından bir üniversite açısından düşünüyorum. O kadar geniş kapsamlı ki bu soru şimdi üniversitede mesela bir öğrencinin kendi başına yurda girebilmesi yatabilmesi yemekhaneye inebilmesi banyosunu yapabilmesi, kütüphaneye gidebilmesi, servis araçlarına binebilmesi. Peki, bizim üniversitemizde bütün bunlar olabiliyor mu hani en küçükten başlayalım yani u çok yolumuz var. Olmalı mı evet günümüzde şu anda bütünleştirme için bir altyapı var mı u bence mimari anlamda yok yolların kaldırımların yapılması bağlamında yok hiç kimse bir yeri yaparken ya buradaki insanlardan yarın herhangi bir çoluğumun çocuğumun başına gelebilir. Biz apartmanı biz böyle inşaa edelim demiyor.” şeklinde günümüzdeki fiziksel altyapının bütünleştirme için yetersiz olduğunu vurgulamışlardır.

“Öğrenci sayıları kalabalık” görüşünü bildiren 6 akademisyenden A2 “Siz sınıflarda 45 öğrenciniz varsa 2 engelli çocuğı da oraya koyarsınız ve bunlarda orta ve ağır düzeydeyse 47 öğrenciyle öğretmenler ne diyorlar o zaman (Öksürük sesi) ben 2 çocukla mı uğraşacağım 45 çocukla mı uğraşacağım ya da bu tırnak içinde söylüyorum af edersiniz başıma bela ya da -u akıllısını yitirdik de delisi mi kaldı hocam ben

normallere sınıf bulamıyorum bunlar nerden çıktı gibi şikayetler geliyor yıllardır bizim bu alanda çalıştığımızda oysa -u 573 sayılı kanun hükmünde kararname 2006 - 2018 gibi yönetmeliklerde bunlar zamanında çok belirtilmiştir. Mesela sınıf sayılarını azaltsalar 47 yerine onları mesela 25'e 20'e düşürmüş olsa yeni bir şube açmış olsa bu kaynaştırma aslında bir nimet -u- öğrenci sayısını ve öğretmenin yükünü hafifleten bir durum.” A3 “Öğrenci sayısı çok fazla sınıflarda bu da bir dezavantaj...” şeklinde sınıfların kalabalık olduğunu dile getirmişlerdir.

Kavramsal sorunlara ilişkin olarak “Kavram karmaşası var” görüşünü bildiren 7 akademisyenden A1 “Her şeyden önce bütünleme kavramının ne olduğuyla ilgili soru işaretlerim var. Yani bütünleme, bütünleştirme - ımm kavramının nereden geldiği Ne anlatmak istediğini daha ben henüz anlayabilmiş değilim. Bütünleştirmeden kaynaştırmayı mı anlıyoruz, herkesin eşit eğitim haklarından yararlanmasını mı anlıyoruz, akranlarıyla beraber birlikte eğitim alınmasından mı yarar-/ anlıyoruz, neyi anladığı-/ İu neyi anlamamız gerektiğini tam olarak çözebilmiş değilim.” A16 “Kavramları birbirinin yerine kullanıyorlar. Oysa farklı bazıları da bütünleştirmeyi, kapsayıcı eğitim olarak algılıyorlar. Kaynaştırma, bütünleştirme, kapsayıcı eğitim farklı, ama bütünleştirme diyorsan "Integration" demen lazım. "Inclusive" diyorsan kapsayıcı eğitim demen lazım. Şimdi "Inclusive" deyince ben o zaman konuşacaklarımı -u- kapsayıcı eğitim diye konuşacağım.” şeklinde bütünleştirme ile ilgili kavram karmaşasına dikkat çekmişlerdir.

Personel ile ilgili olarak “Öğretmenler engel grupları ile ilgili bilgiye sahip değiller” şeklinde görüş bildiren 8 akademisyenden A13 “Şuan için söyleyecek olursam en önemli engel -u- genel eğitim içindeki öğretmenlerin yani sınıf öğretmenlerinin -u- özel gereksinimli bireylerle ilgili ve bunların eğitimiyle ilgili bilgilerinin ya hiç olmaması ya çok çok düşük olması diye düşünüyorum.” A25 “Öğretmenlerin bununla ilgili olarak bilgi birikimleri, tecrübeleri, bunlarla ilgili ciddi sıkıntılar var. Kabullenme durumlarıyla ilgili, çocukların sosyal kabulleriyle ilgili problemler yaşandığını gözlemliyoruz.” şeklinde öğretmenlerin yetersizlik türlerine ilişkin bilgi eksikliğini dile getirmişlerdir.

Uygulamaya yönelik olarak araştırmaya katılan akademisyenlerin tamamı günümüzde “Niteliksel anlamda bütünleştirme uygulanmıyor” görüşünü bildirmişlerdir. 28 akademisyenden A10 “...bütünleştirmenin günümüzdeki durumu sadece isminin değişikliği hani kaynaştırmadan bütünleştirme ismi değişikliği ile devam ettik. Ama bi uygulanabilirliğini gözlemlemedim günümüzdeki durumundan bahsedecek olursak.” A22 “Şöyle, şu an bütünleştirme diye bir şey uygulanmıyor bizim ülkemizde o çok açık, -ı- kaynaştırma ya isim olarak bütünleştirme artık yönetmeliklere girdi ama hani bütünleştirme şu an yok.” şeklinde günümüzde bütünleştirmenin istenilen nitelikte uygulanmadığını belirtmişlerdir.

Uygulamaya yönelik olarak “Kaynaştırma bile tam anlamıyla uygulanmış değil” görüş bildiren 8 akademisyenden A9 “Kaynaştırmanın bile tam olarak yurt dışında yapıldığı gibi yapıldığını yani tam anlamını bulacak şekilde yapıldığını söylememiz mümkün değil şu anda Türkiye’de ama tabi giderek daha iyi oluyor, olacak da.” A10 “Biz kaynaştırmayı henüz halledemediğimiz için ülkemizde öyle bir sıkıntı var. Yani kaynaştırmanın gerekliliklerini henüz yerine getiremedik. Yıllardır kaynaştırma uyguladığımızı söylesek de. Dolayısıyla da hani bütünleştirmenin günümüzdeki durumu sadece isminin değişikliği hani kaynaştırmadan bütünleştirme ismi değişikliği ile devam ettik.” A20 “Son zamanlarda bütünleştirme kavramı çıktı yasalarımızda zaten kaynaştırma/ bütünleştirme diye yazıyor. Dolayısıyla yıllardır istediğimiz kaynaştırma ideal kaynaştırmayı zaten gerçekleştiremiyoruz bana göre. Çünkü birçok faktör var, dolayısıyla bütünleştirmenin de istediğimiz ideal bütünleştirmenin de ülkemizde uygulanabilirliği hakkında biraz açıkçası karamsarım.” şeklinde kaynaştırmanın bile tam anlamı ile uygulanmadığını dile getirmişlerdir.

“Öğrencilerin kabulleri ile ilgili sorunlar var” görüşünü bildiren 6 akademisyenden A5 “Hani güncel bir şeyden bahsedecek olursam -ıı- hala günümüzde bile, geçen günkü bir haberde otizmlili öğrenciyi sınıfta istemeyen aileler eylem yapıyordu.” A14 “Öğretmenler istemiyor ki bu çocukları sınıflarında...” A28 “Görme engelli bir öğrenciyi hala üniversite öğretim üyeleri bile istemiyor çünkü bir angarya görüyor.” şeklinde özel gereksinimli öğrencilerin kabulleri ile ilgili sorunu dile getirmişlerdir.

“Bütünleştirme ülkemiz koşullarında uygulanması zor” görüşünü bildiren 5 akademisyenden A8 *“İu- hani mevcutta baktığımızda –uu- hani eğitim sistemine baktığımızda eğitim bağlamında bakacak olursak bütünleştirme yani bizim ülkemiz koşullarında biraz zor. Hani bunu ben kendi kişisel hani akademik deneyimlerime hani zaman zaman uygulamadaki deneyimlerime bağlı olarak söylüyorum. –İu- günümüzde hani bütünleştirmenin çok da var olduğunu söyleyemem ben kendi adıma.”* A26 *“Şimdi Türkiye’de müfredatın çocuğa uygun hale getirilmesi için önce materyallerde uyarlama yapmak gerekiyor. Öğretim teknikleri bilimsel dayanaklı uygulamaları sadece normal gelişime göre değil, özel eğitime uygun hale getirilmesi lazım. Dolayısıyla bu tarz uygulamalar ve uyarlamaların şu an Türkiye’de mevcut koşullarda pek olmadığını görüyoruz. Bunun örneklerini işte bugün işte kaynaştırma öğrencisinin dahi istenmediği ortamlarda, bunların aslında temelde öğretmenden kaynaklanabileceği, yöneticilerden kaynaklanabileceği yönünde birtakım görüşler ortaya çıkabiliyor. Demek ki burada şu an mevcut haliyle bütünleştirmeyi sağlayacak bir ortam yok diyebiliriz.”* şeklinde bütünleştirmenin ülkemiz şu anki koşullarında uygulanmasının zor olduğunu vurgulamışlardır.

“Destek eğitimde eksikliler var” görüşünü bildiren 3 akademisyenden A6 *“Bütünleştirmeye ilgili –uu- gerek yönetmelikte gerekse genelgelerde iyi niyetler belirtiliyor ama kapsamlı olarak –uu- bütünleştirme uygulamalarında yeterli desteklerin ve destek personelinin sağlandığını düşünmüyorum.”* şeklinde desteklerle ilgili sorunu belirtmiştir.

“Programa dayalı ölçme yapılmadığı için mümkün değil” şeklinde görüş bildiren akademisyen A15 *“Programa dayalı ölçümlemeye yer verilmesi lazım. Ölçümlemeye yer verilmeden ne kaynaştırma ne bütünleştirmeyi yapmak olası değil diyebilirdim.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

“Yetkiler okula devredilmediği için uygulanmıyor” şeklinde görüş bildiren akademisyen A23 *“Biz hala kaynaştırma ve bütünleştirme eğitime geçtik mi geçemedik. Çünkü neden okullar –uu- okullara siz bir yetki verseniz bile okul bunu –u- doğrudan sağlayamadığı için maalesef bütünleştirme eğitiminden söylediklerimiz*

mümkün değil. Her ne kadar çocukları en güzel şekilde akranlarıyla birlikte eğitiyorsak da bizim diğer ülkelerdeki gibi okulların bütçesine her çocuk başına yani her özel gereksinimli çocuğun başına bir para yatırıp okulların bütçesini desteleyerek bu hizmetlerin okul tarafından en hızlı bir şekilde getirilmesi maalesef sağlanamamış durumda.” şeklinde bütünleştirme için yetkilerin okullara devredilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Bütünleştirme ilgili “Günümüzdeki duruma baktığımızda önceki yıllara göre gayet iyi konumdayız” şeklinde görüş bildiren akademiysen A17 “*Şimdi günümüzdeki duruma baktığımızda bir 10 yıl önceki uygulamalara göre gayet iyi konumdayız. Özellikle bu çocukların okullara kabulü –u- çocuklara sağlanan yasal haklar vesaire konularında oldukça iyiyiz. Ama bu şu an yeterli olduğu anlamına gelmez.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

“Bazı özel gereksinimli gruplar için uygulanıyor” görüşünü bildiren akademisyen A1 “*Sınıflarda belirli alanlarda yetersizliği olan ama kaynaştırıldıklarından ve kaynaştırılma yapıldığından ya da bütünleştirme programının içerisinde olduğundan haberi olmayan kişiler var. İdarenin de haberi yok, ailenin de haberi yok, çocuğunda haberi yok. Özgül öğrenme bozukluğu var. Disleksi var, sesletim ses bilgisi bozukluğu olan var, kekemesi var. Konuşma bozukluğu olanlar var.”* şeklinde bazı özel gereksinimliler için bütünleştirmenin uygulandığını belirtmiştir.

4.2. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirmenin Gelecekteki Durumuna İlişkin Beklenti ve Önerileri

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere “Bütünleştirmenin gelecekteki durumuna ilişkin beklenti ve önerileriniz nelerdir?” sorusu yönetilmiştir. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4.2’de gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin gelecekteki durumuna ilişkin beklenti ve önerileri

Alt Temalar	Kod	f
Fiziksel düzenlemelere ilişkin öneriler	Fiziksel düzenlemelerin yapılarak erişilebilir binalar yapılmalı	8
	Müfredat uyarlaması(müfredat tüm öğrencilerin öğrenebileceği şekilde uyarlanmalı)	2
	Materyaller konusunda uyarlama yapmak gerekiyor	2
Eğitsel düzenlemelere ilişkin öneriler	Programa göre ölçme ve değerlendirme yapılır ve destek hizmetler sağlanırsa uygulanır	2
	Akademik destek	1
	Öğretim yöntem ve teknikleri tüm öğrencilerin öğrenebileceği şekilde tasarlanmalı	1
	Eğitim sisteminin tamamen değiştirilmesi lazım	1
Destek eğitime yönelik öneriler	Her okula bir özel eğitim öğretmeni atanmalı	9
	Sınıf içi destek sağlanmalı	1
	Öğretmen yetiştirme programını değiştirmeliyiz	9
Öğretmen yetiştirmeye yönelik öneriler	Öğretmenlerin eğitim olarak hazırlanması gerekiyor	4
	Tutumlar değiştirilmeli	8
	Adım adım gidilerek yeni yetişen nesillerle uygulanacağını düşünüyorum	7
	Ekonomi güçlü olursa uygulanabilir	3
Diğer	Ütopik	2
	Özel gereksinimli bireylerin hayatımızdaki yerinin artması gerekiyor	1
	Ağır düzeyde yetersizliği olan çocuklar evde eğitim almalı	1
	Teknolojik gelişmeler yetersizliği ortadan kaldıracaktır	1
	Kavramların oturtulması lazım	1

Fiziki düzenlemelere ilişkin olarak “Fiziksel düzenlemelerin yapılarak erişilebilir binalar yapılmalı” görüşünü bildiren 8 akademisyenden A3 “*Şimdi fiziksel düzenlemeler yapılması gerekiyor. –İu- Fiziksel düzenlemeler ve akademik düzenlemeler yapılması gerekiyor engellinin türüne ve derecesine göre.*” A21 “*Ülkemizde de tabiki –u- istenildiği zaman belli alt yapılar oluşturulduğunda gerekli fiziki ortamların düzenlenmesi... Yapıldığı zaman ülkemizde de tabiki uygulanabilir.*” A16 “*Okulların mevcut araç gereç donanımının elden geçirilmesi gerekiyor, erişilebilir araç gereçler yapmak lazım. Yani işte –uu- işitsel olarak görsel olarak sözel olarak neyse, nasıl erişilebilirse bunların hepsinin baştan yapılması gerekiyor. Fiziksel ortamlarını buna uygun düzenleyeceksin şu an tamam eski binalar eski okullar için –uu- hadi diyelim iyileştirmeler yapacağız ama mesela milli eğitim bakanlığının yeni vereceği ihalelerde şey yapması lazım binaların herkes için erişilebilir olmasını sağlaması lazım.*” şeklinde fiziksel düzenlemelerin tüm öğrenciler için erişilebilir şekilde yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Eğitsel düzenlemelere ilişkin “Müfredat uyarlaması(müfredat tüm öğrencilerin öğrenebileceği şekilde uyarlanmalı)” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A26 *“Müfredatıyla yani bütünleştirme yapılırken, müfredatın da diğer farklılık gösteren kişileri kapsayacak şekilde, müfredatı zengin hale getirmesi lazım.”* şeklinde bütünleştirmede müfredatın tüm öğrencilerin öğrenebileceği şekilde tasarlanması gerektiğini vurgulamıştır.

“Materyaller konusunda uyarlama yapmak gerekiyor” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A26 *“Materyal açısından yani gelecekle ilgili söylüyorum, materyallerde uyarlama yapmanız gerekiyor. Örneğin işte matematikle ilgili mesela çocukları daha somutlaştıracak, konuları somutlaştıracak... Bir örnek vereyim size mesela; touch mat gibi öğretim yöntemleri. Mesela onların materyallerinin olduğunu düşünün, ben kendim mesela kendi çocuğumda denedim, normal gelişim gösteriyor. Toplamayı çok kısa sürede öğrendi. Onu aynı şekilde otizmde de kullandığımda yine çok kısa sürede öğrendiğini fark ettim, touch mat toplamayı. Yani burada kastettiğim şey şu; materyaliniz olacak, uyarlanacak.”* şeklinde bütünleştirme kapsamında materyallerde uyarlama yapılması gerektiğini belirtmiştir.

“Programa göre ölçme ve değerlendirme yapılır ve destek hizmetler sağlanırsa uygulanır” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A23 *“Bir defa çocuk iyi bir eğitsel tanımlama ve değerlendirme sürecinden geçirilmiş olması lazım. Çocuğun gerçekten neye ihtiyacı var neye ihtiyacı yok hem akademik efendim yeterlilikler bakımından hem sosyal yeterlilikler bakımından hem de diğer gelişim özellikleri bakımından fiziksel gelişim özellikleri, sosyal, duygusal gelişim özellikleri, dil gelişimi özellikleri, bilişsel gelişim özellikleri çok iyi yani iyi belirlenip çocuğun o efendim yaşıtı-/yaşında kendi akranlarının gelişim özelliklerini çok iyi karşılaştırılıp çok iyi bir değerlendirme, eğitsel tanımlama ve değerlendirme sürecinden geçirilmiş olması lazım.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

“Akademik destek” görüşünü bildiren akademisyen A4 *“Eğitim açısından da çocukların akademik yönden desteklenmesi gerekiyor. Ama çocukları akademik olarak mesela okuma yazma, matematik, fen bilgisi, sosyal bilgiler, bu anlamda desteklemek*

lazım. Hani oradaki anlamadıkları kavramları daha açarak anlatmaları lazım.” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

“Öğretim yöntem ve teknikleri tüm öğrencilerin öğrenebileceği şekilde tasarlanmalı” görüşünü bildiren A26 *“Öğretim yöntemleriniz bilimsel olarak yani öyle öğretim yöntemleri kullanmalısınız ki bundan hem normal gelişim gösteren faydalananacak hem de özel eğitime gereksinim duyan faydalananacak. Şunu demek istiyorum; nasıl ki bir bina erişilebilir kıldığınız zaman bütün herkes faydalanıyorsa, bir öğretim yöntemini de herkese hitap edecek şekilde kullanmanız gerekiyor.”* şeklinde bütünleştirmede yöntem ve tekniklerin tüm öğrencilerin öğrenebileceği şekilde tasarlanması gerektiğini dile getirmiştir.

“Eğitim sisteminin tamamen değiştirilmesi lazım” görüşünü bildiren akademisyen A1 *“Bir defa merkezi sistemden itibaren her şeyin değişmesi lazım, her şeyin ama tepeden tırnağa değişmesi lazım. Eğitim sisteminin de tamamı ile buna uygun olarak yapılandırılması lazım.”* şeklinde tüm eğitim sisteminin bütünleştirmeye uygun olarak yapılandırılması gerektiğini vurgulamıştır.

Destek eğitime yönelik olarak “Her okula bir özel eğitim öğretmeni atanmalı” görüşünü bildiren 9 akademisyenden A10 *“Yani, özel eğitim öğretmenlerinin okullara yayılmasıyla ilgili, bütün okullarda özel eğitim öğretmenin olması gerektiren bir şey bütünleştirme.”* A12 *“Her okula veyahut her sınıfa bi destek özel eğitim öğretmeni verildiği zaman o zaman belki olabilir. –Ha- veyahut hani her okula bi özel eğitim danışmanı atandığı zaman o zaman belki olabilir.”* şeklinde başarılı bir bütünleştirme için her okula özel eğitim öğretmeni atanması gerektiğini vurgulamışlardır.

“Sınıf içi destek sağlanmalı” görüşünü bildiren akademisyen A26 *“Yani bu özellikle zaman zaman gerilik gösteren kişilere, sınıf içerisinde, matematik dersinde olsun, sayısal derslerde özellikle, bir de okuma-yazma gibi derslerde çocuklara destek çıkılması gerekiyor.”* şeklinde bütünleştirmenin başarıya ulaşması için sınıf içi desteğe değinmiştir.

Öğretmen yetiştirmeye yönelik olarak “Öğretmen yetiştirme programını değiştirmeliyiz” görüşünü bildiren 9 akademisyenden A13 “Öğretmen yetiştirme programlarının yeniden düzenlenmesi lazım ve genel eğitim öğretmenlerine özel eğitim dersleri de geçelim staj uygulamalarında bunların gösteriliyor olması lazım bir kısmına. Bu olmadığı sürece de yani bunu çok hani en yapılabilir olarak düşünüyorum.” A22 “En azından tüm öğretmenlikler ve özel eğitim kaynaştırmayla ilgili genel bir bilgi sahibi olarak mezun oluyorlar. Yeter mi, yetmez, daha fazla keşke dersler olsa daha uygulamaya dönük şeyler yapabilirsek, onlara staj hakkı tanıyabilirsek ama hani gelecekte ben durumun daha iyi olabileceğini düşünüyorum. Özel eğitim ve kaynaştırma dersine ilişkin daha fazla kredi ayrılması gerekebilir, şimdi sınıf öğretmenliği, branş öğretmenliği staja gidiyor ama işte özel gereksinimli çocuklarla çalışmıyorlar. Özel gereksinimli çocuklarla staj yapmaları sağlanabilir, özellikle kaynaştırma uygulamalarının yapıldığı sınıflara dağılımları sağlanabilir. Yani bunlara mutlaka bakılması gerektiğini düşünüyorum.” A27 “Gelecekteki durumla ilgili de önce üniversitede öğretmen yetiştirme programlarının bütünleştirmeyi kapsayacak şekilde derslerle donatılması. Ama sadece özel eğitim öğretmeni değil, tüm branş öğretmenlikleri, sınıf öğretmenliği, özel eğitim öğretmenliği, hepsini bu şekilde bütünleştirmeye yönelik derslerle donatmamız lazım.” şeklinde öğretmen yetiştirme programlarımızın bütünleştirmeye yönelik olarak değiştirmemiz gerektiğini vurgulamışlardır.

“Öğretmenlerin eğitim olarak hazırlanması gerekiyor” görüşünü bildiren 4 akademisyenden A6 “Eğer bütünleştirme uygulamaları yapacak öğretmenler bu konu ile ilgili özel olarak yetiştirilirse ve bu öğretmenlerin eğitimlerinde, hem özel gereksinimli bireyler hem de bu bireylerin aileleri ile ilgili ve diğer ailelerle ilgili yeterli bilgilendirmeler yapılırsa başarılı olacağına inanıyorum.” A9 “Öğretmenlerin özellikle genel eğitimde çalışan öğretmenlerin hepsinin tamamının bütünleştirmeye ilgili çok iyi bir eğitim alması, hazırlanmaları lazım bu anlamda eksik var.” şeklinde bütünleştirmenin uygulanması için öğretmenlerin bu konuda eğitim olarak hazırlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

“Tutumlar değiştirilmeli” görüşünü bildiren 8 akademisyenden A6 *“Tutumları değiştirmenin yollarını bulmamız gerekiyor.”* A23 *“Bütünleştirmede tabi tutumların çok iyi geliştirilmesi lazım.”* A25 *“Kilit nokta aslında tutumların değiştirilmesi.”* A28 *“Bütünleştirmenin olabilmesi için tutumlarında olumlu olabilmesi lazım her insan sadece bir haftalık birkaç günlük hatırlamamalı ben zaten böyle günlere bu açıdan da çok şeyim yani her gün bizim için engelliler için bir şey yapılması gerekiyor. Bunun sadece özel eğitimcilerin işi olduğunu da düşünmüyorum ben yani bütün genel eğitim öğretmenlerinin bütün meslek sahiplerinin bir kere tutum tutumda bir takım şeyler değişmeli.”* şeklinde başarılı bir bütünleştirme için tutumların değiştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

“Adım adım gidilerek yeni yetişen nesillerle uygulanacağını düşünüyorum” şeklinde görüş bildiren 7 akademisyenden A8 *“Adım adım olacak yani bizim ülkemizde her şey adım adım oluyor yani ben kendi adıma baktığımda yaklaşık 20-21 yıl önce mezun oldum. İşte 25 yılda öğrenciliği de katarsak hani birçok kavramın hani bizim ülkemizde çok böyle yerine oturarak gittiğini görüyorum. Ya atıyorum otizmin çok sözü edilmeyen bir alanken artık hani kürsülerde yüksek lisans programlarıyla ayrı derslerle daha fazla bilinir ve tanınır hale geldiğini düşünüyorum. Bütünleştirmede yani aslında bir felsefe, bu felsefenin içselleştirilmesi için işte birtakım araştırmaların yapılması, işte biz akademisyenlerin birtakım şeyler söylemesi, onun üzerine politika yapıcıların buralardan yararlanarak bir takım müdahaleler yapmaları söz konusu olacak, o anlamda daha da pozitif olacağını düşünüyorum gelecekteki bütünleştirme uygulamalarının.”* A11 *“Yani daha ileriki dönemde, ileriki zamanda şu anki durumda, şu anki gidişatta ben bir gelişme kaydedeceğimizi düşünmüyorum. Ama en küçük birimden yani ilköğretimden, okul öncesinden itibaren kaynaştırmanın mantığı ya da farklı bireylerle bireysel farklara saygıyı verebilirsek zaman içerisinde belki yeni gelen nesil bu konuda daha iyi bir adım atabilir veya daha iyi gelişmeler gerçekleştirilebilir diye düşünüyorum.”* şeklinde bütünleştirmenin adım adım uygulanabileceğini belirtmişlerdir.

“Ekonomi güçlü olursa uygulanabilir” şeklinde görüş bildiren 3 akademisyenden A12 *“Gelecekteki durumla ilgili beklentili ve önerileriniz nelerdir*

dediğiniz zaman onu da valla gelecekte de hani bi 10 yıl 20 yıl sonra hani ülkenin ekonomik durumuna bağlı olarak değişebilir. Nasıl olabilir, hani ileride ekonomi daha güçlü olduğu zaman, şöyle söyleyeyim, her okula veyahut her sınıfa bi destek özel eğitim öğretmeni verildiği zaman o zaman belki olabilir.” şeklinde güçlü bir ekonomi ile bütünleştirmenin uygulanabileceğini dile getirmiştir.

“Ütopik” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A1 *“İdeal anlamda bütünleştirilmiş eğitim ütopik bir olay.”* şeklinde bütünleştirmenin ütopik olduğunu dile getirmiştir.

“Özel gereksinimli bireylerin hayatımızdaki yerinin artması gerekiyor” görüşünü bildiren akademisyen A17 *“5-10 yıl içinde açıkçası özellikle sosyal medya, halkın farkındalığının artması, özel gereksinimli çocukların bireylerin hayatımızdaki yerinin artması, fiziki olarak ve manevi olarak yerlerin daha önemli hale gelmesi arttıkça bütünleştirmenin de daha faydalı olacağını göreceğim, görüyorum.”* şeklinde özel gereksinimli bireylerin hayatımızdaki yerinin artması gerektiğini belirtmiştir.

“Ağır düzeyde yetersizliği olan çocuklar evde eğitim almalı” görüşünü bildiren akademisyen A24 *“Ağır düzeydeki çocuklar için –ı- acaba hani bütünleştirme en az kısıtlayıcı ortam olabilir mi, mesela ortopedik yetersizliği olan bir çocuk okula gittiğinde rampa olmadan veya üst kattaki bir sınıfa nasıl çıkacak veya çok ağır düzeyde yatağa bağımlı, zihinsel engelli ya da CP’li bir çocuk okula nasıl gidecek. Bunların, bu tip ağır çocukların evde eğitim görmesinin ben daha uygun olacağını düşünüyorum.”* şeklinde ağır düzeyde yetersizliği olan bireylerin ayrı eğitim alması gerektiğini belirtmiştir.

“Teknolojik gelişmeler yetersizliği ortadan kaldıracaktır” görüşünü bildiren akademisyen A2 *“Geleceğin ben daha iyi olacağını düşünüyorum bir de gelecek şu açıdan iyi olacak yetersiz olan çocuklara yönelik olarak teknolojik gelişmeler bunların yetersizliğini ortadan kaldıracak düzenlemelerde bir arada getirecek dolayısıyla da bu çocuklar kendi işlerini kendi görebilecek. Mesela görme engelliler için yapay göz zihinsel engelliler için belki o sanal ortamlardaki yapay akıllı ortamlar vesaire*

çocukların birçok işlerini karşılayacağı kanaatindeyim. Bunlar çocukların yetersizliğini hafifletince buna bağlı olarak da ne değişecek çocukların sosyal kabul düzeyleri ve düzenlemelerde azalacağı için hani bütünleştirme gelecek için umutluyum.” şeklinde teknolojik gelişmelerin yetersizlikleri ortadan kaldıracak düzenlemeleri yapma imkanı vereceğini belirtmiştir.

“Kavramların oturtulması lazım” görüşünü bildiren akademisyen A1 “...Dolayısıyla bütünleştirici eğitimden neyi anladığımızı bilmeliyiz ki ona göre... Ha ben benim sınırlarım şunlar, tanımım bu ben şunu şunu şunu yapacağım tamam eksiklerimi tamamlayacağım tamam eksiklerimi tamamlayacağım diyorsan o zaman nasıl tamamlayacaksın sorusunu sor o zaman. 5N1K...Neyi, neden, nasıl, nerede, kimle, ne zaman, hangi yolla, hangi yöntemle yapacaksın. Her adımda her adımda her adımda her yazdığı satırda bu 5N1K sorusunu sormak lazım.” şeklinde kavramların oturtulması gerektiğini vurgulamıştır.

4.2.1. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme ve kaynaştırma arasındaki farklara ilişkin görüşleri

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere “Mevzuatta bütünleştirme ve kaynaştırma ifadeleri araya bir taksim işareti konularak aynı kavrammış gibi birbirinin yerine kullanılıyor. Bu iki kavram aynı şeyi mi anlatıyor, aralarındaki fark sizce nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4.3’te gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme ve kaynaştırma arasındaki farklara ilişkin görüşleri

Alt Temalar	Kod	f
Bütünleştirme	Ortam çocuğa uyarlanır	10
	Bütün engel gruplarını kapsar	10
	Toplum temellidir	6
	Çocuk asıl üyedir	5
	Ortam her çocuk için uygun olmalıdır	4
	Müfredat herkes için uygun olmalıdır	2
	Materyaller öğrenciye göre uyarlanmalıdır	2
	Öğretimde uyarlama yapılır	1
	Adil eğitim hakkını savunur	1
	Yetki okuldadır	1
	Yöntem ve teknikler öğrenciye göre uyarlanmalıdır	1
	Eğitim çocuğa göre uyarlanır	1
	Destekler çocuğa gider	1
Kaynaştırma	Hafif zihin yetersizliğini kapsar	10
	Çocuk ortama uyarlanır	10
	Okul temellidir	6
	En az kısıtlayıcı eğitim ortamı vardır	5
	Çocuk misafirdir	5
	Programda uyarlama yapılır	1
	Yetki merkezi yönetimdedir	1
	Bütünleştirmenin okul formatıdır	1

Bütünleştirmede “Ortam çocuğa göre uyarlanır” diyen 10 akademisyenden A2 “*Mesela bir eve yeni bir çocuk doğduğunu düşün ne yapıyor anne baba ona bir oda hazırlıyor yatak hazırlıyor odasını süslüyor oyuncaklarını alıyor daha çocuk doğmadan bunun hazırlığını yapıyor. Şimdi bütünleştirme böyle bir şey. Yani burada ki eğitim ortamının çocuk daha okula gelmeden önce hazırlanmış olması gerekiyor. Peki öğretmen bunu nerden bilecek yani bu çocuğu ya da yönetim nerden bilecek eğitim ortamı mesela okul öncesinde varsa bunun kaydı bu çocuğun yaşına göre ilkokula başlayacağı yaş belli dolayısıyla bir sene öncesinden gideceği okulla görüşmeler yapılarak bu çocuğun sınıfının ayarlanması lazım öğretmenin ayarlanması lazım gibi*” yanıtını vermiş, A12 de “*...bütünleştirmede tam tersi ya okul her türlü yetersizlik grubuna uyacak şekilde, sadece yetersizliği değil normal çocuklar içinde uygun şekle getiriliyor.*” diyerek bütünleştirmede ortamın çocuğa göre hazırlanması gerektiğini vurgulamıştır.

“Bütünleştirmede bütün engel gruplarını kapsar” diyen 10 akademisyenden A10 “*Yetersizliği, türü, derecesi ne olursa olsun hani biz kaynaştırmada daha çok –u- hani hafif yetersizlik türlerini kaynaştırıyoruz sınıflarda ama bütünleştirmede*

yetersizliğin derecesi de önemli değil her şey yani bütün hizmetler çocuğa gelecek.” A27 ise “Bütünleştirmede hiç ayırt etmeksizin hiçbir öğrenciyi, hiçbir ferdi feda edemiyorsun ve çocuğun normal sınıfta eğitim alma hakkını ona şartsız koşulsuz sağlamak zorundasın.” diyerek bütünleştirmenin bütün özel gereksinimli bireyleri kapsadığını belirtmişlerdir.

“Bütünleştirme toplum temellidir” diyen 6 akademisyenden A13 “Bütünleştirme aslında bakarsan yani sadece ya kaynaştırma birazcık engelli bireyin topluma kaynaşması, toplum tarafından alınması olarak algılasak bütünleştirme aslında tüm bireylerin kapsandığı –u- destek-/ özel gereksinimi olan bu bunun içinde hani –u- geçici koruma altında olan çocuklar da dâhil işte göçmen çocuklar da dâhil, özel gereksinimli engelinden dolayı özel gereksinimli çocuklar da dâhil düşük sosyal ekonomik düzeyde olan çocuklar da dâhil tüm bireyleri –u- eşitlemiyorum, altını çizerek adil eğitim hakkı sunulması...” A25 “Bütünleştirme çok daha üst bir kavram. Yani bütünleştirmenin içine hem sosyal çevresi giriyor, yani aslında engelli çocuğun çevresi de giriyor, öğretmenleri işte toplumda rol oynayabileceği düzenlemelerin yapılması anlamına geliyor aslında bütünleştirme. Sosyal ortam, dediğim gibi bütünleştirme dediğimiz zaman onların birçok düzenlemeler yapılarak o toplumda oynaması gereken rolleri oynayabilmesi anlamına gelecek, çok daha üst düzeyde bir kavram, bütünleştirme kavramı.” diyerek bütünleştirmenin daha toplum temelli olduğunu belirtmişlerdir.

“Çocuk asıl üyedir” diyen 5 akademisyenden A 22 “Mesela kaynaştırmada işte bizim özel gereksinimli çocuklar misafir öğrenci gibiler ama bütünleştirme uygulamalarında o sınıfın asıl üyesidir.” A26 “Bütünleştirmede çocuğu ortamdan koparmıyorsunuz, kaynaştırmada kaynak oda gibi uygulamalarla ortamdan koparıyorsunuz.” diyerek bütünleştirmede tüm öğrencilerin asıl üye olduklarını belirtmişlerdir.

“Ortam her çocuk için uygun olmalıdır” diyen 4 akademisyenden A16 “...kapsayıcı eğitim dediğimizde artık durum böyle değildir burada sistemin, eğitim sisteminin fiziksel ortamın, müfredatın artık herkes için öğrenci söz konusu değildir –u-

mesela bizim ülkemiz etnik köken anlamında farklı özellikler gösteren -uu bir yapıdan oluşuyor şimdi artık çok fazla sayıda mülteci ile birlikte dil anlamında da farklılıklarımız var yani ana dili Kürtçe olan ana dili Arapça olan işte -u belki bürokratların çocukları olduğu için ana dili İngilizce işte -uu Almanca vesaire olan çocuklar var eğitim sisteminde o yüzden öyle bir eğitim sistemi tasarlayacaksınız ki çocukların hepsi bu gereksinimlerini karşılayacak.” diyerek okul ortamının her çocuk için uygun hale getirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

“Müfredat herkes için uygun olmalıdır” görüşünü bildiren 2 akademisyen A26 *“Bu müfredatı bütün çocukları kapsayacak şekilde hazır hale getirmeniz lazım. Bütünleştirmenin temel mantığı bu.”* şeklinde görüş bildirerek müfredatın bütünleştirmede baştan itibaren bütün çocuklar için uygun hale getirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

“Materyaller öğrenciye göre uyarlanmalıdır” şeklinde görüş bildiren 2 akademisyen A2 *“Materyal olarak,-u tabi yetersizliğe bağlı bunlar yani işitme engelli bir çocuğu düşünün duyuyor şey duyamıyor ama konuşuyor, görüyor, görme engelli düşünün görüyor şey göremiyor duyuyor konuşuyor şimdi ikisi arasında bir sürü farklılıklar oluşacak zihin engelliği düşünün görüyor, duyuyor ama anlamıyor. O nedenle yani materyallerde her çocuğa göre bireyselleştirilmesi gerekir diye düşünüyorum ben.”* diyerek bütünleştirmede materyallerin öğrencilere göre düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

“Öğretimde uyarlama yapılır” görüşünü bildiren A15 *“...öğretimde -u- değişiklikler yaparak çocuğun -u- genel eğitim sınıfında amaçlarını gerçekleştirmesini sağlayacak olursak bütünleştirme diyoruz... bütünleştirmede öğretim amaçlarında ya da öğretim süreçlerinde değişiklik yaparak -u- milli eğitimin amaçlarını gerçekleştirmesini sağlıyoruz diye belirtebilirim.”* diyerek bütünleştirmede öğretimde uyarlamalar yapıldığını belirtmiştir.

“Adil eğitim hakkını savunur” görüşünü bildiren A13 *“Bütünleştirme -altını çizerek- adil eğitim hakkı sunulması, -ıı- ihtiyacı ne kadarsa, özellikleri ne kadarsa o oranda desteklenmesi hepsinin eşit değil, bu bunların artık bütünleştirmede eşitlikten bahsetmiyoruz adaletten bahsediyoruz, katılımdan bahsediyoruz. Dolayısıyla bütünleştirme adaletin öne çıktığı bir sistem.”* diyerek bütünleştirmenin adil eğitim hakkını savunduğunu belirtmiştir.

“Yetki okuldadır” görüşünü bildiren A23 *“Sistem farklı yani sistem derken -ıı- çocuğa verilecek destek özel eğitim hizmetlerini milli eğitim müdürlükleri mi devam ettirsin yoksa okullar mı devam ettirsin meselesi. Burada işte sorumluluklar okullara verildiğinde ve okulun efendim bu hizmetleri yerine getirebilecek bütün insani ve maddi kaynakları siz oraya aktardığınızda bütünleştirmenin amacına ulaşmış oluyoruz.”* diyerek bütünleştirmede yetkinin okullarda olduğunu belirtmiştir.

“Yöntem ve teknikler öğrenciye göre uyarlanmalıdır” görüşünü bildiren A2 *“Bütünleştirme kapsamında olursanız Atatürk İlkokulu sizin imkanlarınıza uymak durumunda yani siz derken neyi kastediyor sizin yetersizlik tür ve derecenize bağlı düzenlemeler yapacak işte ne yapacak eğitim programını, yöntemlerini, tekniklerini bireyselleştirecek güçlü ve zayıf yönlerine göre.”* diyerek bütünleştirmede yöntem ve tekniklerin öğrenciye yönelik uyarlandığını belirtmiştir.

“Eğitim çocuğa göre uyarlanır” görüşünü bildiren A19 *“Çocuğu normal eğitim sistemiyle bütünleştirme -ıı- yoksa -ıı- şöyle denebilir hatta eğitimi çocuğa göre uyarlama, çocuğu eğitime göre uyarlama değil.”* diyerek bütünleştirmede eğitimin çocuğa göre düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

“Destekler çocuğa gider” görüşünü bildiren A19 *“Bütünleştirme dediğimiz kavram, hem özel gereksinimli olsun veya olmasın herhangi bir yetersizliği olsun veya olmasın hiç fark etmez -ıı- her türlü desteği ihtiyacı olduğu anda alabilen ortamdan bahsediyoruz ve burada destekler çocuğa gider der.”* diyerek bütünleştirmede destek hizmetlerin çocuğa gittiğini belirtmiştir.

Kaynaştırma “Hafif zihin yetersizliğini kapsar” görüşünü bildiren 10 akademisyenden A5 “*Kaynaştırmada –ıı- ne diyebiliriz, öğrenci işte tanımında bile geçiyor, ağır düzeyde olmayan orta veya hafif düzeyde olan öğrencilerin akranlarıyla birlikte aynı eğitim ortamlarından –ıı- eğitim görmesi şeklinde...*” A14 “*Farklılıklara baktığımızda ise –ıı- yetersizlik türüne göre kaynaştırmada özellikle daha çok hafif düzeydeki çocukların okullara dahil edilmesi...*” A24 ise “*Kaynaştırma daha çok hafif çocuklar için. Yani çocuğun dış görünüşünde akranlarına göre çok farklılıklar olmaması, yetersizliğinin çok ağır olmaması, çok fazla davranış probleminin olmaması gibi.*” diyerek kaynaştırmanın daha çok hafif düzeyde yetersizliği olan öğrencileri kapsadığını dile getirmişlerdir.

“Çocuk ortama uyarlanır” şeklinde görüş bildiren 10 akademisyenden A4 “*Kaynaştırma dediğimiz zaman daha çok çocuğu ortama uyarlıyorsun gibi sanki.*” A6 “*Kaynaştırmanın anlamı şu tabi, bireyi –ıı- var olan genel eğitim ortamlarına yerleştirme... Düzenlemeler yoksa bu bireyler o ortamlara eklenmeye çalışılıyor, hani kaynaş-/ kaynak yapmakta kaynaştırmakta ekleme anlamına geldiği için onları eklemeye çalışıyoruz.*” diyerek kaynaştırmanın çocuğun ortama uygun hale getirilmesini savunduğunu dile getirmişlerdir.

“Okul temellidir” diye görüş bildiren 6 akademisyenden A20 “*Okul içerisinde hatta sınıf içerisinde –ıı- ya da okul içerisinde o destek özel hizmetler kimi çocuk için neydi, yarım zamanlı, tam zamanlı destek eğitim odası bunlar bizim kaynaştırma dediğimiz uygulamalar.*”

Kaynaştırma dediğim gibi daha çok akademik boyutta akademik başarısını desteklemek adına işte sınıf içi, okul içi, farklı ortamda ayrıştırılmış bir –ıı- ona göre tabiki yine destek eğitim odası da çocuğa özel olmalı diyoruz ama durumlar.” diyerek kaynaştırmanın daha çok okul temelli olduğunu ifade etmişlerdir.

“En az kısıtlayıcı eğitim ortamı vardır” şeklinde görüş bildiren 5 akademisyenden A13 “*Kaynaştırmada aslında şey deniyor işte çocuk için en az sınırlandırılmış ortamda eğitim alması –ıı- söz konusu.*” A16 “*Kaynaştırma der ki;*

çocuklar gereksinimlerinin karşılanabileceği, onlar için en az kısıtlayıcı olan ortama yerleştirilir bu özel sınıfta olabilir kaynaştırmada bu vardır." diyerek kaynaştırmada en az kısıtlayıcı eğitim ortamının olduğunu vurgulamışlardır.

"Çocuk misafirdir" şeklinde görüş bildiren 5 akademisyenden *"Kaynaştırmanın –ı- doğasında bir sonradan eklenme var. Yani sonradan ekliyoruz bu da kaynaşsın, bir nevi aşılama modeli gibi asıl üye değil gibi."* A22 *"Mesela kaynaştırmada işte bizim özel gereksinimli çocuklar misafir öğrenci gibiler ama bütünleştirme uygulamalarında o sınıfın asıl üyesidir."* şeklinde görüş belirterek kaynaştırmada çocuğun asıl üye değil misafir gibi algılandığını vurgulamışlardır.

"Programda uyarlama yapılı" şeklinde görüş bildiren A15 *"Kaynaştırma dediğimiz zaman programda uyarlama yaparak çocuğun genel eğitim sınıfında eğitim alması söz konusu olacak olsa da kaynaştırma diyoruz... kaynaştırmada eğitim programında uyarlamalar yaparak çocuğun –ı- amaçları gerçekleştirmesini sağlıyoruz."* ifade ederek kaynaştırmada programın uyarlandığını vurgulamıştır.

"Yetki merkezi yönetimdedir" şeklinde görüş bildiren A23 *"Sistem farklı yani sistem derken –ı- çocuğa verilecek destek özel eğitim hizmetlerini milli eğitim müdürlükleri... Ülkelerde mesela milli eğitim müdürlüğünün bütün efendim düzenlemeleri yaptığı bir –ı- model kaynaştırmadır."* şeklinde ifade ederek kaynaştırmada yetkinin merkezi yönetimlerde olduğunu belirtmiştir.

"Bütünleştirmenin okul formatıdır" görüşünü bildiren A28 *"Ya aslında şöyle kaynaştırma bütünleştirmenin okul formatıdır. Yani okul ortamında çocuğun ıı hiçbir ret kabul edilmeksizin sınıflarda normal akranlarıyla eğitim alması demektir. ııı benzerlik ve farklılık birinde küçük toplumun en küçük birimini bir arada tutuyorsun öbürünü toplumun tümüne tutuyorsun. Farkları da dediğim gibi kaynaştırmanın sınırları çok daha fazla ama bütünleştirmenin sınırı yok."* diyerek kaynaştırmanın bütünleştirmenin okul formatı olduğunu vurgulamıştır.

4.2.2. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme ve kaynaştırma arasındaki benzerliklere ilişkin görüşleri

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere “Mevzuatta bütünleştirme ve kaynaştırma ifadeleri araya bir taksim işareti konularak aynı kavrammış gibi birbirinin yerine kullanılıyor. Bu iki kavram aynı şeyi mi anlatıyor, aralarındaki benzerlikler sizce nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4.4’te gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme ve kaynaştırma arasındaki benzerliklere ilişkin görüşleri

Alt Temalar	Kod	f
Kaynaştırma ve bütünleştirme	Bütün çocukların aynı ortamda olmalarıdır	17
	Eğitim hakkını savunur	4
	Evrensel tasarımı savunur	1
	Bilimsel dayanaklı uygulamalar kullanılır	1
	Sınıf içi destek eğitim var	1
	Temeli bireysel farklılıklar ve gereksinimlerdir	1
	Görünen yetersizlikler üzerine kurulmuştur	1
Diğer	Kaynaştırma bütünleştirmeye giden bir yoldur	9
	Aradaki farkı anladım mı anlamadım mı bilmiyorum	2

Kaynaştırma ve bütünleştirme kavramlarının ortak yönlerine ilişkin “Bütün çocukların aynı ortamda olmalarıdır” görüşünü belirten 17 akademisyenden, A7 “Benzerlikleri, ikisi de bir arada eğitimi temel alıyor.” A8 “Yani hani bir arada olmak aslında, yani hani bireyin –u- şimdi baktığımızda –uu- yetersizliği olan –u- çocukların akranlarıyla bir arada olması –ı- durumu söz konusu” A11 “Yani benzerlik olarak yine aynı ortamda eğitim almaları tabi ki de birbirleriyle neredeyse tamamen aynı olduğunu söyleyebiliriz. Yine sosyal ortamda akranlarıyla beraber vakit geçirmesinin sağlanması, normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı ortamda bulunması, içerik olarak yine aynı müfredatı takip etmesi, uyarlamaların olması, bunlar aslında temelde benzer noktalar.” şeklinde görüş bildirerek kaynaştırma ve bütünleştirmede hem özel gereksinimli hem tipik gelişen bireylerin bir arada olmasını vurgulamışlardır.

“Eğitim hakkını savunur” şeklinde görüş bildiren 4 akademisyenden A16 “Herkes için eğitim hakkı. Bu hiçbir şekilde tartışılmaz yani zaten anayasanın 42. maddesi ne der –u- hiç kimse eğitim hakkından mahrum bırakılamaz. Bu bizim ülke için

geçerli değil bu evrensel bir bakış açısı bence benzer yönlerinden birisi bu eğitim hakkı önlenemez- önlenemez.” şeklinde görüş belirterek iki kavramın da eğitim hakkını savunduğunu vurgulamışlardır.

“Evrensel tasarımı savunur” görüşünü bildiren A16 “...her ne kadar kaynaştırmada çok önem arz etmese de evrensel tasarım dediğimiz -u tasarımlar yapılması yani eğer biz evrensel tasarımlar yaparsak kaynaştırmayı da bütünleştirmeyi de kapsayıcı eğitimi de sağlayabiliriz.” şeklinde görüş belirterek her iki kavramında evrensel tasarımı savunduğunu ifade etmiştir.

“Bilimsel dayanaklı uygulamalar kullanılır” şeklinde görüş bildiren A26 “İkisinde de bilimsel dayanaklı uygulamalar, özel eğitime ilişkin kullanılmasını öneriyor.” şeklinde görüş belirterek iki kavramda da bilimsel dayanaklı uygulamaların kullanıldığını belirtmiştir.

“Sınıf içi destek eğitim var” görüşünü belirten A26 “İkisinde de mesela şey var; sınıf içi yardım, kaynaştırmada sınıf içi yardım destek özel eğitim türlerinden bir tanesidir. Mesela bütünleştirmede de sınıf içi destek vardır, kaynaştırmada da vardır.” şeklinde ifade ederek kaynaştırma ve bütünleştirmede sınıf içi destek olduğunu vurgulamıştır.

“Temeli bireysel farklılıklar ve gereksinimlerdir” şeklinde görüş bildiren A20 “Benzerlikleri aslında söylenen ne gereksinim. Bireyin gereksinimleri, her ikisinde de bu aslında odak. Gereksinim ve bireysel farklılıklar her ikisinde de temeli o.” kaynaştırma ve bütünleştirme kavramlarının odak noktasının bireysel farklılıklar ve bireyin gereksinimleri olduğunu belirtmiştir.

“Görünen yetersizlikler üzerine kurulmuştur” görüşünü bildiren A1 “Bakın bu bütünleştirme, kaynaştırma, efendime söyleyim birlikte eğitim kavramları hep görünen özürler ve yetersizliklerle ilgili.” şeklinde ifade ederek kaynaştırma ve bütünleştirme uygulamalarının görünen yetersizlikler üzerine kurulduğunu vurgulamıştır.

“Kaynaştırma bütünleştirmeye giden bir yoldur” şeklinde kaynaştırmanın bütünleştirmeye giden bir süreç olduğu görüşünü bildiren 9 akademisyenden A19 “-İu- Tabi ki aslında bence slash yerine bir ok olmalıydı belki, kaynaştırmadan bütünleştirmeye gidiyoruz gibi -İu- belki onu -uu- belirtmek amaçlı.” A25 “Yani kaynaştırma, dediğim gibi kaynaştırma bir yol aslında, bütünleştirmeye götüren bir yol.” görüşünü belirterek kaynaştırmanın bütünleştirmeye giden bir yol olduğunu ifade etmişlerdir.

“Aradaki farkı anladım mı anlamadım mı bilmiyorum” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A10 “Yani kaynaştırma aslında -u- hani tamda ben böyle -u- alan yazınla ilgili hala benim şeylerim var yani baktım ama kafamda oturmayan şeyler de var bütünleştirmeye ve kaynaştırmayla ilgili.” şeklinde görüş bildirerek kaynaştırma ve bütünleştirme arasındaki farkın tam belirgin olmadığını ifade etmişlerdir.

4.3. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirmenin Olumlu ya da Olumsuz Etkilerine Yönelik Düşünceleri

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere “Bütünleştirmenin topluma, ailelere, okula ve öğretmenlere olumu ya da olumsuz ne tür etkileri olabilir? Bu konuda neler düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4.5’te gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin olumlu ya da olumsuz etkilerine yönelik düşünceleri

Alt Temalar	Kod	f
Bütünleştirmenin topluma katkıları	Toplumun sosyal kabulü artar ve bakış açısı değişir	14
	Bugünün çocukları yarının yetişkinleri olacak ve büyüdüklerinde ayrıştırıcı olmayacaklar	4
	Bütünleştirme gelişmişliğin göstergesidir	3
	İstedğimiz üretken bireyler yetiştirebiliriz	3
	Kültürümüze en uygun uygulama olduğu için tamamen olumlu	1
Bütünleştirmenin ailelere katkıları	Özel gereksinimli çocuk aileleri kendilerini daha normal ve iyi hisseder	6
	Ailelerin yükleri azalır	6
	Ailelerin yaşam kalitesi artar	7
Bütünleştirmenin okul ve öğretmenlere katkıları	Öğretmenler kendini geliştirme ve yenileme imkanı bulur	14
	Öğretmenler farklı gruplara öğretim yaptığı zaman zevk alacaktır	2
	Öğretmenlerin ve idarecilerin tutumları değişiyor	1
	Özel eğitim öğretmenlerinin statüsü değişecek	1
Olumsuz görüş	Fiziksel ve sosyal düzenlemeler sağlanmazsa olumsuz sonuçları olur	9
	Maddi anlamda uygulanması zor	3
	Doğru uygulanmadığı için olumsuz yönlerini görüyoruz	3
	Akranlara gerekli açıklama yapılmadığı zaman olumsuz	3
	Yarışmacı bakış açısına sahipseniz olumsuz etkisi olur	3
	Bakış açısı geliştirmek ve istihdam zor	2
	Öğretmene bir getirisi olmadığı için alıştıkları durumun dışına çıkmak istemiyorlar	1
	Ağır düzeyde yetersizliği olan bireyler olumsuz etkiye neden olur	1
	Özel gereksinimli çocuğa sahip aileler çekiniyor	1
	Aile ve okul arasında iş birliği sağlanmaz ise olumsuz olur	1

Bütünleştirmenin topluma katkılarına ilişkin olarak “Toplumun sosyal kabulü artar ve bakış açısı değişir” görüşünü bildiren 14 akademisyenden A11 “*Yani eğer gerçekten de ideal bir şekilde uygulanabilirse veya amacını karşılayacak şekilde uygulanırsa bir kere bütünleştirme uygulamasının herhangi bir olumsuz yanı olacağını düşünmüyorum. Örneğin özellikle normal gelişim gösteren akranlar açısından farklılıklara saygı gösterme, insanları olduğu gibi kabul etme, var olduğu bulunduğu durumdan memnun olma, memnuniyet duyma ya da işte başkalarına yardım etme gibi pek çok sosyal anlamda kazanç sağlayabileceklerini söyleyebiliriz.*” A12 “*Farklılıkları daha kabul edeceklerdir. Hani onlara karşı bi olumsuz tutumları varsa yetersizliği olan çocuklara karşı olumsuz bir tutumları varsa onlar değişecektir. Bunun haricinde hani buna değişti mi diğerleri de otomati/-u- değişecektir.*” ifadesiyle başarılı bir bütünleştirme olduğu zaman toplumun sosyal kabulünün artacağını ve bakış açısının değişeceğini belirtmişlerdir.

“Bugünün çocukları yarının yetişkinleri olacak ve büyüdülerinde ayrıştırıcı olmayacaklar” görüşünü bildiren 4 akademisyenden A6 “*Şimdi okula katkıları tabi farklılıklarla yaşamayı öğrenecek –uu- bir de şu, hani bugünün çocukları yarının büyükleri dolayısıyla –uu- erken çocukluk döneminde, ilkokul döneminde özel gereksinimi olan çocuklarla karşılaşan diğer-/ okuldaki diğer çocuklar gelecekte, toplumda özel gereksinimli bireylerle yaşamayı öğrenecekler çünkü hani sınıflarında böyle bir arkadaşları olacak, onlara yardım edecekler, birlikte yaşamayı öğrenecekler. Dolayısıyla bence çok insancıl bir yaklaşım ve hep şunu söylüyorlar, biz özel gereksinimli bireylerden de pek çok öğren-/ şey öğreniyoruz diye.*” şeklinde görüş belirterek bütünleştirmenin ileriki yaşamlarını olumlu yönde etkileyeceğini vurgulamışlardır.

“Bütünleştirme gelişmişliğin göstergesidir” şeklinde görüş bildiren 3 akademisyenden A13 “*Ha topluma faydası ne olur derken ben hiç ne ne olur işte gelişmişliğimiz pekişir. Yani ne kadar bütünleştirme o kadar gelişmişlik göstergesi diye –u- bakabiliriz. Ama bütünleştirme içinde esasen bakacağımız belki soru şu yani daha doğrusu bakış açısı bütünleştirme topluma ne kadar katkı yapıyor dedik, gelişmişliği gösteriyor.*” şeklinde ifade ederek bütünleştirmenin çağdaşlığın göstergesi olduğunu belirtmişlerdir.

“İstedğimiz üretken bireyler yetiştirebiliriz” görüşünü belirten 3 akademisyenden A4 “*Toplum açısından bakarsak da istediğimiz düzeyde üretken bireyleri yetiştiremiyoruz tabi. Çünkü çocuklar mesela çıkıyorlar, bizim çocuklar için söyleyeyim gene mesela okuma yazmayı öğrenmemiş çocuk, ortaokulu bitirmiş kaynaştırmada ama okuma yazma becerileri ilkokul düzeyinde, sadece çözümleme yapıyor, soruyorsun, hiçbir soruya cevap veremiyor, kendisini yazarak ifade etmekte zorluk çekiyor. Dolayısıyla bu çocuklar eğitimden daha erken zamanda ayrılıyorlar ve istedik-/ iş gücü olamıyorlar, hayat kaliteleri –u- daha düşük olduğu ve hani toplum açısından da hem kaynaklar belki ziyan edilmiş oluyor uygun kullanılmadığı için bir fayda gösterecek şekilde kullanılmadığı için hem de istenilen bir başarı elde edilmiş olmuyor diye düşünüyorum.*” şeklinde görüşünü belirterek bütünleştirme sayesinde özel

gereksinimli bireyleri tüketici durumdan üretici duruma getirebileceğimizi vurgulamışlardır.

“Kültürümüze en uygun uygulama olduğu için tamamen olumlu” görüşünü bildiren A18 *“Ya şunu net olarak söyleyeyim ben bütünleştirmenin hiç olumsuz etkisi olduğunu düşünmüyorum hatta bütünleştirmenin –u- içinde bulunduğumuz toplumun –u- kültürel ve –u- tutumuyla uyumlu olduğunu da düşünüyorum.”* şeklinde bütünleştirmenin kültürümüze uygun olduğunu belirtmiştir.

Bütünleştirmenin ailelere katkılarına ilişkin “Özel gereksinimli çocuk aileleri kendilerini daha normal ve iyi hisseder” görüşünü bildiren 6 akademisyenden A13 *“Mesela aileler için son derece nasıl diyeyim –u- birazcık ruhlarını okşayan bir –u- uygulama, beklentilerine uygun bir uygulama çünkü her anne baba istiyor ki çocuğu da diğer çocuklar gibi olsun diğer çocuklarla olsun –u- bu açıdan kendini biraz iyi hissettiği bir ortam. Ancak uygulama daha doğrusu.”* A19 *“Bütünleştirme yaklaşımında her çocuğun kendi özelinde değerlendirilmesi ne kadar eğitim alıp gelişmesi açısından bakıldığı zaman –u- bu tür aileler için bence çok ideal tabi ki yani –u- olumsuz bir yaklaşımın yok yani işte sen çocuğunu kimseleştirmiyorsun ve kendi içinde gelişimine bakıyorsun. Ailelere, tipi gelişim gösteren aile için bir şey diyemem ama diğer taraf için –u- bence çok olumlu bir etkisi var.”* demiş ve bütünleştirmenin özel gereksinimli çocuğa sahip aileler açısından kendilerini daha iyi hissedeceklerini belirtmişlerdir.

“Ailelerin yaşam kalitesi artar” görüşünü bildiren 7 akademisyenden A28 *“Aile eğer engelli çocuğa sahip aile ise bi kere aile de etiketlenmeden kurtulmuş olacak yaşam kaliteleri artacak aileye çok pozitif katkısı var.”* A5 *“Mesela aile açısından ne diyebiliriz, bir çocuğun hayatı iyileşirse, bir çocuğun yaşam kalitesi artarsa aileninki de aynı düzeyde belki de fazlasıyla artacaktır. O yüzden aile açısından çok çok olumlu –u- yönlerinin olduğunu –u- düşünüyorum.”* şeklinde ailelerin yaşam kalitesinin bütünleştirme ile artacağını ifade etmişlerdir.

“Ailelerin yükleri azalır” görüşünü bildiren 6 akademisyenden A20 *“Aile bakımından ne olacak, aile işte demin de dediğim gibi durakta kötü bakışlara maruz*

kalmayacak, istediği her ortama karışabilecek, çocuğunu götürebilecek, ne bileyim herkes gibi o da oturup yemeğini yiyebilecek –u- ne bileyim ailenin yükü muhtemelen ki öyle ailenin yükü bir anlamda azalacak, kabul artacak, sosyal kabul artacak. Hem çocuk bakımından hem ailenin sosyal kabulü, dolayısıyla istediğimiz işte o hayal ettiğimiz –u- mutlu toplum, ferah toplum, refah toplum, demokratik toplum diye bir ortamda yaşıyor olacak herkes. Hoşgörü artacak.” şeklinde bütünleştirmede ailelerin yüklerinin azalacağını belirtmişlerdir.

Bütünleştirmenin okul ve öğretmenlere katkılarına ilişkin olarak “Öğretmenler kendini geliştirme ve yenileme imkanı bulur” görüşünü bildiren 14 akademisyenden A7 “Yine öğretmen açısından baktığımızda –u- öğretmen kendini yenileyebilir bütünleştirme sayesinde, farklı öğrenci profillerini tanıma fırsatı bulur. Ama bir diğer taraftan –u- kendini yenilemeyip –ı- direnç gösteren bir öğretmense kendisine ve çevresindeki –ı- bireylere bu hem özel gereksinimli çocuğa hem de diğer çocuklara zulüm de olabilir.” A14 “Okuldaki öğretmenlere evet eğer donanımlı olumlu yönü, her öğretmenin her okul idaresinin bu çocukları kazandırmak için olumlu attıkları bir adımda onlarında tekrardan bu yönde özelliklerini arttıracak ve özel gereksinimli çocukların gelişimlerine etkili olacağını düşünüyorum.” A20 “Öğretmenlerimize de bu eğitimi veriyor olduğumuzu varsayalım, istediğimiz ideal öğretmeni de yetiştirdiğimizi varsayalım. E öğretmen de sınıfında ne yapacak, her çocuğa özel uygulamaları gerçekleştirebildiğini varsayalım, o zaman ne yapacak, öğretmenin motivasyonu artacak, sınıftaki öğrencilerin başarıları yükselecek –u- müfredatına, içeriğine diyeyim, programına aldığı konuların öğrenildiğini, gerçekleştiğini görünce ne olacak. Daha başarıları yüksek, daha motivasyonu yüksek öğretmen olacak.” şeklinde görüş belirterek bütünleştirmenin öğretmenlere kendini geliştirme fırsatı sağladığını vurgulamışlardır.

“Öğretmenler farklı gruplara öğretim yaptığı zaman zevk alacaktır” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A19 “Öğretmen açısından, öğretmen açısından aslında bütünleştirme en temelinde öğretmekten zevk almaya başlatmaya, başlamaya başlar. Niye dersin, aslında –u- özellikle de belli yaştan sonra insanlarda şunu görüyoruz, –u- hani böyle birisine yardım etme veya işte –u- bir şekilde belli insanlara dokunma

ihtiyacı başlamaya başlıyor insanlarda ve yardım –u- kuruluşlarına gitmek veya işte bir şekilde –u- dezavantajlı insanlara destek olmaya çalışıyorlar ama –u- bunu çok daha erkenden ve işte yani küçük yaştan iti-/ ne diyelim öğretmenliğe başladığından itibaren herkese bir eğitim vererek her çocukta yani engelli de olsa engelsiz de olsa veya işte üstünde olsa onların kendi içinde geliştiğini görmek aslında öğretmenlere çok daha büyük mutluluk verecek. Yani ortaya anlatmak değil de –u- evet ya ben işte verebiliyorum ama aslında çok üstün zeka aslında ben ona daha zenginleştirilmiş bir içerik verirsem çok daha da ileri gidebilecek veya ama işte Ayşe daha farklı dolayısıyla onun gereksinimine göre ilerlerse o daha da farklı ilerleyebilecek her çocuğun öğrenmesini görmek aslında daha çok mutluluk verecektir öğretmene. Öğretmenin bu iş verimi açısından daha iyi olacaktır –ı- ve –u- eğer bir uzmanlıksa öğretmenlik –u- uzmanlığını gösterme şansı olacak yani. Çok farklı grupları da ben idare edebiliyorum ve öğretmenlik becerilerimi çok iyi bir şekilde gösterebiliyorumun bir imkanını sağlayacak bütünleştirme ve bence canlı tutacak öğretmeni de. Çünkü özel eğitim öğretmenin de belki de en büyük –ı- farkı diğer alanlardan pratik bir şekilde farklı çözümler üretebilmesi ve farklı düşünebilmesi aslında, yaratıcı olması ve bütünleştirme bu açıdan öğretmenlere cazip çok –u- bu tür farklı fikirler devamlı aklında hani başka ne yapabilirim, nasıl destekleyebilirim, bence daha zinde tutacaktır öğretmenleri.” şeklinde görüş belirterek bütünleştirmenin öğretmenleri yaptıkları işten daha fazla zevk alacağını vurgulamıştır.

“Öğretmenlerin ve idarecilerin tutumları değişiyor” görüşünü bildiren akademisyen A25 “Öğretmenin ve okulun yine tutum değiştirme anlamında son derece önemli olduğunu düşünüyorum, bütünleşme uygulamalarını. Yani düşünün ayrı okullara gönderildikleri zaman birçok öğrencinin de yani hem oradaki öğrencilerin, hem öğretmenlerin yani olağan gelişim gösteren çocukların öğretmenlerin, sınıf öğretmenlerin ya da okul öncesi öğretmenlerinin ya da müdürlerin, onları görme imkanı olmuyor ayrıştırıldığında. Ama bir arada eğitim aldıklarında, olağan gelişim gösteren çocuklarda, o zaman öğretmenlerin tutumları da değişmeye başlıyor. Ama dediğim gibi eğer destek hizmet sağlanırsa ancak öğretmenlerin tutumlarının değiştirilmesi söz konusu olabiliyor. Yoksa mesela görme engelli çocuklarla bağlantılı olarak baktığımda; kabul etmeyen, sınıfında istemeyen çok sayıda öğretmenlerle

karşılaştım. Okul müdürü de çok olumlu bakmıyordu. Bu açıdan baktığımızda onların tutumlarının değiştirilmesindeki temelini oluşturuyor, aslında bütünleştirmenin temelini oluşturuyor.” bütünleştirme sayesinde öğretmen ve idarecilerin tutumlarının değiştiğini belirtmiştir.

“Özel eğitim öğretmenlerinin statüsü değişecek” görüşünü bildiren A28 “Öğretmenlerde çok etiketleniyor aslında bunlar işte özel eğitim öğretmeni diyorlar. Bütünleştirmenin olduğunu düşün herkes her şeyi bilmek zorunda o zaman bütün sınıf öğretmenleri aslında özel eğitimi bilmek zorunda. İu bütün branş öğretmenleri yani aslında biz özel eğitimcileri bile etiketliyoruz okullarımızda yani sen öğretmensin hani biz bunu çok bu arkadaşlar özel eğitimci vah vah tüh tüh acıyorlar. Yani hani matematik öğretmeni ile özel eğitim öğretmenlerinin statüsü de bir olmuyor. Yani okullarda ee dolayısıyla bütünleştirmenin en büyük katkısı herkesin bunda bi dolu bişey olduğu için herkes sana danışacak di mi? Özel eğitim öğretmeni burada olumlu katkıları olacak yine yani danışılan bilgi alışverişi yapılan bir uzman görüşünü uuu başvurulmuş bir insan olmuş olucaksın dolayısıyla bence özel eğitimcilere de çok büyük katkısı var diğer öğretmenler bütün toplum hümanistik bakış açısı kazanacak daha hoş görüye sahip olacak” belirterek özel eğitim öğretmenlerinin bütünleştirme ile konumlarının değişeceğine vurgu yapmıştır.

Bütünleştirme kapsamında bir takım eksikliklerden kaynaklanabilecek olumsuzluklara ilişkin “Fiziksel ve sosyal düzenlemeler sağlanmazsa olumsuz sonuçları olur” görüşünü bildiren 9 akademisyenden A3 *“İ- Şimdi bi çocuğun bütünleştirmeye –u- bütünleştirme ortamına –u- yerleştirilmesi için uygun koşulların sağlanması gerekiyor gerçekten. Eğer bu uygun koşullar sağlanmamışsa, çocuk desteklenmeyecekse –u- hiçbir anlamı yok. Çocuğun –u- yani zaman kaybindan başka bir şey olmuyor.” A7 “Genel anlamda bakacak olursak çocuk açısından yani engelli birey açısından baktığımızda aslında çok yararlı ama tabi bu sağlıklı bir şekilde doğru altyapıyla yapılıyorsa yeterli, eğer doğru alt yapıyla yapamıyorsanız herhangi bir şekilde sınıfınızda size destek olabilecek ekstra bir ünite ya da yardımcı bir personeliniz yoksa siz konuyu hiç bilmiyorsanız, çocuğun engel durumu hakkında –u- bir altyapınız yoksa –u- çocuğa iyi niyetiniz olsa bile yardımcı olamazsınız. O yüzden hani bu bize –u-*

faydadana çok zarar getirebilir.” A21 “Olumsuz yanlarına baktığımız zaman eğer eğitim ortamı, eğitim programı, bunlarda gerekli önlemler alınmazsa fiziki olanakların sağlanmasında –ı- gerekli uygulamalar yapılmazsa bu da bizim sonucumuzu olumsuz bir şekilde etkileyecektir. Alt yapının iyi hazırlanıp, iyi bir şekilde işlerse bir olumsuzluğunu –ı- göremeyiz.” görüş belirterek gerekli alt yapı olmadığı zaman olumsuz yansımaları olacağını belirtmişlerdir.

“Maddi anlamda uygulanması zor” görüşünü belirten 3 akademisyenden A16 “Sadece şu olabilir ki bu da önemli özellikle de böyle ekonomik krizin yaşandığı –ı- az gelişmiş bizim gibi ülkeler de hakikaten var olan sistemi değiştirmek şuan itibarıyla –ı- ekonomik anlamda çok zor. Çünkü bu bir maliyet gerektiren bir şey işte personel istihdamından tutunda teçhizat donanım binaların yapılması müfredatların yenilenmesi falan bütün boyutlarıyla bu olabilir bir ekonomik şey olabilir.” vurgulayarak bütünleştirmenin maliyetli bir uygulama olduğunu ifade etmiştir.

“Doğru uygulanmadığı için olumsuz yönlerini görüyoruz” görüşünü bildiren 3 akademisyenden A26 “Yani doğrudan aslında bizim problemimiz şu; bir çocuğa hazırlanıyoruz, iki öğretmene hazırlanıyoruz, üç sınıftaki çocuklara hazırlanıyoruz, dört ortama hazırlanıyoruz, beş materyalimiz yok, altı o anlayışımız, modelimiz yok. Bütünleştirmeyi sağlamak istiyorsan ya da kaynaştırmayı, önce bunları bizim sağlamamız gerekiyor. Demek ki burada eğer siz model ortaya koymazsanız, bir hazırlık yapmazsanız, bunun olumsuz şeyi dahi olur.” ifade ederek gerekli hazırlıklar yapılmadığı için doğru uygulanmadığını ve olumsuz yönlerini gördüğümüzü belirtmişlerdir.

“Akranlara gerekli açıklama yapılmadığı zaman olumsuz” görüşünü bildiren 3 akademisyenden A24 “...akran reddi de var. Yani, olumsuz etkilerinde. Bütün gün diyelim ki çok orta düzeyde çocuk –ı- bir eğitim ortamında kaldığı zaman akran reddine maruz kalabilir, dışlanmaya maruz kalabilir, sosyal izolasyona maruz kalabilir. Kaynaştırma uygulamalarında hayalet çocuk diye bir şey var. Yani çocuk sınıfta ama diyelim ki yetersizliği olan öğrenci en arka sırada, sınıf çalışmalarına hiç katılmıyor, akademik başarısı düşük ve bu şekilde hani o sınıfta olmasının yarardan çok çocuğa ve

ortama zararı var.” şeklinde görüş bildirerek akranlara gerekli açıklamalar yapılmaz ise bütünleştirmede olumsuzluklar yaşanacağını belirtmişlerdir.

“Yarışmacı bakış açısına sahipseniz olumsuz etkisi olur” görüşünü bildiren 3 akademisyenden A19 *“Bütünleştirmenin mesela mantığı bu aslında o her çocuğu kendi –u- hâlihazırdaki durumuyla benimseyip onu kendi içinde geliştirmeye çalışmak aslında. -Ha şunu dersin, ya ben –u- at yarışı ya da yarış atı yetiştiriyorum, dolayısıyla –u- özel gereksinimli öğrenciyi de aslında ben ayrı bir yerde eğitime alsam işte zihin engelli ya da öğrenme güçlüğü, bireyselde daha yoğun çalışsam yani birebir çalışsam çok daha akademik beceri kazandırabilirim diyebilirsin ama diğer o sosyal beceriler ya da duygusal-/ -ı- sosyal ve duygusal gelişim açısından da o çocuğu olumsuz etkiler ayırıştırma. Ya akademik anlamda belki bir şey kazandırabilirsin ama diğer boyutlarda sıkıntı yaşarsın.”* şeklinde yarışmaya dayalı bakış açısının bütünleştirmede olumsuz etkileri olacağına vurgu yapmıştır.

“Bakış açısı geliştirmek ve istihdam zor” şeklinde görüş bildiren 2 akademisyenden A26 *“Valla tutum değişikliği diyorsan, tutum değişikliği bir günde olacak bir şey değil. Tutum değişikliği uzun süreli katkılarla sürecin değişimi diyebiliriz. Örnek veriyorum size. Yani bu tutum değişikliği sadece özel eğitime gereksinim duyan. Yani bunun mezhebe yönelik olur, etnik kökene karşı olabilir. Bunlar uzun yıllar.”* ifade ederek bakış açısı ve tutum değiştirmenin zor bir süreç olduğunu vurgulamışlardır.

“Öğretmene bir getirisi olmadığı için alıştıkları durumun dışına çıkmak istemiyorlar” görüşünü bildiren akademisyen A4 *“Yani bence öğretmenlerde hazırlıksızlar, bilmedikleri için aileyi de şey yapamıyorlar yardım edemiyorlar bir de çok işleri var zaten. Yani sınıflar kalabalık, oradaki bir sürü çocukla uğraşıyorlar bir de üstüne bilmedikleri bir çocuk geliyor. Şimdi artık hep kaynaştırmayla gönderildiği için bazen mesela birkaç tane çocuk olabiliyor, bir zihin engeli olan çocuk olabiliyor, işte otizmli çocuk oluyor bir de üstüne işitme kayıplı çocuk geliyor. Hani öğretmenin durumu da çok zor. Çünkü şeylerin-/ bilgilerinin yeterli olduğunu düşünmüyorum, öğretmenlerin desteklenmesi lazım. Bazen de öğretmenler alıştıkları şeyin dışına*

çıkarmakta istemiyorlar hani yeni bir şeyle uğraşsınlar, yeni bir şey öğrensinler, belki ben olsam bende öyle davranırım, onu bilmiyorum. Çünkü bir yerden sonra artık hep bir şey yapıyorsun, sürekli yeni bir şey geliyor sürekli yeni bir şey geliyor, bir tabi ekstra bir çaba oluyor ve şey –u- ne bileyim öğretmene bunun getirdiği bir artı yok yani ne statüsü yükseliyor, ne maaşında bir şey oluyor filan, ha bire hem aileyle uğraşıyor ya yönetimle uğraşıyor, çocukla uğraşıyor, o anlamda da öğretmenler için zor.” şeklinde ifade ederek öğretmenlere bir getiri sağlamadığı için öğretmenlerin alıştıkları durumun dışına çıkmak istemediklerini belirtmiştir.

“Ağır düzeyde yetersizliği olan bireyler olumsuz etkiye neden olur” görüşünü ifade eden akademisyen A23 *“Şimdi –uu- biz istiyoruz ki ister aile açısından ister toplum açısından bütün çocuklar kendi akranlarıyla birlikte eğitilsin. Yani ama eğitilebilecekler kaynaştırma ortamlarında eğitilsin çok ağır düzeyde sürekli mesela –u- ses çıkaran –u- mesela ağır düzeyde bir zihinsel yetersizliğe sahip çocuk sınıfta diğer efendim çocukların eğitimini aksatıyorsa o zaman biz ne yapabiliriz. Bu çocuğu yani illa kaynaştırmaya yani alalım diye zorlayabilir misiniz? Zorlayamazsınız. Şimdi kaynaştırma yapılabilecek özellikte bir ortam hazırlamışsanız kaynaştırma efendim –u- kaynaştırma eğitimine devam edebilecek bir gelişim özelliği varsa çocuğun tabiki kaynaş-/ herkesin kaynaştırma ortamına gönderilmesi bizim –u- yani –uu- en yüksek hedefimiz. Ama kaynaştırma ortamında eğitilemeyecek çocukları da kaynaştırma ortamına zorlamanın bir anlamı yok. O yüzden mesela şimdi –u- kaynaştırma ortamına giremeyecek çocukların kaynaştırma ortamına zorlanması hem aile açısından bir şey –uu- üzüntü hem toplum açısından bir üzüntü hem de o okuldaki öğretmen açısından bir üzüntü. Çünkü çocuk mesela sürekli ses çıkartıyor, böyle bir davranışa –uu- efendim şey –uu- eğitsel müdahale yapılamamış, yapılamıyor. Çocuk sürekli mesela 5 dakikada bağırarak çağırarak bilinçsizce sesler çıkartıyor ama diğer çocuğun eğitim hakkını biz zedelemiş oluyoruz. Öğretmen bakıyor, o çocuğun orada eğitilmesi mümkün değil, yani diğer çocukların eğitimini –u- aksatıyor, kendisinin eğitiminin aksadığı gibi, öğretmen yardımcı olamıyor, böyle bir –u- durumda da çocuğun kaynaştırma ortamına zorlanması her efendim taraf için aynı zamanda toplum içinde bir kayıp, niye kayıp, e senin bu çocuğu eğiterek topluma kazandırman gerekiyor ama sen topluma kazandıramıyorsun bilakis çocuğu telef ediyorsun, toplum içinde üzüntü kaynağı.”*

şeklinde görüş bildirerek ağır düzeyde yetersizliği olan bireylerin bütünleştirme ortamında olumsuz etkiye neden olabileceğini belirtmiştir.

“Özel gereksinimli çocuğa sahip aileler çekiniyor” görüşünü bildiren akademisyen A6 “Şimdi özel gereksinimli çocuk aileleri bundan çekiniyorlar birazcık şimdi çekinen bir grup var bir de destekleyen bir grup var. Çekinenler niye çekiniyor, diyorlar ki bizim çocuklarımız diğer çocukların arasında ezilebilir. -İu- destekleyenlerde diyorlar ki, olumlu örnekleri alsınlar ve böyle gelişsinler. Şimdi ben bununla ilgili bir çalışma yapmıştım. -İu- özel eğitim okullarına, daha doğrusu şöyle söyleyeyim, özel gereksinimli çocuklar -uu- genel eğitimde kaynaştırma ortamlarına mı gitmeli yoksa ayrıştırılmış özel eğitim okullarına mı? Ailelerin çok büyük bir çoğunluğu ayrı özel eğitim almalarının daha iyi olacağını söyledi. Bunu neden böyle düşünüyorsunuz diye sorduğumda, daha korumacı bir ortam, öğretmenler daha fazla ilgileniyor, oysa genel eğitim sınıflarında çok kalabalık olduğu için öğretmenler bizim çocuklarımızla ilgilenmiyorlar, dışarıda bırakıyorlar gibi bir şey var. Ama aile tabi, hani özel gereksinimli çocuk ailesi tedirgin, -uu- ancak bir de şu var tabi aileye ne katıyor diye sordun ya hani kaynaştırma aileye ne kazandırır ne katar, -uu- aileye çok stres yüklüyor. Neden yüklüyor, çünkü diğer çocukların aileleri bu çocukları sınıflarda istemeyebiliyorlar, bunun da nedeni; bizim eğitim sistemimizin çok -uu- sınav merkezli olması, değerlendirme ağırlıklı olması, bu çocuklarında geride kalması, sınıftaki diğer çocukları da geriye çekiyor diye düşünerek -uu- sınıflardaki normal çocuk- normal gelişen çocuk aileleri sınıflarında bu çocukları ve ailelerini istememe gibi bir durumla karşılaşılıyor, o da tabi dışlanmışlık yaratıyor.” diyerek özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin çekincelerinin olduğunu belirtmiştir.

“Aile ve okul arasında iş birliği sağlanmaz ise olumsuz olur” görüşünü bildiren akademisyen A24 “Öte taraftan da -u- yetersizliği olan çocuğun ailesi de, mesela biz hani hep diyoruz kaynaştırmada, bu 573 sayılı kanun hükmünde kararnamede de var. Hani BEP’i hazırlansın, ailenin desteği sağlansın, aileye bilgi verilsin, hani aileyle sürekli iş birliği sağlansın, bu kaynaştırmada sağlanamadı, ben böyle düşünüyorum. Aile hani çocuğun ödevlerini çok sık takip etmiyor. Aileler yapılan araştırmalarda çocuğun BEP’ine çok katılmıyor, ödevlerini çok takip etmiyor, aynı zamanda okulla ev

arasında paralellik sağlanamıyor. Mesela okulda çocuğa tuvalet eğitimi veriliyor evde tuvalet eğitimine devam edilmiyor. Bu evle okul arasında şey sağlanamıyor. Bu bakımdan –ı- aynen kaynaştırmanın olumsuz etkileri bütünleştirmede de daha yoğun yaşanabileceğini düşünüyorum.” şeklinde ifade ederek ev ve okul arasında koordinasyon sağlanmaz ise bütünleştirmede olumsuz sonuçlar meydana gelebileceğini vurgulamıştır.

4.4. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirmenin Tipik Gelişen Öğrencilere ve Özel Gereksinimli Öğrencilere Etkilerine Yönelik Düşünceleri

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere “Bütünleştirmenin özel gereksinimli ve tipik gelişim gösteren öğrencilere olumu ya da olumsuz ne tür etkileri olabilir? Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir? ” sorusu yönetilmiştir. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4.6’da gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin tipik gelişen öğrencilere ve özel gereksinimli öğrencilere etkilerine yönelik düşünceleri

Alt Temalar	Kod	f
Sosyal katkıları	Farklı olanı kabul etme	20
	Daha hoşgörülü ve sabırlı olma	12
	Topluma ait hissetme-sosyal kabul	11
	İletişim becerileri ve sosyal beceriler gelişir	8
	Paylaşma duygusu oluşur	5
	Duygusal ve sosyal zekanın gelişmesini sağlar	1
Akademik katkıları	Akran öğretimi	12
	Model alma	7
	Psikolojik anlamda doyum akademik başarıyı olumlu şekilde etkiliyor	3
	Normal gelişim gösteren bireylerin akademik kariyerlerine etkisi olabilir	2
	Uyarlamalar yapıldığı zaman akademik olarak da öğrenme sağlanır	1
	Her çocuk için bireysel öğretim imkanı sunacak	1
Olumsuz görüş	Akran reddine maruz kalabilir	1
	Akademik katkısı olduğunu düşünmüyorum	1

Bütünleştirmenin sosyal katkılarına ilişkin “Farklı olanı kabul etme” görüşünü bildiren 20 akademisyenden A1 “*Sosyal olarakta insan olarak karşındaki insanı görme eksikliklerini değil olumlu yanlarını görme, hayata pozitif olarak bakabilme, kendini farklı bir yerde görebilme yani birliktelikte çok büyük farklılık var. Zaten biz*

ayrıştırılmış bir dünyada yaşıyoruz. Niye ayrıştırılmış dünyada yaşıyoruz? Bu yüzden ayrıştırılmış dünyada yaşıyoruz. Bütünleştirme kavramının içerisinde ayrıştırma olmasın meselesi var ama o ayrıştırmanın olmaması içinde son derece demokratik bir tutum içerisinde olman gerekir.” A8 “...sosyal, duygusal gelişime katkısı çok daha kıymetli. Çünkü –ıı- bu birazcıkta o boyutla alakalı o farkında olmak, kabul etmek her şeyiyle koşulsuz kabul etmek, koşulsuz saygı göstermek dediğimiz şey –ıı- bunlar çok önemli çok kıymetli beceriler o duygusal rehberlik kısmında aslında –ıı- bütünleştirmeyi uygun bir şekilde yapan bir okul ve sınıf özelinde baktığımızda o sınıftaki çocukların ben gelecek yaşamlarında çok daha –ıı- anlayışlı, çok daha kabul edici bireyler olacaklarını düşünüyorum.” A17 “Açıkçası hani temelde çok –ıı- kuramsal şeyler var hani bütünleştirmenin faydaları dendiğinde işte akranların –ıı- her türlü farklılıkları kabullenen onları da bizden biri görecektir şekilde yetişmelerini sağlayan bir süreç olarak tanımlanır zaten.” A18 “Şimdi şöyle bir durum söz konusu birincisi şey –ıı- sosyal olarak çok katkısı olduğunu düşünüyorum bireysel farklılıklarla ya da başka farklılıklarla yaşamayı öğretiyor bize –ıı- her iki tarafa da öğretiyor aynı zamanda.” şeklinde ifade ederek bütünleştirmenin farklı olanı kabul etme becerilerinin gelişeceğini dile getirmişlerdir.

“Daha hoşgörülü ve sabırlı olma” görüşünü belirten 12 akademisyenden A4 “...daha sabırlı daha hoşgörülü olurlar diye düşünüyorum. Hani benim gibi olmayandan hoşlanmama durumu ortadan kalkabilir yani hayata dair bakışları genişleyebilir diye düşünüyorum.” A10 “...bir kere hoşgörülü yaklaşmayı öğrenecekler, farklılıklara saygı göstermeyi öğrenecekler yani sadece özel gereksinimli öğrencilerde değil bu bunun içinde farklılıklara saygı gösterme, her tür farklılıktan bahsediyorum. –ıı- Yani daha hoşgörülü bir –ıı- insan profili çıkmaya başlayacak tipik gelişen öğrencilerle ilgili.” A26 “Yani onu bir olarak görmemek lazım. O yüzden farklılık da bir zenginliktir aslında. Bunu bu çocuğa kavratırsan, çocuk ileride evlendiğinde eşinin o farklı görüşüne saygı duyar, kavga çıkmaz. Yani bu her evde çıkar. Ve arkadaşıyla da farklılıklara saygı gösterir, problem çıkmaz yani. Yoksa insanın eksikliği bitmez.” şeklinde görüşlerini bildirerek bütünleştirmenin bireyleri daha hoşgörülü ve sabırlı bireyler haline getirdiğini vurgulamışlardır.

“Topluma ait hissetme-sosyal kabul” görüşünü bildiren 11 akademisyenden A16 *“Bu –u- bir kere şunu -uu insanların bir yere aidiyet duygusunu azaltıyor o yüzden kapsayıcı eğitim bunu ortadan kaldırır o ortama ait –u- hissi verir. İkincisi kabullenildiğimi sosyal kabul –ı- çok önemli bireyler için çok önemli çünkü insan sosyal bir varlık sosyal kabulü arttırır herkes için birbirine sosyal kabulü arttırır.”* A25 *“Her ikisi açısından da etkisi var. Yani hem sosyal kabule etkisi var dediğim gibi. Tipik gelişim gösteren öğrenciler daha çocukluklarından itibaren engelli olan çocukların farkına varmaya başlıyor.”* şeklinde bütünleştirmenin sosyal kabulü, topluma ait hissettirmeyi olumlu yönde etkileyeceğini belirtmişlerdir.

“İletişim becerileri ve sosyal beceriler gelişir” görüşünü belirten 8 akademisyenden A5 *“Özgüvenini, onların –uu- arkadaşlık ilişkilerini, sosyal ilişkilerini olumlu yönde etkileyebilir. O yüzden akademik ve sosyal anlamda ki bununda ucu aslında sosyalleşmeye çıkıyor”* A20 *“...ne olacak, çocuklarımız akranlarıyla daha işte oyundur, iletişimidir, arkadaşlık ilişkileri, sosyal becerileri, -u- ne bileyim bir arada oturma, bir arada çalışabilme, bir arada bir şeyler üretebilme fırsatını yakalamış olacaklar. Dolayısıyla hep diyoruz ya, özel eğitim sosyal bir var-/ hani sosyalleşme, kaynaştırmanın da yine amacı sosyalleşmesini sağlamak.”* şeklinde görüşlerini belirterek bütünleştirmenin sosyal ve iletişim becerilerini geliştirdiğini vurgulamışlardır.

“Paylaşma duygusu oluşur” görüşünü bildiren 5 akademisyenden A2 *“Şimdi -u- tipik gelişim gösteren çocuklar açısından baktığınız zaman bir kere çocuklar paylaşmayı öğreniyor karşıda ki insanın korkulacak ürkülecek bir şey değil ben hep şunu söylüyorum derslerde Mehmet mesela anasınıfında ki çocuklara bakın 4 yaşında bir parka git uzaktan gözlemle bunlar oyun oynarken bu kördü bu sağırdı bu topaldı bu zihin engelliydi diyor mu demiyor. Ayırmıyorlar herkes birbiriyle top oynuyor salıncak sallanıyor ama ilkokula başladığında ortaokula başladığında bir bakın çocuklar birbirinin yanına oturmuyorlar. Yani bu ayrışmayı kim yapıyor aslında toplumda ki diğer insanlar yapıyor yani aslında biz bu çocuklara ayrıştırmayı lanse etmiş oluyoruz dolayısıyla normal çocuklar bir kere uu tipik gelişen çocuklar bir kere -u- paylaşmayı öğreniyorlar toplumla bir arada yaşamayı öğreniyorlar arkadaşına yardım ederek*

vicdan duyguları geliyor.” şeklinde bütünleştirmenin paylaşma duygusunu kazandığını belirtmişlerdir.

“Duygusal ve sosyal zekanın gelişmesini sağlar” görüşünü bildiren A21 *“Bizim ülkemizde maalesef biz çok fazla hani hep IQ odaklı çalışıyoruz çocuklarda ama sosyal duygusal anlamda çocukların gelişimlerini pek dikkate almıyoruz. –ı- Bütünleştirme uygulamaları her iki grup içinde bence duygusal zekânın da –ı- sosyal zekânın da olumlu anlamda gelişmesinde katkı sağlayacaktır. Çocukların –ı- öz denetim yapabilmesi, –ı- özverili olabilmesi, empati kurabilme becerilerini kazanması ve bu duygusal anlamdaki iç denetim becerileri, karar verme stratejilerine, –ı- yardımlaşmayı öğrenecekler temelinde, belli değerleri –ı- bu bütünleştirme uygulamalarıyla çocuklara aslında kazandırmış olacağız.”* şeklinde görüşünü belirterek bütünleştirmenin duygusal zekayı olumlu yönde etkileyeceğini vurgulamıştır.

Bütünleştirmenin akademik katkılarına ilişkin olarak “Akran öğretimi” görüşünü bildiren 12 akademisyenden A1 *“Akademik çok şey kazanırlar. Çünkü bilmeyen birisine bir şeyi öğretmeye çalışırken kendiniz daha fazla şey öğrenirsiniz.”* A19 *“Normal gelişim gösterenlerde zaten akran öğrenmesi çok etkili bi yöntem –ı- özellikle kaynaştırmaya çok –ı- söylenen bütünleştirme yöntemi. Aslında öğretimi sağlamanın en önemli yollarından bi tanesi. Bunu kullanarak tipik gelişim-/ –ı- normal gelişim gösteren akranlarıyla beraber eğitim almış olan özel gereksinimli öğrencilerde akademik anlamda gelişirler. Hatta sosyal anlamı inanılmaz çok daha büyük etkisi var.”* A22 *“Normal gelişim gösteren çocuklarla yapılan araştırmalarda kesinlikle –ı- çok fayda gördüklerini gösteriyorlar. Hatta hani sınıf iklim atmosferiyle ilgili yapılan çalışmalar var. Daha olumlu öğrenmelerin gerçekleştiği, işte o sınıflarda daha mutlu eğitim verildiği hani mutlu demiyorlar da daha çocukların motivasyonunun yüksek olduğu, hele ki böyle akran öğrenmesini falan devreye sokabilse öğretmenler, işte o zaman her şey daha da böyle berrak daha güzel olacak –ı- ya o anlamda her iki tarafa da sosyal, duygusal, akademik, bilişsel gelişim yani her anlamda büyük katkıları var.”* şeklinde görüş belirterek bütünleştirmenin akran öğretimi uygulaması ile özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren bireylere sağladığı akademik katkıyı vurgulamışlardır.

“Model alma” görüşünü bildiren 7 akademisyenden A9 “Özel gereksinimli öğrencilere katkısı –u- akranlarından öğrenme şansı yakalarlar, -u- sonra akademik olarak yardımlaşma, hem akranlarından öğrenme hem yardımlaşma, -u- gözleyerek öğrenme şansı yakalarlar. Yani akran öğretimi olmasa bile diğerlerini gözleyerek öğrenme şansı olabilir. –ı- Eğer iyi bir bütünleştirme hizmeti sunulursa bu öğrencilere de akademik anlamda da kazanımları daha yüksek olur.” A23 “Çocuk sadece okula akademik yeterlilikleri öğrenmeye gelmiyor. Aynı zamanda Örtük program dediğimiz programda da birçok şey kazanıyor. Mesela –u- çocuk –uu- ne yapar, diyelim –u- arkadaşı işte yemeğe giderken elini yıkar –u- aferin-/ onun yanında sen dersin ki aferin elini bak yıkamışsın temiz çocuk dersin engelli çocukta bu sefer onu görür ya da engelli çocuk elini yıkamaya gitmiştir aferin Ahmet işte ne güzel elini yıkamışsın sen falan dersin, diğer mesela elini yıkamayan çocuklar o örtük program dediğimiz davranışları öyle öğrenir. Yani çocuklar birbirlerine bakarak –u- ayna yaparlar ve bu aynadan yansımalarla biz sadece akademik yeterlilikle her şeyi öğretemeyiz aynı zamanda sosyal grup içerisinde birbirlerine bakarak birbirlerini model alarak, öğretmeninde tabi burada ailenin de teşvik ederek, aa ne güzel yapmışsın diyerek. Yani bizim ister istemez –u- yani farkında olmadan yaptığımız pekiştirmelerle çocuklar diğer davranışları öğrenir, ya sosyal becerilerin çoğu zaten bu şekilde öğrenilir.” şeklinde görüş bildirerek öğrencilerin bütünleştirme kapsamında birbirini model alarak öğrenebileceğini belirtmiştir.

“Psikolojik anlamda doyum akademik başarıyı olumlu şekilde etkiliyor” görüşünü bildiren 3 akademisyenden A2 “Akademik olarak da mesela herkesin her yönünün gelişmesi mümkün değil -u biz hep doktor yetiştirmeye çalışıyoruz ama hiçbir şey yetiştiremiyoruz çöpçüye de ihtiyaç var doktora da ihtiyaç var mühendise de ihtiyaç var dolayısıyla çocuklara akademik anlamda da bunlar -u- psikolojik anlamda da doyum sağladığında akademik anlamda da başarıyı olumlu şekilde etkiliyor diye düşünüyorum.” şeklinde görüş belirterek psikolojik doyumun akademik başarıyı olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir.

“Normal gelişim gösteren bireylerin akademik kariyerlerine etkisi olabilir” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A10 “Bunun yanında aslında tipik gelişen

öğrencilerle ilgili –ı- mesela hani bizim öğrenciler-/ özel eğitim öğrencilerinde hani üniversitede lisans öğrencilerinde belki akrabaları belki kardeşleri yani o –ı- çevreyle iletişim yani özel gereksinimli bireylerle iletişimi olanların akademik kariyerleri de aslında yönlenebiliyor o alanda. Yani işte ne bileyim psikolojiyi seçebiliyorlar, PDR’ yi seçebiliyorlar, özel eğitimi seçebiliyorlar ya da işte onlara hizmet verebilecek bir sosyal hizmeti seçebiliyorlar. Hani o kariyer anlamında da farklı bir bakış açısı geliştirme, kariyer yönlendirmelerini bile etkileyebiliyor özel gereksinimli bireylerle iç içe olmaları.” şeklinde görüş belirterek bütünleştirmenin tipik gelişim gösteren bireyin kariyer seçimini etkileyebileceğini vurgulamışlardır.

“Uyarlamalar yapıldığı zaman akademik olarak da öğrenme sağlanır” görüşünü bildiren A25 “...akademik becerilerini geliştirmeye yönelik olarak okuma-yazma, matematik, fen bilgisi, fen bilimleri, bunlarla ilgili olarak uygun yöntemler kullanıldığında, uyarlamalar yapıldığında, destek hizmetler sağlandığında, materyaller hazırlandığında, bu çocukların akademik gelişimleri de son derece uygun bir biçimde devam ediyor.” şeklinde ifade ederek uyarlamalar yapılır ve destek sağlanırsa bütünleştirme kapsamında akademik becerilerin geliştiğini belirtmiştir.

“Her çocuk için bireysel öğretim imkanı sunacak” görüşünü bildiren akademisyen A18 “akademik olarak katkısı da şöyle bir durum, -ıı- önümüzdeki süreçte –ı- eğitim insani değerlere odaklanmak zorunda eğitim öğretim uygulamaları – ıı- ve aynı zamanda bunu gerçekleştirirken de eğitim ve öğretim uygulamalarının doğal gelişim gösteren çocuklar içinde bireyselleştirilmesi gerekiyor. –Iı- aslında biz şeyden, biz özel eğitimciler olarak –ıı- diğerlerinden, diğer eğitimcilerden çok farklı davranmıyoruz. Yani doğal gelişim gösteren çocuklarında hepsini tek bir –ıı- etiket altında topluyoruz ama onların kendi aralarında da ciddi bireysel farklılıklar var. – Iıı- toptan kalite üretimi yöntemleri kullanıyoruz biz eğitimde, önümüzdeki zamanlarda bu kesinlikle değişecek ve özel eğitimin ve kaynaştır-/ bütünleştirme uygulamalarının – ıı- eğitime en büyük katkısı –ıı- bütün eğitimin bireyselleşmesi olacağını düşünüyorum.” şeklinde ifade ederek bütünleştirmenin her çocuğa bireysel eğitim imkanı sunacağını belirtmiştir.

Bütünleştirmenin özel gereksinimli ve tipik gelişen öğrencilere yönelik olarak olumsuz olabilecek etkilerine ilişkin “Akran reddine maruz kalabilir” görüşünü bildiren A24 “*Bütünleştirmede eğer hani öğretmen başarılı bir bütünleştirme sınıfında gerçekleştiremezse çocuğun gene akademik başarısı düşebilir, sosyal izolasyona maruz kalabilir, akranları tarafından dışlanabilir.*” şeklinde görüş belirterek gerekli önlemler alınmaz ise özel gereksinimli öğrencilerin akran reddine maruz kalabileceklerini dile getirmiştir.

“Akademik katkısı olduğunu düşünmüyorum” görüşünü bildiren akademisyen A3 “*Akademik anlamda, belki akran desteği dediğimiz bir destek var, akran desteği yaparken belki başka birine anlattığı için tekrar yapmış olabilir ama etkili olduğunu düşünmüyorum çok akademik gelişimine normal gelişim gösteren çocukların.*” şeklinde görüş belirterek bütünleştirmenin tipik gelişim gösteren bireyin akademik gelişimine çok fazla etkisinin olmayacağını dile getirmiştir.

4.5. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirme ile İlgili Olarak Yapılan Akademik Çalışmaların Kapsamı ve Yeterliliğine İlişkin Düşünceleri

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere “Bütünleştirme ile ilgili olarak ülkemizde yapılan akademik çalışmaların kapsam ve yeterliliğine ilişkin olarak düşünceleriniz nelerdir?” sorusu yönetilmiştir. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tablo 4.7. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme ile ilgili olarak yapılan akademik çalışmaların kapsamı ve yeterliliğine ilişkin düşünceleri

Alt Temalar	Kod	f
Çalışma sayısı	Çalışma sayısı az	10
	Uzun vadeli ve kapsamlı çalışmalara ihtiyaç var	4
	Ortaöğretim ile ilgili yayın az	1
	Farklı disiplin alanlarında çalışmalar olması gerekiyor	1
Çalışma yöntemi	Betimsel çalışmalar var	12
	Uygulamaya dayalı çalışma sayısı artmalı	12
Uygulama yönü	Yapılan çalışmalar toplumda karşılığını bulmuyor	2
	Çok fazla çalışma var ama bütüncül bir sonuç çıkmıyor	1
Uzmanlık	Çalışma yapanların kavramlara hakim olmadığı için katkısı olmadığını düşünüyorum	1
Diğer	Bütünleştirme ile ilgili çok fazla okuma yapmadım	6
	Araştırma boyutunda güzel gittiğini düşünüyorum	1

Çalışma sayısına ilişkin olarak “Çalışma sayısı az” şeklinde görüş bildiren 10 akademisyenden A12 “*Valla bu soru hani tüm akademik çalışmaları inceledim mi incelemedim diyebilirim yani benim bildiğim üç beş tane hani akademik çalışma var. Yani ne kadar ayrıntılı olsa o kadar iyi olacaktır.*” A20 “*Yani –ı- tabi bütünleştirme konusunda yeni yeni başladı. Kaynaştırma deyince derya deniz çalışmalar var çok fazla. Bütünleştirmede yeni yeni –ı- artık yasal olarak söylenmeye başladı, lügatımıza, alan yazılımımıza yeni yeni giriyor. –İı- az da olsa yine bi hani sevindirici diyebiliriz, en azından kitaplar yazılmaya yeni yeni başladı, senin gibi işte tez çalışmaları başlıyor. –İı- yeni bir kavram olduğu için muhtemelen bir üç beş yıl sonra çok daha fazla hani bir şeyi çalışma yapmak istediğimizde belki de –ı- referanslarımız çoğalmış olacak diye düşünüyorum. Hani şu anda yeni –ı- aғımızda başladı bütünleştirme, kapsayıcı eğitim, yeni yeni çalışmalar var ama tabi yeterli mi, değil.*” şeklinde görüş belirterek bütünleştirme ile ilgili akademik çalışmaların daha yeni yeni yapılmaya başlandığını ve çalışma sayısının az olduğunu dile getirmişlerdir.

“Uzun vadeli ve kapsamlı çalışmalara ihtiyaç var” görüşünü bildiren 4 akademisyenden A8 “*...belki daha uzun vadeli, daha kapsamlı böyle bir arama konferansları, daha böyle politikaya dönüştürebilecek uygulamaların olması gerekiyor diye düşünüyorum ben. Çünkü yapılıyor, bende çok fazla çalıştayların işte birtakım uygulamaların içerisinde bulundum, biliyorum, bu bir rapor olarak çıkıyor, bir raфа*

konuluyor.” şeklinde belirterek daha kapsamlı ve uzun soluklu çalışmalara ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.

“Ortaöğretim ile ilgili yayın az” görüşünü bildiren A3 “Görüşlerle ilgili şeyler var, -ıı- öğretmenlerin görüşleriyle ilgili çalışmalar çok fazla, -ı- nasıl olmasıyla ilgili çalışmalar çok fazla, ben kendi alanımda kendi yaş grubumda baktığımda -ı- lise ortamındaki kaynaştırma uygulamalarında -ı- ortamın nasıl olduğuyla ilgili, -ı- nasıl sorusunu yanıtlayacak araştırmalara ihtiyaç var diye düşünüyorum. Nasıl -ıı- çocukların akademik gelişimlerinin desteklenmesi nasıl sağlanır, hangi modeller kullanılmalı. Gözlemim -ı- farklı, belli alanlara yığılmış kaynaştırmayla ilgili yapılan çalışmalar. Farklı -ı- farklı alanlarda, farklı engel türleri ve farklı yaş gruplarında araştırmalara ihtiyaç var diye düşünüyorum. Ortaöğretimle ilgili, ilköğretim, okul öncesi erken çocuklukla ilgili yayın sayısı oldukça fazla ancak -ı- ortaöğretimle ilgili meslek liseleriyle ilgili ortaöğretime devam eden kaynaştırma bütünleştirme öğrencileriyle ilgili yayınlara ihtiyaç olduğunu hissediyorum.” şeklinde ortaöğretim ile ilgili yayın sayısının az olduğunu dile getirmiştir.

“Farklı disiplin alanlarında çalışmalar olması gerekiyor” görüşünü bildiren A28 “Bütünleştirmeye sadece özel eğitim açısından bakılmaması gerekir. Dolayısıyla acaba tekstil mühendisi nasıl çalışıyor mimar ne yapıyor, avukat ne yapıyor öğretmen ne yapıyor efendim ticaret ı araba mesela araba fabrikaları engelli bireyler için arabaları nasıl dizayn ediyor. Yani dolayısıyla ben şimdi diğer alanların çok akademik alan yazılımını bilmediğim için belki var dış hekimliğinde belki mimarlıkta var onun yeterliliğini bilemeyeceğim anladın mı yani böyle bakılmasının da doğru olmadığını düşünüyorum. Yani bütünleştirme sadece özel eğitimle ilgili bir durum değil çünkü.” şeklinde görüş belirterek farklı disiplin alanlarında da bütünleştirme ile ilgili yayınların yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Bütünleştirme ile ilgili olarak çalışma yöntemine ilişkin yapılan çalışmalarla ilgili “Betimsel çalışmalar var” şeklinde görüş bildiren 12 akademisyenden A7 “Ya aslında biz -ı- bende aynı hataya düşen hocalardanım. Biz geliştiren, kendimizi geliştirirken bu konuda yaptığımız araştırmalara bakıyorum hatta -ı- 2011 yılında,

2010 yılında yaptım, 2011’de yayınlanan bir çalışmam var. –İu- Biz yaklaşık –u- 20-30 yıl boyunca sadece ailelerin, öğretmenlerin, işte öğretmen adaylarının ve benzerinin bütünleştirmeye yönelik, tutum, davranış ve beklentilerine yönelik çalışmalar yaptığımızı gözledim ve hepsinde de aynı sonuçları, benzer sonuçları bulmamıza rağmen uygulamaya yönelik çok fazla çalışmanın olmadığını gördüm.” A9 “Ülkemizde. –İu- Çok çalışma yapılıyor aslında bütünleştirme bizim en çok çalıştığımız alanlardan biri. Yapılıyor ama daha çok –u- hani bilimsel araştırmalarda biz betimsel düzeyde, işte ilişkisel düzeyde ya da müdahaleli düzeyde diye farklı düzeylerde çalışabiliyoruz araştırma yaparken ama bizim araştırmalarımıza baktığımız zaman daha çok birinci düzeyde yani betimsel düzeyde yani çok açık anlamaya yönelik, tanımlamaya yönelik araştırmaların yapıldığını görüyoruz.” A11 “Yani bütünleştirme ile ilgili yapılan çalışmalar bence yeterli değil. Çünkü biz şu aşamada genellikle, hani bütünleştirme anlamında ne sorunlar yaşıyoruz, nasıl olmalı, insanlar nasıl algılıyor, sorunlar ne, hep bunların tespit edilmesi üzerinde duruyoruz. Yani ağır çalışmaları incelediğimiz zaman ağırlıklı olarak sorunun ne olduğu, nerelerde problem olduğu veya insanların ne beklediğini bulmaya çalışıyoruz.” şeklinde görüş belirterek bütünleştirmeye ilişkin betimsel çalışmaların ağırlıkta olduğunu dile getirmişlerdir.

“Uygulamaya dayalı çalışma sayısı artmalı” görüşünü belirten 12 akademisyenden A19 “İu- Bizim en büyük sıkıntımız Türkiye için bence, –u- öğretmenlere –u- model veya işte nasıl yapılması gerektiğine dair uygun –u- örneklerimiz yok. Yani evet ya bütünleştirme sallıyorum işte, Türkçe dersi için konuşuyorum, Türkçe dersinde ben nasıl bir sistem oluşturacağım da bütün öğrencilere aynı anda hitap edebileceğim, gereksinimlere göre farklılaştırabileceğim veya ne tür stratejileri bir araya getirirsem doğru bir şekilde yaklaşmış olurum. Bizim doğru modellerimiz olmaması bence en büyük eksikimiz bu konuda çalışmamız yok. Hani ben –u- Türkiye’de hani kaynaştırma orta-/ bütünleştirme ortamında veya kaynaştırma ortamında öğretmenler şu programları, şu yaklaşımları ya da şu sistemi kullanarak eğitim yaparlarsa etkili mi değil mi bunu değerlendiren bir çalışma ben bilmiyorum en azından var mı yok mu? Uygulamaya dair yani sadece şöyle yapın böyle yapın değil, –u- yani hani tavsiye niteliğinden ziyade sistem oluşturma.” A27 “Böyle şey araştırmalar yok, uygulamaya dönük bütünleştirmenin mesela ben görmedim açıkçası.

Bilemiyorum varsa da takdir ederim ama böyle bütünleştirmenin uygulandığı ve bire bir böyle deneysel araştırmalar ya da eylem araştırmaları, bence bütünleştirmeye ilgili eylem araştırmaları şahane olur. Yok ama ama eylem araştırması, böyle bir araştırma yok. Bir pilot uygulama yapılabilir, bir okul bütünleştirme için pilot uygulama için seçilebilir, yapılabilir. Bunların hiçbiri, uygulamaya dönük hiçbir şey yok. Sadece nabız ölçen araştırmalarda, bir kaç tane o da. O da az, karşılaştık. O yüzden bununla ilgili çok çalışılması gerekiyor, çok eksik var.” bütünleştirme kapsamında uygulamaya dayalı çalışma sayısının az olduğunu ve artması gerektiğini vurgulamışlardır.

Bütünleştirmeye ilişkin yapılan çalışmaların uygulama yönüne dair “Yapılan çalışmalar toplumda karşılığını bulmuyor” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A18 “...şöyle bir durum-/ şöyle bir şey söyleyebilirim, biz –u- özel eğitim uygulamaları –u- açısından birçok uygulama alanında toplumdan veya özel sektörden akademisyen olarak- akademisyen olarak gerideyiz. Ama bütünleştirme uygulamalarında toplum bizden daha geride. Çünkü toplum bizim yaptığımız çalışmalardan etkilenmiyor. Bu da akademik camianın üniversitenin içerisine –u- kapanıp dışarıyla hiçbir bağlantısının olmaması ile ilintili bir şey. Biz –u- bütünleştirme ya da akademik çalışma özellikle –u- özel eğitim gibi teknoloji aranılan bir alanda bu çalışmaları teorik olarak yürütüyoruz. Bununda toplum üzerinde tabi ki hiçbir etkisi olmuyor. –Iu- yeterliliğine gelince mutlaka hocalar kendileri için önemli olan şeyleri çalışıyorlardır ve bununla ilgili bilimsel bilgi üretiyorlardır ama yeterliliğine veya kapsamına bir şey söyleyemem ama bunun alandaki yansımalarının olmadığını düşünüyorum.” yapılan çalışmaların toplumda karşılık bulmadığını dile getirmiştir.

“Çok fazla çalışma var ama bütüncül bir sonuç çıkmıyor” görüşünü bildiren akademisyen A8 “Ya şeye baktığında hani Türkiye’deki özel eğitim –u- araştırmalarına çalışmalarına baktığında hani özel eğitim alanında kaynaştırma külliyyatı en zengin olan alan üzerine en çok konuşulan en çok araştırılma yapılan, çünkü paydaşı çok çünkü yani idareciyi de ilgilendiriyor, rehberlik araştırma merkezini, oranın –uu- atıyorum müdürünü, oranın çalışanlarını da ilgilendiriyor, aileleri de ilgilendiriyor, –u- branş öğretmenleri de ilgilendiriyor, ailelerin işte normal gelişim gösteren aileleri o çocukları, yani her boyutuyla ilgili görüş alan işte bir takım –uu- durumları ölçen

yeterlilikleri tutumları belirleyen tonla külliyat bulabilirsin. Bununla ilgili yani benim asla şüphem yok. Bu işin dersini okutan bir hoca olarak söylüyorum çok nitelikli çalışmalarda var içlerinde –u- ona ilişkin hani –uu- şey diye düşünüyorum ama sadece şunu eksik görüyorum, bende hani birazcık artık öyle bakmaya başladım, bu soruların başından beride konuşuyoruz -u- biraz bu işin felsefesini galiba konuşmamız gerekiyor. Biz özel eğitimciler olarak –u- bunun –u- sadece işte etkili olması, öğretim uyarlamaları yapılması boyutunda takıldık kaldık. Sadece orada çocuğa müdahale edilmesi boyutunda kaldık, evet işte kaynaştırmayı başarıya ulaştıran etmenlerden, paydaşlardan söz ediyoruz ama oraya varana kadar bunun aslında bir felsefe olarak, bir politika olarak –u- daha yayılabilmesi, herkesin aynı bilinçte olabilmesi adına birtakım çalışmalar yapılması, birtakım raporlar çıkarılması gerekiyor diye düşünüyorum. –Iu- Var, çok güzel çalışmalar var, raporlar var, ERN’nin raporları, Tohum’un raporları, Milli Eğitim Bakanlığı’nın çıkardığı kılavuzlar, -u- yine akademiden hocaların yaptığı farklı üniversitelerden ben hani külliyyatın –u- zayıf olduğunu asla düşünmüyorum, kesinlikle çok kıymetli çalışmalar var ama bütüncül bir şey çıkmıyor.” çok fazla çalışmanın olduğunu ama kapsamlı ve bütüncül bir sonuç elde edemediğimizi belirtmiştir.

Bütünleştirme uygulamalarına ilişkin yayın yapanların uzmanlık alanına ilişkin olarak “Çalışma yapanların kavramlara hakim olmadığı için katkısı olmadığını düşünüyorum” görüşünü bildiren akademisyen A15 “-Iu- Yani, bu bakabildiğim kadar, çalışmalara baktığım zaman, bu –u- bütünleştirme ya da –u- kaynaştırmayla ilgili kavrama kişiler sahip olmadıklarından yaptıkları araştırmalarında alana herhangi bir katkısı olduğunu düşünmüyorum.” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Bütünleştirmeye ilgili bilimsel çalışmalara ilişkin “Bütünleştirme ile ilgili çok fazla okuma yapmadım” görüşünü bildiren 6 akademisyenden A1 “O soruyu yanıtlayabilmem çok mümkün değil, çünkü eğer o konudaki soruları yanıtlayabilmem için o konuda iyice okumuş olmam lazım. Yani o yönde bir okumam yok, o bakımdan umut ediyorum ki yeterince araştırmalar yapılyordur. Hiç olmazsa kafa yoran sizler gibi gençler varsınız, yoksa o soruya o nedenle cevap veremem. Yeterli midir, yetersiz midir, var mıdır?” A 4 “Hiçbir fikrim yok çünkü ben bu konuyla ilgilenmiyorum.” A10

“Şimdi –uu- bütünleştirmeyele ilgili açıkçası çok son yıllarda hani daha yeni yeni böyle kavram olarak çıktığı için çok da okumadım bütünleştirmeyele ilgili hani o anlamda çok fazla bir şey söyleyemeyeceğim şu anda.” şeklinde bütünleştirme ile ilgili çok fazla okuma yapmadıklarını dile getirmişlerdir.

“Araştırma boyutunda güzel gittiğini düşünüyorum” görüşünü bildiren akademisyen A16 *“Şimdi yeni araştırmalar müdahale edip ve bu müdahalelerin etkilerini izleyen daha uzun soluklu daha geniş kapsamlı projelerle çalışmalar o yüzden hani örnek olabilecek ülkemiz adına örnek olabilecek ve yol gösterici olabilecek çalışmalar ben kaynaştırma, bütünleştirme, kapsayıcı eğitim yani bu konularla ilgili çalış-/ projelerim bu konularla ilgili değil öyle tesadüfi bir kitap bölümü yazdım ama asıl çalışma konumun dışında ama bu konuda çalışan araştırmacılar gerçekten çok ciddi yol kat ettiler. İyiye doğru gittiğini de düşünüyorum yani daha yapılan doktora tezleri daha çıktı odaklı daha etkileri belirlemeye yönelik. Belli bir müdahaleyle yürütülen çalışmalar o yüzden uu araştırma boyutunda güzel gittiğini düşünüyorum.”* şeklinde belirterek yapılan akademik çalışmaların iyi gittiğine dikkat çekmiştir.

4.6. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirme Konusunda Mevcut Öğretmen Özelliklerinin Yeterliliği Ve Öğretmen Yetiştirme Programları Hakkında Düşünceleri

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere “Bütünleştirmenin ülkemizde başarıya ulaşması için öğretmen özellikleri ve öğretmen yetiştirme programlarının yeterliliğine ilişkin olarak düşünceleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4.8’de gösterilmiştir.

Tablo 4.8. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin başarıya ulaşması için mevcut öğretmen özelliklerinin yeterliliği ve öğretmen yetiştirme programları hakkında düşünceleri

Alt Temalar	Kod	f
Öğretmen yetiştirme programına ilişkin görüş ve öneriler	Bütünleştirme konusunda yeterli eğitimi almadıklarını düşünüyorum	18
	Eğitim fakültesindeki bütün bölümlere özel eğitimle alakalı (UDA, BEP, Uyarlama, Kaynaştırma, Öğrenme Güçlükleri, Özel Eğitimde Kullanılan Yöntem ve Teknik) dersleri konmalı	15
	İki saatlik ders süresi az	12
	Uygulamaya dayalı bir eğitim süreci olmalı	11
	Özel eğitimle ilgili dersler diğer programların içine yedirilmeli	3
	Öğretmen seçme sisteminin değişmesi gerekiyor	2
	Öğretmenlere uyarlama ve eğitsel ölçme öğretilmeli	2
	Öğretmen yetiştirmede bir sistemin olmadığını düşünüyorum	1
	Eğitim fakülteleri rekabetçi olmalı	1
	Öğretmenler ciddi bir hizmet içi eğitimden geçirilmeli	13
Görev yapan öğretmenlere yönelik görüş ve öneriler	Öğretmenler bütünleştirme konusunda bilgilendirilmeli	8
	Hizmet içi eğitimler çok faydalı olmuyor	5
	Online eğitim platformları kurulmalı	3
	Öğretmenlerin belli aralıklarda eğitime alınmalı	2
	Okullardaki altyapı yetersizlikleri öğretmenlerin hevesini kısıyor	2
	Okul bazlı atölye çalışmaları yapılmalı	1

Bütünleştirmeye ilişkin öğretmen yetiştirme programına yönelik olarak öğretmenlerin “Bütünleştirme konusunda yeterli eğitimi almadıklarını düşünüyorum” görüşünü bildiren 18 akademisyenden A11 “*Yani mesela bütünleştirme dediğimizde bizim en büyük sıkıntı yaşayacağımız konulardan birisi öğretmen yetiştirme. Çünkü biz öyle bütünleştirmeyi uygulayacak şekilde bir öğretmen yetiştirme modeline sahip değiliz. Ya biz branşlaşmaya gitmiş bir öğretmen yetiştirme modeline sahibiz. Burada da örneğin bir sınıf öğretmeni özel gereksinimli çocuklara nasıl davranacağını bilmiyor ya da bir okul öncesi öğretmeni ya da branş öğretmeni çok ciddi şekilde hazırlanmıyor ve belki de ilk defa gerçekten de atanıp sınıfa girdiğinde özel gereksinimli bir çocuk görüyor. Dört yıllık eğitim hayatlarında biz yeterli şekilde hazırlamadığımızı düşünüyorum. Bu anlamda bu özellikle farklı branşlardaki öğretmenlerin programlarına özel eğitim ve özel gereksinimli çocuklara yönelik daha fazla içerik verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Hele ki bu süreç bütünleştirmeye gidecekse pratik anlamda da uygulama anlamında da öğretmen yetiştirme programına müdahalelerin olması ve farklı alanlardaki öğretmen adaylarının mutlaka özel eğitim konusunda daha fazla ve daha zengin içerikle beslenmesi gerektiğini düşünüyorum.*” A17 “*Açıkçası şu anda tamamen bu iş –u- öğretmenlerin kendi kişisel gelişimlerine bırakılmış durumda. Son değişen eğitim fakültesi programlarına baktığımızda –u- özel eğitim derslerinin bir*

hayli geri planda tutulduğunu 4. Sınıfta özel eğitim ve kaynaştırma dersinin konulduğunu, -u- diğer derslerinde seçmeli derslere dönüştürüldüğünü görmekteyiz. Özellikle sınıf öğretmenliğinde bulunan ilköğretim ve kaynaştırma dersi şu an yeni programda yok. -u- reh-/ psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümündeki öğrenme güçlükleri dersi şu anda yeni programda yok. Şimdi bu derslerin telafisi seçmeli derslerle yapılmaya çalışılacak, e hâlihazırda gerçekten nitelikli bir şekilde BEP öğretebildiğimiz bu dersi de öğrencilerin açıkçası gönüllü olarak seçeceklerini düşünmüyorum. Çünkü bire bir uygulama yaptırarak gerçekten çocuklarla özel gereksinimli çocukları buluşturarak işlediğimiz bir ders. Ama gelgelim böylesi bir dersi de öğrenciler seçmek istemiyor. -ı- O yüzden daha çok kuramsal yönden anlatmak durumunda kalıyoruz bir iki hafta, -u- ne BEP'i anlatmak ne kaynaştırmayı anlatmak bir iki haftaya sığdırılmaz -u- ki çünkü bu bir bilgi değil. Bu bir anlayıştır bu anlayışı kazandırmak için mutlaka özel gereksinimli çocuklarla öğretmen adaylarının buluşması gerekir. Bu yönüyle baktığımda açıkçası gelecek adına tamamen işin -u- öğretmen adaylarının kişisel gelişimine bırakıldığını düşünmekteyim açıkçası.” şeklinde görüşlerini belirterek öğretmenlerin hem özel eğitim hem bütünleştirme konusunda yeterli donanım ile mezun olmadıklarını dile getirmişlerdir.

“Eğitim fakültesindeki bütün bölümlere özel eğitimle alakalı (UDA, BEP, Uyarlama, Kaynaştırma, Öğrenme Güçlükleri, Özel Eğitimde Kullanılan Yöntem ve Teknik) dersleri konmalı” görüşünü bildiren 15 akademisyenden A6 “Şimdi üç tane ders önerdik biz zaten bununla ilgili daha önce toplantılarda önermiştik. Bir tanesi “Bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlama” bir tanesi “Beceri öğretimi”, bir tanesi de “Davranış değiştirme”. Eğer bu üç ders etkili bir şekilde öğretmen adaylarına verilirse, bu öğretmenler sınıftaki -uu- tabi program uyarlamaları çok önemli öğretim yöntem-/ ya BEP’ in içine öğretim yöntemleri ve uygulamalarını da koymak gerekiyor sadece planlama değil...” A19 “Aslında normalde işte çok ciddi ne olabilir, -ı- bizim en büyük sıkıntımız işte bi BEP’le alakalı, işte -u- bireyselleştirme farklılaştırmayla alakalı daha somut böyle hani çocukların ya da öğretmen adaylarının ne yapması gerektiğini gösteren -u- modelleri de -u- doğru bi şekilde uygulatan, davranış problemleriyle baş etme -u- gibi. Daha temel böyle öğretmenlerin -u- gerçekten de sınıfta okulda daha -u- yoğun kullanacakları yöntem, strateji, model, programlarının

hepsinin öğretildiği –u- bütünleştirmeye katkı sağlayan –u- bu tür dersler zaten önerildi aslında daha önce özel eğitim bölümü tarafından diğer –u- genel eğitim –u- programlarını. Ama dediğim gibi genel eğitim programının –u- komisyonları, öğretim üyeleri, grupları tarafından kabul görmemesinden dolayı çoğunluğu –u- seçmeli dersler olarak adapte edildi bildiğim kadarıyla öyle bir sıkıntı var.” A22 “...farklılaştırılmış öğretim, işte özel eğitim öğretim yöntem ve teknikleri gibi derslerin işte ne bil-/ uygulamalı davranış analizi olabilir ya da sınıf yönetiminin –u- bir de özel eğitim çocuğunun olduğu sınıflar için bir sınıf yönetimi dersi eklenebilir diye düşünüyorum. Çünkü ciddi davranış kontrolüyle ilgili problem yaşıyor öğretmenler. Böyle derslerin – u- sayısının arttırılması ve sadece sayısı da değil aslında niteliğinin de işte içeriğinin de biraz doldurulması gerekiyor yani ben şimdi tanıları verirken çocuklara arada da şeyleri vermeye çalışıyorum zihin yetersizliği olan bir çocuk için ne tür uyarlamalar yapılabilir, işte ya da otizmli bir çocuk olduğu zaman nasıl bir uyarlamalar yapılabilir, hani belki sayıyı değiştiremiyorsak hani buna müdahale edemiyorsak o zaman o tanılardaki içerik kısmı var ya hani bize veriyor YÖK, o içeriği belki biraz zenginleştirmek gerekebilir.” şeklinde görüş belirterek eğitim fakültelerinin tüm bölümlerine özel eğitimle ilgili derslerin eklenmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

“İki saatlik ders süresi az” görüşünü bildiren 12 akademisyenden A12 “Valla şöyle bir şey sadece özel eğitim, kaynaştırma sanırım sadece bir ders görüyorlar –u- sınıf öğretmenleri. Bir 2-3 senede sadece hani engellilere yönelik tutumların değiştirilmesi gibi bi ders olarak görülü-/ işleniyor. Onun haricinde işlenmiyor. –u- Ders sayısının fazla arttırılması gerekir. Öyle olunca belki daha iyi kavrayacaklardır.” A25 “Okuldan başlayalım, üniversiteden başlayalım. İki saatlik bir özel eğitim dersi alıyorlar. İki saatlik bir özel eğitim dersi çok fazla yeterli olmuyor aslında. Hem engelli çocukların özelliklerini, nasıl öğretim yöntemleri uygulandığını gösterme anlamında çok yeterli olduğunu düşünmüyorum. Sadece bildiğim kadarıyla kaynaştırma dersi, rehberlik ve psikolojik danışmanlık, PDR bölümünde söz konusu. Ama onun dışında onlara yönelik olarak, engelli çocukları daha fazla engelli çocuklarla ilgili bilgi sahibi olmaları, akademik becerilerini destekleyecek ne tür çalışmalar yapılabileceğini, uyarlamalar yapılabileceği konusunda yeterli olarak, yeterli bir donanımla mezun

olmadıklarını düşünüyorum.” şeklinde eğitim fakültelerinde verilen iki saatlik ders süresinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

“Uygulamaya dayalı bir eğitim süreci olmalı” görüşünü belirten 11 akademisyenden A11 *“Aynı zamanda sahaya yönelik uygulama yapmaları gerektiğini düşünüyorum. Yani rehabilitasyon merkezine gidip, mutlaka programların içerisinde bir gözlem dersinin olması veya işte bu çocukları gözlemleyip kaynaştırma ortamında bizim üçüncü sınıfta yaptırdığımız gibi kaynaştırma gözleminin diğer branş öğretmenlerinde de olması gerektiği düşüncesindeyim. Eğer ki biz bütünleştirmeye hazır öğretmen yetiştirmek istiyorsak.”* A14 *“Eğitim fakültelerinde evet şuanda bütünleştirmeye ilgili dersler veriliyor ama eğitim fakültelerinin de özel gereksinimli öğrencilerine yönelik –u- uygulamaların yapılmasına yönelik çalışmalar başlaması gerekiyor. Her bir fakültede de –u- özel eğitim değerlendirme –u- biriminin olması gerekiyor ki ailelere hem uygulama açısından hem öğrencilerin –u- bu uygulamayı görmesi açısından kendilerini geliştirmek adına –u- yaptırımların olabilsin diye düşünüyorum ben.”* şeklinde görüş bildirerek başarılı bir bütünleştirme için öğretmen yetiştirme programlarının uygulamaya dayalı olması gerektiğini dile getirmişlerdir.

“Özel eğitimle ilgili dersler diğer programların içine yedirilmeli” görüşünü belirten 3 akademisyenden A10 *“Valla bütünleştirmenin başarıya ulaşması için bütün öğretmenlik bölümlerinde yani bu fen, matematik olur sınıf öğretmenliği olur psikolojik danışmanlık olur, yani eğitim fakültesinin bütün alt alanlarında temel eğitim olur –u- özel eğitim derslerinin fazlalaştırılması gerekiyor aslında. Yani işte hani bi sadece kaynaştırma dersiyle ya da işte bütünleştirme dersiyle başarılılabilecek bir şey değil bu. Bireysel eğitim planlarının hazırlanması, sosyal olarak bu çocukların nasıl uyum sağ-/ bizim aslında özel eğitimde hani belki de şey hani bütün özel eğitim bölümünü sınıf öğretmenliği ya da diğer öğretmenlere yedirilmesi gerekiyor. Yani çünkü eğer biz bütünleştirme diyorsak özel eğitim öğretmenliğinin de ortadan kalkması gerekiyor. Yani hani hiçbir şekilde ayırtmamamız gerekiyor bu çocukları. Dolayısıyla özel eğitim öğretmenliğinin sınıf öğret-/ yani bütün öğretmenlikler içine o programın bir şekilde girmesi gerekiyor. Belki bu işte öğretmenlik programlarının altı yıla çıkmasıyla falan tıp gibi okumaları gerekecek. Hani –u- bütünleştirme diyorsak dediğim gibi özel eğitim*

bölümünde o programdaki derslerin diğer öğretmenliklere yedirilmesi gerekiyor aslında bütünleştirme yaparsak.” şeklinde özel eğitimle ilgili derslerin diğer derslerin içerisinde verilmesinin daha etkili olacağını belirtmişlerdir.

“Öğretmen seçme sisteminin değişmesi gerekiyor” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A28 *“Aslında öğretmenlik öğretmenliktir yani matematik öğretmeni Türkçe öğretmeni olmaz. Çünkü öğretmenlik farklı bir özellik gerektirir. Ayı bir karakterlik gerektirir hoşgörü gerektirir sabır gerektirir çabuk affetmeyi gerektirir çocuk sevmeyi gerektirir dolayısıyla hani öğretmen yeterliliği mesleki yeterliliği boyutunda bir kere zaten bilgi ve beceriye sahip olması gerekir öğretmenin. İkincisi u öğretmen yeterliliğinde u hani seçimleri ile ilgili de sıkıntı var puan türleriyle ilgili sıkıntılar var öğretmen yetiştirme programları hakkında ne düşünüyorum şimdi Türkiye’nin bütünleştirmedeki başarısı sorusu biraz kafamı karıştırıyor dediğim gibi ben bütünleştirmeye sadece eğitim açısından bakmıyorum. Bakılmaması gerekiyor çünkü e ha şöyle bakarsak olur. Bütünleme çocuklar çok anaokulundan başlayarak her engelli bireyi bir varlık bir birey olarak görmesini sağlayacak kişi öğretmen olarak dersin evet o zaman öğretmenlerin bi kere kendisinin farklı bir kişilik yapısına sahip olması lazım. Eğitim programları sonradan geliyor. Çünkü u seçimle geliyorlar ÖSYM sınavıyla geliyorlar kim gerçekten öğretmen olabilir o özelliklere sahiptir biz seçmediğimiz için öğretmen olamayacak nitelikteki birçok insanı biz öğretmen yapıyoruz. Ben hep öğretmenlikteki bilgi ve becerilerin kazanılabileceğini ama kişiliğin uygun olup olmamasına çok dikkat ediyorum yani hani benim hani böyle kuramsal bir soruya vereceğim yanıt şu gerçekten mesleği sevecek insanların programa girmesi lazım ondan sonrası öğrenimdir ondan sonrasını kişi kendi de öğrenir yani merak eder benim sınıfta bir tane çocuk var ben buna ne yapabilirim der araştırır okur ister ama ister şimdi o istemesi için gerçekten öğretmenliği istemesi lazım biz de öğretmenliği isteyerek gelinmediği için başlangıçta hani bizim girdide sıkıntımız var. Yoksa senin dediğin bu öğretmen yetiştirme programını alevi cihan yapsan da anlatabiliyor muyum hala insanlar u öğretmenlik mesleğine uygun kişilik gösterdiklerine göre gelmiyorsa o program çok da etkili olmuyor ama şunu diyebilirsin hani diyebiliriz biz hepimiz program hiç mi etkili olmuyor çok etkili oluyor mesela aldığı derslerden çok etkileniyor u aldığı dersin hocasından çok etkileniyor sonra sevmeye çalışıyor merak ediyor o*

yüzden program da etkili... Hani tamamen girdiye de bırakmayalım girdi çok iyi olursa program da iyi olursa süper şeyler çıkıyor.” şeklinde görüş bildirerek eğitim fakültelerine öğrenci seçme sisteminin değişmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

“Öğretmenlere uyarlama ve eğitsel ölçme öğretilmeli” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A15 “Yani bütün programlara baktığımız zaman –u- şeyde bütünleştirmenin –u- ne olduğunu genel eğitim öğretmenleri farkına varacak olurlarsa ya da onların –u- öğretimde uyarlama yapma becerilerini geliştirecek olursak –u- hem herkese öğr-/ yararı olur. Yani, öğretim programlarında bütünleştirmeye kaynaştırma ne olduğu, nasıl yapılacağı, –u- şimdi tüm bölümlerde doğru olarak verilebi-/ ya da uygun şekilde verilebilecek olur ise o zaman –u- bundan –u bu öğretim-/ öğretmen yetiştirme programlarının olumlu olmasına yol açacak. Ama bu haliyle –u- öğretmenlere yararı olmadığı gibi şeylere de yararı olmayacaktır. Yani bütünleştirmeyi yapmak için öğretime uyarlamayı öğretmek lazım. Öğretime uyarlamayı öğretebilmek için de –u- ölçümleme yapmayı öğretmek lazım öğretmenlere. Bunları yapmadan ne bütünleştirme yapılabilir ne kaynaştırma yapılabilir. Ondan dolayı –u- programlarda –u- eğitsel ölçümleme dediğimiz –u- konunun özellikle özel eğitim öğretmenlerinin öğrenmesi gerektiğini düşünüyorum diyebilirim.” şeklinde görüş bildirerek öğretmenlere eğitsel ölçme ve uyarlama yapma becerisinin kazandırılması gerektiğini vurgulamıştır.

“Öğretmen yetiştirmede bir sistemin olmadığını düşünüyorum” görüşünü bildiren akademisyen A18 “Ya bizim öğretmen yetiştirme programımızın hiçbir yeterliliği yok yani. Şöyle bir durum söz konusu Türk eğitim sistemi denilen bir sistemin varlığına inanmıyorum. –Iu- çok değişiyor çünkü. Sistemin mantığı şeydir sistem kendi içerisinde değişir ama belli bir mantıkla değişir. Biz sistemi devamlı –u- kesip yeni bir sistem uygulamak olduğunu düşünmüyorum. Öğretmen özelliklerinin yeterliliği derken biz öğretmenlerde –u- öğretmen özelliklerinde sadece baktığımız şey bilişsel bilgi. Bunun davranışsal tarafına, sosyal duygusal tarafına, tutumsal tarafını yani aslında öğretmeni öğretmen yapan gerek-/ –u- yapan –u- niteliklerin hiçbirini şey yapmıyoruz –u- değerlendirmiyoruz. Bizim öğretmenden beklediği-/ beklentimiz bilgisayarın ya da bir robotik yapının çocuğa bilgi vermesi üzerine kurulu. –Iu- Çocukları da genellikle

USB bellek şeklinde değerlendirdiğimiz için bilgiyi alsın depolasın ve bir dahaki kuşağa aktarsın diye baktığımız içinde bir gelişme gösterdiğimizi düşünmüyorum. Yani bizde öğretmen özelliklerinin yeterli veya öğretmen yetiştirme programları, bunların şey olduğuna inanmıyorum, bu programların olduğuna inanmıyorum yani bir program yok ortada.” şeklinde öğretmen yetiştirme sistemine ilişkin görüşünü belirtmiştir.

“Eğitim fakülteleri rekabetçi olmalı” görüşünü bildiren akademisyen A1 “Bir defa eğitim fakültelerine yeni yeni bir böyle arayışları, eğitim fakültelerine öyle de bir özelliğe sahip olması lazım, ya sen kendi içlerinde, kendi müfredatlarını birbirleriyle yarıştırmalı olmaları lazım, bak benim programımda şöyle bir coğrafya öğretmeni, şöyle bir Türkçe öğretmeni yetiştirebiliyorum diyen eğitim fakültelerine bizim ihtiyacımız var, tek tip eğitim fakültelerine değil. Rekabetten gelişme doğar, bizde rekabet yok ki. Sadece giriş puanlarına göre rekabet var, napayım ben onun giriş puanlarına göre rekabeti, özünde hiçbir şey değişmiyor ki, müfredat aynı.” şeklinde eğitim fakültelerinin rekabetçi bakış açısına sahip olmaları gerektiğini belirtmiştir.

Bütünleştirme kapsamında halihazırda görev yapan öğretmenlere ilişkin olarak “Öğretmenler ciddi bir hizmet içi eğitimden geçirilmeli” görüşünü bildiren 13 akademisyenden A2 “...mevcut öğretmenlerin bu konuda daha ciddi hizmet içi eğitimlerden geçmesi gerekiyor diye düşünüyorum yani bizim hizmet içi eğitimlere yıllardır giriyorum Milli Eğitimde genellikle boşluk doldurmak için gelirler çay kahve içerler giderler bence gönüllülük ilkesine dayanması lazım 80 kişi oraya toplamak yerine 8 kişiyi toplayın o 8 kişi de başka 8 kişiye ulaşır böyle böyle çoğalması gerektiğini düşünüyorum. O nedenle yani hizmet içi eğitimler çözülebilir ama hizmet içi eğitimlerinde baştan sona yeniden yapılandırılması gerekiyor diye düşünüyorum.” A16 “Neler yapılabilir, eldeki imkanlar yani bizim koşulumuz bu durumumuz bu siz yeterliliklerinizi nasıl zenginleştirirseniz tüm öğrencilere yeterli olabilirsiniz şeklinde -u hizmet içi eğitim olması lazım. Bir kere hizmet içi eğitim olmazsa olmaz yani mesleki eğitim yanlış söyledim mesleki gelişim, mesleki eğitim herkes için gerekli öğretmen içinde akademisyen içinde. Herkes için hemşiresinden tut doktoruna kadar mesleki u bizim Milli Eğitim bakanları, üniversiteler olarak acil müdahale etmemiz gereken şey belki mesleki gelişim ve mesleki gelişim programları düzenlenmesi lazım.” A17

“Açıkçası mevcut öğretmenlere yapılacak –u- eğitimler hizmet içi eğitimin dışına çıkamaz zaten –u- daha çok seminer döneminde öğretmenlere verilecek iki üç saatlik bilgilendirme toplantılarından daha fazlasını veremeyiz. –Iı- bunlar ne işe yarar dersiniz, belki hani 100 kişilik bir gruptan 15’ ine 20’sine dokunabiliriz diye düşünüyorum.” şeklinde görüş belirterek mevcut öğretmenlerin bütünleştirme ve özel eğitim konusunda hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

“Öğretmenler bütünleştirme konusunda bilgilendirilmeli” görüşünü belirten 8 akademisyenden A5 “Ha mezun olanlara baktığımızda, mevcut öğretmen özellikleri dediğimizde -ımm- yani çok fazla bütünleştirmeye ilgili –uu- bilinci çok yüksek olduğunu düşünmüyorum, evet özel eğitim öğretmenleri farkında ama –uu- biliyorsun özel eğitim çok multi disiplinler bir alan yani sınıf öğretmenleri, okul önceciler, –uu- PDR uzmanları, hepsinin bütünleştirmeye yönelik –uu- bilgi düzeylerinin arttırılması lazım. Şu an için yeterli değil.” A11 “Yani bir kere mevcut öğretmen özellikleri yani özel eğitim açısından bakacak olursak yetersiz olduğunu söyleyebiliriz. Öğretmenlerin bilgi sahibi olmadığını veya özel gereksinimli çocuklarla çalışma konusunda yeterli seviyede olmadığını açıkça söyleyebiliriz. Burada şöyle bir durum var aslında, öğretmenler çalışmak istemiyor ya da çalışmaktan çekiniyorlar veya bu çocukları sınıflarında görmek istemiyorlar. Bu da şunun gerekçesini söyleyebiliriz. Yani kişi bilmediği konudan korkar. Yani yüzmeyi biliyorsam yüzmekten korkmam ama yüzmeyi bilmiyorsam yüzmekten çekinirim. Denize bile gitmem, ayağımı bile sokmam. Hani kaynaştırmayı, bütünleştirmeyi, özel gereksinimli çocuk özelliklerini bilmedikleri ve onlara nasıl faydalı olacakları konusunda fikir sahibi olmadıkları ve gerekli yönlendirmeyi almadıkları için çekiniyorlar ve bu da onlara bir ön yargı oluşturuyor. Yani daha sürecin başında olumsuz bir tutum sergiliyorlar ve bu çocuklarla yol almalarının önüne geçtiğini düşünüyorum.” şeklinde ifade ederek mevcut öğretmenlerin bütünleştirme konusunda bilgilendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

“Hizmet içi eğitimler çok faydalı olmuyor” görüşünü bildiren 5 akademisyenden A9 “Var olan-/ Şimdi şöyle bir şey var, araştırmalar şunu gösteriyor, öğretmenler –u- fakülteden mezun olduktan sonra çok fazla değişmiyorlar yani yapılan hizmet içi eğitimler amacına aslında ulaşmıyor. –Iı- Dolayısıyla biz bu işi eğitim

fakültesinde halletmeliyiz. Eğer tutum geliştireceksek ya da bilgi arttıracaksak kaynaştırma- bütünleştirme için bunu eğitim fakültesinden mezun olmadan yapmalıyız, o öğretmenler- öğretmen adayları. Hani mezun olanlarında şey mi yapacağız, onlardan vaz mı geçeceğiz, onlardan da vazgeçmeyeceğiz. Onlara yapılan hizmet içi eğitimler etkili değil, bununla ilgili pek çok araştırma var. Yorgan öğretime dayanan –ı- eğitimler etkili değil başka bir şey yapmak gerekiyor. Bireysel gözlem ve denekleri içeren eğitimler yapmak gerekiyor. Yani –ı- daha öğretmen eğitiminde kullandığımız yöntemleri değiştirmemiz gerekiyor. Çünkü sonuç elde edemediğimizi aslında hepimiz biliyoruz. Öğretmenleri mesleğe atıldıktan sonra değiştiremiyoruz biz. Onlar zaten değişmeye dirençliler, bizim kullandığımız yöntemlerde bu direnci yıkacak güçte değil zaten.” şeklinde görüş belirterek hizmet içi eğitimlerin çok etkili olmadıklarını dile getirmişlerdir.

“Online eğitim platformları kurulmalı” görüşünü bildiren 3 akademisyenden A22 “Artık dünyada App üzerinden yapılıyor bu uygulamalar, öğretmenler işte uygulama videosu yüklüyor, uzmanlar işte onlara geri bildirim sunuyor falan. Yani bence bir çözüm mutlaka bulunur, ya o teknolojik gelişmeye sahibiz artık 21.yy’dayız, -ı- bunlarla ilgili bence düzenlemeler yapılmalı.” şeklinde görüş bildirerek online eğitim platformları üzerinden öğretmenlere eğitim verilebileceğini dile getirmiştir.

“Öğretmenlerin belli aralıklarda eğitime alınmalı” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A28 “Yani Mevcut öğretmenler sürekli bence her üç yılda bir her beş yılda bir böyle bir yaz okuluna alınmalılar çünkü her sene bizler sürekli okuyan bir grubuz akademisyenler ama öğretmenler mezun olduktan sonra çok da fazla alanda ne oluyor ne bitiyor çok bakmayan insanlar eğer çok hani bireysel çalışmalar yapmıyorsa yüksek lisans yapmıyorsa doktora yapmıyorsa çok da okumuyorlar bence o yüzden her üç yılda beş yılda ıı bireyleri değerlendirip ölçüp bilgilendirelim ki öğretmenler de kendilerini geliştirmek zorunda kalsınlar. Yani ben bunu genel anlamda böyle diyorum bütünleştirmenin de birçok şeyini de anlatılabilir orda.” şeklinde mevcut öğretmenlerin belli dönemlerde eğitime alınması gerektiğini belirtmiştir.

“Okullardaki altyapı yetersizlikleri öğretmenlerin hevesini kırıyor” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A7 “...yönetim bazında ya da işte –u- fiziki koşulların düzenlenmesi ve benzeri boyutta çalışan bireyleri –u- önce bu alanda eğitip, altyapıyı oluşturup ondan sonra öğretmenle devam edersek bütünleştirme konusunda biraz daha fazla yol alma şansımız olabilir diye düşünüyorum. Evet öğretmenler aslında hani iyi yetişebiliyorlar. Eksiklerini tamamlamak için birçok kursa gidiyorlar ama iş uygulamaya gelince okullardaki eksiklikler, yetersizlikler ya da altyapıdaki bir tane aksama onların hevesini kırabiliyor, heyecanını götürebiliyor.” şeklinde okullardaki yetersizliklerin öğretmenlerin hevesini kıldığı görüşünü belirtmiştir.

“Okul bazlı atölye çalışmaları yapılmalı” görüşünü bildiren akademisyen A26 “Valla bence hizmet içi eğitiminde çok başarılı olmuyor. Burada şöyle olabilir; atölye çalışmaları, okul bazlı gideceksiniz. Yani bir akademisyen gidecek, video model nasıl geliştirilir? Biz zaten o okulda hem anlatacak hem geliştirecek çıkacak. Yoksa böyle hizmet içi eğitimler daha çok gezi programına dönmüş durumda” şeklinde hizmet içi eğitimler yerine okul bazlı atölye çalışmalarının daha etkili olacağını dile getirmiştir.

4.7. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirme Uygulamalarına Yönelik Yasal Düzenlemeler Hakkında Düşünceleri

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere “Bütünleştirme uygulamalarına ilişkin yasal düzenlemeler hakkında düşünceleriniz nelerdir?” sorusu yönelmiştir. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4.9’da gösterilmiştir.

Tablo 4.9. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme uygulamalarına yönelik yasal düzenlemeler hakkında düşünceleri

Alt Temalar	Kod	f
Uygulanmıyor-yaptırım olmalı	Yasa ve yönetmelikler yeterli ama uygulanmıyor	20
	Ciddi yaptırımlar uygulanmalı	1
Düzenleme yok, yönetmelik yayınlanmalı, mevzuat hazırlanmalı	Kaynaştırmaya ilişkin yasal düzenlemeler var, bütünleştirmeye ilişkin yok	3
	Bütünleştirme yönetmeliği yayınlanmalı	1
	Ülkemizin kültürüne uygun, uygulanabilir mevzuat hazırlanmalı	1
Denetçiler bilgi sahibi değil	Müfettişler özel eğitim konusunda bilgi sahibi olmalı	4
Bilgi yok	Mevzuatla ilgili bilgim yok	2

Bütünleştirme uygulamalarına yönelik yasal düzenlemeler hakkında uygulanmıyor yaptırım olmalı şeklinde “Yasa ve yönetmelikler yeterli ama uygulanmıyor” görüşünü bildiren 20 akademisyenden A1 “*Ya yasal düzenlemelerden banane, yasal düzenleme var, yasal düzenleme sorunu çözüyor mu? Çözmüyor, yasal düzenleme sorunu çözmüyor. O uygulamaya geçmedikten sonra ben onu ne yapayım... Yeterli, diyor ki eğer birisinden bir şey çalarsan senin cezan şu kadar diyor. -İu- Eğer birisini öldürürsen şu kadar ceza yatarsın diyor. Eğer birisine şöyle bir şey yaparsan, birisini taciz edersen bir daha şu şu şu şu yaptırımı var, var mı? Peki, bunları -İu- ortadan kaldırabiliyor musun? E o zaman demek ki sen o yasalara uygun olarak davranabilecek insanları yetiştiremiyorsun ki yasalar yeterli değil.*” A2 “*...Dolayısıyla yani şuan için bence -ıı yasa ve yönetmeliklerle ilgili bir sorun yok yani varsa da öyle abartıldığı kadar yok ama asıl sorun bunların uygulanması ile ilgili yeterli şekilde uygulandığını düşünmüyorum ben kağıt üzerinde mümkün yani çok güzel mükemmel uygulanyorda -ıı- gerçek hayatta o kadar olmadığını düşünmüyorum.*” A8 “*Mevzuatımız kuvvetli. Pek çok ülkeye yani hani -ııı- bizim dışımızdaki pek çok belki -ıı-daha Avrupa’daki ülkelere göre bile kıyasla mevzuatımız daha kuvvetli. Yani açıp baktığınızda ben ders olarak dersin bir haftasını mevzuata okumaya ayırıyorum kaynaştırma bölümünü açıyoruz işte orada ne diyor diye. Kimin ne yapacağı, sürecin içerisinde kimler olacağı, işte hangi sorun yaşanırsa kimin kime yardıma gideceği, işin değerlendirme boyutunda kimler olacak, kim yerleştirecek, kim takip edecek, sınavı nasıl yapılacak, işte sınıf tekrarı nasıl yapılacak, var mı bir boşluk, sen de okumuşsundur bunu alanda çalışıyorsun yani hani zaten öğretmen olarak yönetmeliği, yasal düzenlemeyi biliyorsun, amma velakin uygulamada yok. Yani kâğıt üzerinde her şeyimiz iyi, kâğıt üzerinde dediğim gibi sıralasan şu an oturup 100 tane kaynaştırma araştırması bulursun pek çoğu da nitelikli olur. Açıp baktığında -ııı- mevzuata, işte özel eğitim hizmetleri yönetmeliği orada pek çok bağlamda BEP’ ten, kaynaştırmadan güzel güzel söz eder, ee so what, ne var yani, hiçbirisi yok. Uygulamada yok.*” A25 “*Yasal düzenlemeler yapılıyor ama bu yasal düzenlemeler çok fazla alana yansımıyor diye düşünüyorum. Uygulamaya yansımıyor. Yani uygulamaya yansıdığı zaman o yasal düzenlemeler, işte zorunlulukların getirilmesi okul öncesinden itibaren. Benzeri birçok aslında buna yönelik olarak çalışma gerçekleştiriliyor. Ya da mesela Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bütünleştirmeye yönelik olarak çeşitli çalıştaylar düzenleniyor,*

yasal düzenlemeler de var. Ama bunları uygulamaya dökcek birtakım tedbirler gerekli.” şeklinde görüş belirterek özel eğitimle ilgili mevzuatın uygulanma aşamasında sorunlar olduğunu mevzuatın sahaya yansımadığını vurgulamışlardır

“Ciddi yaptırımlar uygulanmalı” görüşünü bildiren akademisyen A8 “..güzel yasa yapmışlar aferin, hani her şeyde çok yerinde yurdunda o da güzel –u- ama o yasal düzenlemeleri yapılmadığında mesela burada A maddesi olarak soruyorsun, iyileştirmeye yönelik önerileriniz neler olabilir –u- biz biraz kurallar ülkesiyiz, o kurallara uyulmadığında, o yasaya, oradaki mevzuata uyulmadığında bunun bedeli olduğunu görmeli öğretmen, idareci, aile. Belki öyle şerhler konulabilir, çok despot bulabilirsin benim bu söylediğim şeyi ama –u- iyileştirmek için belki yaptırım olmalı. Yani onu denetleyecek birtakım mekanizmalar, gerçekten özel eğitim müfettişi yok, alandan mezun. Gerçekten bu işi hani kaynaştırma özelinde yapan, özel eğitimi denetleyen müfettiş olmalı arkadaş. Oradaki kaynaştırmaya gerçekten kaynaştırma mıdır, okul bütünleştirmeye açık mıdır, -u- öğretmen öğretimsel uyarlamayı yapıyor mudur, ona bakacak, onu gerçekten denetleyecek müfettiş olmalı çünkü biz maalesef hani birazcık böyle denetlenme denetlenme üzerine yaşayan bir şeyiz, ülkeyiz. Bu bir kültür olmuş maalesef. Eğer hani iyileştirmeye yönelik bana öneri soracaksan şerh koyacaklar çünkü kendi duygusal sorumluluğunu alan, kendi yaşam sorumluluğunu, mesleki sorumluluğunu, etik sorumluluğunu, -u- insanlara, çocuklara eşit eğitim verme sorumluluğunu alan ve bununla ilgili kendi bilincine sahip olan öğretmenler yok karşımızda, seni tenzih ederek söylüyorum. Yani o yüzden evet burada bir düzenleme var, o çocuk buraya yerleştirildi, arkadaş sen buna hangi imkânları veriyorsun, sınıfta yeterli öğretimi, nitelikli öğretimi yapıyor musun, değerlendirmesini yapıyor musun diye soracak müfettiş gelmeli. Okula da arkadaş bu çocuğu buraya aldık, burada görünüyor, sen okulu ona uygun hale getirdin mi, onu birinci kata yerleştirdin mi, kantine gitmesini, tuvalete gitmesini kontrol altına alabildin mi, bu çocuk burada bağımsız hareket ediyor mu, etmiyorsa ahanda senin cezan bu diyecek bir yaptırımın olması gerekiyor ve bunu denetleyecek mekanizmaların kendi içinde olması gerekiyor. Kötü bir şey belki bu önerdiğim şey bunun farkındayım hani bir akademisyen olarak yani bunu yapacak, bunu isteyecek bilinçli öğretmenlerin eğitimcilerin olması gerekiyor ki ama

maalesef ama maalesef bir denetleme mekanizması gerekiyor.” şeklinde ciddi yaptırımların uygulanması gerektiğini vurgulamıştır.

Düzenleme yok, yönetmelik yayınlanmalı ve mevzuat hazırlanmalı görüşünü bildiren akademisyenlerden “Kaynaştırmaya ilişkin yasal düzenlemeler var, bütünleştirmeye ilişkin yok” cevabını veren 3 akademisyenden A26 *“Yani yasal düzenleme dersen, şu an kaynaştırmaya ilişkin yasal düzenleme var, uygulanıyor mu? Uygulanmıyor. Yani tabii yasal düzenleme şu anlamda önemli oluyor; siz eğer bir şey oraya koyduğunuz zaman aileler itiraz edemiyor, okul yönetimi eliniz güçleniyor. Dolayısıyla yasal olarak bütünleştirme kavramı, kaynaştırmayla birlikte bir ek maddeyle ek değişiklikler olabilir yani hiçbir sorun olmaz. Ama dediğim gibi eğer siz bütünleştirmeden bahsediyorsanız, o zaman kaynaştırmayı kaldıracaksınız. Çünkü ikisi aynı şey değil.”* şeklinde görüş belirterek bütünleştirmeye ilişkin yasal düzenlemenin olmadığını dile getirmiştir.

“Ülkemizin kültürüne uygun, uygulanabilir mevzuat hazırlanmalı” görüşünü bildiren akademisyen A20 *“Son yönetmelikte de hala eski terimlerin, hala eski tanımlar yazıyordu. Destek eğitim odası dendiğinde sanki sadece üstün yetenekli çocuklara ve hazırlanan bir ortam gibi algılanıyordu. Yani şu andaki durumu bilmiyorum ama bizden bir görüş alınmıştı geçmiş-/ geçen yıl diye hatırlıyorum. Dolayısıyla yani yasalarımızın da aslında ülkemizin –u- kültürüne, uygulanabilirliğine, öğretmen yetiştirme sistemine daha doğrusu sisteme biraz da işte neyiz, ne yapabilirizi düşünerek birazcık oluşturmamız, hazırlamamız gerekiyor diye düşünüyorum.”* şeklinde kültürümüze ve öğretmen yetiştirme sistemimize uygun mevzuat hazırlamamız gerektiğini dile getirmiştir.

“Bütünleştirme yönetmeliği yayınlanmalı” görüşünü bildiren akademisyen A27 *“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde bütünleştirmeden bahsediliyor ama onda da mesela hani tam olarak nitelikli bir şekilde, yoruma açık çok fazla şey var, netleştirilmesi gereken kısımlar var. O yüzden Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği sadece bütünleştirme çerçevesinde değil, pek çok konuda da aslında net bulmadığım için yeniden revize edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ama bence bunların ötesinde*

sadece bütünleştirme adı altında bir yönetmelik yayınlanmalı. Çünkü aslında Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin içerisinde eğer bütünleştirmeden de bahsediyorsak kendiyile çelişen bir yönetmelik çıkar ortaya. Çünkü bütünleştirmede hiç ayırıştırma yok ama özel eğitim hizmetlerinde ayırıştırılmış çocuklara da değiniyoruz. Yani bu ülkede bence artık Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin yanında sadece bütünleştirme konuşulmalı, bütünleştirme yönetmeliği olmalı ve sadece koşulsuz şartsız bütünleştirmeden bahsedebilmemiz lazım. Öyle düşünüyorum.” şeklinde sadece bütünleştirmeye ilişkin bir yönetmelik hazırlanması gerektiğini vurgulamıştır.

Denetleyicilerin bütünleştirme konusunda bilgi sahibi olmadığını belirten akademisyenlerden “Müfettişler özel eğitim konusunda bilgi sahibi olmalı” görüşünü bildiren 4 akademisyenden A25 *“Ve aynı zamanda şey de gerekli diye düşünüyorum; mesela öğretmenlerin ne yaptıklarının izlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Yani öğretmenler dediğim gibi hazırlıyoruz diye kopyala-yapıştır yaparak birtakım şeyler yapmaya çalışıyorlar, uygulamalar gerçekleştirmeye çalışıyorlar. Ama gerçekten o çocuğun performansını yansıtmıyor. Ve ona yönelik olarak yapılacak düzenlemeleri yansıtmadığı için de problemler yaşanıyor. Belki müfettişler yani bu denetim sağlayacak olan, belki müfettişler yetiştirilebilir özel eğitim alanında. Eğer böyle olursa özel eğitim alanında bilgi sahibi olan yeterli müfettişler yetiştirildiğinde, okullara gittiklerinde öğretmenlerin izlenmesi söz konusu olabilir. Ve öğretmenler de başka ne yapabilirim diye düşünmeye başlayabilirler. Daha fazla kaynak okumaya başlayabilirler, kendilerini geliştirmek için tedbirler almaya başlayabilirler.”* şeklinde görüş belirterek denetleyicilerin özel eğitim konusunda bilgilendirilmeleri gerektiğini dile getirmişlerdir.

“Mevzuatla ilgili bilgim yok” görüşünü belirten 2 akademisyenden A12 *“Valla en son –u- şey –u- tam bakmadım. Hani o konuda tam bi bilgim yok Mehmet, bakmadım samimi söylüyorum.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

4.8. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Destek Eğitim Hizmetlerinin Bütünleştirme Sürecine Yönelik Katkıları Hakkında Düşünceleri

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere “Bütünleştirme sürecine yönelik olarak öğrencilere sağlanan destek eğitim hizmetleri konusunda düşünceleriniz nelerdir” sorusu yönetilmiştir. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4.10’da gösterilmiştir.

Tablo 4.10. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin destek eğitim hizmetlerinin bütünleştirme sürecine yönelik katkıları hakkında düşünceleri

Alt Temalar	Kod	f
Okulda sağlanan destek hizmetlere ilişkin görüş ve öneriler	Destek eğitimde görev alan personel yetersiz	12
	Destek eğitim sınıf içinde verilmeli	5
	Disiplinler arası iş birliği sağlanmalı	3
	Destek eğitim hizmetlerinin okul saati dışında verilmeli	3
	Destek eğitim odalarının işleyişinin iyi takip edilmesi gerekiyor	3
	Destek eğitim bütünleştirmede yok	2
	Destek eğitim çocuğa gelmeli	1
	Destek eğitim odalarındaki eğitim mevzuata göre verildiği zaman etkili	1
	Destek eğitim odalarının kapatılması lazım	1
	Destek eğitim bel kemiği	1
ÖERM sağlanan destek eğitime ilişkin görüş ve öneriler	ÖERM ile okul iletişim içerisinde olmalı	5
	ÖERM verilen iki saatlik eğitim yetersiz	4
	ÖERM personel yetersiz	4
	ÖERM yerine destek eğitimler okullarda verilmeli	3
	ÖERM konusunu tartışmayacağım	2
	ÖERM amaca uygun eğitim verilmiyor	1
Diğer	ÖERM çocukların evden çıkmasını sağladı	1
	Destek eğitimlerle ilgili bilgim yok	1

Okullarda sağlanan destek hizmetlere ilişkin olarak “Destek eğitimde görev alan personel yetersiz” görüşünü belirten 12 akademisyenden A9 “*Şimdi şu anda uygulama şöyle, destek eğitim odasında –u- dersi olmayan ya da boş saati olan öğretmenler bu hizmetleri veriyor, onlar ama zaten –u- özel eğitim konusunda özel bir eğitim almış öğretmenler değiller.*” A18 “*Biz okullarda destek eğitim sağlamıyoruz. Yani okullarda –u- işte kaynak oda ve benzeri gibi uygulamalarımız var ama –u- okullardaki kaynak oda uygulamasında –u- yetersizliği olan ya da herhangi bir şekilde kaynaştırma ya da bütünleştirme öğrencisi olan öğrenciye yönelik program hazırlayıp*

da o programı takip edecek öğretmenler o sınıfa girmiyor. Genellikle ders sayısı az olan öğretmenler giriyor. O yüzdende okullarda işe yaradığını düşünmüyorum.” A22 “Okullardaki destek eğitim hizmetleri kötü –ı- sonuçta yine bilgi eksikliği olan, ben bu işte yeterli değilim diyen öğretmeni bu seferde bire bir derse koyuyorsun, ha bire bir olması nedeniyle çocuğu daha iyi kontrol edebiliyor, daha iyi eğitim sunabiliyor ama yeterli değil yani sonuçta bilmiyorum diyen bir insanla çalışıyor çocuklar.” şeklinde destek eğitimde görev alan öğretmenlerin özel eğitim ve bütünleştirme konusunda bilgi düzeylerinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

“Destek eğitim sınıf içinde verilmeli” şeklinde görüş bildiren 5 akademisyenden A13 “...gerçek bir bütünleştirmeden bahsediyorsak çocuğu bulunduğu sınıftan ayırmamak lazım. Ya bulunduğu sınıf ortamından ayırmamak lazım. Destek eğitim- in mesela okul içinde vereceksek şu anki uygulamada şeye- destek özel eğitim odasına çekilip orada veriliyor. Mesela bu bir –ı- bir tür ayırıştırma örneği aslına bakarsan yani kaynaştırmada olabilen ama bütünleştirmede çok kabul edilen bir şey değil. Okul içinde ne yapacağız ya öğretmene destek vereceğiz ya da coteaching diyorlar işte iki öğretmen aynı anda sınıfta olacak ve diğer çocuklar anlamadan herkese adil eğitim vermeye sağlayacak.” şeklinde bütünleştirmede destek eğitim hizmetlerinin sınıf içerisinde verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

“Disiplinler arası iş birliği sağlanmalı” şeklinde görüş bildiren 3 akademisyenden A21 “Tabi ki şunu söylemek de doğru değil, -ı- iş birlikli, bütün disiplinlerin iş birliği içerisinde çalışması bireye zenginlik kazandıracaktır ve bireyin farklı anlamda gelişmesine olanak sağlayacaktır. –E- tek başına bi hani özel eğitimcide bir öğrenci için her anlamda yeterli olamayacaktır. Ama farklı disiplinlerdeki bu çocukların özellikleriyle ilgili bilgi ve akademik beceriye sahip öğretmenlerin bir arada çalışması bu çocukların daha iyi eğitilecekleri –ı- anlamında faydalı olacağını düşünüyorum.” şeklinde disiplinler arası iş birliğinin sağlanması gerektiğini belirtmiştir.

“Destek eğitim hizmetlerinin okul saati dışında verilmeli” görüşünü bildiren 3 akademisyenden A17 “Okullardaki destek eğitim odalarına baktığımızda şimdi iki türlü uygulanan destek eğitim var, biri okul saatlerinde diğer akranlarında bulunduğu

sınıftan alınıp çocuğa verilen destek eğitim var. Bir de okul saati dışında çocuklara sağlanan destek eğitimler var. Bütünleştirme kapsamında –u- açıkçası okul saati dışında desteklerin verilmesi taraftarıyım. O çocuğun sınıftan alınıp –u- belli derslerde sınıfta olmaması bütünleştirmenin ruhuna aykırı olduğunu düşünüyorum açıkçası. Daha çok o kaynaştırma yarı zamanlı kaynaştırma uygulaması boyutunda uygulanan bir durum olduğunu biliyoruz zaten. O yüzden bütünleştirme kapsamındaki çocuğun sabahdan akşama kadar okul saatleri içinde sınıfındaki arkadaşlarıyla bir arada olması, bu saatlerin dışındaki saatlerde de destek eğitim odasında desteklerin verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde destek eğitim hizmetlerinin okul saati dışında verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

“Destek eğitim odalarının işleyişinin iyi takip edilmesi gerekiyor” görüşünü belirten 3 akademisyenden A23 “ Destek eğitim odasının çok iyi düzenlenmiş olması lazım. Mesela sizin BEP’i nerde şey yapacaksınız –u- uygulayacaksınız, genel eğitim programları içerisinde, mesela hafta da diyorsun ki iki saat –u- birebir Türkçe eğitimi vereceksin, sınıfta sınıfta bireysel eğitim köşesi varsa var, yoksa mesela o Türkçe dersi verirken o materyallerin hazır bulunduğu bir odadan bahsediyor destek eğitim odasında ve bu destek eğitim odasında iki saat özel bire bir ders verecekseniz o zaman siz destek eğitim odalarına çok önem vermiş olmanız lazım. Ama bugün okullara gidiyorsun destek eğitim odası şeffaf, havadar, herkesin görebildiği bir oda olması gerekirken kapalı, sadece yukarıda bir hapisane gibi bir penceresi olan ve çocuğun mesela zaman gelip sandalyede –u- işte –u- yorulduğu zaman yere oturup yerde sosyal etkinliklerin yapılabileceği bir ara geçiş efendim –u- etkinliklerin yapılabileceği odanın olması lazım. E böyle bir oda yapmamışsınız iki tane-/ bir küçük bir oda acayip kapalı, hiç kimsenin görmediği, seslerin bile duyulmadığı, öğretmenin gerçekten çalışıp çalışılmadığı, kuru bir yerde, soğuk, havasız, ondan sonra gidiyorsun sen destek eğitim odası yapıyorsun. Böyle bir şey olamaz.” şeklinde destek eğitim odalarının düzen ve işleyişinin takip edilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

“Destek eğitim bütünleştirmede yok” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A20 “Valla işte bütünleştirme aslında dediğim gibi –u- kaynaştırma mantığındaki gibi ayrıştırma değil yani her yerde çocuk eğitim alabilsin, hani biz onu sadece bir oda,

destek eğitim odalarının içi de hani o durumu da aslında içler acısı ülkemizde. Tek tük belki istediğimiz ideal ortamı görebiliyoruz. Bütünleştirme çocuğu al bir odaya ona özel anlat demiyor ki akranları arasında akranlarından ayırmadan, istediğimiz her ortamda verelim eğitelim. Destek eğitim odası bütünleştirmede yok. Destek eğitim odası genelde hani kaynaştırma ortamlarındaki akademik çalışmalar bağlamında. Bütünleştirme dediğim gibi toplumda eğitim, yani sadece okulda sınıfta değil. Çocuk yakın çevresine gittiğinde, ne bileyim parka gittiğinde, toplum yerlerine katıldığında her yerde istediği ve gereksinimi olduğu –u- ih-/ yerde ihtiyaçlarını karşılayabilmesi demek.” şeklinde bütünleştirme kapsamında destek eğitimin olmadığını belirtmiştir.

“Destek eğitim çocuğa gelmeli” görüşünü belirten akademisyen A19 “Aynen şimdi bütünleştirme dediğimiz kavram zaten dediğim gibi çocuğun aslında hizmete götürülmesi değil hizmetin çocuğa getirilmesi –u- yaklaşımı daha çok –u- gündemde. Dolayısıyla evet bir rehabilitasyon merkezinden veya herhangi bir merkezden herhangi bir hizmet alabilir devlet. Ama bu hizmet için çocuğun oraya gitmesi değil de hizmetin çocuğa gelmesi önemli. Çok aşırı bir teknik bir hizmet olmadığı sürece. Ama çoğu hizmet yani rehabilitasyon merkezinde çok nadirdir yani rehabilitasyon merkezine gitme gerekliliğini sağlayan hizmet. Dolayısıyla –u- bence –u- okulların farklı hizmet –ı- sağlayabilecek imkânlarının zenginleştirilmesi lazım. Yani destek eğitim odasının yanı sıra farklı uygulamalarla işte rehabilitasyondan ziyade farklı kaynaklardan bu tür hizmetlerin öğrenciye yerinde, kendi –u- mahallesindeki okulda sağlanılmanın çerçevesinde oluşturulması ve ona göre de o hizmetleri almaya başlaması lazım.” destek eğitim hizmetlerinin bütünleştirmede çocuğa gelmesi gerektiğini vurgulamıştır.

“Destek eğitim odalarındaki eğitim mevzuata göre verildiği zaman etkili” görüşünü bildiren akademisyen A10 “Şimdi –u- ya dediğim gibi işte bu yasalara göre uygun şekilde verildiğinde –ı- kaynak odanın kullanımı da mesela çok verimli hale gelebilir –u- ve aslında kaynak oda bütünleştirmede bence en hani verebileceğimiz en ayırtırmayan destek hizmetlerden bir tanesi öğrenciye. Hani belli zamanlarda çok cüzi miktarda öğrenciyi dışarı alıyoruz. –ı- ama işte kaynak oda da işte her okulda olması gerekiyor, uygun ortam olması gerekiyor, –u- personelin olması gerekiyor. İşte biraz evvel dediğim gibi o özel eğitim servisi olsa okulda hiçbir sıkıntı kalmayacak zaten. –ı-

Çünkü bütün koordinasyonu özel eğitim öğrencileriyle bütünleştirmedeki öğrencilerle onlar sağlayabilir.” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

“Destek eğitim odalarının kapatılması lazım” görüşünü belirten akademisyen A12 *“Özel eğitim danışmanlığı sağlandığı zaman bu daha yararlı olacaktır. Öğretmen hani bildiği zaman işi bildiği zaman ben yaparım diyor, en azından yapa-/ yapıyorum diyenler çıkacaktır. Fakat adam ne diyor, ben bu işi bilmiyorum, eğitimini de almadım, -u- üniversitede iki saatlik ders aldım, e bu yetecek mi, yetmeyecektir. Hani o sağlandığı zaman iyi olur veyahut öğretmenin sınıfına ek bir özel eğitim öğretmeni girdiği zaman ne olacaktır, -u- öğretmen tabi ki kabul edecektir bütünleştirme öğrencisini. Yalnız orada şey var, destek eği-/ özel eğitim hizmetlerinde şey var kaynak oda var. Kaynak odanın kapatılması lazım. Yani çocuğu şeye sınıfından ayrıldığı için -u- o olumsuz etkileri sağla-/ -u- sağlayabilir yani.”* şeklinde destek eğitimin sınıf içinde verilmesi gerektiğini ve destek eğitim odalarının kapatılması gerektiğini dile getirmiştir.

“Destek eğitim bel kemiği” görüşünü bildiren akademisyen A3 *“Destek eğitim hizmetleri olmazsa bütünleştirme olmaz zaten, yani bel kemiği, en önemli -u- kritik -u- sözcük. Destek eğitim hizmetlerinin -u- tanımına baktığımızda sadece akademik tanımı değil ailelerin desteklenmesi, öğretmenlerin desteklenmesi, personelin desteklenmesi, hepsi birden işin içerisine giriyor. Özel eğitimde öğrencilerin -u- düzeylerine ve ihtiyaçlarına uygun bir şekilde eğitim verilmesi gerekiyor. Düzeyleri, çocuğun yapabildikleri, ihtiyaçları da günlük yaşantısında akademik yaşantısını sürdürebilecek-/ yi kastediyorum. -İu- Geleceğe yönelik ihtiyaçları neler, gelişimine yönelik. Özel eğitimde -u- çocukların ihti-/ düzeylerine ve ihtiyaçlarına uygun bir şekilde destek eğitim hizmetlerinin planlanması verilmesi gerekiyor. Eğer bunlar verilmezse zaten hiçbir şey yapılmaz. Destek eğitim- destek eğitim hizmetleri olmadan olmaz. Olanlar başarısız, sıfır, bana gelen örnekler öyle.”* şeklinde bütünleştirmede destek eğitimin çok önemli olduğunu belirtmiştir.

ÖERM’de sağlanan destek eğitim hizmetlerine ilişkin “ÖERM ile okul iletişim içerisinde olmalı” şeklinde görüş belirten 5 akademisyenden A25 *“Yani birbirlerinden çok kopuklar. Özel eğitim yani daha doğrusu Rehabilitasyon Merkezleriyle Okulu*

birbiriyle iletişimini sağlayacak çalışmaların olması gerekiyor. Destek hatta öğretmenlerden bazılarına sorduğumda, öğretmenler dediler ki işte "Rehabilitasyon Merkezinde öğrencime yönelik çalışmalar yapıldı. Ama ben bu çalışmaların ne olduğunu bilmiyorum. Çocuk gelişme gösterdi ama keşke ben de bunu bilsem ve ona göre de çocuğa yönelik uyarlamalar ya da işte destekleyecek, destek hizmetler sunabilsem." diye söyledi. Ama birbirleriyle iletişimlerini sağlayacak, belki işte çocuğun hem rehabilitasyon merkezlerinde hem de okullarda ne yapıldığına yönelik olarak birbirini destekleyecek çalışmaların yapılması gerektiğini düşünüyorum. Yani birbirleriyle iletişim halinde olacaklar ve birbirlerini destekleyecekler." şeklinde rehabilitasyonlar ve okullar arasında iletişim kopukluğu olduğunu dile getirmişlerdir.

"ÖERM verilen iki saatlik eğitim yetersiz" görüşünü belirten 4 akademisyenden A27 "Rehabilitasyon dediğimiz şey bir kere zaten haftada 2 saatlik eğitim demek. Haftada 2 saatle zihinsel engelli bir çocuk tamam ben görme işitme için konuşmuyorum, sadece zihinsel engelliler, otizmliler için konuşuyorum. Çünkü bu alanlarda daha uzmanlık alanım daha iyi. Haftada 2 saatte bir çocuk hiçbir şey öğrenemez. Bu yüzden de rehabilitasyon merkezleri biz şunları öğretiyoruz, bunları öğretiyoruz diyorsa bence kesinlikle yanlış yapıyor." şeklinde rehabilitasyon merkezlerinde verilen iki saatlik eğitimin yeterli olmadığını dile getirmişlerdir.

"ÖERM personel yetersiz" görüşünü bildiren 4 akademisyenden A11 "Yani destek eğitim hizmetleri aslında yani yarar sağlıyor ve aslında iyi bir uygulama. Ancak biz bunu yeterli düzeyde maalesef kullanamıyoruz. Çünkü hani burada destek eğitimde şu an en çok aktif kullandığımız rehabilitasyon merkezleri diyebiliriz. Yani öğrencilere akademik anlamda destek verdiklerinde. Ama bu özellikle rehabilitasyon merkezleri tarafından verilen destek konusunda çok ciddi soru işaretleri var. Çünkü yani bu kurumların niteliği, çalıştırdığı personel yeterlilikleri bu ciddi bir sorun teşkil ediyor ya da denetim konusunda önemli sıkıntılarımız olduğunu görüyoruz." şeklinde rehabilitasyonlarda çalışan personelin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

"ÖERM yerine destek eğitimler okullarda verilmeli" görüşünü bildiren 3 akademisyenden A26 "Yani rehabilitasyon merkezleri zaten işler acısı. Yani kendim

sahada çok klinik çalışmış bir hoca olarak, yani çok gezdim de. Bir kez işin ehli olmayan insanlar bu desteği sağlıyor. Artı bu destekleri sağlanırken de zaten bir saatlik şeyle pek bir şey olmuyor. Yani şöyle olmuyor; yani öğrenciyi okulda aldığı eğitimle rehabilitasyon aldığı eğitim birbirini destekleyecek şekilde olmuyor. Yani mesela okul rehabilitasyondan haberi yok, rehabilitasyon okuldan. Dolayısıyla burada bence bu destekle rehabilitasyon yerine, okul içerisinde ek destek sağlansa daha iyi olur yani. Hiç olmazsa devletin hem bu konuda şeyi de olmaz. Yani şunu demek istiyorum; mesela diyelim ki siz özel eğitim öğretmenisiniz veya matematik öğretmenisiniz bütünleştirme ortamında. Siz rehabilitasyona göndereceğinize o okulun bünyesinde ek destek sağlanmaz. Sağlanıyor ama ekstra bir de rehabilitasyona gönderiliyor. Ben diyorum tamamı okula gitsin, rehabilitasyona verilen para da okulda kalsın. Çünkü rehabilitasyonlar şu an biz değil aileye de verimli geçmiyor. Daha çok işte böyle işin ehli olmayan kişiler orada çalışabiliyor. Ücretli öğretmenlerle, çok kısa sürede işte almış oldukları eğitimlerle bu şekilde yürüyor. Rehabilitasyon merkezlerinin bu konuda çok ben şey olduğunu düşünmüyorum yani.” şeklinde rehabilitasyonlar yerine destek eğitimin okullarda verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

“ÖERM konusunu tartışmayacağım” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A17 “Rehabilitasyon boyutlarını çok tartışmayacağım. Çünkü özel sektörün dâhil olduğu ve RAM’ın yönlendirdiği bir yapı –ı- bütünleştirmede de çok alakası olduğunu düşünmüyorum açıkçası o başka bir süreç.” şeklinde rehabilitasyon merkezleri ile görüş bildiremeyeceğini belirtmiştir.

“ÖERM amaca uygun eğitim verilmiyor” şeklinde görüş belirten akademisyen A18 “Rehabilitasyon meselesine gelince o apayrı bir olay –ı Türkiye’ de belki birkaç tane kurumu ya da 5-10 tane kurum sayısını bilmiyorum ama tenzih ederek söylüyorum. Bizde rehabilitasyon –ı- şey haline gelmiş durumda, sertifikalandırılmış öğretmenlerin cüzi miktarlarda paralarla çalıştırılıp öğrencilerin, yetersiz olan öğrencilerin belirli zaman aralıklarıyla ailelerinden uzaklaştırıp bakım hizmeti verip, ailenin rahatlatılması haline geldiğini düşünüyorum. Bunun dışında çalışan merkezlerde de daha iyisini yapmaya çalışan merkezlerde bu gibi ucuz personel çalıştırıp –ı- ondan sonra ailelerin gereksinimlerini başka şekilde karşılayan kurumlarla ticari rekabete girmedikleri için

cezalandırılıyorlar yani bizde yaşanan durum bu.” şeklinde rehabilitasyon merkezlerinin çoğunun amacına uygun hizmet vermediğini dile getirmiştir.

“ÖERM çocukların evden çıkmasını sağladı” görüşünü bildiren akademisyen A28 *“Yani şimdi özel eğitim kurumlarını eleştirsen bitmez ama ı Türkiye’de iki iyi şey yaptı bir bütün çocukları buldu ve bir şekilde kayıt ettirdi. Köylerden şehirlerden her bucağından ikincisi bu çocuklara çok da kötü bir şey yapılmıyor yani hani böyle bazen garip şeyler duyuyoruz dayak oldu şöyle oldu böyle oldu diye yine de eğitimin çok büyük zararı olmaz hani her zaman onu sanmıyorum hiçbir şey yapmasa bile evinden çıkıyor okulundan çıkıyor bir başka yere gidiyor hani oradaki özel eğitimcinin azıcık da vicdanı varsa ya bu çocuk geldi hiç olmazsa renk öğretelim diyor hiç olmazsa elini yıkatayım diyor yani zarar verecek bir şey olmadığı için ben bunun da çok olumlu olduğunu düşünüyorum ama tabi ki gelişmesi gerekiyor mu evet.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

“Destek eğitimlerle ilgili bilgim yok” görüşünü bildiren akademisyen A4 *“Bilmiyorum ya bunu da bilmiyorum.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

4.9. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Başarılı Bir Bütünleştirme İçin Okullarımızda Yapılabilecek Fiziksel Uyarlamalara İlişkin Görüşleri

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere “Başarılı bir bütünleştirme için okullarımızda yapılabilecek fiziksel uyarlamalar hakkında düşünceleriniz nelerdir?” sorusu yönetilmiştir. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4.11’de gösterilmiştir.

Tablo 4.11. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin başarılı bir bütünleştirme için okullarımızda yapılabilecek fiziksel uyarlamalar hakkındaki görüşleri

Alt Temalar	Kod	f
Sınıflara yönelik görüş ve öneriler	Ulaşılabilir ve erişilebilir sınıflar tasarlanmalıdır	12
	Sınıf içi oturma düzeninin değişmesi gerekiyor	4
	Sınıfların daha küçük olması gerekiyor	3
	Sınıfların aydınlatılmasının iyi yapılması gerekiyor	3
	Akustik düzenlemenin yapılması gerekiyor	2
	Okulun ve sınıfın duvarları çocukların ürettikleri ile sergilenmeli	1
Okullarda yapılacak fiziksel düzenlemeler	Okulların fiziksel düzeninin bütün çocuklara uygun olması gerekiyor	10
	Uyarlamalar yetersizlik tür ve derecesine göre değişir	10
	Okul bahçeleri ağaçlandırılmalı ve çocuklar toprağa dokunabilmeli	3
	Okullardaki boşluklara ağlar gerilmeli	1
	Fiziksel düzenlemeler amaca hizmet edecek şekilde düzenlenmeli	1
Diğer	Okullarımız ne kaynaştırmaya ne de bütünleştirmeye uygun değil	1
	Bedensel yetersizliği yoksa ekstra bir düzenlemeye gerek yok	1
	Fiziksel düzenlemeler yapmak niteliği arttırmayacaktır	1
	Uyarlama söz konusu değildir sistemi tasarlarken herkes için tasarlıyorsunuz	1

Bütünleştirme kapsamında sınıflarda yapılabilecek fiziksel düzenlemelere ilişkin “Ulaşılabilir ve erişilebilir sınıflar tasarlanmalıdır” görüşünü bildiren 12 akademisyenden A6 “*Şimdi eğer çocukta ek yetersizlikler varsa, bedensel yetersizlikler varsa işte görme işitme gibi yetersizlikleri varsa, biliyorsun artık evrensel tasarım ilkeleri var. -ıı- Bence her ok-/ her okulun erişilebilir olması çok önemli. Özel gereksinimi olan çocukların bulunduğu sınıflarda örneğin işitme engelli bir çocuğun bulunduğu sınıf mutlaka ses yalıtımı olan -ıı- eğer cihaz kullanıyorsa bunu engelleyecek durumda -ıı- gürültüye yol açmayacak ortamlar, sınıfta görme yetersizliği olan birey varsa buna uyar-/ uygun -ıı- düzenlemeler, gerek giriş çıkışlar gerek yönlendirmeler, işte bu yerlerde olan kabartmalar vesaire gibi, bunların hepsinin işin içine girmesi gerekiyor. Özetle şöyle, sınıfların ve okulların erişilebilir ortamlar olması gerekiyor.*”

A10 “*Fiziksel olarak eğer hani fiziksel yetersizlikleri varsa ve çıkamayacak durumdalarsa alt sınıflarla yani hani ulaşılabilir ve erişilebilir sınıflarda yer alması gerekiyor doğal olarak.*” A13 “*Valla orada yapılacak şeyler belli. Yani, belli derken yani şöyle bir sıkıntımız var ya hala işte -ıı- sabahçı öğlenci sistemiyle eğitim devam ettiriyorken bununla ilgili çok cümle kuramıyoruz işte. Ya başarılı bir uygulama için fiziksel koşulların iyi olması lazım. Fiziksel koşullarda da her öğrenci için erişilebilirliği yüksek tutmak lazım -ıı- ve hani sosyalleşme boyutundan bahsettik -ıı-*

çocuğun içinde yaşadığı kültüre uyumlu okullar lazım. Bu da şu demek yani belki de her mahallenin okul biçiminin farklı olması lazım yani mahalleyle etkileşimi dolayısıyla. – Iı- Sınıf içi düzenlemelerin uygun olması lazım yani gerektiğinde bir tek çocuk için okuldaki oturma düzenini bırakın sınıfın bütün düzenini çocuğa uygun hale getirmek lazım. Kural odur ya, çocuğu okula değil, okulu çocuğa uygun hale getirmek lazım. Ancak bunun bir kısmı yapılabilir –ıı- bir kısmı için biraz zaman var.” şeklinde bütünleştirmede sınıfların erişilebilir hale getirilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

“Sınıf içi oturma düzeninin değişmesi gerekiyor” şeklinde görüş bildiren 4 akademisyenden A17 “...öğretmenin sınıf içinde yapacağı farklılıklar vardır yani bina nasıl aynı olacak ama sınıf içi uyarlamaların yapılması gerekiyor. Çocuğun oturduğu yerin –ıı- çocuğun işte hareketinin vesairesinin sağlanabilmesi için çocuk için en uygun ortam seçilmeli öyle diğer çocukları istediğimiz her yere oturabiliriz ama bu çocukları özellikle öğretmenin daha kolay erişebileceği –ıı- yaptığı bazı davranışlarla da sınıfın dikkatini en az şekilde dağıtacağı ortamlarda bulunması gerekir sınıf içinde.” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

“Sınıfların daha küçük olması gerekiyor” görüşünü bildiren 3 akademisyenden A28 “...sınıfların çok kalabalık olunca sıra hani böyle ortopedik engelli çocuğun girebileceği bir aralığın olması lazım sıralar o kadar çok ki çocuk aralardan geçemiyor giremediği için ne çıkabiliyor ne teneffüse çıkıyor. Yani ıı düzenleme yani ortopedik engelliler için çok önemli bu hadi zihin engelli downlu çocuklar ıı yürüme becerilerine sahip oldukları için sıkıntı olmuyor çok.” şeklinde sınıftaki öğrenci sayılarının daha az olması gerektiğini dile getirmiştir.

“Sınıfların aydınlatılmasının iyi yapılması gerekiyor” görüşünü bildiren 3 akademisyenden A10 “İşte görmeyle ilgili ışıklandırmaların hani az görenler içinde düşünmek gerekiyor sadece hiç görmeyenler için değil. Işıklandırmaların ya da işte ne bileyim sınıf ortamındaki o –ıı- ışık ortamının –ıı- ve tahtaya yakın oturma vesaire gibi sınıf ortamında o düzenlemelerin yapılması gerekiyor.” şeklinde görme yetersizliği olan öğrencilerin de düşünülerek sınıfların aydınlatılmasının önemini dile getirmiştir.

“Akustik düzenlemenin yapılması gerekiyor” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A4 *“Okulların akustiği korkunç. Yani –ı- şimdi hele yeni binalar yapıyorlar, böyle çok yüksek tavanlar, işte yerler taş falan yankılanma çok yüksek oluyor. Dolayısıyla bunların böyle olmaması lazım, bir miktar akustik yalıtım olması lazım, bütün sınıflarda sesi yansıtmayacak, yankılatırmayacak, öğretmenin sesini dağıtmayacak uygulama olması lazım. Bu bütün çocuklar için geçerli çünkü böyle bir dağınık ortamda mesela dikkat bozukluğu olan, işte hafif öğrenme zorluğu olan, yani böyle tanılanmamış çocuklar da var. Mesela onların durumu da çok fena sınıfın arkasında oturuyorsa öğretmenin söylediği hiçbir şeyi anlamıyor. Dolayısıyla bu tip düzenlemeler –ı- fiziksel ortamın böyle düzenlenmesi, akustiğinin düzenlenmesi lazım.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

“Okulun ve sınıfın duvarlarında çocukların ürettikleri sergilenmeli” görüşünü bildiren akademisyen A4 *“Sınıflar daha sevimli olabilir. Ben mesela okulu bitireli 50 sene falan oluyor hala o mevsim şeridi var okullarda ya. Bu artık olmamalı diye düşünüyorum, çarpık çurpuk sıralar, boş duvarlar falan yani bunun olmaması gerekiyor. Oraların biraz çocukların yaptığı çalışmalarla etkinliklerle, şunlarla bunlarla doldurulması gerekiyor. Yani oraya Mickey Mouse falan asmak değil çocuğun mesela ürettiği projeler oluyor. Bizim sınıfın-/ okulumuzda mesela onlar çok fazladır işte çocuklar bir etkinlik yapar onun arkasından mutlaka işte ya oturur yazarlar çizerler kitap yaparlar bir resim yaparlar falan ve onlar okulun duvarlarında, sınıfın duvarlarında sergilenir. Çocuk hem oraya baktıkça bilgilerini yeniden hatırlar hem işte okuması yazması bilmem nesi altında da yazar çünkü onlar filan her anını desteklemiş olursun ama şimdi bizim okullarda hiçbir şey yok yani. Hakikaten şimdi güzel dolaplar koydular, dolaplar var, güzel temiz sıralar var, 3-5 sene sonra onlar da eskiyecek ama onun dışında sınıflarda, okulun koridorlarında hiçbir –ı- böyle çocukların ürettikleri, birlikte yaptıkları, onların öğrenmelerini destekleyecek malzemeler yok.”*

Okullarda yapılacak fiziksel düzenlemelere ilişkin olarak “Okulların fiziksel düzeninin bütün çocuklara uygun olması gerekiyor” görüşünü bildiren 10 akademisyenden A8 *“...o okuldaki tüm çocukların yararlanabileceği özellikte olmalı yani bütün çocukların daha aydınlık, daha güzel, daha keyifli ders alabilecekleri, daha*

–u- mutlu hareket edebilecekleri, işte ihtiyaçlarını giderebilecek ortamlara, işte ne bileyim bir öğretmen odasına, bir derdi olduğunda öğretmene ulaşabilmesi, işte ne bileyim kendi tuvalete gidebilmesi, buraların temizliğinin hijyeninin kontrol altına alınabilmesi, her bağlamda o okulun fiziksel donanımının zaten bütün çocuklara yani sadece yetersizlik özelinde demiyorum uygun olması gerekiyor.” A19 “Yani –u- böyle hâlihazırdaki okullar aslında –u- birçok gereksinime hitap etmiyor. Yani çocukların kendi gelişimleri açısından –u- belki hâlihazırdaki okulları adapte etmek biraz zor olabilir ama bundan sonra yapılacak ya da geliştirilecek okullar için –u- bütünleştirmeye uygun modeller oluşturulmalı. Ne demek istiyorum, yani –u- mimari dizaynından tutun da çünkü ışığın gelme açısı bile önemli aslında sınıfa veya işte –u- o şeylerin yapısı sınıfların yapısı veya –u- okul içindeki imkânlar işte kütüphanesinden tutun da –u- müzik sınıfına veya işte laboratuvara kadar –u- çünkü bu bi gelişim ve gelişim sadece bir sınıfta –ı- öğretmenin ders anlatmasıyla olacak bir durum değil. –ı- Dünyadaki okullara baktığımız zaman yani seviyesi fark etmeksizin çoğu ilkokul, ortaokul, lise bizdeki üniversitelerden çok daha gelişmiş. İçinde yani çocuğun bazı okullarda –ı- yüzme havuzundan tutun da işte –ı- jimnastik –u- yapabileceği ortamlara kadar her türlü imkânlar var ki her çocuk her ihtiyacına göre kendini geliştirebilsin. –ı- Bence böyle biraz daha geniş bakabilme sadece sınıf bazlı bir eğitimin olduğu, çok daha dar yaklaşımla oluşturulmuş okullardan yavaş yavaş kurtulmamız lazım veya okulları ona adapte etmemiz gerekiyor.” şeklinde okulların sadece özel gereksinimli öğrenciler için değil tüm öğrenciler için uygun koşulların sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır.

“Uyarlamalar yetersizlik tür ve derecesine göre değişir” şeklinde görüş bildiren 10 akademisyenden A2 “Çocuğun yetersizlik tür ve derecesine göre değişiyor görmeye göre, işitmeye göre, bedensele göre, otizme göre şuna göre buna göre yani bakın mesela bunları bedensel olarak herkes biliyor da otizmli diyelim otizm spektrum bozukluğu olan bir çocuk tuvalette lavabo şimdi tuvaletlerde ne kullanıyorsunuz el yıkaması için sıvı sabun kullanıyorsunuz. Mesela bunu parfümlüleri de var parfümsüzleri de var orada ki parfüm kokusu o çocuğu rahatsız edebilir. Lavaboların bu çocuklara uygun olması orda suyun akması tıplaması bilmem ne olması bunların hepsinin çocuğa uygun hale gelmesi gerekiyor.” A5 “Aslında bir sürü fiziksel

uyarlamaya gerek var yani –uu- ki bu fiziksel uyarlamaların özellikle öğrencinin tanısına, işte yetersizlik düzeyine hitap ediyor olması çok önemli. Eğitim ortamında düzenlemeler çok basit şeylerle aslında –uu- yapılabilir ama yani bedensel engelli bir öğrenciye işte yani ne bileyim asansörün olmadığı bir okul olmaması gerekir.” şeklinde fiziksel düzenlemelerin yetersizlik tür ve derecesine göre değiştiğini belirtmişlerdir.

“Okul bahçeleri ağaçlandırılmalı ve çocuklar toprağa dokunabilmeli” görüşünü bildiren 3 akademisyenden A24 “Ben okullara gittiğim zaman pek çok okul bahçesini çok sevimsiz buluyorum. Yerler taş ve hani uygun değil, bu okul bahçesinde de düzenlemeler olabilir. Mesela yurt dışında gittiğim okullarda bitki yetiştirilen bölümler vardı, işte oyun parkları çok sevimli ve çok orijinal bir şekildeydi. Ama Türkiye’ deki okul bahçelerini ben çok sevimsiz buluyorum. Çocuklar teneffüslerde hani neredeyse dışarı çıkmak istemiyorlar.” şeklinde görüş bildirmiştir.

“Okullardaki boşluklara ağlar gerilmeli” görüşünü bildiren akademisyen A22 “Koridor ve merdivenler inanılmaz tehlikeli ortamlar, yani, -u- bir defa şu –u okullardaki boşluklara hani ağlar geriliyor falan ya onların kesinlikle olması gerektiğini düşünüyorum. Çocuklar teneffüse gerçekten öyle bir çıkışları var ki hani ben çok okulda çalıştığım için biliyorum, yani, ben de bi minyon bir insan olduğum için beni de götürüyorlar yani çok düştüğümü falan hatırlıyorum.” şeklinde görüş belirtmiştir.

“Fiziksel düzenlemeler amaca hizmet edecek şekilde düzenlenmeli” şeklinde görüş bildiren akademisyen A7 “Çok küçük müdahalelerimiz var aslında. Bakın biz son dönemlerde engelsiz üniversite –u- olmaya çalışıyoruz. Buralarda mesela sarı çizgilerin döşenmesi, hatta bunları yapan şirketler var. Ondan sonra küçük bir tırabzana bağlı –u- asansörün oluşturulması, küçücük bir rampa çok büyük maliyetlerde değil. Ama bunu tabi uzman ellerde yapılması gerekiyor. Bazen öyle bir rampa yapıyor ki sağlıklı –u- (Gülerek) insanın bile yani benim diyen vatandaşın yürüyemeyeceği bir –u- yükseklik oluyor. Hani bunlarında gerçekten amaca hizmet etmesi gerekiyor yani dostlar alışverişte görsün şekilde bir düzenleme bizim işimizi görmeyecektir.” şeklinde fiziksel düzenlemelerin amaca uygun yapılması gerektiğini belirtmiştir.

“Okullarımız ne kaynaştırmaya ne de bütünleştirmeye uygun değil” görüşünü bildiren akademisyen A20 *“Yani işte hep aslında kaynaştırma yapamadık ki hani kaynaştırmada da sayıyoruz ya rampalar asansörler efendim sınıfta işte yuvarlak köşeli mobilyalar, işte düştüğünde –u- zedelemeyecek yumuşak zeminler diyoruz fiziksel ortamı tanımla deyince dimi istediğimiz bunlar. Ama yok, hangi ilkokulda –u- sı-/ sıralar U düzeninde, arka arkaya sıralar, o çok minik bir şey ne diyoruz U düzeninde olsun. Öğrenci öğretmen etkileşimi olsun diyoruz, ideal ortam bu diyoruz ama ilkokullarımızda sıra sıra ensesini görüyor çocuk bir arkadaşının, arkadan konuşan çocuğu ön taraf anca belki bakarsa görüyor, kim konuşuyor diye. Dolayısıyla –u- hani şu andaki ortamlarımız zaten hiçbir şekilde ne kaynaştırmaya ne bütünleştirmeye hitap etmiyor.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

“Bedensel yetersizliği yoksa ekstra bir düzenlemeye gerek yok” görüşünü bildiren akademisyen A17 *“Bir kere öncelikle kesinlikle –u- normal okul ortamının dışında bir uygulama olmaması lazım aslında. Ne yapılmaması gerektiğini söyleyeyim –u- zaten bütünleştirmenin ruhunda ayrıştırıcı bir sınıf yok. O yüzden zaten diğer çocukların hakkı diğer çocukların erişimi neyse açıkçası bu çocuklara sağlanan hizmetinde aynı olması gerektiğini düşünüyoruz. Zaten sabah sınıfta beraber derse giren akşam da sınıftaki arkadaşlarıyla beraber dersi sona eren bir çocuğa da ekstra da –u- bir fiziksel engeli yoksa açıkçası ekstra bir –u- olanak sağlanması da söz konusu değil açıkçası.”* şeklinde görüş dile getirmiştir.

“Fiziksel düzenlemeler yapmak niteliği arttırmayacaktır” şeklinde görüş bildiren A18 *“Ya bu çok konuşulan bir şey, Avrupa Birliği’ nin şeylerinin bilmem ne bilmem ne bana çok biçimsel geliyor. İşin açıkçası ben –u- bazı özel okullara danışmanlık yaptığımda, nitelikli özel okullara danışmanlık yaptığımda tekerlekli sandalyesi arızalandığı için okula gelmeyen öğrencinin işte arkadaşları iki gündür okula gelmiyor, biz gidelim arkadaşımızı alalım gelelim deyip arkadaşlarını sırtında taşıyıp okula getirdiklerinde ve teneffüslerde ihtiyaçlarını gidermesi için lavabodan tutunda kantine kadar –u- sırayla taşıdıklarını gözümle görmüş birisiyim. Yani sınıf ortamını istediğiniz kadar değiştirin, istediğiniz kadar şeyler yapın, yani –u- bunlar Türkiye’deki kaynaştırma, bütünleştirme uygulamalarının niceliksel olarak, evet belki*

değiştirebilir ama niteliksel olarak hiçbir katkı sağlayacağına inanmıyorum yani.” şeklinde görüş belirtmiştir.

“Uyarlama söz konusu değildir sistemi tasarlarken herkes için tasarlarsınız” görüşünü bildiren akademisyen A16 *“Yani kapsayıcı eğitim deyince fiziksel ya da eğitsel uyarlama söz konusu değildir en baştan sistemi tasarlarken herkes için tasarlarsınız ve bir daha bir düzenleme veya uyarlama yapmanız gerekmez bu kadar açık ve net.”* şeklinde uyarlamaların olmadığını vurgulamıştır.

4.10. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Başarılı Bir Bütünleştirme İçin Okullarımızda Yapılabilecek Eğitsel Uyarlamalar Hakkındaki Görüşleri

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere “Başarılı bir bütünleştirme için okullarımızda yapılabilecek eğitsel uyarlamalar hakkında düşünceleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4.12’de gösterilmiştir.

Tablo 4.12. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin başarılı bir bütünleştirme için okullarımızda yapılabilecek eğitsel uyarlamalar hakkındaki görüşleri

Alt Temalar	Kod	f
Dersin işlenişine yönelik görüş ve öneriler	İçerik materyal, program ve değerlendirme sürecinde çocuğun yetersizliğine yönelik uyarlama yapmak zorunluluk	15
	İyi bir BEP yapılması gerekiyor	8
	Teknolojiyi çok iyi kullanmamız gerekiyor	2
	Sürekli izleme ve değerlendirme yapılmalı	1
	Programa dayalı ölçme yapılmalı ve gereksinimler belirlenmeli	1
	Büyük bir değişikliğe gerek yok, ufak düzenlemeler yeterli	1
Programın içeriğine yönelik görüş ve öneriler	Esnek bir program oluşturmamız lazım	2
	Eğitim içeriği hayata dönük olmalı	1
	Müfredat tüm öğrencilerin öğrenebileceği şekilde tasarlanmalı	1
Materyallere yönelik görüş ve öneriler	İçerik ve materyaller tüm öğrencilerin öğrenebileceği şekilde hazırlanmalı	2
	Öğretmenler kendi materyallerini tasarlamalı	1
Diğer	Uyarlama söz konusu değildir sistemi tasarlarken herkes için tasarlarsınız	1
	Biz uyarlamayı bilmiyoruz ve yapmıyoruz	1

Bütünleştirme konusunda dersin işlenişine yönelik görüş bildiren akademisyenlerden “İçerik materyal, program ve değerlendirme sürecinde çocuğun yetersizliğine yönelik uyarlama yapmak zorunluluk” görüşünü belirten 15 akademisyenden A8 “*Ya o zaten bizim şeyimiz, yani nasıl söyleyeyim, mottomuz, yani çocuklar için eğitimsel öğretimsel uyarlamalar yapılmak zorunda. Yani kaynaştırma bütünleştirme özeline baktığımızda eğer yetersizliği olan bir çocuk –u- normal gelişim gösteren çocukların programına yerleştirildiyse içeriğinde, planında, materyalinde, ona uygun değerlendirme süreçlerinde mutlaka uyarlama yapılmalı. Zaten yasal düzenlemede bunu şart koşuyor. Araştırmalarda diyor ki çocuklara uygun içerik öğretimsel uyarlamalar yapın diyor, her sınıf öğretmenine de diyor, İngilizceciye de diyor, beden eğitimi öğretmenine de diyor, hepsine diyor bak açık külliyata baktığın zaman bunun aksi bir şey söylenmiyor. Yasada bunu diyor yani hani bu zaten tartışılması gereken-/ BEP ile ilgili BEP hazırlanması gibi yasal bir zorunluluk var, BEP bir yol haritası, o yol haritası zaten çocuğa özgü olmak zorunda, bu tartışmaya açık bir şey değil ama, ama ama işte uygulamaya baktığında bu orada bahsedildiği alan yazınının söylediği ya da yasaların söylediği gibi işlemiyor, çok acı.” A14 “İçerikte –u- bir eğitim programının oluşturulması gerekiyor. İçeriğin özgün bir şekilde hazırlanması her çocuğa bireysel farklılıkları olduğu için yani bunların çalışması ya da yetersizlik türevlerine göre ayrışması gerekiyor. Dersin planlaması da aynı şekilde olacak, kullanılan yöntem ve tekniklerde hangi gruba hangi bireysel farklılığa hizmet ettiğimizi –u- bilincinde olursak o içerikte o planlamanın yapılması gerekiyor. O ölçme ve değerlendirme kullanacağımız araçlarında bireysel farklılıklara göre değerlendirilmesi gerekiyor ki yani başarılı bir bütünleştirme olsun. Yani, normal bir gelişim gösteren çocuk gibi değerlendiremeyiz ki. Öğrenciye göre bireysel farklılıkların bulunduğu özelliklere göre değerlendirilmesi düşüncesindeyim.” A19 “Eğitsel uyarlamalarla alakalı da –u- özellikle öğretmenlerin farklı stratejileri yani öğretim yöntem stratejiyle tekniklerini –ı- sadece öğretim ilke ve yöntemleri dersinde teorik anlatmadan ö-/ anlatmanın ötesinde pratikte ve hangi durumlarda nasıl kullanacaklarına dair uygulamalı –u- hem öğretime hem de –u- yeri geldiğinde tekrar tekrar izleyebileceği, dinleyebileceği kaynaklara ihtiyacı var. Ya benim en büyük gördüğüm sıkıntı o yani. Bir öğretmen –u- işte 20-30 farklı teknik varsa yöntem varsa genellikle bir tanesini ya da en kolayını seçiyor ama diğerlerini de tam olarak bilmiyor*

aslında uygulamayı veya nerede nasıl işe yarıyor, bunun –ı- somut karşılığı nedir, ben bunu nasıl uygulamam lazım, bununla alakalı somut örneklere –ı- modellere ve dediğim gibi eğitim materyallere ihtiyaç var. Eğitsel anlamda bu konuda zenginleştirirsek bu bi-/ bir boyutu ama bi anlamda materyal boyutumuzda biraz sıkıntılı. Yani –ı- bizim işte materyallerimiz orta düzeye hitap ediyor ama işte ben bunu nasıl zenginleştiririm, zenginleştirmek için ne yapmam lazım, hangi modülü veya hangi seti veya hangi içeriği kullanmalıyım veya basitleştirmek için nasıl bir –ı- materyal kullanmalıyım çünkü öğretmenden biz özellikle bütünleştirmede şunu bekleyemeyiz yani her öğrenci için farklı bir materyal dizaynı oluştur, bu mümkün değil. Bunların elde hazır olması lazım ki öğretmen evet ya benim işte Ahmet –ı- hafif zihinsel engelli ve –ı- akranlarına göre biraz daha yavaş öğreniyor dolayısıyla biraz daha bir tık basitleştirilmiş metin onda kullanayım ama akran eğitimi üzerinden çocuğa destek sağlayayım gibi hani farklı yöntem ve farklı materyalleri ama anında ulaşabileceği öğretmenin böyle bir dizayna ihtiyacımız var ki öğretmenler de evet ya ben çocuk özelliği ne olursa olsun yeterli materyallerim var, ne yapacağımı biliyorum, stratejilerimi biliyorum gelen gelsin demeye başlayacak gibi bence.” şeklinde eğitim süreci ile ilgili uyarlama yapmanın gerekliliğini vurgulamışlardır.

“İyi bir BEP yapılması gerekiyor” görüşünü bildiren 8 akademisyenden A17 “Başarılı bir –ı- bütünleştirme için okullarımızda yapılacak eğitsel uyarlamaların adı BEP’tir. BEP’in ne derece sağlıklı yapılıp yapılmadığına baktığımızda şu an sadece yaptın mı yaptım boyutunda bir –ı- kâğıttan ibaret olduğunu görüyoruz şu anda –ı- bu kâğıt sene başında hazırlanılıyor bir daha yüzüne bakılıyor mu bakılmıyor mu bilen yok, soran var mı soran da yok. –ı- Bu noktada bunu soracak olan ailenin durumdan haberi var mı genelde o da yok, idarecinin haberi var mı, genelde onun da yok. O yüzden hani bu çocukların sınıfta problemlili davranış çıkarmamasını şu anda bütünleştirme olarak kabul edildiğini düşünüyorum açıkçası.” A23 “Mesela BEP deyip geçiyoruz ama –ı- BEP’ in nasıl hazırlanması gerektiğini, hangi aşamalardan geçmesi gerektiğini, hangi verilerin nasıl doldurulması gerektiğini ve bunun –ı- yasal efendim süreç içerisinde –ı- nelerle efendim sorumluluklarının olduğunu çok iyi anlatılması lazım. Başlı başına bir konu ve ayrıntılı bir konu BEP, BEP diyoruz da yani öyle kısacık BEP üç tane kelimeden oluşan bir kelime değil bu. Bu gerçekten tanımlama ve değerlendirme hakeza

öyle okula çocuğun efendim yerleştikten sonra eğitim öğretim süreçleri akademik –u- yeterlilikler, –u- sosyal beceriler, dil iletişim becerileri, öz yaşamla ilgili beceriler ve diğer efendim mesleki beceriler bunların her birisinin programa çok iyi koyulup, programda bunların çok iyi işlenmiş olması lazım.” şeklinde başarılı bir bütünleştirme için iyi bir BEP hazırlamanın önemini vurgulamışlardır.

“Teknolojiyi çok iyi kullanmamız gerekiyor” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A23 *“Yani programla ilgili tabi e şimdi –u- şimdi sen bir defa –u- bütün dünyanın eğitsel araç gereçler ve teknolojiyi kullandığı bir dönemde sen kuru kuru bir sınıf kurarsan bu kabul edilemez bir gerçek. Yani bir öğretmenin kendi materyallerini kendisi geliştirmesi lazım. Bizim özel eğitim bölümünde biz niye –u- materyal desenleme tasarlama ve teknoloji dersi veriyoruz, bütün öğretmenler devletin verdiği –u- eğitsel araç gereçlerinin yanında yani kendisinin de mat-/ geliştirdiği materyallerle en etkin bir şekilde ders yapması, teknolojiyi de kullanarak. E sınıfa –u- biraz öğretmenin kendi çabası olması lazım. Yani –u- eğer öğretmen çağın teknolojisini eğer takip etmiyorsa –u- bizim öğretmende de-/ öğretmen yetiştirmede de bir sorunumuz var demektir. Öğretmeni biz günün şartlarına çağdaş bir şekilde uyabilen o teknolojiyi takip edebilen bir öğretmen olarak görmek istiyoruz. Ama sınıfa giriyorsunuz bir tane bilgisayar yok. Yani her şeyi devletten mi beklemek gerekir. Ne olacak yani her zaman kendi öğrencime de söylüyorum. Aldığınız %25 ek ders fazlasını bir kısmını teknolojiye ayırırsanız her taraf teknoloji dolar.”* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

“Sürekli izleme ve değerlendirme yapılmalı” görüşünü bildiren akademisyen A13 *“Bir kere hani işte dersin başta –u- planında uyarlama yapacağız ya genel eğitim planı yaparken özel gereksinimli çocuğu orada nasıl temsil edeceğiz onun planını yapacağız ama bana göre yapılması gereken şu, önce yani senenin başında olabilir bu, bir tanımaya yönelik değerlendirme yapılması lazım. Tanımaya yönelik değerlendirmede çocuğun daha doğrusu bütün çocuklara yapılacağı için bu genel durumuna ilişkin bir bilgi edindikten sonra yani –u- gelişiminden kuşku duyulan özel gereksinimli olduğu- olabileceği düşünülen çocuklar için biraz ayrıntılı bir tanıma yapıp çocuğun bi ihtiyaçlarını ortaya koymak lazım. İşte özelliklerine ihtiyaç ortaya*

koymak lazım. Daha sonra buna uygun bir BEP oluşturma ve BEP'i çerçevesinde sürekli değerle-/ kapsayıcı eğitimin bir de kapsayıcı değerlendirme boyutu var yani, sürekli değerlendirmek lazım sürekli. Yapılan her uygulamayı değerlendirmek, gerekirse yıl boyunca grafiklere döküp izlemek, nereden nereye geldiğini çok görmek lazım. Tabi tüm bunları yapmak içinde dediğim gibi uyarlama bilgisi gerekiyor.” iyi bir değerlendirme yapıldıktan sonra BEP doğrultusunda sürekli izleme yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

“Programa dayalı ölçme yapılmalı ve gereksinimler belirlenmeli” görüşünü bildiren akademisyen A15 “Eğitsel uyarlamalarla ilgili yani bütünleştirmeyi ele aldığınız zaman –ı- çocukların –u- programa dayalı ölçü araçlarıyla değerlendirilip, nerelerde ek değerlendirmeye gereksinim olduğunu belirlenmeye gereksinim var, o belirlemelere göre –u- onların yapılmasına gereksinim var. Yani bi bütünleştirme ya da kaynaştırma programını yapabilmek için –u- eğitim programlarında çocukların yapabildiklerini öğrenmesi gerekenleri belirlemeyi gerektiriyor. Buna bağlı olarak amaçlar koyup onları geliştirmeyi gerektiriyor.” şeklinde görüş belirtmiştir.

“Büyük bir değişikliğe gerek yok, ufak düzenlemeler yeterli” görüşünü bildiren akademisyen A7 “Ya aslında program üzerinde küçük düzenlemeler yapılabilir. İu- Eskiden –u- daha büyük sıkıntılarımız vardı hani –u- böyle her şeye ulaşmak bu kadar kolay değildi. –ı- şimdi bakıyorum özel eğitimle ilgili internette tabi çok köt-/ -u- şey kirli bilgi de var ama –u- gerçekten –u- bütün özel eğitim doğru web sayfasına girdiğinizde her türlü kaynağa rahatlıkla ulaşabiliyorsunuz. Hemen bir tıkla –u- Milli Eğitim’in web sayfasından bütün uzun dönemli, kısa dönemli amaçları, her çocuğa uygun olabilecek davranışsal yaklaşımları, –u- pekiştirme yöntemleri ve benzeri gibi pek çok kaynak var. Yani, bunların normal müfredat programına baktığımız zamanda orada da bütünleştirmeye yönelik bir müfredat olduğunu görüyoruz. Hani özellikle 2000’li yılların başlarından ortalarına kadar çoklu zeka kuramı çok popülerdi, –u- onunla zaten her düzeydeki öğrenciyi temel aldı. Şimdiki müfredatta aslında her öğrenciye –u- ve her öğrencinin öğrenme özelliğine uygun programı sunuyor. O yüzden yani müfredatta da çok ciddi değişiklik yapmanıza gerek kalmıyor. –ıu- belki çocuğun istisnai programda

uyamayacağı bir iki yerde küçük değişikliklerle rahatlıkla eğitsel düzenlemeleri yapabilirsiniz.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Programın içeriğine yönelik olarak “Esnek bir program oluşturmamız lazım” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A1 “*Yani ihtiyaçlar doğrultusunda birtakım düzenlemeler ancak gerçekleştirilir, yasalar falan da ihtiyaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen şeyler, öyle değil mi? Dolayısıyla ihtiyaca yönelik olarak ama bunun içinde birazcık da esnek olmak lazım, bunun içinde birazcık da her şeye tek gözlükle bakmamak lazım, tek tip bakmamak lazım, çeşitlenmesi lazım, çeşitlenmesi sayesinde ancak yani, tek tip bir eğitim olmaz, tek tip bir ne bileyim okul olmaz, okullarda kendi içerisinde değişmeli, programlar, tek tip müfredat olmamalı, müfredatın değişmesi lazım, tamam genel çerçeve olur ama müfredatın değişmesi lazım.”* şeklinde esnek bir programın gerekliliğini dile getirmiştir.

“Eğitim içeriği hayata dönük olmalı” görüşünü dile getiren akademisyen A4 “*Bence zaten eğitim programlarının tamamen değişmesi lazım. Son derece boş, kof bilgilerle çocuklar dolduruluyorlar, hayata dair hiçbir şey öğretilmiyor (Gülerek) Bu sadece bizim çocuklar için değil bütün çocuklar için. Bence -i- eğitimin içeriğinin baştan ele alınıp daha böyle -ı- şeye -ı- nasıl diyeyim, hayata dönük, çocuğu benimseyebileceği bilgilerle falan olması gerekiyor. O diğer akademik bilgiler bilmem ne işte o çok yüksek matematikler, hayat bilgileri, şunlar bunlar filan onların üstüne gidebilir, daha yaşantıya dayalı daha böyle gezilerle çocukların görüp üretecekleri -ı- kendi fikirlerini, kendi duygularını ifade edebilecekleri ortamların oluşturulması lazım.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

“Müfredat tüm öğrencilerin öğrenebileceği şekilde tasarlanmalı” görüşünü bildiren A9 “*Evet, onun içinde tabi ki yine bu okula daha doğrusu şöyle, -ı- öğrenci -ı- popülasyonunun özelliklerine bakıp bütün ama hepsini kapsayacak şekilde sadece normal gelişim gösterenleri değil hepsine bakıp bu çocukların neye ihtiyacı olabilir diye baştan düşünüp planlamak, -ı- madde madde yazmak ve bütün okullara bunları sağlamak gerekiyor.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

Materyallere yönelik görüş bildiren akademisyenlerden “İçerik ve materyaller tüm öğrencilerin öğrenebileceği şekilde hazırlanmalı” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A26 “*Bir derslerin onların anlayacağı şekilde yani getirilmesi lazım. İki; az önce söylediğim gibi ortamda düzenleme, materyalde düzenleme. Mesela bu görme engellilere yönelik özel programlar var artık. Söylenen şeyi yazılı hale getiriyor. Mesela belki bu çocuklar sözlü olarak kendilerini ifade edecek sınavları yapılabilir. Yani nedir? Çocuk mesela diyelim ki siz açık uçlu soru soruyorsunuz, çocuk o açık uçluyu sesli olarak cevaplayacak, senin önündeki materyalin, mesela ses kayıt cihazı olur bir şey olur, onu yazıya dökcek programlar var arkadaşın. Mesela böyle sınavlar olabilir. İşte az görenlere yönelik puntosu büyük olabilir. Ondan sonra çocuğun diyelim ki yine başka ne olabilir? Bazı çocukların mesela proje verilebilir yani şey anlamında. Yani birtakım düzenlemeler yapılabilir. Ders planı öyle bir yaparsın ki bütün çocuğu kapsayacak şekilde yapabilirsin. Örnek veriyorum; ben kendim okullarda görev yaparken diyelim ki drama yapıyorduk mesela. Zihin engelli bir çocuk vardı, o çocuk şeyi çok severdi böyle atıyorum bir şeyi getirmeyi, götürmeyi falan. Ondan sonra ben aile yaşantısını öğretmiştim. Hayat bilgisi dersinde geniş aile, çekirdek aile falan. Bir tane fotoğrafla içeri girmiştim, dedim ki “Şimdi bu fotoğraftaki kişiler kim?” vs. Önce dikkat çekmem gerekiyor. Ondan sonra dikkat çektikten sonra dedim ki “Şimdi buradaki rolleri kimler oynamak ister?” Tabii zihinsel engelli çocuk istemiyor. Onda diyor ki arkadaşımızda mesela ne olabilir? Sen neyi çok seviyorsun, çay yapmayı. İşte “Sen de hadi yemekten sonra bize çay yap.” Mış gibi. Mesela şunu demek istiyorum; öğretmen o çocuğun yapabileceği yetenekleri doğrultusunda bir eğitsel drama yapıyorsa o çocuğa o tarz onu yapabilecek görevleri verir, sınıf içerisinde küçük düşürmeden sınıfa dahil edebilir. Yani günlük ders planınızı siz bu şekilde planlayabilirsiniz. İşte ne bileyim bugün mesela diyelim ki çocuk rakamları öğretiyorsanız, işte toplama işleminde diyelim ki 43 ile 22’yi toplayacaksa işte bütünleştirmedeki çocuğa bunları yazdırıp “Çok güzel yazdın aferin.” dedikten sonra “Ne güzel sayıları da tanıyorsun.” Diğer çocukta toplama yaptırtabilirsin. Yani aslında burada şunu demeye geliyorum; bu uygulamada öğretmenin, donanımlıysa yeteneğine kalmış gibi bir şey. Ben öğretmeni şuna benzetiyorum; yani siz araba sürüyorsunuz, bütün bilgileriniz var, birden önünüze kıran bir araç düşünün, ne yapacaksınız? Orada bütün bilgi birikiminizi kullanmanız gerekiyor.” şeklinde görüş belirtmiştir.*

“Öğretmenler kendi materyallerini tasarlamalı” görüşünü bildiren akademisyen A23 *“Bizim özel eğitim bölümünde biz niye –ı- materyal desenleme tasarlama ve teknoloji dersi veriyoruz, bütün öğretmenler devletin verdiği –ı- eğitsel araç gereçlerinin yanında yani kendisinin de mat-/ geliştirdiği materyallerle en etkin bir şekilde ders yapması, teknolojiyi de kullanarak. E sınıfa –ı- biraz öğretmenin kendi çabası olması lazım.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

“Uyarlama söz konusu değildir sistemi tasarlarken herkes için tasarlarsınız” görüşünü bildiren akademisyen A16 *“Yani kapsayıcı eğitim deyince fiziksel yada eğitsel uyarlama söz konusu değildir en baştan sistemi tasarlarken herkes için tasarlarsınız ve bir daha bir düzenleme veya uyarlama yapmanız gerekmez bu kadar açık ve net.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

“Biz uyarlamayı bilmiyoruz ve yapmıyoruz” görüşünü bildiren akademisyen A18 *“İşte eğitsel uyarlama falan filan yapmıyoruz. İşin açıkçası söylemek gerekirse şimdi bir uyarlama yapabilmek için bir şeyi uyarlayabilmek için birçok aşamadan geçmek lazım. Yani uyarlama dediğimiz şey işin açıkçası değerlendirme düzeyinde Bloom’un taksonomisine göre değerlendirme düzeyinde bir reaksiyon vermek ya da tepki vermek anlamına geliyor. Biz genellikle uygulama aşamasında en nitelikli kaynaştırma veya bütünleştirme öğrencimiz ya da en nitelikli öğretmenimiz turnak içerisinde söylüyorum yine istisna mutlaka olacaktır, böyle bir genelleme bazı örnekler için uygun olmayabilir. Uygulama aşamasında beceri gösteriyor ama eğer siz bir eğitim programını, bildiğiniz bir eğitim programını uyarlayabilmeniz i-/ uyarlamak istiyorsanız bireysel özellikler temelinde değerlendirme düzeyinde bir şeyler yapmanız gerekiyor. Yani biliyorsunuz Bloom taksonomisinde belli bir hiyerarşik sıra söz konusu. Yani analizini sentezini yapıp ondan sonra bunun işlevsel olup olmadığını değerlendirme düzeyinde gerçekleştirmemiz gerekiyor. –ı- tabi değerlendirme düzeyinde bir şey gerçekleştirebilmeniz içinde uyarlayacağınız eğitim programını kavram- kavrama düzeyinde hatta bilgi düzeyinde ve şeyde –ı- çocuğun özelliklerinde bilgi düzeyinde biliyor olmanız lazım. Bizde bunların hiçbirisini bildiğine inanmıyorum ben işin açıkçası ben de dâhil olmak üzere kimse bu kadar derinlemesine bir şey süreç gerçekleştiriyor. Biz el yordamıyla yapıyoruz yaptığımız bazı ufak tefek değişiklikleri*

uyarlama diye nitelendiriyoruz ama onun üzerine uyarlama değil de uydurma oluyor bana göre.” şeklinde görüş belirtmiştir.

4.11. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Bütünleştirmenin Ülkemizde Başarıya Ulaşması İçin Beklenti ve Önerileri

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere “Bütünleştirmenin ülkemizde başarıya ulaşması için bakanlıklar, akademisyenler, idareciler, aileler, öğretmenler gibi paydaşlara ilişkin beklenti ve önerileriniz nelerdir?” sorusu yönetilmiştir. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4.13’te gösterilmiştir.

Tablo 4.13. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin ülkemizde başarıya ulaşması için beklenti ve önerileri

Alt Temalar	Kod	f
Akademisyenlere yönelik görüş ve öneriler	Akademisyenler uygulamaya dayalı çalışmalar yapmalı	13
	Akademisyenler okullarda seminerler ve eğitimler vermeli	4
	Akademisyenler kaynaştırma ve bütünleştirme konusunda kendini geliştirmeli	1
	Akademisyenlerin değerlendirme şartları değişmeli	1
MEB ve diğer bakanlıklara yönelik görüş ve öneriler	MEB denetim ve yaptırım konusunda adım atmalı	9
	Bakanlıkların iş birliği ile toplumu bilinçlendirmesi gerekiyor	8
	Üst düzey karar vericiler ve kurumlar koordineli çalışmalar yürütmeli	7
	Üst düzey yöneticilerin bütünleştirme sürecini planlaması gerekiyor	5
	MEB pilot uygulamalar ile başlamalı	3
	Öğretmenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi lazım	3
	MEB ve üst düzey yöneticiler bütünleştirmeye yönelik bütçe ayırarak proje çalışmaları yapmalı	3
	MEB YÖK işbirliği ile öğretmen yetiştirmeye önem vermeli	2
	Bakanlıklar araştırmacılara uygulamaya yönelik çalışmalar için izini kolaylaştırmalı	2
	Rekabetçi ve esnek bir eğitim sistemi olmalı	2
	Eğitim sistemimiz içsel denetime dönük olmalı	1
	Öncelikle genel eğitimin düzenlenmesi gerekiyor	1
	Üniversitelerin tüm bölümlerinde özel eğitim dersi okutulmalı	1
	Bütünleştirme uygulanan okullar ödüllendirilmeli	1
	Tanı ve değerlendirmenin RAM’a bırakılması gerekiyor	1
Öğretmen ve idarecilere yönelik görüş ve öneriler	İdarecilerin bütünleştirme sürecinde istekli, takip edici ve denetleyici olmalı	15
	Öğretmenler uyarlama yaparak öğretim yapmalı	6
	Öğretmenler bir profesyonel olarak işini yapmalı	1

Tablo 4.13 (devamı). Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirmenin ülkemizde başarıya ulaşması için beklenti ve önerileri

Alt Temalar	Kod	f
Ailelere yönelik görüş ve öneriler	Aileler yasal haklarını bilmeli ve talepkar olmalı	7
	Özel gereksinimli çocuk ailesi ve normal gelişim gösteren çocuk aileleri bilgilendirilmeli	7
	Ailelerin katılımcı olması gerekiyor	5
	Normal gelişim gösteren çocukların aileleri daha vicdanlı ve etik davranmalı	2
	İlk olarak aileleri değiştirmemiz gerekli	1
	Özel gereksinimli çocuk aileleri uzmanların yönlendirmelerine uysunlar	1
	Bütün paydaşlar elini taşın altına koymalı	5
Diğer		

Akademisyenlere yönelik “Akademisyenler uygulamaya dayalı çalışmalar yapmalı” görüş bildiren akademisyenlerden 13 akademisyenden A2 “Biz akademisyenlerde -u betimsel çalışmalardan birazcık daha uygulamaya geçmemiz gerekiyor.” A6 “Akademisyenlerden tabi beklentimiz bu konuda daha fazla araştırmaya yönelmek ve uygulamalı araştırmaları arttırmak. Çünkü öğretmenlerin bir yol haritasına ihtiyacı var. Bunu da akademik araştırmalarla akademisyenler yapacak. Dolayısıyla uygulamalı araştırmaları sahaya inip ne kadar çok yaparlarsa uygulamaya o kadar çok dönecek.” A20 “Biz uzmanların üniversitedeki hani hocaların diyelim uygulama ortamlarına gitmeleri gerekiyor. Masa başında ya da çeviri yaparak, konferansa makale yetiştireyim, bildiri yetiştireyim değil de gerçekten bu konuda bir şeyler vermek, yapmak istiyorsak eğer -u- kesinlikle uygulama ortamlarına, gerçek ortamlara inerek öğretmenimizin sesini bizzat duyarak -u- gerekiyorsa omuz omuza -u- çalışarak -u- daha uygulama içerisinde sınıf içerisinde nitel eylem çalışmaları, çünkü artık betimliyoruz bak deminden beri şu var bu var diyoruz ama kimse onu sorunun altına elini sokmak istemiyor.” şeklinde bütünleştirme kapsamında akademisyenlerin daha çok uygulamaya dayalı çalışmalar yapmaları gerektiğini vurgulamışlardır.

“Akademisyenler okullarda seminerler ve eğitimler vermeli” görüşünü bildiren 4 akademisyenden A22 “Akademisyenliğin bir boyutu da işte topluma faydalı olmak aslında yani ben sadece öğretmen yetiştirmiyorum, ne yapabilirler, işte okullara seminerlere gidebilirler, yani ücretsiz seminerler vermek olabilir, bu önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü hani her eylül ayında şimdi bir de kasım ayı çıktı, benim mesela tatil dönemim 5 gün boyunca dolu, her gün bir okuldayım yani. İnsanlar aslında bilgiye

ulaşmaya da çalışıyorlar, hani o kanalları da kullanmaya başladılar, bizim de destek olmamız lazım. Sonuçta hani devlet okulları, devleti destekliyorsun aslında yani bu bağlamda yapabilirler.” A28“Akademisyenlerden çok şeyi bekliyor muyum evet akademisyenler daha çok yayın yapabilirler birçok alanla bir araya gelip yayın yapabilirler ıı elbette ki daha çok ıı seminer verebilirler panel verebilirler ıı bunlar akademisyenlerin işi.” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

“Akademisyenler kaynaştırma ve bütünleştirme konusunda kendini geliştirmeli” görüşünü bildiren akademisyen A15 “Akademisyenlerin ya ne yapı-/yapılmasıyla bağlantılı olarak baştan kaynaştırmayla bütünleştirme arasındaki farkın farkına varıp ondan sonra –ıı- ğretim düzenlemelerini, öğretmenin ğretim düzenlemesinde nasıl uyarlama yapılacağıyla ilgili –ıı- ve onu yapabilmek için ne tür değerlendirmelerin yapılması gerektiğine ilişkin bilgi toplamaları ya da bu türlü geliş-/yani eğer böyle bir dersi veriyorlarsa bunlarla ilgili olarak –ıı- kendilerini geliştirmeleri gerektiğini düşünüyorum diye söylemeliyim.” şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

“Akademisyenlerin değerlendirme şartları değişmeli” görüşünü bildiren akademisyen A20 “Hocaların ya üniversitedeki –ıı- elemanların, uzmanlarında ne oluyor, sistem diyor işte şu kadar şu kadar doçent ol, yardımcı doçent ol, şu ol bu ol... Akademik yükselmelerini düşündüğünde de ne oluyor hoca, yok diyor ben o kadar saat okullara gidemem diyor bana ne uygulamadan ben iki çevireyim iki makalemi yazayım oraya gidip vakit kaybedeceğime diye bakıyor. Bakış açısı işte yine. Bilmiyorum. Ya onu hep biz asistanlığımızdan beri söylüyoruz aslında. Yurt dışındaki duyuyoruz, gidip görmedim ama hani söyleyen hocalarımız var, lecturer hani araştırma yapan. Yani evet, bu değerlendirme sisteminde yani üniversitedeki akademik yükselmeler, kariyerler vesaireler belki de daha farklılaştırılmalı, ya bu dediğimiz gerçekten mutfağa uygulamaya hizmet edebilecek hani vicdanen demeyeyim de hani o alanda kendini iyi hissediyordur. Öğretmenlik, öğretmenlerle olmak isteyen uzmanlar vardır. O zaman o uzmanı o yaptığıyla değerlendir. Ama kimisi de diyordur ki yok ben hani araştırmamı farklı ben çevireceğim, yapacağım diyenler vardır onu da o şekilde, o kendi kulvarında da onu öyle değerlendir. Bizde ne oluyor, onu da yapacaksın onu da yapacaksın onu da

yapacaksın, derse de gireceksin, insan yetiştireceksin, öğretmen yetiştireceksin proje de yapacaksın, onu da eee kaçta bölünelim? E öyle olunca tabi ister istemez hani –u- bir anlamda kendini düşünmek durumunda kalıyorsun. Bir şeylerde tutunabilmek adına, ya bunlar dediğim gibi çok bazen –u- hepsi birbiriyle ilintili ve çok farklı aslında konularla bütünleşiyor diye düşünüyorum ben.” şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

“MEB denetim ve yaptırım konusunda adım atmalı” görüşünü bildiren 9 akademisyenden A5 “Öğretmenler ne kadar bilinçli olursa olsun akademisyenler istediği kadar yayın yapsın, gitsin seminer, kurs, hizmet içi eğitim versin eğer bir yasa yapma şeyi olan merciler bunu yasal olarak –u- zorunlu tutmuyorsa maalesef yerleşmeyeceğine inanıyorum ben. Çünkü maalesef yani genelleme yapmak istemiyorum ama yani çoğu uygulamacı işte yasal olarak zorunlu değilim, nasıl olsa beni denetleyen olmayacak diye düşünüp bunu bir görev olarak algılayamayabiliyor.” A17 “İdarecilerin mutlaka yasal haklara çok hâkim olması gerekiyor. Bu işi –u- ne derler? İsterse yapar isterse yapmaz boyutunda uygulamaları gerekiyor. Yani inisiyatif olarak yapacakları bir durum değil açıkçası. Yapmaları gereken zorunlu olan bir durumdan bahsediyoruz. Şimdi o yüzden idarecileri denetleyen müfettişlerin de açıkçası bu noktada devreye girmesi gerektiğini düşünüyorum. Şimdi aylardan kasım hala BEP hazırlanmayan okullar var. Yani kasım ayının ortasına geldik hala BEP yapılmayan okullar var. BEP yapılmadığında kim sorumludur, bunun cevabı şu an yok. İşte bunun cevabını verecek olan kurumlar denetleyiciler açıkçası o yüzden idarecilerin de bu noktada benim işim değil diyerekten baştan savdığını, rehber öğretmenin zaten ben yapmıyorum diyerekten –u- yine öğretmenlere havale ettiği, öğretmenlerin de ben bilmiyorum ki diyerekten süreci uzattığı bir dönemden geçiyoruz açıkçası. Hazırlanılıyor mu, eninde sonunda hazırlanılıyor senenin sonuna doğru ya da dönem sonuna doğru. Yaptık mı yaptık evet, uyguluyor muyuz, uygulamıyoruz.” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

“Bakanlıkların iş birliği ile toplumu bilinçlendirmesi gerekiyor” görüşünü belirten 6 akademisyenden A2 “Valla ben tümü için söyleyeyim Bakanlık aslında bir şeyler yapmaya çalışıyor zaman zaman ben de katılıyorum u onların hizmet içi eğitimlerine ben ilk defa 1997 yılında burada İzmirli bir körler okulunda bir seminare

katılmışım ondan bu zamana kadar geçen u uzun bir sürede -u- Bakanlık'ın daha ciddi daha düzgün işler yaptığını görüyorum yani gidişat daha iyiye doğru ama yeterli değil bence bu kamu spotlarıyla bunların daha bir iyi bir hale gelmesi bakın ben aşağı yukarı 30 yıldır bu alanda hizmet veriyorum bizim verdiğimiz etkiye bugün FOX TV'de Mucize Doktor diye bir film çıktı bizim yaptığımızın 1000 katı 100.000 katı etki yaptı otizmli çocukları tüm Türkiye'ye tanıttılar. Şimdi insanlar demek ki bu toplum -ı- güzel şeyler de seçebiliyor yani bu tip -u- engellileri tanıtan onların güçlü yönlerinin de olduğunu gösteren Bakanlık diğer bakanlıklarla da belki iş birliği yaparak -u hem normal -u- akranları hem de aileleri bilgilendirerek -u- daha iyi işler yapılabilir biraz da yöneticileri duyarlı hale getirebilir.” A21 “Şöyle -ı- hani kulağa çok hoş gelse de aslında hani bunu yapmak -u- çok da kolay bir şey olmayacaktır. Çünkü -u- sıfırdan başlayıp hâlihazırdaki mevcut öğretmenlerin bile eğitilmesine girebileceğimiz bir durumla karşı karşıyayız. -ı- Öneriler olarak bir kere herkesin bu konuya ılımlı ve olumlu bakması gerekir. Ilımlı bakmadıkları zaman biz istediğimiz altyapıyı sağlayalım biz başarılı bir şekilde bu durumu gerçekleştiremeyiz. -ı- Bunun içinde toplum olarak özel gereksinimli bireylere yönelik farkındalık ve bilincin arttırılmasını sağlamak durumundayız. Hani, burada sadece hani beklenti, işte özel eğitim hizmetlerinden, -u- bakanlıktan, -u- milli eğitimden, ilden, ilçeden, öğretmenlerden değil, toplumunda buna hazır olması gerekiyor.” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

MEB ve diğer bakanlıklara ilişkin olarak “Üst düzey karar vericiler ve kurumlar koordineli çalışmalar yürütmeli” görüşünü bildiren 7 akademisyenden A11 “Yani Milli Eğitim Bakanlık'ından başlayarak gitgide alt alta yani il milli eğitim müdürlükleri, ilçe milli eğitim müdürlükleri, okul müdürlerine kadar önce bir idarecilerin mutlaka bu konuya gerçekten inanmaları gerekiyor. Yani bunun yasal bir zorunluluk olduğu için değil, faydalarına ikna olup bunu uygulama yönünde bir eğilimlerinin olması gerekiyor. Yine diğer Milli Eğitim paydaşlarının, öğretmenlerin bu konuda donanımlarının veya hani tutumlarının olumlu yönde değiştirmesi gerekiyor.” A22 “Şunu bekliyorum, şimdi geçen bir toplantıda Temel Eğitim'le Özel Eğitim Genel Müdürlüğü birbirine girdi. O diyor ki; biz zaten bunu yapmıştık siz niye yaptınız. Yani, biraz kaynakları doğru kullanmak lazım yani aynı konuyu çalışmış ve ikisinin birbirinden haberi yok, dedim ki bize niye çağırdınız dedim, bunu siz kendi aranızda

tartışsaydınız dedim yani iş oraya geldi çünkü. Birazcık daha koordineli biraz daha sınırlı kaynağımız var, biz öyle çok zengin bir millet değiliz, devlet de öyle değil. Biraz ondan iyi kullanılması gerektiğini, doğru yerlere ayrılması gerektiğini düşünüyorum. –
İı- Yani bu bağlamda, bence –ıı- bi koordinasyonu sağlamaları gerektiğini düşünüyorum. Yani, Milli Eğitim’in kendinden, kendi içindeki uygulamalardan haberi yok, Milli Eğitim’le Sağlık Bakanlığı’nın zaten birbiriyle hiçbir alakası yok. Yani bu çocuklara destek sunan hiçbir birim koordinasyon halinde çalışmıyor. Biz bu kopuklukları ciddi anlamda sorun yaşıyor yani çocuğun rapor alma süresi uzuyor, eğitime erişimi uzuyor, bir sürü sıkıntı yaşıyoruz yani gerek yok ki bütün bunlara.”
şeklinde görüş bildirmişlerdir.

“Üst düzey yöneticilerin bütünleştirme sürecini planlaması gerekiyor”
görüşünü bildiren 5 akademisyenden A9 “Şimdi şöyle düzenlemeleri baştan yapmak gerekiyor. Yani bakanlık düzeyinde yapılması gerekiyor, bakanlık düzeyinde planlanıp ondan sonra yayılması lazım. Yani, velilere, öğretmenlere, idarecilere. Dolayısıyla yukarıda bu işi planlayan kişilerin bütünleştirmeyi, kaynaştırmayı ve bütünleştirmeyi, gelecekte gideceğimiz bütünleştirme noktasını çok iyi bilen kişiler olması lazım. Nelerin yapılması gerektiğini –ıı- planlamaları lazım, o planlamaya dönük olarak da –ıı- tabi bu bir anda olmaz, yani bugünden yarına yapılacak şeyler değil bunlar. Yani insanların tutumlarını değiştirmekte öyle kısa süreli bir şey değil –ıı- ya da okulları fiziksel ya da –ıı- eğitsel olarak bütünleştirmeye hazırlamakta öyle bugünden yarına olabilecek şeyler değil. Bunların yukarıdan planlanıp en tepe noktadan –ıı- bu plan dahilinde yavaş yavaş yayılması lazım –ıı- alt kademelere.” şeklinde görüşlerini dile getirmişlerdir.

“MEB pilot uygulamalar ile başlamalı” görüşünü bildiren 3 akademisyenden A26 *“Pilot çalışmaların yapılması lazım. Yani bir şeyi hemen böyle "Aklıma geldi, gideyim yapayım." değil. Yani Türkiye’de bu çok oluyor. O yüzden bütünleştirme geçirmeden önce pilot bir bölge ama pilot bölgeyi seçerken de bence önce o bölgede mesela üniversite varsa, o üniversiteleri gidip "Biz böyle bir çalışma yapıyoruz. Uygulama çalışmaları yapmak ister misiniz?" deyip görüş olmak gerekiyor. Niye; siz bunlar çok oluyor, bilimsel yanını es geçerseniz, o zaman pilot çalışmada siz çalmış siz oynamış oluyorsunuz. Yani aslında bir veri toplama süreci ve bu veri toplama süreci*

ortaya çıkan bölümü değerlendirmeniz gerekiyor. Etkili oldu mu olmadı mı, ne yanlışlıklar çıktı? Çünkü bunları düzeltmeniz gerekiyor.” şeklinde görüş belirtmiştir.

“Öğretmenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi lazım” görüşünü belirten 3 akademisyenden A4 “Öğretmenlerin önerilerinin ciddiye alınması lazım, öğretmenlerin teşvik edilmesi lazım. Çünkü öğretmenlik artık böyle –u- nasıl diyeyim şey bi-/ prestijli bir iş olmaktan –u- çıkmış vaziyette. Hem çünkü insanlar maddi anlamda yetersizler hem bir de onore edilmiyorlar öğretmenler yani. Öğretmenlerin onore edilmesi lazım, her bütün çocuklar için –u- iş yüklerinin azaltılması lazım, –u- ve şey nasıl diyeyim –u- daha iyi eğitim vermek lazım öğretmenlere. –İu- Dolayısıyla böyle mesleğini seven, sahip çıkan ve gelişmek isteyen insanlar oluyor o zaman. Şimdi öğretmenin hiçbir şeyi yok yani ne maddi ne manevi hiçbir duygu sağladığını düşünmüyorum ben öğretmenler işlerini yaparken. –İu- Şeyde de, nedir onun adı, bir de böyle bütünleştirme kaynaştırma öğrencileri gelince o yüzden de biraz dirençleri falan bile olabiliyor. Çünkü zaten bezmişler bir de üstüne bir tane daha bir şey geliyor o nedenle öğretmenlerin koşullarının iyileştirilmesi lazım. Üst düzey yöneticilerinin de bunu planlıyor olması lazım. Mesela Bakanlık’ın işte o daire başkanlıklarının bilmem nelerin falan bunları planlaması lazım.” şeklinde öğretmenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

“MEB ve üst düzey yöneticiler bütünleştirmeye yönelik bütçe ayırarak proje çalışmaları yapmalı” görüşünü bildiren 3 akademisyenden A16 “Şu beklentim olabilir üst düzey politika yapıcılardan ya da bakanlıktan bakanlık ve üniversiteler ikisi asla ayrı düşünülemez uı model tasarlaması model tasarlayacak proje çağrılarına çıkmak. Yani bayağı Milli Eğitim demeli ki; TÜBİTAK -u- iş birliğiyle diyecek ki ben bir kapsayıcı eğitim modeli geliştirmek istiyorum bunun içinde bir proje çağrısına çıkıyorum bu projeyi bu projenin -u- şeyini de yazacak teknik şartnamesini de yazacak. Diyecek ki şunlar şunlar şunlar olmalı bunlar bunlar bunlar olmalı bu şartname doğrultusunda bu projeyi kim üstlenebilir bir çağrıya bir teklife çıkacak.Bunu yapabileceğini düşünen ekiplerde bir projeler yazarak buna talip olacak uı ve bir önce model geliştirecek Türkiye için kapsayıcı eğitim modeli bir ilde önce belki bir okulda öğretmenini buna uygun yetiştirecek uı binasını işte buna uygun yapacak müfredatını

buna uygun tasarlayacak. Ondan sonra da tasarlamak sadece yetmiyor modeli yapacak yeni bir proje daha teklifine çıkarak bu model çerçevesinde etkilere bakacak yani benim aslında belki de en büyük beklentim Bakanlık'tan -u projelere bütçe sağlaması projeleri desteklemesi hatta projelere öncülük etmesi olacaktır mesela uı yurt dışında genellikle bunlar nasıl yürür Milli Eğitim Bakanlığı'nın bursları şey uı fonları olur bu tür projeler yürütmek için biz de ne yapıyoruz hoca bütçe bulmaya çalışıyor üniversitesinden TÜBİTAK'tan Avrupa Birliği'nden derneklerden işte Down Sendromlular Derneği'nden Tohum Vakfı'ndan bütçeyi buluyor uygulamak için gidip bir de bir minnet bir rica Milli Eğitim Bakanlığı'ndan izin almaya çalışıyor bunu yapmak için tabi çok zor işte böyle yürümemeli tam tersi bakanlık u proje çağrılarına çıkmalı bütçesini belki biraz kendisi belki TÜBİTAK'tan belki Avrupa Birliği'nden yani bütçeler bularak araştırmacıları bu projeyi yapmak konusunda şey yapmalı yani.” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

“MEB YÖK iş birliği ile öğretmen yetiştirmeye önem vermeli” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A13 “Bakanlığa önerebileceğim şey en güç-/ önerisinin en büyük kısmını öğretmen yetiştirmeye ayırması ve -u- orada da şunu söyleyebilirim. Yani bir öğretmeni geliştirme boyutu var bir yetiştirme boyutu var. Oradaki- orada da lisans programlarıyla yani YÖK’le bağlantı kurarak lisans programlarına daha çok yoğunluk vermesi elindeki elemanlara bir görece biraz daha az yoğunluk vermesi çünkü elindeki özellikle belli bir deneyime gelmiş öğretmenlerin tutum değiştirmesi, davranış değiştirebilmesi çok zor ve çoğu zaman onların katıldıkları hizmet içi eğitim programlarından hiç faydalanmadıklarını biliyoruz. Ne kadar genç kısma yatırım yaparsak o kadar iyi gidiyor. Bakanlık’a önerebileceğim şey kabaca bu yani elimizdeki ne kaynağımız varsa öğretmen yetiştirmeye doğru yönlendirmeliyiz.” şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

“Bakanlıklar araştırmacılara uygulamaya yönelik çalışmalar için izini kolaylaştırmalı” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A2 “Biz akademisyenler de -u betimsel çalışmalardan birazcık daha uygulamaya geçmemiz gerekiyor ama uygulama dediğiniz zaman Milli Eğitimle üniversiteler birbirinden ayrı olduğu için orada bazen sorunlar çıkabiliyor. İşte orada birazcık belki Bakanlık’la üniversitelerin YÖK’ün bir anlaşma yapıp rahat uygulama yapabileceği -u- ortamların hazırlanması gerekir. Yani

biz işte buradan kalkıyorum işte atıyorum x ilkokuluna gidip ortaokuluna gidip ben burada bir uygulama yapayım diyemiyoruz, diyemediğimiz içinde yayın çıkmıyor yani burada akademisyenleri suçlamak yerine birazcık da Milli Eğitim’le iş birliği yapıp, onun yollarını açmak gerekir diye düşünüyorum. şeklinde uygulamaya dayalı çalışma yapmak için izin sisteminin kolaylaştırılması gerektiğini vurgulamıştır.

“Rekabetçi ve esnek bir eğitim sistemi olmalı” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A1 “Bir karar verici mekanizmaya illaki ihtiyaç var. Burada da eğitim sisteminde de, bu eğitim sisteminin düzenleyicilerinin tabi ki karar vermeye ihtiyaçları var, niye? Çünkü başı boşlukta gitmez, herkes her şeyi yapmaya kalkarsa ortalıkta kaos olur. Dolayısıyla bu yasalar, yönetmelikler, yönergeler niçin var, uzlaşma olsun diye var. Ama bunu yaparken de demokratik bir uzlaşma içerisinde olmasının her zaman daha yararlı sonuçları olur diye düşünüyorum. Dolayısıyla Bakanlık’ın bu tek merkezci, tek tipli bakış açısından kurtularak daha esnek daha farklı insanları motive edici ve insanları birbirleriyle rekabet eder hale getirebilecek düzenlemeleri yapması lazım, kurumları. Anlatabiliyor muyum? Dolayısıyla kurumlar birbirleriyle yarış yapabilir hale geldikleri zaman ürünleri de mesela serbest piyasa ekonomisi diyoruz dimi? Yani buzdolabı üreten bir dolu firma var, ne yapıyorlar, hepsi birbirlerinden pazar kapmaya çalışıyorlar, niye, birbirleriyle rekabet içerisinde, araştırma geliştirmeye para harcıyorlar, niye araştırmaya geliştirmeye, ya ben diyor işte sen diyor tatildeyken istersen evindeki televizyonun sesini açabilirsin diyor. Şimdi bu bir araştırma geliştirme meselesi. Şimdi bu inisiyatifi vermeselerdi, bu nasıl gelişecekti? Ama aynı esnekliği biz eğitim sisteminde gösteremiyoruz ki. Dolayısıyla yani merkezi -İu- birimlerin yapacakları işler var, bu merkezi birimlerin yapacakları işler doğrultusunda ki zihniyet değiştirmedir bu, kolay bir şey değildir bu. Çünkü yıllardan gelen böyle kültürel birtakım alışkanlıklar da var, öyle tarif ile falan bunlar değişmez, ben söyledim diye yasaya koydum diye de değişmez. Ondan sonra hah o zamanda ondan sonra işte o zaman üniversite hocası soracak, ya ben ne yapıyorum, sınıfa giren hoca soracak ben ne yapıyorum, efendim yönetici soracak ben ne yapıyorum, ne ediyorum, ne şey yapıyorum.” şeklinde rekabetçi ve esnek bir mekanizmanın gerektiğini belirtmiştir.

“Eğitim sistemimiz içsel denetime dönük olmalı” görüşünü bildiren akademisyen A1 *“Bak, içsel denetim dışsal denetim diye mesele var. Bütünleştirici eğitimde siz bana hep dışsal denetimden söz ediyorsunuz ama içsel denetimden hiç söz etmiyorsunuz. Bizim eğitim içsel denetim odaklı olmaya başladığı zaman biz bir yerlere geliriz.”* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

“Öncelikle genel eğitimin düzenlenmesi gerekiyor” görüşünü belirten akademisyen A4 *“Okulların koşullarının iyileştirilmesi lazım, -ı- ve eğitimin böyle şey okulda öğrenilen bir şey olması lazım. Yani çocuklar okulda öğrenmeli, şimdi okulda öğrenmiyor çocuklar, işte o dışarıdan ek derslerle şunlarla bunlarla hep üniversiteye hazırlanılıyor bilmem ne yani bu genel eğitim için genel eğitim düzelmeden ben bütünleştirmenin bir şey olacağını zannetmiyorum. Yani doğrudan bir sisteme bakmak gerekiyor ve onu düzenlemek gerekiyor. Onda da işte bence bu yöneticilerin en büyük işi o olmalı üst düzeydekilerin.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

“Üniversitelerin tüm bölümlerinde özel eğitim dersi okutulmalı” görüşünü bildiren akademisyen A27 *“...çok basit bir örnek, mimarlık ve mühendislik fakülteleri. Şimdi o adamlar mezun olduklarında mühendis olacak mimar olacak. Hiçbirinin lisans programında engellilere dair, özel gereksinimlilere dair, evrensel tasarıma dair ders yok. Proje yok. Mesela ben gidiyorum gönüllü olarak, diyorum ki mimarlık bölümüne veya inşaat mühendisliği bölümüne, diyorum ki seçmeli derslerden size bir seçmeli ders önereyim açın onu, engellilerle iletişim. Özel gereksinimli bireylerin topluma entegrasyonu gibi dersler açalım diyorum. Bunu bir tek işletme fakültesi kabul etti, açtı, hiçbir öğrenci seçmedi. Şimdi öğrencilerde bir duyarsızlık var ama hocaları olarak onları yönlendirmemiz lazım, böyle dersler açmamız lazım. Mühendisliğin, mimarlığın bu dersleri açması lazım. Böyle derslerle mezun ettiğimiz diğer alanlardan mezun olana şeyler de sadece öğretmen adayı olarak bakmamak lazım, mühendisler şeyler, topluma hizmet uygulamaları diye bir ders var değil mi, her bölümde okutulan bir ders, bu bence evrensel bir ders olmalı. Tüm üniversitelerde, sadece eğitim fakültesinde değil. Tüm üniversitelerde engellilerle ilgili dersler okutulmalı. En az bir tane ders açılmalı ve bu ön yargıyı kaldıran, bilgilendirici ve evrensel tasarımı gerekli kılan böyle bir ders bence üniversitelerin tüm bölümlerinde okutulmalı.”* şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

“Bütünleştirme uygulanan okullar ödüllendirilmeli” görüşünü belirten akademisyen A6 “...öneri olarak şöyle-/ şunu söyleyebilirim, -ıı- bütün okul düzeylerinde çok net bir yönerge hazırlanması gerekiyor. Yani belli kuralları olan, öğretmenlerin yapacakları işlerin belirlendiği kurallar olması gerekiyor. Bütünleştirme uygulaması yapan okulların ödüllendirmesi gerekiyor, farklılaştırılması gerekiyor ve özendirici olması, ya bu şeyle hani bazen diyorlar öğretmenlerin ek dersi arttırılsın falan, bununla değil bence okul sistemini geliştirmeye dönük. Dolayısıyla okulu bütün olarak geliştirirseniz okuldaki diğer öğrenciler ve veliler de şunu düşünecek, ya keşke bizim sınıfımızda da ya da bizim okulumuzda da özel gereksinimli çocuklar kabul edilse oyun parklarımız daha da güzel olacak yani bu avantaja nasıl dönüştürülebilir. Hani bu proje okulları gibi hatırlıyor musun? Proje okulları yaptılar, onun gibi.” şeklinde bütünleştirme uygulaması yapan okulların ödüllendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

“Tanı ve değerlendirmenin RAM’a bırakılması gerekiyor” görüşünü bildiren akademisyen A13 “Biraz şunu belki -ıı- söylemem lazım. Özellikle rehberlik araştırma merkezlerinin yapısının bir gözden geçirilmesi lazım. Yani, onların gerçekten ne iş yaptığı iyi tanımlanmalı yani biz günümüzde -ıı- artık tıbbi tanılar çok dikkate alınmıyor dünyada. Mesela Amerikan modellerinde falan çocuğun tanısı ne olursa olsun gereksinimleri önemlidir, bu çok önemli. Dolayısıyla -ıı- mesela -ııı- bir doktorun oraya yazacağı tanı üzerinden rehberlik araştırma merkezindeki kişi değerlendirme yapacaksa buna mecbur bırakılıyorsa bu sıkıntı. Yani rehberlik araştırma merkezi personelinin daha özel yetişmesi tanı değerlendirme anlamında lazım ve -ıı- neredeyse bununla ilgili tüm kararın oraya bırakılması lazım. Yani bizim biraz hastanelerden uzaklaşmamız lazım. Bağımsızlaşmamız lazım hatta yani benim bununla ilgili hayalim belki günün birinde rehberlik araştırma merkezlerinin minyatür birimleri şey de olur, okullarda. Yani her okulda öyle bir servis olsa en azından bir rehber öğretmen bir özel eğitim öğretmenin olduğu ve bu işleri birlikte yapmaya çalıştıkları, ne kadar güzel olur ve şeyinde kültürüne bütünleştirmenin kültürüne de çok uygun olur o zaman.” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Öğretmen ve idarecilere yönelik olarak “İdarecilerin bütünleştirme sürecinde istekli, takip edici ve denetleyici olmalı” şeklinde görüş belirten 15 akademisyenden A10 “ *İdareciler –ı- aslında okul iklimini sağlayan kişiler yani hani bütünleştirme varsa idareci eğer bütünleştirmeyi kendisi bir kere içselleştirmişse hem öğretmenlere de yansıtacak o, ailelere de yansıtacak o, diğer ailelere de yansıtacak o. Yani hani normal gelişen çocukların ailelerine de yansıtacak o. Dolayısıyla idarecilerin bir kere –ı- o vizyonlarını geliştirmeleri gerekiyor. Yani bütün-/ bütünleştirmeye ne olduğunu bilmeleri ve hani gerçekten hani bunun gereksiz olmadığını düşünmeleri lazım çünkü oradan kayb-/ yani bir idareci eğer bütünleştirmenin gereksiz olduğunu düşünüyorsa özel gereksinimli bireylerin okulda olmaması gerektiğini düşünüyorsa zaten oradan bütün hem diğer ailelere hem öğretmenlere, hepsine yansıyor. Yani bence kilit noktalar idareciler o anlamda.*” A14 “*İdareciler, öğretmenlerini teşvik edip sınıflarına kabul ettirmesi sağlanıyor, gerekirse biraz da zorunluluğu işin içerisine katmamız gerekiyor.*” A15 “*Yani –ı- idarecilerde bu –ı- şeyi –ı- kavramlara sahip olurlarsa çok daha hızlı bir şekilde –ı- çocukların Milli Eğitim’in amaçlarını gerçekleştirmesini sağlarlar. Şöyle ki öğretmenden o zaman talep ederler bu uyarlamaları, niye bu çocuk öğrenmiyor, öğrensin gibi talepleri olur.*” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

“Öğretmenler uyarlama yaparak öğretim yapmalı” görüşünü bildiren 5 akademisyenden A15 “*Yani –ı- özel eğitim öğretmenleri eğer bütünleştirmenin ne olduğunu anlarlar eğer öğretmenin yaptığı sınıfta öğretmenin yaptığı öğretimi uyarlayabilir duruma gelecek olurlarsa –ı- yani bunları yapmalarını öğretme-/ özel eğitim öğretmenlerinden beklentim bu. Diğer taraftan da öğretmenlerin, deneyimli öğretmenlerin bunun farkına varıp ufak tefek –ı- öğretim uyarlamaları, araç gereç uyarlamalarıyla çocuk-/ öğrenememiş olan çocukların öğrenmelerini sağlamaları diğer bir beklentim olur.*” A25 “*Öğretmenlerin de dediğim gibi akademik becerilerini destekleyecek, çocukların akademik becerilerini destekleyecek, sosyal becerilerini destekleyecek, iletişim alanlarında da destekleyecek mutlaka yeterliliğe sahip olmaları gerektiğini ve uyarlamaları da bilmesi gerektiğini düşünüyorum.*” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

“Öğretmenler bir profesyonel olarak işini yapmalı” görüşünü bildiren akademisyen A22 *“Bir defa öğretmenlerden beklentim şu, -u- hep dedikleri şey var işte bu iş vicdan meselesi bilmem, bu iş vicdan meselesi değil, sen bir profesyonelsin, sen sınıfındaki öğrenciye eğitim sunmak zorundasın, bir bakış açılarını değiştirmesi gerekiyor bütünleştirmenin etkili olabilmesi için. Yani, acıyarak yapılacak bir iş değil yani bu bakış açısının değiştirilmesi lazım. Şimdi diyoruz ki işte tutumlarını değiştirsinler, tutum değişikliği öyle kolay olan bir şey değil, hadi tutum değiştirdim deseler davranışa dönüşmesi yıllar alan bir şey. Benim öyle bir beklentim yok ben sadece profesyonel davranmalarını istiyorum öğretmenlerden ve birazcık araştırıp sorgulamalarını istiyorum. Yani, William sendromu diye bir şey duydu, sınıfında bir öğrenci var, aç bir bak ya, neymiş bu William sendromu de, bir uzmana danış, bize ulaşmaya çalış. Hani kanallar çok açık artık yani Instagram’da falan bir şey yazdığın zaman onu, yüzlerce insan sana cevap veriyor artık yani Twitter da falan –u- biraz daha araştırmacı olmalarını isterim.”* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Ailelere yönelik olarak “Aileler yasal haklarını bilmeli ve talepkar olmalı” görüşünü bildiren 7 akademisyenden A12 *“Ailelerden mi, ailelerin bi sefer hani –u- daha aktif olmaları lazım ki şurada hani yapılabilecek maddi imkânların sağlanması konusunda veyahut hani yapılabilecek –u- yasal düzenlemeler konusunda Milli Eğitim Bakanlığı’na baskı yapması gerekecektir yani.”* A17 *“Ailelerin öncelikle yasal haklarını çok iyi bilmesi gerekiyor. Aile bu noktada –u- talepkar olacak okuldan. Çocuğunun hakkıyla ilgili tüm durumlarda –ee- okul idaresiyle iş birliği içinde olacak ve bu hakların okul idaresi tarafından karşılanmasını sağlamak zorunda açıkçası. Bu noktada aile bunu yapmazsa kimse kendi –u- özverisiyle bu işi yapmaya yanaşmıyor zaten şu andaki durumda. O yüzden ailelere öncelikle yasal haklarının ve okuldan beklentilerinin mutlaka çok iyi anlatılması gerekiyor.”* şeklinde görüş bildirmişlerdir.

“Özel gereksinimli çocuk ailesi ve normal gelişim gösteren çocuk aileleri bilgilendirilmeli” görüşünü bildiren 7 akademisyenden A11 *“Yine velilerin, ailelerin bu anlamda bilinçlendirilmesi veya bu konuda ikna edilmesi gerekiyor.”* A25 *“Olağan gelişim gösteren çocukların ailelerinin ve engelli çocukların ailelerinin de yine bilinçlenmesi önemli. Olağan gelişim gösteren çocukların ailelerinin sosyal kabulünü*

sağlayacak şekilde de düzenlemeler yapılması gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde görüşlerini dile getirmişlerdir.

“Ailelerin katılımcı olması gerekiyor” görüşünü bildiren 5 akademisyenden A1 “-İu- çocuklarla konuşuyorum ben işte, özel özel eğitim merkezleri şimdi -İu- niteliğin geliştirilmesi yönünde nihayet uyandılar, kendileri birazcık böyle bir harekete geçmek istiyorlar, -İu- benden de bir konuşma istediklerinde -İu- bende öğrencilerden bizim, mezun öğrencilerden -İu- sizin var mı görüşleriniz diye onlardan alıp onlara yansıtayım istedim. Dün akşam bir çocuğun birisi geldi, hocam dedi aileleri falan biz işin içine katamıyoruz. Şimdi bütünleştirici eğitimden söz ediyoruz dimi? Ben dedi, eğitimde dedi aileyi işin içerisine katamıyorum dedi. Özel özel eğitim merkezlerinde ya da özel eğitime gereksinim duyan aileler geliyorlar sabahtan akşama kadar oradalar, burada bir altın günü oluşturdular şimdi, dedi. Burada dedi, millet pastalar, börekler, bilmem neler getiriyor. Bu neden oluyor? Oluşmasının nedenini biliyorum ben, öğretmen çünkü aileden korkuyor, ailenin- aileyi dışarıda oturtacağına sınıfın içerisinde otursa, çocuğun eğitimine dahil etse, o zaman dışarıda altın günü olmaz.” şeklinde ailelerin sürece dahil edilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

“Normal gelişim gösteren çocukların aileleri daha vicdanlı ve etik davranmalı” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A27 “Ailelere yönelik şimdi ben özellikle normal çocuk ailelerinin bencil olduklarını düşünüyorum. Kendi çocukları normal ama onlar da özel gereksinim çocuk olabilirdi, bu açıdan bakmayı hiçbir zaman beceremiyorlar. Bu yüzden biraz bu açıdan bakmayı denemeleri gerekir ve kendilerini bu konuda geliştirmeleri gerekir diye düşünüyorum. Normal çocuk ailelerinin ancak ve ancak işte okullar tarafından eğitilmesi veya kendi kendilerini bir şekilde eğitmeleri noktasında önerim olabilir.” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

“İlk olarak aileleri değiştirmemiz gerekli” şeklinde görüş bildiren akademisyen A18 “İşin açıkçası söylemek gerekirse ülkemizde özel eğitimin başarıya ulaşması için çalışacak grubun aileler genel olarak, özelde de anneler olduğunu düşünüyorum. Çünkü bir kadını değiştirirseniz bir kadın aileyi, aile de toplumu değiştirir... Ama olayı çözmek istiyorsak aileden başlamak lazım.” şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

“Özel gereksinimli çocuk aileleri uzmanların yönlendirmelerine uysunlar” şeklinde görüş bildiren A22 “*Özel gereksinimli çocuk ailelerinden de şunu bekliyorum; yani mesela uzmanlar onları yönlendirdiği zaman ya bir dinleyin bir kulak verin işte sizin çocuğunuzun iyiliğine belki, belki değil zaten amacımız o, benim ne garezim olabilir çocuğa yani, çocuğun iyiliğine çalışmalar yürütülüyor. Biraz daha ona destek olmaları gerektiğini düşünüyorum ben ailelerin. Yani, öğretmenlerle daha iş birliği içinde olmaları gerektiğini düşünüyorum, aile katılımını biraz sağlamaları gerektiğini düşünüyorum.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

“Bütün paydaşlar elini taşın altına koymalı” görüşünü bildiren 5 akademisyenden A8 “*Yani bütün paydaşların çok kaba tabirle belki çok klişe diyeceksin, elini bir taşın altına koyması lazım. Bu buradan gitsinle olmaz. Yani o bir çözüm değil, -u- dezavantajlı çocuklar, yetersizliği olan çocuklar -u- her zaman hayatımızın içinde, bireyler hayatımızın içinde ama küçük çocuklar özelinde baktığımda ben her derse girdiğimde ilk dersimde -u- ikinci üçüncü cümlemden birisi şu oluyor, mevzubahis çocuk ise gerisi teferruat. Yetişkinler olarak yani ister öğretmen olsun ister idareci olsun ister akademisyen ister işte yasa yapıcı olsun hiç önemli değil, çocuğun yararına olacak bir müdahaleyi, çocuğun ayrıştırılmadan alacağı bir müdahaleyi -u- kontrol altına alamıyorsa orada zaten tartışmamıza bile gerek yok.*” şeklinde bütün paydaşların bütünleştirme sürecinde üzerine düşeni yapması gerektiğini vurgulamıştır.

4.12. Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Başarılı Bir Bütünleştirme İçin Önerileri

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlere “Son olarak bu görüşmeye eklemek istediğiniz bir konu var mı?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4.14’te gösterilmiştir.

Tablo 4.14. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin başarılı bir bütünleştirme için önerileri

Alt Temalar	Kod	f
Uygulamaya yönelik öneriler	Dünyadaki iyi örnekleri incelemeliyiz	4
	Çalışmanın bulguları uygulamaya dönük değerlendirilsin	2
	Toplumsal bir hareket başlamalı	2
	Kaynaştırma ve bütünleştirme kavramları ayrılmalı ve birbirinin yerine kullanılmamalı	1
	Yaşam kalitemizi arttıracaktır	1
	İyiye doğru bir eğilim var	1
	Okul sonrası dönem için çalışmalar lazım	1

Bütünleştirme uygulamasına ilişkin son olarak “Dünyadaki iyi örnekleri incelemeliyiz” görüşünü bildiren 4 akademisyenden A13 “*Var, ya şunu söyleyebilirim belki, -u- demin dedim ya -u- öğretmenler-/ şey akademisyenler olarak alana çıkıp görmemiz lazım ne oluyor ve hem bakanlık olarak hem akademisyenler olarak biz işte veya işte YÖK olarak bir de gerçekten dünyadaki uygulamalara iyi bakmamız lazım ve burada da işte eğitimde iyi olduğu, sosyallik açısından sosyal devlet olma yönünden iyi olduğu öne sürülen ülkelere bir bakıp neler yapıyorlar, şu an neler yapıyorlar, geçmişte ne yapmışlar, buraya nereden gelmişlere bakmak lazım. Çünkü eğer şu an bir noktaya gelmişler ve iş iyi gidiyorsa ve daha önce yanlışlar yapıp da oraya gelmişlerse aynı yanlışları biz yapmayalım veya biz kaçınılmaz olarak oraya geleceksek boşu boşuna da uğraşmayalım. Yani dünyanın iyi örneklerini de çok iyi gözden geçirmemiz lazım.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

“Çalışmanın bulguları uygulamaya dönük değerlendirilsin” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A2 “*Valla ben önce sana teşekkür edeyim bu konu çok -u- hassas bir konu -u- bu konuyu çalışmak -u- gerçekten çok önemli bunun uı sonuçlarının bence uygulamaya dönük şekilde -u- değerlendirilmesinde fayda var.*” şeklinde görüş dile getirmiştir.

“Toplumsal bir hareket başlamalı” görüşünü bildiren 2 akademisyenden A19 “*Yani konu zor bir konu bütünleştirme. -İu- Kolay bir şey değil. Dediğim gibi tek bir kişiye mal olmadığından dolayı şimdi, bütünleştirmeye alakalı -ı- bütün toplum -u- önem arz ediyor. Yani siz okul- okulu mükemmel hale getirseniz de okulun dışındaki kaldırımları mükemmel hale getirmedeğin sürece yani belediyeye -u- bu şeyi hatırlatmadığın sürece bu değişimi yine güdük kalacak veya eksik kalacak veya ilerleme*

olmayacak veya işte aile okula gelemediği sürece –ı- toplu taşımayla olmayacak. –ı- Dolayısıyla bu bütün toplumun aynı anda bütünleştirme yaklaşımını benimsemesiyle alakalı –ı- bunun için herkesin yani bu toplumun bütün unsurlarının ortak hareket etmesi ve hiçbir –ı- ne diyelim, tolerans gibi değil de yani, hani olmasa da olur –ı- yaklaşımına izin vermemesi lazım.” şeklinde görüş belirtmiştir.

“Kaynaştırma ve bütünleştirme kavramları ayrılmalı ve birbirinin yerine kullanılmamalı” görüşünü bildiren akademisyen A15 “Şeyde umarım sizin bu çalışmanızdan sonra ya da –ı- nasıl düşünürseniz, nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın ama –ı- her halükarda bütünleştirmeye kaynaştırma kavramlarını birbirinden ayrılır duruma gelebilmesinde yarar var. Yani birbirinin yerine kullanılmamalı bir –ı- bir bir şekilde bu tanımları nitelikli olabilmeli yani bunu yapabilmemiz için de bu kavramlar bizim ülkemizin kavramları değil. Yani bizim kendimizin bulduğu kavramlar değil, diğer ülkelerden kaynaklanan kavramlar. Bunlarla ilgili olarakta hem Amerika’daki yayınlar hem de Kuzey Avrupa ülkelerindeki –ı- bununla ilgili yazılmış olan yazılara bakıp –ı- onları –ı- anlayıp yani sözcük olarak çevirmek yerine anlamlarını –ı- çevirebilir duruma gelmek olumlu olacağını düşünüyorum.” şeklinde görüş belirtmiştir.

“Yaşam kalitemizi arttıracaktır” görüşünü bildiren akademisyen A28 “Bütünleştirmenin ıı sağlanması toplumun kalitesini de arttıracaktır yaşam kalitemizi de arttıracaktır. İnsanlara sunduğumuz hizmetler ne kadar iyi olursa kendi yaşam kalitemiz de o kadar iyi olacaktır. Dolayısıyla bu hepimiz için bu iyi bir şey diye düşünüyorum.” şeklinde görüş bildirmiştir.

“İyiye doğru bir eğilim var” görüşünü bildiren akademisyen A18 “Ya şeyin şöyle bir şey söylemek istiyorum, genelde ifade ettiklerime baktığım zaman umutsuz bir tablo-/ umutsuz bir tablo çiziyormuş gibi olabilirim ama ben umutluyum neden, çünkü şey... Yani –ıı- içinde bulunduğumuz çağ değişimin dinamiklerini içinde taşıyan bir çağ, sadece bizim en büyük sıkıntımız bu-/ yani daha doğrusu akademisyenlerin ya da işte bu alanda çalışanların en büyük sıkıntısı bu değişimin sonuçlarının ya da yönünün kestirilemez olması. Ama –ı- şöyle bir baktığım zaman, geçmişten bugüne baktığımız zaman tarım toplumuna geçtikten sonra öncesi için söylemiyorum. Tarım toplumuna,

tarım devrimi gerçekleşip, tarım yapan insan uygarlığı haline geldiğimiz zamandan beri toplumsal süreç arada bir düşüş gösterse de şey olsa da kötüleşse de her zaman iyiye doğru bir eğilim olduğunu söyleyebilirim. Gelecekte umutluyum yani.” şeklinde görüş belirtmiştir.

“Okul sonrası dönem için çalışmalar lazım” şeklinde görüş bildiren akademisyen A6 *“Evet, şimdi bu önemli. Şöyle, -uu- özel eğitimde temel amaç ne, çocukları bağımsız yaşama hazırlamak. Tabi eğer çocuk birbirinden farklı performanslar sergileyebiliyorlar –uu- onların her düzeyde –uu- performans düzeylerini doğru şekilde belirleyip doğru programlara yönlendirmek önemli ve mutlaka bu öğrenciler için bir kariyer planlaması yapmak önemli. Bütünleştirme uygulamalarında da benim düşüncem şu, -uu- mesleki eğitime nasıl hazırlarız, bu bireyleri, bu çocukları orta öğretimden sonra, liseden sonra nasıl istihdam edebiliriz yönelmemiz gerekiyor ve uygulamalarımızı buna göre hazırlamamız gerekiyor.”* şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

V. BÖLÜM

5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin Türkiye’de bütünleştirme uygulamalarına yönelik görüşleri ve başarılı bir bütünleştirme için yapılması gereken çalışmalara ilişkin görüşleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu bölümde özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulguların alanyazınla ilişkilendirilerek tartışılması yer almaktadır. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin görüşleri; bütünleştirmenin günümüzdeki durumu ve gelecekteki durumuna ilişkin beklentileri; kaynaştırma ve bütünleştirme uygulamalarının farklı ve benzer yönleri, bütünleştirme uygulamalarının topluma, ailelere, öğrencilere, okul ve öğretmene katkıları; bütünleştirme uygulamaları ile ilgili yapılan yayınlar; bütünleştirme uygulamalarında öğretmen özellikleri ve öğretmen yetiştirme programı; bütünleştirme uygulamaları ilgili yasal düzenlemeler; destek eğitim hizmetlerinin bütünleştirme uygulamalarındaki yeri ve önemi; bütünleştirme uygulamaları ile ilgili yapılabilecek eğitsel ve fiziksel uyarlamalar ve başarılı bir bütünleştirme için akademisyenlerden, bakanlıklardan, üst düzey yöneticilerden, idarecilerden, ailelerden, öğretmenlerden, ailelerden beklenti ve önerileri olarak dokuz başlık altında ele alınarak tartışılmıştır.

5.1. Tartışma

Bu araştırmada özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin Türkiye’de bütünleştirme uygulamalarına yönelik görüşleri ve başarılı bir bütünleştirme için yapılması gereken çalışmalara ilişkin görüşleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu bölümde özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulguların alanyazınla ilişkilendirilerek tartışılması yer almaktadır. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin görüşleri; bütünleştirmenin günümüzdeki durumu ve gelecekteki durumuna ilişkin beklentileri; kaynaştırma ve bütünleştirme uygulamalarının farklı ve benzer yönleri, bütünleştirme uygulamalarının topluma, ailelere, öğrencilere, okul ve öğretmene katkıları; bütünleştirme uygulamaları ile ilgili yapılan yayınlar; bütünleştirme uygulamalarında öğretmen özellikleri ve öğretmen yetiştirme programı; bütünleştirme uygulamaları ilgili yasal düzenlemeler; destek eğitim hizmetlerinin bütünleştirme uygulamalarındaki yeri ve önemi; bütünleştirme uygulamaları ile ilgili yapılabilecek eğitsel ve fiziksel uyarlamalar ve başarılı bir bütünleştirme için akademisyenlerden, bakanlıklardan, üst düzey yöneticilerden, idarecilerden, ailelerden, öğretmenlerden, ailelerden beklenti ve önerileri olarak dokuz başlık altında ele alınarak tartışılmıştır.

Bütünleştirmenin günümüzdeki durumu ve gelecekteki durumuna ilişkin beklentilerine ilişkin özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenler günümüzde bütünleştirmenin uygulanmadığını ve başarılı bir bütünleştirme için gerekli olan altyapının olmadığını belirtmişlerdir. Sevinç ve Çay (2017) çalışmalarında fiziksel engelli olan öğrencilerin üniversite eğitimi sırasında yaşadıkları birçok engelin fiziksel şartlarla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Karakütük ve diğerleri (2012) çalışmalarında küçük, orta ve büyük okulların fiziksel koşullarının yeterliliğini incelemişlerdir. Çalışmalarının sonuçlarına göre okulların fiziksel koşullarının yetersiz olduğunu ve fiziksel altyapı bakımından okulların istenen düzeyde olmadığını ortaya koymuşlardır. Yapılan çalışmaların bulguları ile bu araştırmanın bulgularının örtüştüğü görülmektedir.

Yaman (2010) kalabalık sınıfların; eğitim-öğretim ortamı, sınıf yönetimi, hijyen ve sağlık sorunları, sosyal iletişim ve rehberlik boyutunda sorunların yaşanmasına neden olduğunu ortaya koymuştur. Ögülmüş ve Özdemir(1995) kalabalık sınıfların eğitimin niteliği ile ilgili sorunlara yol açtığını belirtmişlerdir. Yaman (2006) çalışmasında öğretmenlerin sınıf mevcutlarının arttığı durumlarda konu içeriklerinin verilememesi, gürültü, sınıfın temiz olmaması gibi sorunlar yaşadıkları sonucuna

ulaşmışlardır. Öğrenci sayılarının kalabalık oluşu sonucu ile alanyazının örtüştüğü görülmektedir.

Bütünleştirme ile ilgili kavram kargaşası olduğu bulgusuna ilişkin olarak alanyazında ve mevzuatta “bütünleştirme/kaynaştırma” ifadesi kullanılmaktadır (Burak, 2019; Kargın, 2018; MEB, 2017; MEB, 2018; Pürsün, 2016; TOHUM ve ERG, 2011; Shpendi Şirin, 2019; Ünsal, 2019). Keser ve Düzkantar (2019) bütünleştirme kavramının tanımının kaynaştırma üzerinden yapıldığını ve bütünleştirmenin net bir şekilde tanımlanması gerektiğini vurgulamışlardır. Kavram kargaşası bulgusu ile alanyazın paralellik göstermektedir.

Bütünleştirme konusunda öğretmen yeterliliklerini konu alan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Kaynaştırma konusunda yapılan çalışmalar öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları ile ilgili bilgilerinin yetersiz olduğunu göstermektedir (Babaoğlu ve Yılmaz 2010; Batu, Kırcaali-İftar ve Uzuner, 2004; Demirezen ve Akhan, 2015; Güner, 2019; Vural ve Yıkılmış, 2008; Zeybek, 2015). Çalışmalar ışığında kaynaştırma uygulamaları konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan öğretmenlerin bütünleştirme uygulamaları konusunda da yeterli bilgiye sahip olmadıkları düşünülmektedir. Bu yönüyle alanyazın ile akademisyenlerin görüşlerinin örtüştüğü görülmektedir.

Kaynaştırmanın bile henüz tam anlamıyla uygulanmadığı ve özel gereksinimli öğrencilerin kabullerinde sorunlar yaşandığı bulgularına yönelik olarak, Saraç ve Çolak (2012) ilköğretim okullarında kaynaştırma uygulamalarının uygun olmayan fiziksel koşullarda yapılmaya çalışıldığını belirtmişlerdir. Yapılan çalışmalar özel gereksinimli öğrencilerin kabulleriyle ilgili olarak öğretmen tutumlarının olumsuz ve öğretmenlerin bilgilerinin yetersiz olduğunu göstermektedir (Cagran ve Schmidt, 2011; Chiner ve Cardona 2013; De Boer, Pijl ve Minnaert, 2011; Emam ve Mohamed 2011; Hwang ve Evans, 2011; Saloviita, 2020; Zeybek, 2015; Zwane ve Malale, 2018). Kaynaştırma uygulamalarının tam anlamı ile uygulanmadığı, öğrenci kabullerinde sorunların yaşandığı bu araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir.

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme uygulamalarının gelecekteki durumuna ilişkin olarak beklentileri; fiziksel düzenlemelerin yapılması, eğitsel uyarlamaların yapılması, her okula bir özel eğitim öğretmenin atanması, öğretmen yetiştirme programı ve tutumların değiştirilmesi en fazla görüş bildirilen başlıklardandır. Bu başlıklar ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak tartışılmıştır.

Bütünleştirme uygulamaları ile ilgili olarak özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenler, kaynaştırma ve bütünleştirme uygulamalarının farklı ve benzer yönlerine ilişkin olarak; bütünleştirmenin; bütün engel gruplarını kapsadığını, toplum temelli olduğunu, ortamın çocuğa göre uyarlandığını; kaynaştırmanın ise hafif zihin yetersizliğini kapsadığını, çocuğun ortama uyarlandığını, okul temelli olduğunu belirtmişlerdir. Kaynaştırma ve bütünleştirme uygulamalarının ortak yönlerine ilişkin olarak ise bütün çocukların aynı ortamda olmaları, eğitim hakkını savunduğunu ve kaynaştırmanın bütünleştirmeye giden bir yol olduğunu belirtmişlerdir. Alayanyazında özel gereksinimli öğrencilerin eğitim aldığı ortamlar incelendiği zaman sadece hafif düzeyde yetersizliği olan öğrencilerin gerekli düzenlemeler ve destekler sağlanarak normal sınıflarda tam zamanlı ya da yarı zamanlı kaynaştırma yoluyla akranları ile birlikte eğitim aldığı görülmektedir (Ataman, 2003; Cavkaytar, 2018; Çolak, 2019; Kargın, 2010; Melekoğlu, 2018; Odluyurt, 2019). Kaynaştırma kavramı, çocuğun gerekli destek eğitim hizmetlerinin sağlanarak normal sınıfa uyum sağlaması şeklinde tanımlanmıştır (Kırcaali-İftar,1992; Kargın, 2006). Kaynaştırmanın tanımına göre özel gereksinimli birey gerekli desteklerle sınıf ve okul ortamına uyum sağladığı söylenebilir, bu anlamıyla da araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Bütünleştirme ise her çocuğa akranlarıyla birlikte eşit koşullarda eğitim verilmesi ve onların yaşadıkları toplumun sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik yaşamına etkin bir şekilde katılımları amaçlanır (Corbett, 2003; Feuser, 2002; Thomas, Walker ve Webb, 2001; Sarı ve Pürsün, 2016; Stojik, 2009). Tanıma göre bütünleştirmede ise tüm öğrencilerin özel gereksinimine bakılmaksızın etkin katılımı amaçlanmaktadır. Tanımlardan yola çıkarak ortak yönlerine ilişkin olarak “herkes için eğitim” anlayışı içinde herkesin aynı ortamda olmaları sonucuna ulaşılabilir. Aradaki en

temel fark; kaynaştırmada ayrı özel eğitim sınıfı, yarı zamanlı kaynaştırma gibi farklı ortamlar söz konusu iken bütünleştirmede farklı ortam söz konusu değildir. Kaynaştırma ve bütünleştirme uygulamalarının benzer ve farklı yönlerine ilişkin olarak akademisyenlerin görüşlerinin alanyazın ile örtüştüğü görülmektedir.

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenler, bütünleştirme uygulamalarının topluma, ailelere, öğrencilere, okul ve öğretmene katkılarına yönelik bütünleştirme uygulamalarının katkılarına ilişkin; bütünleştirme, sosyal kabulü artırır ve bakış açısı değiştir, şu anda çocuk olanlar ileriki hayatlarında ayrıştırıcı olmayacaklar, gelişmişliğin göstergesi olduğu, ailelerin yüklerinin azalacağı ve yaşam kalitesinin artacağı, kaygı düzeylerinin azalacağı, öğretmenlerin kendini geliştirme ve yenileme imkanı bulacağı, öğrencilerin farklı olanı kabul edeceği, hoşgörülü ve sabırlı olacağı, özel gereksinimli öğrencilerin topluma ait hissetme-sosyal kabulünün artacağı, iletişim becerilerinin artacağı, paylaşma duygusu oluşacağı, akran öğretimi ve model alma ile akademik sosyal öğrenme oluşacağı görüşünü bildirmişlerdir. Gerekli fiziksel eğitsel düzenlemeler yapılarak doğru uygulanmadığı zaman ise olumsuz sonuçlanacağı araştırmanın bulgularındandır. Atbaşı (2018) bütünleştirme uygulamaları sayesinde öğretmenlerin yöntem, teknik ve materyallerde uyarlamalar yapması sayesinde normal gelişim gösteren öğrencilerin de akademik becerisini arttığını belirtmiştir. Ayrıca özel gereksinimli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin iletişim becerileri artmakta, bireysel farklılıkları doğal karşılamayı öğrenmekte, normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrencileri kabul düzeyleri artmakta, iş birliğini kolaylaştırmakta ve sosyal olarak bütünleşmeyi sağlamaktadır. Sarı ve Pürsün (2016) özel gereksinimli çocuk ailelerinin çocuklarının akranları sayesinde uygun davranışlar öğrenebileceğini gördükleri için kaygı düzeylerinin azalacağını, normal gelişim gösteren ailelerin ise çocuklarının kabul etmeyi, yaşamın değerini bilmeyi öğrendiklerini görececeklerini vurgulamışlardır.

Çolak (2019) kaynaştırma uygulamalarının öğretmenlere; sabır, hoşgörü, koşulsuz kabul ve bireysel özelliklere saygı, BEP hazırlama ve uygulamada başarılı olma, eğitimde fırsat eşitliği ve ekonomiklik, özel gereksinimli öğrencilerle çalışmanın öğretmenlik becerilerini geliştirerek deneyimlerini arttıracak gibi katkılarının olacağını

vurgulamıştır. Kaynaştırma uygulamalarının öğretmenlere sağladığı faydaların tamamını bütünleştirme uygulaması da sağlayacaktır. Odluyurt (2015) kaynaştırma uygulamalarının topluma etkilerine ilişkin olarak özel gereksinimli bireylere yönelik olarak normal gelişim gösteren çocukların ve ailelerinin olumlu tutumlara sahip olması sonucunda uzun vadede bireysel farklılıklara saygılı, duyarlı ve toleranslı olma eğiliminde olacaklarını bunun sonucunda özel gereksinimli bireylere daha olumlu tutum ve davranışlara sahip toplum yapısının gelişeceğini belirtmiştir. Kaynaştırma ile oluşacak bu olumlu toplumun bütünleştirme uygulamaları ile bir adım daha ileriye taşınacağı düşünülmektedir. Kaynaştırma; topluma, özel gereksinimli öğrencilere ve normal gelişim gösteren öğrencilere, ailelere, öğretmenlere olumlu yönde katkı sağlamaktadır (Çolak, 2019; Kargın, 2018; Kırcaali-İftar, 1998; MEB, 2011; Odluyurt, 2015). Kaynaştırma uygulamalarının tüm bu paydaşlara sağladığı olumlu katkılar bütünleştirme ile daha kapsamlı şekilde sağlanacağı düşünülmektedir. Gerekli düzenlemeler yapılmadığı zaman doğal olarak bütünleştirme uygulamalarının başarıya ulaşamayacağı ve tüm paydaşlara olumsuz olarak yansıtacağı doğal sonuç olarak değerlendirilmektedir.

Bütünleştirme uygulamaları ile ilgili yapılan yayınlara yönelik olarak özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenler; çalışma sayısının az olduğunu, uzun vadeli ve kapsamlı çalışmalara ihtiyaç olduğunu, yapılan çalışmaların betimsel çalışmalar olduğu ve uygulamaya dayalı çalışmaların sayısının artması gerektiğini belirtmişlerdir. Ülkemizde bütünleştirme ile ilgili olarak yapılan akademik yayınlara bakıldığında zaman, TOHUM ve ERG (2011) “Kaynaştırma / Bütünleştirmenin Etkililiğini Artırmak İçin Politika ve Uygulama Önerileri Projesi” ile geniş çaplı bir çalışmalar yapılmıştır. Saygın (2015) araştırmasında mesleki eğitimde bütünleştirme uygulamalarını değerlendirmek amacıyla okul idarecilerine, öğretmenlere ve özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerle bir çalışma yapmışlardır. Keser (2016) araştırmasında özel gereksinimli bireylere sağlanan destek hizmetleri belirlemek ve sunulan destek eğitim hizmetlerini bütünleştirme uygulamaları çerçevesinde değerlendirmek amacıyla özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde ve devlet okullarında görev yapan öğretmenler ile bir çalışma yapmıştır. Keser ve Düzkantar (2019) çalışmalarında bütünleştirme kapsamında öğretmen yeterlilikleri konusunda yapılan çalışmaların içerik ve yöntem eğilimlerini

incelemişlerdir. Şahbaz, Atılgan ve Aydemir(2018); Rafferty ve Griffin (2005) tarafından geliştirilen “Impact of Inclusion on Children with Disabilities” ölçeğini Türkçe’ye uyarlamışlardır. Gürsoy, Aral, Öz ve Aysu (2019) çalışmalarında ilköğretim ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin bütünleştirmeye ilgili metaforlarını incelemişlerdir. Ahmetoğlu, Burak ve Acar (2019); Segall (2011) tarafından geliştirilen “Yerleştirme ve Hizmet Anketi”nin dördüncü bölümünü Türkçeye uyarlamışlardır. Şahbaz, Atılgan ve Aşıkoğlu Aydemir(2019); Rafferty ve Griffin (2005) tarafından geliştirilen “Impact of Inclusion on Typically Developing Children” isimli ölçeği Türkçe’ye uyarlamışlardır. Ahmetoğlu, Burak ve Acar (2019); Segall (2011) tarafından geliştirilen “Yerleştirme ve Hizmet Anketi”nin ikinci ve üçüncü bölümünü Türkçeye uyarlamışlardır. Burak ve Ahmetoğlu (2020) OSB olan çocukların kaynaştırılması ve bütünleştirilmesinde öğretmenlerle ilgili değişkenleri incelemişlerdir. Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiği zaman sadece bütünleştirme uygulamalarını konu alan çalışma sayısının az olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar ise ölçek geliştirme, görüş alma, literatür taraması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Alanyazın taraması sonucunda ülkemizde uygulamaya dayalı ve uzun vadeli, kapsamlı çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda elde edilen veriler bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Bütünleştirme uygulamalarında öğretmen özellikleri ve öğretmen yetiştirme programına ilişkin araştırmanın bulgularında özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenler, öğretmenlerin bütünleştirme konusunda yeterli eğitimi almadıkları, eğitim fakültesindeki bütün bölümlere özel eğitimle alakalı derslerin konması gerektiği, iki saatlik özel eğitim dersinin az olduğu, uygulamaya dayalı bir eğitim sürecinin olması gerektiği, öğretmenlerin hizmet içi eğitimden geçirilmesi gerektiği ve bütünleştirme konusunda bilgilendirilmesi gerektiği, öğretmenlerin gerekli desteği alamadığı konularına değinmişlerdir. YÖK’ün “Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları” incelendiğinde özel eğitim öğretmenliğinde 2. sınıfta “Özel Eğitimde Bütünleştirme” dersi aldıkları fakat diğer lisans programlarında sadece 4. sınıfta 2 kredilik “Özel Eğitim ve Kaynaştırma” dersi almaktadırlar. YÖK’ün programı incelendiğinde eğitim fakültelerindeki programlarda “özel eğitim” ve “bütünleştirme” ile ilgili yeterli içeriğin olmadığı görülmektedir. Ayrıca özel eğitimle ilgili derslerin uygulamalı şekilde

işlendiği görülmemektedir. “Öğretmenlik Uygulaması 1 ve Öğretmenlik Uygulaması 2” dersleri kapsamında ise normal gelişim gösteren bireylerin bulundukları okullarda stajlarını tamamlamakta olan bazı öğretmen adayları bu dönemde sınıflarında “kaynaştırma öğrencisi” ile karşılaşmamaktadır.

Öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencileri sınıfların istememelerinin ve olumsuz tutuma sahip olmalarının sebeplerinden biri de bilgi eksiklikleridir. Öğretmenlerin bilgi eksikliklerin gerekli eğitim ve destek hizmetlerle giderilebileceği düşünülmektedir (Batu, Çolak ve Odluyurt, 2014; Gürsoy, Aral, Öz ve Aysu, 2019; Sharma, Loreman ve Forlin, 2012; Yıkılmış, 2006; Zeybek, 2015). Bütünleştirme ile ilgili tecrübesi olan ya da ders alan öğretmenlerin, bütünleştirme uygulamalarına daha ılımlı oldukları görülmektedir (Cagran ve Schmidt, 2011; De Boer, Pijl ve Minnaert, 2011). Kaynaştırma dersi alan ya da kaynaştırma konusunda bilgilendirilen öğretmen adaylarının kaynaştırmaya karşı olumlu tutum sergiledikleri görülmektedir (Dolapçı ve Yıldız Demirtaş, 2016; Gözün ve Yıkılmış, 2004; Orel, Zerey ve Töret, 2004; Sarı ve Bozgeyikli 2003). Öğretmenlerin lisans ya da yüksek lisans mezunu olmalarının kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinde etkili olmadığı bulgusu araştırmanın bulguları örtüşmemektedir (Atlı, 2019). Kaynaştırma uygulamaları konusunda bilgilendirilen öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin tutumlarında olumlu yönde değişiklik olduğu gibi bütünleştirme uygulamaları konusunda da bilgilendirilen öğretmenlerin tutumlarının olumlu yönde değişeceği öngörülmektedir. Öğretmen yetiştirme programlarına bütünleştirme uygulamalarına yönelik dersler eklenerek öğretmen adaylarının bütünleştirme, özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim konusundaki tutumlarının değiştirilebileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenler, bütünleştirme uygulamaları ilgili yasal düzenlemelere yönelik olarak; yasa ve yönetmeliklerin yeterli olduğunu ancak uygulama konusunda sıkıntılar olduğu, kaynaştırmaya ilişkin yasal düzenlemelerin olduğunu ancak bütünleştirmeye ilişkin yasal düzenlemelerin olmadığı, denetleme konusunda ise müfettişlerin özel eğitim ve bütünleştirme konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları araştırmanın bulgularındandır. Özel eğitim kurumlarını denetleyen müfettişlerin özel eğitim

konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğu alanyazında ortaya konmuştur(Gözün ve Yıkılmış, 2004; Keser, 2016). Özel eğitim konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan denetleyiciler, bütünleştirme uygulamalarının işleyişinin denetlenmesini sekteye uğratabilmektedir. Müfettişler teftiş alanları ile ilgili eksikliklerini kendi çabaları ile kapatmaya çalıştıklarını fakat yeterli olmadıklarını belirtmişlerdir (Arslantaş ve Özkan, 2013). 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmelikleri gibi kanun, KHK ve yönetmeliklerle özel gereksinimli bireyleri eğitim hakları güvence altına alınmıştır. 2017 yılında yayımlanan “Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulamaları Genelgesi” ve 2018 yılında yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde bütünleştirme kavramı karşımıza çıkmaktadır. Yapılan yasal düzenlemelere baktığımız zaman özel eğitime gereksinim duyan bireylerin bütünleştirilmesinin önünde yasal bir engel bulunmamaktadır. Ancak bu yasal düzenlemelerin uygulamaya yansımadağı görülmektedir. Diken ve Batu (2010) Türkiye’de kaynaştırmanın başarıya ulaşması için yasal düzenlemelerin yeterli olduğunu ancak gerekli denetleme mekanizmasının kurulması gerektiğini belirtmişlerdir. Kaynaştırma uygulamalarında yaşanan sorunların benzerleri bütünleştirme uygulamalarında da yaşanmaktadır.

Destek eğitim hizmetlerinin bütünleştirme uygulamalarındaki yeri ve önemine yönelik araştırmanın bulguları incelendiği zaman özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin okulda sağlanan destek eğitimlerle ilgili; destek eğitimde görev alan personelin yetersiz olduğu, destek eğitimin sınıf içinde ya da okul saatleri dışında verilmesi gerektiği, iş birliği ve takibinin sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde sağlanan destek eğitimlerle ilgili olarak ise ÖERM ile okul iletişim içerisinde olması, ÖERM verilen iki saatlik eğitimin yetersiz olduğu, ÖERM yerine destek eğitimlerin okullarda verilmesi gerektiği, ÖERM personelinin yetersiz olduğu araştırmanın bulgularındandır. Okullardaki destek eğitim odalarının yaygınlaştırılması, aynı zamanda aktif ve işlevsel olarak kullanılması kaynaştırma uygulamalarını olumlu yönde etkilemektedir(Yılmaz ve Batu, 2016). Destek eğitim odalarının işlevsel kullanımı, bütünleştirme uygulamalarını da olumlu yönde etkileyecektir. Bütünleştirmede özel gereksinimli öğrencilerin sınıfa tamamen

dahil edilmesi esastır (Sarı ve Pürsün, 2016). Sınıf içi yardım, kaynaştırma uygulamalarında sunulan destek eğitim hizmetlerinden biridir. Bu uygulamanın avantajlı yönü, öğrenciyi sınıftan ayırmadan müdahale şansını sunmasıdır (Subaşı Yurtçu, 2019). Bu bağlamda kaynaştırma uygulamalarında sağlanan; danışman yardımcı genel eğitim sınıfı, özel eğitim öğretmeni yardımı ile genel eğitim sınıfı, yardımcı öğretmenle genel eğitim sınıfı şeklinde destek eğitimler mevcuttur (Kargın, 2006). Öğrencinin destek eğitim odalarına okul saatleri dışında alınması ya da destek eğitimlerin sınıfta sağlanmasının bütünleştirme uygulamalarının felsefesine daha uygun olduğu anlaşılmaktadır. Keser (2016) destek eğitim hizmetlerini bütünleştirme açısından incelediği çalışmasında özel gereksinimli bireylere sağlanan destek eğitim hizmetlerinin bütünleştirme uygulamalarından çok uzak olduğu ve ÖERM’lerde sağlanan hizmetlerin, bütünleştirme uygulamalarında destek eğitim hizmetleri taşımadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmanın bulguları ile alanyazında yapılan çalışmalar karşılaştırıldığında, öğrencilere sağlanan destek eğitim hizmetlerinin bütünleştirme kapsamında özel gereksinimli öğrenciyi sınıftan ayırmadan veya okul saati dışında iş birliği içinde verilmesi gerektiği sonucu örtüşmektedir. Araştırmanın bulgularından olan okullardaki ve ÖERM’deki personelinin yetersiz olduğu sonucu alanyazın ile tutarlılık göstermektedir (İşman, 2009; Kargın, 2006; Yılmaz ve Batu, 2016).

Bütünleştirme uygulamaları ile ilgili yapılabilecek eğitsel ve fiziksel uyarlamalara ilişkin özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin eğitsel ve fiziksel uyarlamalara ilişkin olarak; ulaşılabilir ve erişilebilir sınıfların tasarlanması gerektiği, okulların fiziksel düzeninin bütün çocuklara uygun olması gerektiği, uyarlamaların öğrencilere göre farklılık gösterdiği, içerik materyal, program ve değerlendirme sürecinde çocuğun yetersizliğine yönelik uyarlama yapmanın zorunluluk olduğu, iyi bir BEP yapılması gerektiği ve içeriğin, materyallerin tüm öğrencilerin öğrenebileceği şekilde hazırlanması gerektiği görüşünü bildirmişlerdir. “Evrensel tasarım” kavramının tanımını Dostoğlu, Şahin ve Taneli (2009) “Tüm ürünlerin ve çevrelerin, yaş, beceri ve durum farkı gözetmeksizin pek çok kişi tarafından kullanılabilmesini olanaklı kılan, bütünselleşme sağlayan bir tasarım yaklaşımı” şeklinde yapmışlardır. Evrensel tasarımın tanımından yola çıkarak tüm bireylerin farklılık gözetmeksizin bütünleşmesi için evrensel tasarıma uygun mimari yapıların

yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Ulaşılabilir ve erişilebilir okulların ve sınıfların tasarlanması ve bütün bireylerin erişiminin sağlanması gerektiği sonucu, evrensel tasarım ilkeleri ile örtüşmektedir.

MEB 2013 yılında yayınladığı Türkiye’de Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi Engelsiz Okul Modeli: Standartlar ve Performans Göstergeleri Yol Haritası” yayınında bütünleştirme kapsamında “engelsiz okul” kavramını belirterek özel gereksinimli öğrencileri erken dönemden itibaren toplumsal yaşama etkin bir şekilde dahil etmeye yönelik bir model olarak tanımlamıştır. Yapılan çalışmada okulların içerisinde veya çevresinde gerekli fiziksel düzenlemelerin yapılarak öğrencinin okula erişiminin sağlanması gerektiği belirtilmiştir. “Ulaşılabilirliğin okuldaki tüm alanlarda mevzuata ve standartlara uygun olması. Tüm bireylerin ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması (bahçe yolları, park alanının ayrılması, bina girişleri, bina içinde dolaşım, tuvalet, ortak alanların TSE standartlarına uygun olması” şeklinde okulda öğrencilerin bulundukları tüm alanların herkes için ulaşılabilir olması gerektiğini vurgulamıştır. Araştırmanın bulguları, fiziksel düzenlemeler anlamında “engelsiz okul modeli” ile paralellik göstermektedir. Yine aynı projede materyallerin tüm öğrencilerin öğrenme biçimlerine ve bireysel farklılıklarına göre hazırlanması gerektiği, öğretim programlarının öğrencilerin gelişim özelliklerine göre ve gereksinimlerine uygun hale getirilmesi gerektiği, ölçme ve değerlendirmenin öğrencinin gelişim özellikleri göz önüne alınarak yapılması gerektiği vurgulanmaktadır ancak okullardaki sorunlardan bir tanesi de okullardaki materyal eksikliğidir (Eratay, Tekinaslan ve Yıkmış, 2012). Eğitsel anlamda da araştırmanın bulguları, “engelsiz okul modeli” ve alanyazın ile örtüşmektedir.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde özel gereksinimli öğrencinin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla BEP yapılması gerektiği belirtilmiştir(MEB, 2018). Zeybek (2015) çalışmasında öğretmenlerin BEP hazırlamadıklarını ortaya koyarken, Güner (2019) öğretmenlerin BEP hazırlayarak değerlendirme sürecini buna göre yaptığını ortaya koymuştur. Kargın (2007) çalışmasında değerlendirme ve BEP hazırlama sürecini çalışmada detaylı olarak açıklamıştır. Akçin (2018) BEP’in, öğrencinin kimlik bilgileri, performans düzeyi, uzun ve kısa dönemli amaçları, özel

eğitim ile ilgili servisler, genel eğitimde katılamayacağı alanlar, uygulanacak değerlendirme yöntemi ve aile bilgilendirmesi olarak yedi bölümden oluştuğunu belirtmiştir. Bu yedi bölümü içeren ayrıntılı bir BEP hazırlamak başarılı bir bütünleştirme uygulaması için gereklidir. Yapılacak eğitsel düzenlemenin BEP olduğu görüşünü bildiren akademisyenlerin görüşleri ile araştırmaların örtüştüğü görülmektedir.

Başarılı bir bütünleştirme için beklenti ve önerileri alınan özel eğitim öğretmenleri yetiştiren akademisyenler; akademisyenlere, MEB ve diğer bakanlıklara, öğretmenlere, idarecilere ve ailelere yönelik beklenti ve önerilerde bulunmuşlardır. Akademisyenlerin uygulamaya dayalı çalışmalar yapması ve okullarda seminer ya da eğitim vermeleri gerektiği, üst düzey karar vericilerin koordineli çalışmalar yapması gerektiği, denetim ve yaptırım konusunda adım atılması gerektiği, bakanlıkların iş birliği içinde toplumu bilgilendirmesi gerektiği, üst düzey yöneticilerin planlama konusunda çalışmalar yapmaları gerektiği, öğretmenlerin çalışma koşullarının iyileşmesi gerektiği, pilot çalışmaların ve proje çalışmalarının yapılması, okul yönetiminin bütünleştirme uygulamalarına yönelik istekli, talepkar ve denetleyici olmaları, öğretmenlerin uyarlamalar yapmaları gerektiği, ailelerin yasal haklarını bilerek talepkar, katılımcı olması gerektiği ve aile bilgilendirmelerinin yapılması gerektiği araştırmanın bulgularıdır. Ülkemizde bütünleştirme konusunu ele alan çalışma sayısının az olduğu ve bu çalışmaların görüş ve ölçek çalışması şeklinde yapıldığı 5.4'te açıklanmıştı. Kaynaştırma konusunda ilkokulda yapılan tezleri inceleyen Sönmez ve Özcan (2020) 109 teze ulaşmışlardır. Görüşler, en fazla yayın yapılan konulardan olmasına rağmen uygulamaya yönelik çalışmaların daha fazla olduğu görülmektedir. Bu sonuç araştırmanın bulguları ile örtüşmemektedir. Güner Yıldız, Melekoğlu ve Paftalı (2016) beş dergiyi bibliyometrik olarak inceledikleri araştırmalarında 4478 makalenin sadece 113'ünün özel eğitimle alakalı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Makale sayısına göre bakıldığı zaman özel eğitimle alakalı makale sayısını çok az olduğu dolayısıyla bütünleştirme konusunda da yapılan araştırma sayısının da az olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmacıların bir diğer bulgusu ise yapılan çalışmaların tarama çalışması olduğu ve var olan durumu ortaya koyduğudur. Bu anlamı ile özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin görüşleri ile örtüşmektedir. Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve

Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de MEB’in görevlerine baktığımız zaman; diğer bakanlıklarla iş birliği yaparak özel gereksinimli öğrenciler için eğitim politikaları belirlemektir. Ayrıca tüm öğrencileri çağın gerekliliklerine bağlı olarak yetiştirmek bakanlığın görevleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda karar vericilerin öğrencilerin bütünleştirilmesi kapsamında gerekli adımları atarak düzenleme yapması gerekmekte ve bu da araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir.

Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin gereksinimlerinden bir tanesi de bilgi gereksinimidir. Ailelerin gereksinimlerinin belirlenmesi ve karşılanması özel gereksinimli çocuğun eğitimi ve gelişimi açısından önemlidir(Aksoy, 2013). Ailelerin bütünleştirme konusunda bilgilendirmeleri ve haklarını savunmaları bütünleştirme uygulamalarını olumlu yönde etkileyecektir. Ailelerle ilgili görüş bildiren akademisyenlerin ailelerin yasal haklarını bilerek talepkar, katılımcı olması gerektiği ve aile bilgilendirmelerinin yapılması görüşü ile alanyazının örtüştüğü görülmektedir. Koşar (2019) çalışmasında öğretmenin kendini çağın gerekliliklerine ilişkin olarak yenilemeleri ve güncel tutmaları gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin yoğun bürokratik işlemlerle; yöneticilerin aileler ve toplumsal statüye ilişkin zorluklarla mücadele etmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Can (2019) çalışmasında öğretmenlerin sağlıklı bir kariyer planlama sistemine ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Şahin ve Demirel (2019) araştırmalarında; öğretmenlerin eğitimin siyaset üstü olması gerektiği, değişimin planlarla yürütülmesi gerektiği, değişimde tüm paydaşların fikrinin alınması gerektiği, fiziksel ve ekonomik koşulların iyileştirilmesinin gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Çinkır ve Çetin (2010) araştırmalarının sonunda öğretmenlerin daha iyi çalışma koşulları ve çalışma ortamlarının oluşturulması gerektiği önermişlerdir. Yapılan araştırmalar incelendiği zaman öğretmenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi gerektiği bulgusu alanyazın ile paralellik göstermektedir. Erüstün Bulutoğlu ve Özbaş (2019) kaynaştırma uygulamalarına yönelik yapmış oldukları çalışmada idarecilerin gerekli fiziksel ve eğitsel düzenlemeleri yaptığını iddia etmesine rağmen bu düzenlemelerin uygun olmadığını gözlemlemişlerdir. İdarecilerle yapılan çalışmalarda idarecilerin çoğunun kaynaştırma uygulamalarına olumlu baktığı görülmektedir (Pınar-Sazak, E. ve Yıkılmış, 2004; Yıkılmış, 2006). İdarecilerin kaynaştırma uygulamaları konusunda istekli olma durumunun bütünleştirme konusunda da talepkar, denetleyici ve izleyici olması

gerektiği araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir. Bütünleştirme içerik olarak çok boyutlu olarak ele alınmalıdır (MEB, 2013). Bütünleştirme uygulamalarının başarılı olabilmesi için tüm paydaşların gerekli sorumlulukları yerine getirerek ortak bir çaba ortaya koyması gerektiğini söyleyebiliriz.

5.2. Sonuç ve Öneriler

5.2.1. Sonuç

Bu çalışmada özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme uygulamalarına ilişkin görüşleri alınmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Çalışmaya üniversitelerin özel eğitim bölümlerinde görev yapan görev yapan 1'i pilot çalışmada yer almak üzere 29 akademisyen araştırmaya dahil olmuştur. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme uygulamalarına ilişkin görüşlerini almak üzere akademisyenlere on iki soru sorulmuş ve görüşmeler dijital ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Görüşmeler tamamlandıktan sonra araştırmacı tarafından ses kayıtları yazıya dökülmüştür. Elde edilen veriler okunarak kodlamalar yapılmış, temalar bulunmuş, veriler kodlara ve temalara göre düzenlenmiştir. Bulgular, temalara ve kodlara göre akademisyenlerin görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak düzenlenmiştir.

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin bütünleştirme uygulamalarının günümüzdeki durumuna ilişkin bildirdikleri görüşlere baktığımız zaman fiziksel altyapı yetersizliği, kavram kargaşasının olması, öğretmenlerin hazır olmaması, kaynaştırmanın tam anlamıyla uygulanmaması, özel gereksinimli öğrencilerin kabulleri ile ilgili sorunlar ve destek eğitim hizmetlerinin yetersiz olduğundan dolayı ülkemizde bütünleştirmenin uygulanmadığını düşündükleri

sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bütünleştirmenin yakın gelecekte de tam anlamı ile uygulanamayacağını belirtmişlerdir.

Gelecekte uygulanması için ise fiziksel anlamda erişilebilir binaların yapılması, eğitim programlarının uyarlanması, her okula özel eğitim öğretmeni atanması, öğretmen yetiştirme programının bütünleştirme uygulamalarına yönelik düzenlenmesi, tutumlar değiştirilerek güçlü bir bütçe ile adım adım uygulanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynaştırma ve bütünleştirme uygulamalarının farklı uygulamalar olduğu, bütünleştirmede ortamın çocuğa göre uyarlandığı, bütün engel gruplarını kapsadığı, toplum temelli olduğu, çocuğun asıl üye olduğu ve ortamın her çocuk için uygun olduğu bir uygulama iken kaynaştırmada; çocuğun ortama uyarlandığı, okul temelli olduğu, en az kısıtlayıcı ortam olduğu ve çocuğun asıl üye değil misafir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynaştırma ve bütünleştirme uygulamalarının ortak yönlerinin ise özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların aynı ortamda olduğu, eğitim hakkını savunduğu, eğitim gereksiniminin karşılanması, evrensel tasarım, uyarlama ve bilimsel dayanaklı uygulamaların kullanılması olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bütünleştirme uygulamalarının topluma katkılarının; toplumsal kabulü arttıracacağı, bakış açısını değiştireceği, normal gelişim gösteren çocukların ayrımcı olmayacağı, üretken bireyler yetiştirebileceğimizi ve bunun gelişmişliğin göstergesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aileye yönelik katkılarının ise ailenin yüklerinin azalacağı, yaşam kalitesinin artacağı, kaygı düzeylerinin ve hak savunuculuğunun azalacağı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlere yönelik katkılarına ilişkin olarak; öğretmenler yeni yöntem ve teknik öğrenmiş olacaklar, kendini geliştirme ve yenileme imkanı bulacaklar, daha nitelikli eğitim sunma ve farklı gruplara öğretim yaptığı zaman zevk alacaklardır, sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca fiziksel ve sosyal düzenlemeler yapılmaz, gerekli maddi destek sağlanmaz, akranlara açıklama yapılmaz, bakış açısını değiştirmes ve yarışmacı bir tutum sergilerseniz bütünleştirmenin olumsuz sonuçlanacağı ve katkısının olmayacağı sonucuna da ulaşılmıştır.

Bütünleştirme uygulamalarının özel gereksinimli bireylere ve normal gelişim gösteren bireylere yönelik katkılarına yönelik olarak farklı olanı kabul ederek daha hoşgörülü ve sabırlı olma, sosyal becerilerin gelişmesi, paylaşma duygusu, sosyal kabul gibi sosyal katkıları olmakla beraber akran öğretimi, model alma, herkes için tasarım ile bütün çocukların öğrenmesi, herkes çocuk için bireysel öğretim imkanı, akademik kariyer gibi alanlarda akademik katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Bütünleştirme uygulamalarına ilişkin ulaşılan sonuç ise çalışma sayısının az olduğu, uzun vadeli ve kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulduğu, farklı disiplin alanlarında yayınların yapılması gerektiği, betimsel çalışmaların olduğu, uygulamaya dayalı yayın gerektiği, yayınlardan bütüncül bir sonuç çıkmadığı ve yapılan yayınların toplumda karşılık bulmadığıdır.

Bütünleştirme uygulamalarında öğretmen yetiştirme programına ilişkin olarak, öğretmenlerin bütünleştirme konusunda yeterli eğitimi almadıkları, eğitim fakültelerine özel eğitimle alakalı derslerin konulması gerektiği, iki saatlik ders süresinin arttırılması gerektiği, uygulamaya dayalı bir eğitim sürecinin olması gerektiği, özel eğitimle alakalı derslerin programın içine yedirilmesi gerektiği, öğretmen adayı seçme sisteminin değiştirilmesi gerektiği, öğretmenlerin bakış açısının değiştirilmesi ve uyarlama öğretilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut öğretmenlerle ilgili olarak ise öğretmenlerin ciddi bir hizmet içi eğitimden geçirilmesi, bütünleştirme konusunda bilgilendirilmesi, öğretmenlerin tutum ve davranışlarında sorunlar olduğu, öğretmenlerin gerekli desteği alamadığı için bunu yük olarak gördüğü ve çevrim içi eğitim platformlarının kurulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bütünleştirme uygulamalarına yönelik yasal düzenlemelerle ilgili yasa ve yönetmeliklerin yeterli olduğu ancak uygulanmadığı, bütünleştirme yönetmeliği yayınlanması gerektiği ve müfettişlerin özel eğitim konusunda bilgilendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Destek eğitime ilişkin olarak hem okullarda hem ÖERM’de personelin yetersiz olduğu, disiplinler arası iş birliği gerektiği, destek eğitimin sınıf içinde veya okul saati

dışında verilmesi gerektiği, destek hizmetlerin çocuğa gelmesi gerektiği, okulların rehabilitasyon merkezleriyle iletişim içerisinde olması gerektiği ancak iki saatlik eğitimin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca destek eğitim hizmetlerinin bütünleştirmede olmadığı, destek eğitim hizmetlerinin istendiği gibi verilemediği, rehabilitasyonlar yerine okulda verilmesi gerektiği sonuçlar arasındadır.

Başarılı bir bütünleştirme için fiziksel düzenlemelere ilişkin, ulaşılabilir ve erişilebilir sınıfların tasarlanması, sınıfların daha küçük olması, okulların fiziksel düzeninin tüm öğrencilere uygun olması, okul bahçelerinin düzenlenmesi gerektiği ve fiziksel düzenlemelerin amaca hizmet edecek şekilde düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Var olan durumu ile okullarımızın kaynaştırma ya da bütünleştirmeye uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca fiziksel engeli yoksa fiziksel düzenlemeye ihtiyaç olmadığı ve fiziksel düzenlemenin niteliği arttırmayacağı sonuçlar arasında yer almaktadır.

Başarılı bir bütünleştirme için eğitsel düzenlemelere yönelik olarak içerik materyal, program ve değerlendirme sürecinde çocuğun yetersizliğine yönelik uyarlama yapılması, iyi bir BEP hazırlanması, sürekli izleme değerlendirme yapılması, dersin iyi planlanması, esnek, hayata dönük ve tüm öğrencilerin öğrenebileceği bir müfredat tasarlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bütünleştirmede fiziksel ya da eğitsel uyarlamanın söz konusu olmadığı sistemi tasarlarken herkes için tasarlamanız gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bütünleştirme uygulamalarına yönelik olarak beklenti ve önerilere yönelik olarak akademisyenlerin uygulamaya dayalı çalışmalar yapması, okullarda eğitimler vermesi gerektiği; üst düzey karar vericilerin ve kurumların koordineli çalışmalar yürütmesi, bakanlığın denetim ve yaptırım konusunda adım atması, bakanlıkların iş birliği içinde süreci planlayarak pilot çalışmalar ve projeler yürütmesi, öğretmen yetiştirmeye önem verilmesi, öğretmenleri iş yükünün azaltılması, okullarda rekabetçi ve esnek bir sistem olması gerektiği; idarecilerin bütünleştirme konusunda istekli, takip edici ve denetleyici olması, öğretmenlerin kendini geliştirmesi ve uyarlama yaparak profesyonelce çalışmaları gerektiği; ailelerin haklarını bilerek talepkar, katılımcı olması,

ailelerin bilgilendirilmesi ve ilk olarak ailelerin değiştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Son olarak başarılı bir bütünleştirme için bütün paydaşların elini taşın altına koyarak, dünyadaki iyi çalışmaların incelenmesi sonucu bütünleştirme ve kaynaştırma kavramlarının ayrımı yapılarak, toplumsal bir hareketle bütünleştirme uygulamalarına geçmemiz gerektiği ve başarılı bir bütünleştirmenin yaşam kalitemizi arttıracak sonucuna ulaşılmıştır.

5.2.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmamız ve alanyazın göz önünde bulundurularak, bütünleştirme uygulamalarına ve ilerde yapılacak araştırmalara yönelik önerilerde bulunmaktadır.

5.2.3. Bütünleştirme uygulamasına yönelik öneriler

1. Fiziksel uyarlamalar yapılarak tüm okullar, bütün öğrenciler için ulaşılabilir ve erişilebilir olarak düzenlenmelidir.
2. Müfredat, tüm öğrencilerin öğrenebileceği şekilde düzenlenerek farklılaştırılmalıdır.
3. Destek eğitim ile ilgili düzenlemeler yapılarak özel gereksinimli öğrenciler için gerekli destek eğitim verilmelidir.
4. Eğitim fakültelerindeki bölümlerin tamamına özel eğitim ve bütünleştirme ile ilgili dersler konularak yeni yetişecek öğretmenler, bütünleştirme uygulamalarını bilerek mezun olmalıdır.
5. Tüm paydaşların dahil olduğu toplumsal bir hareket başlatılmalı ve tutumların değiştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

5.2.4. İleride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler

1. Bu araştırmanın bulguları ile farklı alanlardaki akademisyenler ile benzer çalışmalar yapılarak karşılaştırma olanağı sunabilecek çalışmalar yapılabilir.
2. Okullarda görev yapan özel eğitim, sınıf, branş öğretmenleri, idareciler veya üst düzey karar vericiler ve ailelerle gibi bütünleştirmenin diğerk paydaşları ile benzer bir çalışma yapılabilir.
3. Farklı araştırma yöntemleri kullanılarak bütünleştirme uygulamalarına ilişkin olarak uygulamaya dayalı, kapsamlı ve uzun vadeli deneysel çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ahmetoğlu, E., Burak, Y. ve Acar, İ. H. (2019). Otizmli kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisine yönelik his, tutum ve görüşler ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 231-249.
- Akçin, N. (2018). Bireyselleştirilmiş Eğitim ve Öğretim Programlarının Hazırlanması. N. Baykoç (Ed.), *Öğretmenlik Programları İçin Özel Eğitim ve Kaynaştırma* (42-64). Ankara: İzge Yayıncılık.
- Aksoy, V. (2013). Aileye İlişkin Bilgilerin Toplanması ve Değerlendirme. A. Cavkaytar (Ed.), *Özel Eğitimde Aile Eğitimi ve Rehberliği* (106-108). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Arslantaş, H. İ. ve Özkan, M. (2013). Eğitim müfettişlerinin hizmet içi eğitim ihtiyaçları. *Education Sciences*, 8(2), 179-192.
- Ataman, A. (2003). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Atbaşı, Z. (2018). Bütünleştirme Uygulamalarının Başarısını Etkileyen Faktörler. M. Çitil (Ed.) *Özel Eğitimde Bütünleştirme* (235-236). Ankara: Vize Akademik.
- Babaoğlu, E. ve Yılmaz, Ş. (2010). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterlilikleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 345-354.
- Balaban Salı, J. (2015). Verilerin Toplanması. A. Şimşek (Ed.). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. (142). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Balcı, A. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Batu, S., Çolak, A. ve Odluyurt, S. (2014). *Özel gereksinimli çocukların kaynaştırılması*. Ankara: Vize Yayıncılık.

- Batu, S., Kırcaali-İftar G. ve Uzuner Y. (2004). Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2)33-50.
- Batu, S. ve Kırcaali-İftar, G. (2007). *Kaynaştırma*. Ankara: KÖK Yayıncılık
- Bayhan, P. (2012). Erken Müdahale Programlarında Aile Merkezli Uygulamalar ve Geçiş: Önemi, Özellikleri, Uygulaması. N. Metin (Ed.) *Özel Gereksinimli Çocuklar* (35). Ankara: Maya Akademi Yayınevi.
- Baykoç, N. ve Şahin, S. (2018). Özel Eğitimin Tarihi Gelişimi. N. Baykoç (Ed.), *Öğretmenlik Programları İçin Özel Eğitim ve Kaynaştırma* (26-40). Ankara: İzge Yayıncılık.
- Benjamin, L. K. (2020). Differentiated Instruction in Middle School Inclusion Classrooms to Support Special Education Students.
- Bulutoğlu, H. E. ve Özbaş, M. (2019). İlk ve ortaokullarda kaynaştırma eğitimi uygulamalarına ilişkin yöneticilerin görüşleri. *Vuu. Umteb International Congress on Vocational & Technical Sciences* (p. 363).
- Burak, Y. ve Ahmetoğlu, E. (2020). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların kaynaştırılması ve bütünleştirilmesinde öğretmenlerle ilgili değişkenlerin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(73), 478-503.
- Burak, Y. (2019). *Otizmli çocukların eğitsel yerleştirilmesi, kaynaştırılması ve bütünleştirilmesinde öğretmenlerle ilgili değişkenlerin incelenmesi*. Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Cagran, B., and Schmidt, M. (2011). Attitudes of Slovene teachers towards the inclusion of pupils with different types of special needs in primary school. *Educational Studies*, 37(2), 171-195.
- Can, E. (2019). Öğretmenlerin meslekî gelişimleri: Engeller ve öneriler. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 1618-1650

- Cavkaytar A. (2018). Özel Eğitim Alanı. A. Cavkaytar ve D. Tekin Ersan (Ed.) *Özel Eğitim ve Kaynaştırma* (8-23). Ankara: Eğiten Kitap.
- Cavkaytar, A. ve Diken, İ. (2012). *Özel eğitim 1: Özel eğitim ve özel eğitim gerektirenler* (1. baskı). Ankara: Vize Basın Yayın.
- Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE) (1996). *What is inclusion?* 05. 01. 2020 tarihinde <http://www.csie.org.uk/inclusion/what.shtml> sitesinden alınmıştır.
- Chiner, E., and Cardona, M. C. (2013). Inclusive education in Spain: how do skills, resources, and supports affect regular education teachers' perceptions of inclusion?. *International journal of inclusive education*, 17(5), 526-541.
- Civelek, A. (1991). Zihinsel Özürlü Çocukların Eğitiminde Bütünleştirme Yöntemi (Amacı, Türleri, Gerektirdiği Koşullar). *Eğitim ve Bilim*, 15(82).
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Çev. Ed.: Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Corbett, J. (2002). *Supporting Inclusive Education*. London: Routledge.
- Çınkır, Ş. ve Çetin, S. K. (2010). Öğretmenlerin okullarda mesleki çalışma ilişkileri hakkındaki görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 3(3), 353-371.
- Çolak, A.(2019). Özel Eğitim Alanı, Kaynaştırma, Bütünleştirme/Kapsayıcı Eğitim, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP). Y. Ergenekon (Ed.) *Kaynaştırmada Başarı İçin Birlikte Yürüyalım: Yardımcı Destek Personel Eğitimi El Kitabı*(24). Ankara: Sabancı Vakfı.
- Çolak, A., Vuran, S. ve Uzuner, Y. (2013). Kaynaştırma uygulanan bir ilköğretim sınıfındaki sosyal yeterlik özelliklerinin betimlenmesi ve iyileştirilmesi çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 14(02), 33-53.

- De Boer, A., Pijl, S. J., and Minnaert, A. (2010). Attitudes of parents towards inclusive education: A review of the literature. *European Journal of Special Needs Education*, 25(2), 165-181.
- De Boer, A., Pijl, S. J., and Minnaert, A. (2011). Regular primary schoolteachers' attitudes towards inclusive education: A review of the literature. *International journal of inclusive education*, 15(3), 331-353
- Dede, Ş. (1996). Özel Eğitim Hakkında Salamanca Bildirisi. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(2), 91-94.
- Demirezen, S. ve Akhan, N. E. (2015) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik görüşlerinin ve deneyimlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(219), 57-88.
- Desombre, C., Lamotte, M., and Jury, M. (2019). French teachers' general attitude toward inclusion: the indirect effect of teacher efficacy. *Educational Psychology*, 39(1), 38-50.
- Diken, İ. H. ve Batu, S. (2015). Kaynaştırmaya giriş. İ. H. Diken (Ed.). *İlköğretimde kaynaştırma*. (2-23). Ankara: Pegem Akademi.
- Dolapcı, S. ve Demirtaş, V. Y. (2016). Öğretmen adaylarının öz-yeterlilik algıları ve kaynaştırma eğitime bakış açıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13), 141-160.
- Dostoğlu, N., Şahin, E. ve Taneli, Y. (2009). Evrensel tasarım: tanımlar, hedefler, ilkeler. *Mimarlık Dergisi*, 347.
- Engelliler Hakkında Kanun (2005). 5378 sayılı Özürlüler ve bazı kanun ve kanun hükmündeki kararnamelerde değişiklik yapılması hakkında kanun. *Resmi Gazete*, 25868, 44.
- Engelliler Hakkında Kanun, (2005). *T.C. Resmi Gazete*, 02.01.2020 tarihinde <https://mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5378.pdf> sitesinden alınmıştır.

- Eratay, E., Çifçi-Tekinaslan, İ. ve Yıkılmış, A. (2012). Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin eğitim uygulama okulu programına ve öğretimde kullandıkları yöntemlere ilişkin görüşleri. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (20), 137158
- ERG. ve TOHUM (2011). *Türkiye’de Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim: Politika ve Uygulama Önerileri*. 20.01.2020 tarihinde <http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/KaynastirmaPolitikaRaporu.pdf> sitesinden alınmıştır.
- ERG. (2011). *Türkiye’de Kaynaştırma/ Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Durumu*. 20.01.2020 tarihinde <http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/KaynastirmaPolitikaRaporu.pdf> sitesinden alınmıştır.
- EHİS (*Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme*). 02.01.2020 tarihinde <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm> sitesinden alınmıştır.
- Emam, M. M., and Mohamed, A. H. H. (2011). Preschool and primary school teachers’ attitudes towards inclusive education in Egypt: The role of experience and self-efficacy. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 29, 976-985.
- Feuser, G. (2002). *Von der Integration zur Inclusion*. Baden Allgemeinpaedagogische Tagung’da sunulmuş bildiri, Baden (Wien).
- Glesne, C. (2015). *Nitel Araştırmaya Giriş*, (Çev.: Ali Ersoy ve Pelin Yalçınoglu). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gözün, Ö., Yıkılmış, A. (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumların değişimindeki etkinliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi* , 5 (2), 65-77.
- Güner Yıldız N. ve Tutuk, T. (2017). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim. A. Arı ve M. Sönmez Kartal (Ed.), *Tüm Öğretmenlik Programları İçin Özel Eğitime Giriş* (17). Konya: Eğitim Yayınevi.

- Güner, S. (2019). *Türkçe Dersi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarındaki Yeterliliklerine İlişkin Görüşleri (Bolu İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Gürkan, T. (2018). Akademisyen olmak. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 440-446.
- Gürsoy, Aral, Öz ve Aysu (2019). Öğretmenlerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulaması hakkındaki görüşleri: bir metafor çalışması. *ITEAC 2019*, 181-190.
- Hammeken, P. A. (2000). *Özel Eğitimde Bütünleştirme Başarı için 450 Strateji*. (Çev. Ed.: Ümit Şahbaz) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hernandez, D. A., Hueck, S., and Charley, C. (2016). General Education and Special Education Teachers' Attitudes towards Inclusion. *Journal of the American Academy of Special Education Professionals*, 79, 93.
- Hsien, M., Brown, P. M., and Bortoli, A. (2009). Teacher qualifications and attitudes toward inclusion. *Australasian Journal of Special Education*, 33(1), 26-41.
- Hwang, Y. S., and Evans, D. (2011). Attitudes towards inclusion: Gaps between belief and practice. *International journal of special education*, 26(1), 136-146.
- Idol, L. (2006). Toward inclusion of special education students in general education: A program evaluation of eight schools. *Remedial and Special Education*, 27(2), 77-94.
- İşman, H. (2009). *Engellilerin Eğitimine Yönelik Bir Politika Aracı Olarak Özel Özel Eğitim Kurumlarının Eğitimde Eşitlik Bağlamında Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karakütük, K., Tunç, B., Bülbül, T., Özdem, G., Tasdan, M., Çelikkaleli, Ö., and Bayram, A. (2012). The adequacy of physical conditions of public high schools in Turkey according to their sizes. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 45(2).

- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kargın, T. (2018). Kaynaştırma Eğitimi. N. Baykoç (Ed.), *Öğretmenlik Programları İçin Özel Eğitim ve Kaynaştırma* (66-88). Ankara: İzge Yayıncılık.
- Kargın, T. (2007). Eğitsel değerlendirme ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama süreci. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8(01), 1-15.
- Kargın, T. (2009). Özel gereksinimi olan öğrencilerin yerleştirilmesi ve BEP. A. G. Akçamete (Ed.). *Özel eğitim*. Ankara: KÖK Yayıncılık
- Keser, F. ve Düzkantar, A. (2019). Bir alanyazın taraması:" öğretmen yeterliliklerinin bütünleştirme uygulamaları açısından incelenmesi". *Journal of International Social Research*, 12(65).
- Keser, F. (2016). *Özel Gereksinimli Bireylerin Aldıkları Destek Hizmetlerin Bütünleştirme Uygulamaları Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Kırcaali İftar, G. (1992). Kaynaştırma Becerileri Öz Değerlendirme Aracı. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (1-2), 119-129.
- Kırcaali- İftar, G. *Özel Eğitim 'Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları. No: 561. Eskişehir: 1998.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim. *Özel Eğitim*, 3-13.
- Koşar, D. (2019). Öğretmenlerin mesleki deneyimlerinin incelenmesi: öğretmen olmanın anlamına ilişkin fenomenolojik bir çalışma. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(2), 333-346.
- McKay, M. C. (2012). *Factors Influencing Belize District Primary School Teachers' Attitudes Toward Inclusive Education* (Doctoral dissertation, Oklahoma State University).

- MEB, (2013). *Bütünleştirme kapsamında eğitim uygulamaları*. 01 Şubat 2020 tarihinde https://orgm.meb.gov.tr/kitaplar/Butunlestirme_Kapsaminda_Egitim_Uygulamalari_Ogretmen_Kilavuz_Kitabi.pdf sitesinden alınmıştır.
- MEB, (2010). *Okullarımızda 3N/1K (neden, nasıl, niçin, kaynaştırma)*. Ankara: İ. Aygöl Ofset.
- MEB (2013). *Türkiye’de Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi Engelsiz Okul Modeli: Standartlar ve Performans Göstergeleri Yol Haritası*.09.02.2020 tarihinde https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_09/04115200_engelsizokulmodeliyolharitas.pdf sitesinden alınmıştır.
- Melekoğlu, M.A. (2018). Özel Eğitimde Yerleştirilme Yaklaşımları ve En Az Sınırlandırılmış Eğitim Ortamı. M. Çitil (Ed.) *Özel Eğitimde Bütünleştirme* (21-37). Ankara: Vize Akademik.
- Merriam, Sharan B. (2013). *Nitel Araştırma*, (Çev.: Selahattin Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Metin, N. (Ed.) (2012). *Özel Gereksinimli Çocuklar*. Ankara: Maya Akademi Yayınevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). “*Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulamaları Genelgesi*” Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2012). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. 21.07.2012 tarih ve 28360 Sayılı Resmi Gazete.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. 07.07.2018 tarih ve 30471 Sayılı Resmi Gazete.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). 1739 Sayılı Kanun. *Resmi Gazete*, 14574, 24.

- Nichols, S., and Sheffield, A. N. (2014). Is there an elephant in the room? Considerations that administrators tend to forget when facilitating inclusive practices among general and special education teachers. *National Forum of Applied Educational Research Journal*, 27(1/2), 31-44.
- Odluyurt, S.(2019). Kaynaştırma ve Bütünleştirme Nedir?. E.S. Batu (Ed.) *Kaynaştırma Ortamında Uygulamalar* (3-12). Ankara: Vize Akademik.
- Odluyurt, S. (2015). *Kaynaştırma Eğitiminde Uygulamalı Davranış Analizi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Orel, A., Zerey, Z. ve Töret, G. (2004). Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(01).
- Öğülmüş, S. ve Özdemir, S. (1995). Sınıf ve okul büyüklüğünün öğrenciler üzerindeki etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2(2), 261-273.
- Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, (1997). *T.C. Resmi Gazete*, 02.01.2020 tarihinde <https://mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.573.pdf> sitesinden alınmıştır.
- Özgüven, İ.E.(2004). *Görüşme İlke ve Teknikleri*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Pınar-Sazak, E. ve Yıkmış, A. (2004). *İlkokul müdürlerinin kaynaştırma uygulamasına yönelik görüşlerinin belirlenmesi*. 14. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Bolu.
- Reglin, G. L., Royster, O., and Losike-Sedimo, N. (2014). Inclusion Professional development model and regular middle school educators. *Journal of at-Risk Issues*, 18(1), 1-10.
- Robinson, G. D. (2017). Perceptions and Attitudes of General and Special Education Teachers Toward Collaborative Teaching.

- Rumrill Jr, P. D., Cook, B. G., and Stevenson, N. A. (2020). *Research in special education: Designs, methods, and applications*. Charles C Thomas Publisher.
- Saban, A. ve Ersoy, A. (2019). *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Salend, J. S.(2008).*Creating Inclusive Classrooms: Effective And Reflective Practices* 4. NewJersey: PrenticeHall.
- Saloviita, T. (2020). Attitudes of teachers towards inclusive education in Finland. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 64(2), 270-282.
- Saraç, T., ve Çolak, A. (2012). Kaynaştırma uygulamaları sürecinde ilköğretim sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüş ve önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1).
- Sarı, H. ve Pürsün, T. (2016). *Özel Eğitimde Etkili Kaynaştırma Bütünleştirme*. Konya: Atlas Yayınevi.
- Sarı, H. ve Bozgeyikli, H. (2003). Öğretmen adaylarının özel eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi: karşılaştırmalı bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 183-203.
- Saygın, M. (2015). *Mesleki eğitimde bütünleştirme uygulamalarının değerlendirilmesi (Sincan İMKB Ticaret Meslek Lisesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sevinç, İ. ve Çay, M. (2017). Fiziksel engelli bireylerin üniversite eğitimi sırasında karşılaştıkları sorunlar (Akdeniz Üniversitesi Örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (13), 219-238.
- Sharma, U., Loreman, T., and Forlin, C. (2012). Measuring teacher efficacy to implement inclusive practices. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 12(1), 12-21.

- Shpendi Şirin, T. (2019). *Okul öncesi dönem kaynaştırma ve bütünleştirme öğrencilerinin sosyal kabuluine "Arkadaş Edinme" programının etkisi*. Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Solis, M., Vaughn, S., Swanson, E., and Mcculley, L. (2012). Collaborative models of instruction: The empirical foundations of inclusion and co-teaching. *Psychology in the Schools*, 49(5), 498-510. doi:10.1002/pits.21606
- Sönmez, N. ve Özcan, B. (2020). Türkiye’de İlkokulda Kaynaştırma Eğitimiyle İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin Betimsel İncelemesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(1), 1-27.
- Stojić, T. (Ed.). (2009). *A Guide For Advancing Inclusive Education Practice*. Fund for an open Society.
- Subaşı Yurtçu, A. (2019). Kaynaştırma Ortamlarında Destek Özel Eğitim Hizmetleri. E.S. Batu (Ed.) *Kaynaştırma Ortamında Uygulamalar* (171-187). Ankara: Vize Akademik.
- Sucuoğlu B. (2006). *Etkili Kaynaştırma Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). *İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sucuoğlu, B., Diken, İ.H., Demir, S., Ünlü, E. ve Şen, A.(2010). *Özel eğitim terimler sözlüğü*. Ankara: Maya Akademi.
- Şahbaz, Ü., Atılgan, H. ve Aydemir, D. A. (2019). Bütünleştirmenin normal gelişim gösteren çocuklar üzerindeki etkisi ölçeğinin Türkçe formunun uyarlama çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (52), 165-184.
- Şahbaz, Ü., Atılgan, H. ve Aydemir, D. (2018). Bütünleştirmenin özel gereksinimli çocuklar üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik ölçek uyarlama çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 1843-1850.

- Şahbaz, Ü. ve Kalay, G. (2010). Okulöncesi eğitimi öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (19), 116-135.
- Şahin, S. ve Demirel, Ö. A. (2019). Türkiye'de eğitimde değişim ihtiyaçlarına, engellerine ve değişime yön vermeye ilişkin öğretmen görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (48), 88-106.
- TBMM. (1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*. 6 Ocak 2020 tarihinde <https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/illeridaresi/Mevzuat/Kanunlar/Anayasa.pdf> sitesinden alınmıştır.
- Thomas, G., Walker, D., and Webb, J. (2001). *The Making of the Inclusive School*. New York: Routledge.
- UNESCO (2019). *Migration, displacement and education: Building Bridges, Not Walls*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265866/PDF/265866eng.pdf.multi>. Erişim tarihi: 6 Ocak 2020.
- UNESCO (2009). *Overcoming inequality: why governance matters*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000177683/PDF/177683eng.pdf.multi>. Erişim tarihi: 6 Ocak 2020.
- UNESCO (1994). *The Salamanca statement and framework for action on special needs education*. http://www.unesco.org/education/pdf/SALA-MA_E.PDF. Erişim tarihi: 6 Ocak 2020.
- Uzuner, Y.(1999). Niteliksel Araştırma Yaklaşımı. A.A. Bir (Ed.). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ünsal, K. (2019). *Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarında rol alan sınıf öğretmenlerinin görev ve sorumluluklarını yerine getirme durumları ile kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.

- Vaughn, S., Bos, C., and Schumm, J. S. (2000). Teaching exceptional diverse, and at-risk students in the general elementary classroom. *Needham Hts MA: Allyn & Bacon*
- Vural, M. ve Yıkımlı, A. (2008). Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin öğretimin uyarlanmasına ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2).
- Walker, D. (1995). *Postmodernity, Inclusion and Partnership*. unpublished MEd dissertation, Milton Keynes: Open University.
- Yaman, E. (2010). Kalabalık sınıfların etkileri: öğrenciler ne düşünüyor?. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 403-414.
- Yıkımlı, N. (2006). *İl Millî Eğitim yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerileri*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, N. G., Melekoğlu, M. A. ve Paftalı, A. T. (2016). Türkiye'de Özel Eğitim Araştırmalarının İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(4).
- Yılmaz, E. ve Batu, E. S. (2016). Farklı branştan ilköğretim öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı, yasal düzenlemeler ve kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(03), 247-268.
- YÖK (2018). *Yeni Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. 09.02.2020 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari> sitesinden alınmıştır.
- Zeybek, Ö. (2015). *İlköğretim Okullarındaki İngilizce Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüş ve Önerileri*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- Zigmond, N. P., and Kloo, A. (2017). General and Special Education Are (and Should Be) Different. J. M. Kauffman, D. P. Hallahan and P. C. Pullen (Eds.), *Handbook of Special Education* (160-170). New York: Routledge
- Zwane, S. L., and Malale, M. M. (2018). Investigating barriers teachers face in the implementation of inclusive education in high schools in Gege branch, Swaziland. *African Journal of Disability*, 7, 1-12.

EKLER

Ek 1. Katılımcı Bilgilendirme Formu

Ek 2. Demografik Bilgi Formu

Ek 3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Ek 4. Gönüllü Katılımcı Formu

Ek 5. Etik Kurul Onayı

Ek 1. Katılımcı Bilgilendirme Formu

KATILIMCI BİLGİLENDİRME FORMU

Sayın Hocam,

Bu belge sizi çalışmadan haberdar etmek, çalışmayla bilgi vermek ve görüşme ile ilgili olarak görüşlerinizi almak için hazırlanmıştır. Çalışmaya değer verip vakit ayırdığınız için teşekkür ederim.

Çalışmam, Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ danışmanlığında yürüttüğüm Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü-Zihin Engellilerin Eğitimi Programı'nda devam etmekte olan **‘Türkiye’de Bütünleştirmenin Uygulanabilirliğiyle İlgili Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Görüşleri** başlıklı Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmaktadır.

Araştırmamın genel amacı; özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin, bütünleştirmenin ülkemizde uygulanıp uygulanmayacağına dair görüşlerini ortaya koymaktır.

Araştırmanın alt amaçları;

- Bütünleştirme ile ilgili yapılan akademik çalışmaların neler olduğunu
- Bütünleştirme ile ilgili çalışmaların yeterli olup olmadığı
- Bütünleştirme ve kaynaştırmanın benzerliklerinin/farklarının neler olduğu
- Bütünleştirme konusunda yöntem, teknik ve materyallerde ne gibi düzenlemeler yapılması gerektiği,
- Başarılı bir bütünleştirme için kimlerden neler beklediğimiz
- Başarılı bir bütünleştirmenin nasıl olması gerektiği
- Başarılı bir bütünleştirme için gerekli olan öğretmen özelliklerinin neler olduğu
- Bütünleştirmenin günümüzdeki ve gelecekteki durumu
- Bütünleştirmenin yasal dayanaklarının neler olduğu gibi konulardır.

Vereceğiniz bilgiler sadece araştırma verisi olarak kullanılacaktır ve araştırma dışında kullanılmayacaktır. Verdiğiniz bilgilerden dolayı olumlu ya da olumsuz hiçbir şekilde etkilenmeyeceğinizi taahhüt ediyorum.

İstediğiniz zaman e-mail (mehmetince17@gmail.com) veya telefon (0532 487 0381) yoluyla çalışma sorumlusuna ulaşabilir, ayrıntılı bilgi alabilirsiniz.

Araştırmanın vücut bulmasında sağladığınız değerli katılımınız için teşekkür ederim.

Mehmet İNCE

Bolu Abant İzzet Baysal Üni.
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Özel Eğitim Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

Ek 2. Demografik Bilgi Formu

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Sevgili Hocam;

Formda yer alan bilgiler, özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin özel gereksinimli öğrenciler için; bütünleştirme uygulamalarına yönelik görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada veri olarak kullanılacaktır. Sizden bu formu eksiksiz ve doğru bir şekilde doldurmanızı rica eder, sunacağınız katkı için şimdiden teşekkürlerimi sunarım.

Yaşınız:	
Cinsiyetiniz:	Kadın() Erkek()
Çalıştığınız Kurum:	
Çalıştığınız Özel Gereksinim Alanı/Alanları: (Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.)	Zihin Yetersizliği () Özel Öğrenme Güçlüğü () Otizm Spektrum Bozukluğu () İşitme Yetersizliği () Görme Yetersizliği () Dil ve Konuşma Güçlüğü () Üstün veya Özel Yetenek () Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu () Ortopedik Yetersizlik () Süreğen Hastalık () Duygusal Uyum Güçlüğü () Sosyal Uyum Güçlüğü () Çoklu Yetersizlik () Diğer () Lütfen yazınız:.....
Unvanınız:	Prof. Dr. () Doç. Dr. () Dr. Öğr. Üyesi ()
Özel Eğitim Alanındaki Hizmet Süreniz:	
Bütünleştirmeye ilişkin herhangi bir çalışmanız var mı?	Evet () Hayır () Evet, ise ders mi? Bilimsel yayın mı? Lütfen yazınız:

Ek 3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

1-) Bütünleştirmenin ülkemizde uygulanabilirliği ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

- a) Günümüzdeki durumu
- b) Gelecekteki durumu ile ilgili beklenti ve önerileriniz

2-) Bütünleştirme ve kaynaştırma kavramları arasındaki benzerlik ve farklar nelerdir? Açıklar mısınız?

3-) Bütünleştirme uygulamalarının etkilerine yönelik düşünceleriniz nelerdir?

- a) Ailesine
- b) Okula ve öğretmenlere
- c) Topluma

4-)Bütünleştirmenin tipik gelişen öğrencilere ve özel gereksinimli öğrencilere ne tür katkıları olabilir?

- a) Akademik
- b) Sosyal

5-) Bütünleştirme ile ilgili olarak yapılan akademik çalışmaların kapsamı ve yeterliliğine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?

6-) Türkiye’de bütünleştirmenin başarıya ulaşması için mevcut öğretmen özelliklerinin yeterliliği ve öğretmen yetiştirme programları hakkında neler düşünüyorsunuz?

7-) Türkiye’de bütünleştirme uygulamalarına yönelik yasal düzenlemeler hakkında neler düşünüyorsunuz?

8-) Destek eğitim hizmetlerinin bütünleştirme sürecine yönelik katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz?

- a) Okulda sağlanan destek eğitim hizmetleri
- b) Okul dışında sağlanan destek eğitim hizmetleri

9-) Başarılı bir bütünleştirme için okullarımızda yapılabilecek fiziksel uyarlamalar hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

10-) Başarılı bir bütünleştirme için okullarımızda yapılabilecek eğitsel uyarlamalar hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

11-) Bütünleştirmenin ülkemizde başarıya ulaşması için beklenti ve önerileriniz nelerdir?

a) Öğretmenlerden

b) İdarecilerden

c) Akademisyenlerden

d) Üst düzey yöneticilerden(İl Milli Eğitim Müdürlüğü yetkilileri ve MEB Özel Eğitim Ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü yetkilileri)

e) Ailelerden

f) Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer bakanlıklardan

12-) Son olarak bu görüşmeye eklemek istediğiniz bir konu var mı?

Ek 4. Gönüllü Katılımcı Formu

Gönüllü Katılım Formu

Bu çalışma ‘TÜRKİYE’DE BÜTÜNLEŞTİRMENİN UYGULANABİLİRLİĞİYLE İLGİLİ ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENİ YETİŞTİREN AKADEMİSYENLERİN GÖRÜŞLERİ’ başlıklı bir tez çalışması olup özel eğitim öğretmeni yetiştiren akademisyenlerin Türkiye’de bütünleştirmenin uygulanıp/uygulanmayacağına ve başarılı bir bütünleştirme için yapılması gereken düzenlemeler hakkındaki görüşlerini ortaya koyma amaçlıdır. Çalışmam Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ danışmanlığında Mehmet İNCE tarafından yürütülmektedir. Araştırma sonuçları ile bütünleştirmenin uygulanıp/uygulanmayacağına ve uygulanması için neler yapılabileceğine ilişkin bilgileri ortaya koyacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmada katılımcıların bilgileri gizli tutulacaktır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda nitel araştırma(görüşme ve ses kaydı) yapılarak veriler toplanacaktır.
- Toplanan veriler sadece bu araştırmanın amacı doğrultusunda kullanılacak ve başka bir araştırmada kullanılmayacaktır.
- Verdiğiniz bilgilerden dolayı olumlu ya da olumsuz hiçbir şekilde etkilenmeyeceksiniz.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler araştırma bitiminde şifreli dosyalama yöntemi ile arşivlenecektir.
- Katılımınız esnasında herhangi bir sebepten dolayı rahatsızlık hissederseniz, istediğiniz zaman görüşmeyi sonlandırabilir ve görüşmeden ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda olumlu ya da olumsuz hiçbir şekilde etkilenmeyeceksiniz. Sizden toplanan veriler silinecek ve araştırma verisi olarak kullanılmayacaktır.
- Araştırma ile ilgili istediğiniz zaman e-mail (mehmetince17@gmail.com) veya telefon (0532 487 0381) yoluyla çalışma sorumlusuna ulaşabilir, ayrıntılı bilgi alabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla ve istediğim zaman çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek katılıyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılmasını kabul ediyorum.

Katılımcının:

Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

Ek 5. Etik Kurul Onayı

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Mehmet İNCE
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Özel Eğitim ABD

Sayın Mehmet İNCE,

"Türkiye'de Bütünleştirmenin Uygulanabilirliğiyle İlgili Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Akademisyenlerin Görüşleri" konulu İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2019/311) Kurulumuzun 12.11.2019 tarihli ve 2019/10 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet ERYİĞİT (Üye)

Prof. Dr. Altay EREN (Üye)

Prof. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

Av. Zühal Demirci (Üye)